

การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

ชุตินา มั่นเหมาะ

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมศึกษา

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนครสวรรค์

การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐาน

ชุมชน"

ของ ชุติมา มั่นเหมาะ

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสิน ปัญญาวุฒตระกูล)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ)

อนุมัติ

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล มุณีสว่าง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่า พิจิตรบนฐานชุมชน
ผู้วิจัย	ชุติมา มั่นเหมาะ
สถานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ศรีพันธ์

ประเภทสารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สาขาวิชาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร,
2562

คำสำคัญ กิจกรรมเสริมศักยภาพ, ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร, การเรียนรู้บน
ฐานชุมชน

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ กลุ่มบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 217 คน โดยมีขอบเขตพื้นที่การวิจัย คือ ตำบลเมืองเก่า จังหวัดพิจิตร วิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัยโดยบันทึกพรรณนา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ คือ ชั่วโมงสอนของครูผู้สอนมีเวลาจำกัด ผู้เรียนห้องเรียนพิเศษไม่ได้ให้ความสำคัญ และขาดความพร้อมของครูผู้สอน ผู้วิจัยจึงสร้างกระบวนการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภายใต้กิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะจากการเรียนรู้ Active learning โดยใช้เกมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านระบบนิเวศการเรียนรู้ จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ คือ COVIDS ทั้งนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดการตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและต่อยอดเป็นโครงการประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดความคงทนของความรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น

Title	ACTIVITIES FOR ENHANCING THE COMPETENCE OF COMMUNITY-BASED LEARNING FROM THE HISTORY OF PHICHIT ANCIENT CITY
Author	CHUTIMA MANMOR
Advisor	Assistant Professor Atchara Sriphan
Academic Paper	Thesis M.Ed. in Social Studies - (Type A 2), Naresuan University, 2019
Keywords	Developing activities, History Town of Phichit, Community- Based Learning

ABSTRACT

The research purpose was to create the historical learning activities of Phichit history town by using the Community-Based Learning. It is a qualification research. All of the information are from 217 sampling's of learners, villagers, government personals, and experimental historical teachers. This study has a scope area in Mueang Kao sub-district, Phichit province. The research instruments are consisted in descriptive statistic and data triangulation. The findings of the study indicated the problems of learning history subject are 1) limitation of time study 2) Less of attentions from the learners who are in Math-Science program and English program. 3) Lack of the expert history teacher. As a consequence, 'the Little Detectives' - the historical learning activities of Phichit history is occurred. It is under an active learning theory as using games. There are four elements to run on this activity, learners, teachers, learning instructions, learning environment. COVIDS is the guideline of creating the activity. It will make the learners to realize the local history and use the story to do some history projects that hopefully keep this history to be permanency and let the people what's the importance of history.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเติมเต็มและชี้แนะแนวทางให้งานวิจัยสมบูรณ์ ทั้งนี้ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัฉรา ศรีพันธ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษา ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเมตตา เอาใจใส่ และความเสียสละเวลาอันมีค่าให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดมา นอกจากนี้ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐัฐ พูลเจริญ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ที่กรุณาให้แนวคิดและคำแนะนำเพิ่มเติม จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เป็นอย่างดีในการสร้างเครื่องมือวิจัยให้ถูกต้องสมบูรณ์ ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่าน และนักเรียนทุกคน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก ที่ดูแลการทำวิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และขอขอบคุณแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย จากงบประมาณรายได้ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 (รอบที่ 2) ในโครงการสนับสนุนกิจกรรมงานวิจัยของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาที่ให้โอกาสมอบทุนสนับสนุนในการทำวิจัย และขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตร พี่เพื่อนและน้องทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำและกำลังใจตลอดมา

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณครอบครัวผู้วิจัยที่ห่วงใย เป็นกำลังใจ และสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ คุณค่าและคุณประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา คณาจารย์ และสถาบันการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา มีส่วนร่วมในการวางรากฐานการศึกษา อบรม และให้การสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมาจนจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ชุตินา มั่นเหมาะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
ประกาศคุณูปการ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	9
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ประโยชน์ของงานวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
ปรัชญา และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบนฐานชุมชน.....	17
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	35
แหล่งเรียนรู้ในชุมชน.....	63
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	71

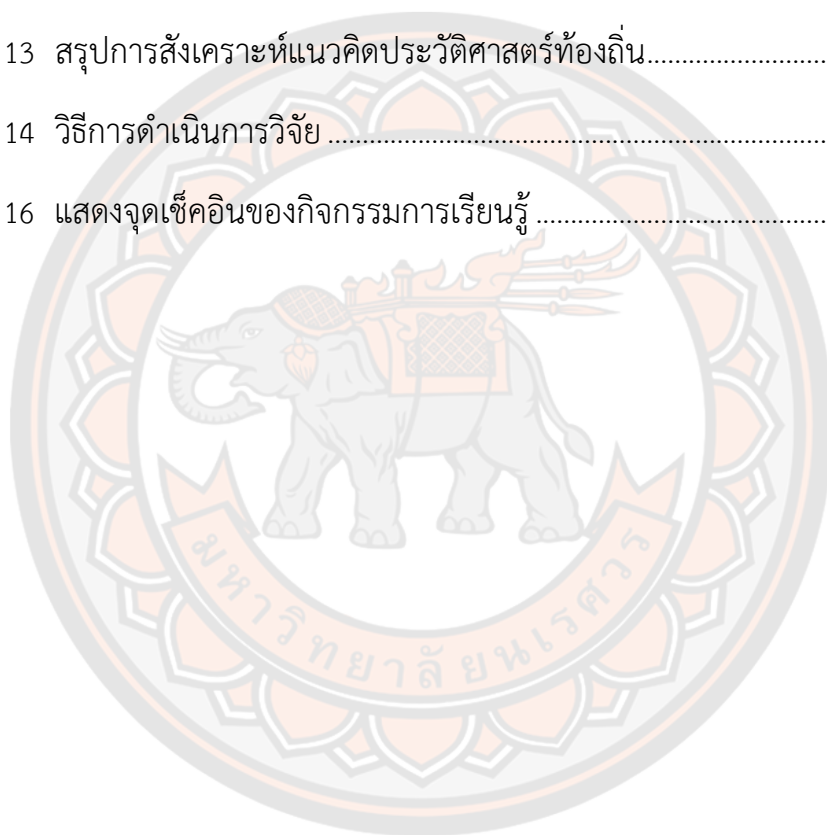
บริบทประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร	87
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	101
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	106
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	107
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	107
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	109
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	111
การวิเคราะห์ข้อมูล	112
ตรวจสอบข้อมูล	113
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	119
กระบวนการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐาน ชุมชน.....	119
ผลการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน	182
บทที่ 5 บทสรุป.....	199
สรุปผลการวิจัย.....	200
อภิปรายผล	206
ข้อเสนอแนะ	209
ภาคผนวก.....	211
บรรณานุกรม.....	269
ประวัติผู้วิจัย	276

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แยกตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	13
ตาราง 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	33
ตาราง 3 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ	40
ตาราง 4 สาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการ มนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของ เหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่ เกิดขึ้น	41
ตาราง 5 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมา ของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย....	42
ตาราง 6 โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6.....	44
ตาราง 7 ตารางโครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชา ประวัติศาสตร์ไทย ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เวลา 40 ชั่วโมง.....	45
ตาราง 8 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจ ความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ	49
ตาราง 9 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และ การเปลี่ยนแปลง ของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่ เกิดขึ้น.....	50

ตาราง 10	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชนชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย	50
ตาราง 11	สรุปการสังเคราะห์แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้	54
ตาราง 12	บทบาทครูและผู้เรียน ศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา.....	60
ตาราง 13	สรุปการสังเคราะห์แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	75
ตาราง 14	วิธีการดำเนินการวิจัย	114
ตาราง 16	แสดงจุดแข็งคือนของกิจกรรมการเรียนรู้.....	161

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กลยุทธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แบบ Active Learning.....	30
ภาพ 2 ชั้นวางแผน/เตรียมการ ชั้นดำเนินการ และชั้นประเมินผล	34
ภาพ 3 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเมืองเก่าพิจิตร ถ่ายเมื่อปี พ.ศ.2517.....	94
ภาพ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย	106
ภาพ 5 สรุปขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย.....	118
ภาพ 6 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม.....	121
ภาพ 7 บรรยากาศภายในห้องเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์.....	123
ภาพ 8 สัมภาษณ์ผู้เรียน 5, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม.....	123
ภาพ 9 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม.....	125
ภาพ 10 สัมภาษณ์ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม	126
ภาพ 11 สัมภาษณ์อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร.....	127
ภาพ 12 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม	128
ภาพ 13 ผู้เรียนเป็นผู้จัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง (Self-Directed Learning).....	128
ภาพ 14 การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ (Concept-Based Instruction).....	130
ภาพ 15 การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)	131
ภาพ 16 การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Instruction).....	132
ภาพ 17 การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการคิด (Thinking-Based Instruction).....	133
ภาพ 18 เพิ่มความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกชั้นเรียน.....	134
ภาพ 19 พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ และทักษะการแก้ไขปัญหา	134

ภาพ 20	สร้างเสริมให้ผู้เรียนฝึกการสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์	135
ภาพ 21	สร้างเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะต่างๆ อย่างหลากหลาย	136
ภาพ 22	มีคฤเทศก์ในการนำชมแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์.....	136
ภาพ 23	ปลูกฝังความชื่นชมและทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต	137
ภาพ 24	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์จริง	139
ภาพ 25	ครูผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	141
ภาพ 26	เจ้าอาวาสวัดนครชุมบรรยายประวัติความเป็นมาของวัดนครชุม.....	141
ภาพ 27	ครูผู้สอนบูรณาการกับวิชาศิลปะ.....	142
ภาพ 28	การจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน	143
ภาพ 29	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	143
ภาพ 30	การกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์จริง	144
ภาพ 31	สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 1, พิจิตร.....	146
ภาพ 32	สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 4, พิจิตร.....	146
ภาพ 33	สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 3, พิจิตร.....	148
ภาพ 34	สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน, เมืองเก่าพิจิตร	148
ภาพ 35	สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนครชุม, เมืองเก่าพิจิตร	149
ภาพ 36	สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 3, พิจิตร.....	150
ภาพ 37	สัมภาษณ์ชาวบ้าน, ตำบลโรงช้าง จังหวัดพิจิตร.....	151
ภาพ 38	วัดโรงช้าง จังหวัดพิจิตร.....	151
ภาพ 39	สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนครชุม, เมืองเก่าพิจิตร	152
ภาพ 40	สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 1, พิจิตร.....	153
ภาพ 41	สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 2, พิจิตร.....	154

ภาพ 42 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 4, พิจิตร.....	154
ภาพ 43 การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นแก่ผู้เรียน	157
ภาพ 44 สมุดคู่มือกิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร”	158
ภาพ 45 เปรียบเทียบวัดมหาธาตุของจังหวัดใกล้เคียงในสมุดคู่มือกิจกรรม.....	162
ภาพ 46 บัตรกิจกรรมเริ่มเกมรับงาน โดยจำลองสถานการณ์ย้อนรอยประวัติศาสตร์ ..	164
ภาพ 47 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 1	165
ภาพ 48 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 1	165
ภาพ 49 ผู้เรียนทำการสำรวจวัดมหาธาตุในจุดเช็คอินที่ 1	166
ภาพ 50 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 2	167
ภาพ 51 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 2	168
ภาพ 52 ผู้เรียนทำการสำรวจโบสถ์ร้างหลังวัดมหาธาตุในจุดเช็คอินที่ 2	168
ภาพ 53 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 3	170
ภาพ 54 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 3	170
ภาพ 55 ผู้เรียนรับฟังการบรรยาย โดยเจ้าอาวาสวัดนครชุม ในจุดเช็คอินที่ 3	171
ภาพ 56 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 4	172
ภาพ 57 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 4	173
ภาพ 58 จุดเช็คอินที่ 4 เกาะศรีมาลา	173
ภาพ 59 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 5	174
ภาพ 60 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 5	175
ภาพ 61 จุดเช็คอินที่ 5 ถ้ำขาละวัน โดยผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับตำนานท้องถิ่น.....	175
ภาพ 62 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 6	178
ภาพ 63 จุดเช็คอินที่ 6 ศาลหลักเมือง บรรยายโดยปราชญ์ชาวบ้าน.....	179

ภาพ 64	บรรยากาศการทำกิจกรรมในอุทยานเมืองเก่าพิจิตร	179
ภาพ 65	แผนผังอุทยานเมืองเก่าพิจิตร	180
ภาพ 66	ลายแทงกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร	181
ภาพ 67	สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม	183
ภาพ 68	สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม	183
ภาพ 69	สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 3, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม	184
ภาพ 70	สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 4, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม	184
ภาพ 71	สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 5, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม	185
ภาพ 72	ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/3 มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม	186
ภาพ 73	ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 มีความสนุกสนานในการทำกิจกรรม	187
ภาพ 74	บรรยากาศในจุดเช็คอินที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ม.6/7	187
ภาพ 75	บรรยากาศในจุดเช็คอินที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ม.6/5	187
ภาพ 76	ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ม.6/9 ในจุดเช็คอินที่ 1	188
ภาพ 77	บรรยากาศของการทำกิจกรรม	188
ภาพ 78	ผู้เรียนตอบคำถาม secret code สุดท้าย	188
ภาพ 79	โครงการประวัติศาสตร์ รางวัลเหรียญทอง	189
ภาพ 80	โครงการประวัติศาสตร์ต่อยอดสู่ “ละครประวัติศาสตร์”	190
ภาพ 81	เผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ “ลานเก่าเล่าเรื่อง”	190
ภาพ 82	โครงการประวัติศาสตร์ผ่านบทเพลง.....	190
ภาพ 83	สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์.....	191
ภาพ 84	เสริมสร้างทักษะอาชีพด้วยการเป็นมัคคุเทศก์.....	191
ภาพ 85	ผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสรุปองค์ความรู้.....	193

ภาพ 86 ผู้เรียนเกิดความสุขสนานในการทำกิจกรรมการเรียนรู้.....	193
ภาพ 87 ผู้เรียนเกิดความอิสระในการเรียนรู้.....	195
ภาพ 88 แนวทางการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ COVIDS	197

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขและพัฒนาความรู้ความสามารถให้เป็นผู้ที่มีสติปัญญา แต่ปัญหานั้นก็ยังขาดการให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้เริ่มที่ความเป็นตัวตนของตนเอง ด้วยโลกยุคใหม่แห่งการเรียนรู้เกิดได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และเกิดขึ้นได้กับทุกคนโดยสามารถได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเองแบบยั่งยืนและเป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอย่างถาวรโดยการแสวงหาความรู้ ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สังคมก็จะเกิดความก้าวหน้าทางความคิดทุกฝ่ายมีส่วนร่วมสามารถเป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับความรู้ สังคมก็จะเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” (Learning Society) (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2533)

ในปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ นับว่าเป็นผลกระทบโดยตรงที่สำคัญที่ทำลายวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งหนทางหนึ่งที่จะช่วยธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทยไว้ได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติไว้อย่างจริงจัง ในฐานะเป็นครูทางหนึ่งที่ได้ทำและเป็นผลดี คือ การสอนเยาวชนไทยให้ซึมซับเอกลักษณ์ของชาติและวัฒนธรรมของชาติไว้อย่างต่อเนื่องเนื่องจากความเข้าใจแก่นแท้ของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เท่ากับเป็นการทำความรู้จักสังคมของตนเองและประวัติศาสตร์ เป็นตัวการที่ช่วยปลูกฝังความรักมาตุภูมิ ความมุ่งมั่นในปณิธานแห่งชาติ และความเข้าใจวัฒนธรรมประจำชาติ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

วิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษยชาตินับประการ ทั้งประวัติศาสตร์ทำให้รู้จักตนเอง โดยรู้จักตนเองในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นมนุษย์ของสังคมโลก ประวัติศาสตร์ จึงช่วยให้ตนเองสามารถปรับตัวเข้ากับคนกลุ่มใหญ่ได้อย่างสันติสุข ประวัติศาสตร์สอนให้เป็นคนฉลาดทันสมัย มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เนื่องจากมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคมที่มีมันสมอง มนุษย์จะคิดค้นหาหนทางใหม่ที่ดีกว่าเสมอ ประวัติศาสตร์สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการคาดการณ์หรือคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ดังนั้นประวัติศาสตร์ จึงทำให้คนมีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ทันคน ทันเหตุการณ์ ทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ประวัติศาสตร์ยังเป็นรากฐานในศาสตร์และสาขาอื่นๆ เพราะประวัติศาสตร์จะบอกถึงข้อผิดพลาดในอดีต ซึ่งเราจะต้องนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น ซึ่งคนในสังคมปัจจุบันควรจะเรียนรู้ความเป็นมา

ของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เข้าถึง เข้าใจ ความรู้สึกร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีคุณค่าอย่างมากต่อมนุษยชาติ เนื่องจากการเสริมสติปัญญาแก่ผู้เรียนที่ได้ผ่านกระบวนการอ่าน การคิด การเขียน พิจารณา วิเคราะห์ สังเคราะห์ที่จะช่วยกระตุ้นให้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของแนวโน้มในอนาคตที่ควรดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

จากพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เนื่องในวโรกาสวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2551 ณ ศาลาดุสิดาลัย ที่ว่า

...ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดิน มาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิต แต่เสียดายตอนนี้ท่านนายกา เขาไม่ให้เรียน ประวัติศาสตร์แล้วนะ ฉันก็ไม่เข้าใจ เพราะตอนที่ฉันเรียนอยู่ที่สวีตเซอร์แลนด์ ไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไร แต่เราก็ต้องเรียนประวัติศาสตร์ของสวีต แต่เมืองไทยนี้ บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดิน กว่าจะมาถึงที่ให้เราอยู่ นั่งอยู่กันสบาย มีประเทศชาติ เรากลับไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์ ไม่รู้ว่าใครมาจากไหน เป็นความคิดที่แปลกประหลาด อย่างที่อเมริกาถามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์ บ้านเมืองเขา ที่ไหนประเทศไหน เขาก็สอน แต่ประเทศไทยไม่มีไม่ทราบว่ามีแผ่นดินนี้ รอดไปอยู่จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่ายังไงกัน อันนี้น่าตกใจชาวต่างประเทศ ยังไม่ค่อยทราบว่านักเรียนไทยไม่มีการสอนประวัติศาสตร์ชาติเลย

จากพระราชเสาวนีย์ข้างต้น ทำให้กระทรวงศึกษาธิการและนักวิชาการ รวมทั้งผู้วิจัยเองหันมาให้ความสนใจการสอนประวัติศาสตร์มากขึ้น โดยทางกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการเร่งให้ปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยให้ทุกโรงเรียนจัดการเรียนการสอนวิชานี้มากขึ้นอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีการพัฒนาเรื่องผลิตสื่อการเรียนการสอน และพัฒนาครูด้วย โดยจะให้ครูเข้าอบรมและสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมประวัติศาสตร์แก่นักเรียนเพิ่มเติมในรูปแบบต่างๆ เช่น นำวิทยากรมาบรรยายภายในโรงเรียน พานักเรียนทัศนศึกษาในแหล่งประวัติศาสตร์ ให้เรียนแสดงละคร เขียนเรียงความ เป็นต้น จากความเคลื่อนไหวการสอนประวัติศาสตร์ดังกล่าว จึงนับว่าเป็นข่าวดีสำหรับประเทศไทยที่จะพัฒนาเด็กไทยให้ความรู้รักบ้านเกิดมาตุภูมิของตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

จากการกล่าวข้างต้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ ในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และ

สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งได้กำหนดให้จัดการศึกษาตามหลักสูตรต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถูกบูรณาการให้มีการเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ในสถานศึกษา โดยเห็นได้ชัดจากผังมโนทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระประวัติศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย เข้าใจพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของไทยทางด้านต่างๆ ที่มีความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เห็นแบบอย่างในการพัฒนาตน เห็นความมุ่งมั่นและความพยายามของพระมหากษัตริย์และบรรพบุรุษไทยในการปกป้องเอกราชและวัฒนธรรมของชาติ ตระหนักในคุณค่าของการใช้ภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เข้าใจเอกลักษณ์ทางสังคมไทยที่เป็นพหุสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความรักและภาคภูมิใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้กำหนดให้มีหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในฐานะเป็นหน่วยย่อยของสังคม การรู้จักตนเอง พัฒนาการของชุมชนตนเองและการขยายตัวของเมืองที่ตนเองเป็นสมาชิก ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาที่ยั่งยืนและเหมาะสมกับสังคมของตนเอง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสาระประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทยนั้น ครูผู้สอนจะต้องส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ที่ผู้เรียนได้คือความรู้ ทักษะกระบวนการ เจตคติและค่านิยมที่ดี ตลอดจนการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม โดยครูผู้สอนต้องเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ลงมือกระทำ และปฏิบัติด้วยตนเองในการแสวงหาความรู้ และครูผู้สอนต้องเป็นผู้คอยให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้สามารถนำมาจัดการเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการรวบรวมข้อมูล การสืบค้น การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การตีความ การอธิบาย การหาเหตุผล และการสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจัดกิจกรรมที่น่าสนใจให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้เรียนจะได้รับ โดยให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นคุณค่าโดยให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนเชื่อมโยงความรู้และนำวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืนสืบไป

จะเห็นได้ว่าวิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อการศึกษาอย่างยิ่ง และเป็นรากฐานของทุกสาขาวิชา ซึ่งวิชาประวัติศาสตร์เป็นสาระหนึ่งในสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีการกำหนดให้อยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งกำหนดไว้ว่า

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

นอกจากนี้วิชาประวัติศาสตร์จะช่วยให้มนุษย์รู้จักและเข้าใจในรากเหง้าของตนเองมากขึ้น รวมทั้งเข้าใจสังคมมนุษย์ด้วยกัน โดยมีการนำเอาประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา มาปรับใช้แก้ปัญหา และผสมเข้ากับความรู้อื่นๆ ใหม่หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการแก้ปัญหาและวิกฤตการณ์ต่างๆ ให้เป็นไปตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม

ทั้งนี้สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ในบทนำของเอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เมื่อครั้งสมัยพระองค์ยังทรงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์สอนวิชาประวัติศาสตร์ (ขวัญทิศา เชื้อหอม, 2559) ความว่า

...การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทำให้เราเข้าใจสังคมของเรา ทั้งในด้านสิ่งที่ผ่านมาแล้ว สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสิ่งที่จะดำเนินต่อไปในอนาคตได้แจ่มชัดขึ้น

และยังได้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีกรอบเป้าหมายจุดเน้นที่กำหนด สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ต้องมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตน ทำให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่า สำนึกรักผูกพันกับท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ ถิ่นฐานบ้านเกิด เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต อาชีพ ครอบครัวยุคและสังคมของตนเองได้ และเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้กรอบสาระการ

เรียนรู้ท้องถิ่น จึงถือเป็นตัวจักรสำคัญในการตอบสนองนโยบายพระราชบัญญัติทางการศึกษา กฎหมายและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ , 2551)

จากบทสัมภาษณ์ของคุณใหม่ สิริกิตติยา เจนเซน การเล่าประวัติศาสตร์วิถีใหม่ของ กรมศิลปากรผ่านโครงการและนิทรรศการ “วังน่านิมิต” (ไทยรัฐฉบับพิมพ์, 2562) กล่าวไว้ว่า

...การทำโครงการนี้ สืบเนื่องมาจากเมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมา ได้มีการพูดคุยกับ นักอนุรักษ์จะทำอะไรให้คนในยุคปัจจุบันเข้าใจในประวัติศาสตร์ว่ามีความสำคัญและ เกี่ยวข้องอย่างไรกับเรา ซึ่งกรมศิลปากรมีข้อมูลอยู่จำนวนมาก และมีผู้เชี่ยวชาญที่เก่งๆ มากด้วย เราจะนำข้อมูลต่างๆ เข้าถึงคนโดยผ่านวิธีการที่เข้าใจง่ายๆ ได้อย่างไร จึงทำ นิทรรศการนี้ให้เป็นตัวอย่างของพิพิธภัณฑ์ในมุมมองที่เปลี่ยนไป ให้ผู้ชมสามารถสัมผัสได้ อยากให้คนเห็นว่าประวัติศาสตร์ไม่ใช่เรื่องไกลตัว อยากให้คนได้กลับไปคิดว่าประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องร่วมสมัย จากการทำงานจะเห็นว่าตนเป็นคนชอบใช้วิธีสมัยใหม่ เช่น เทคโนโลยี ศิลปะ ดีไซน์ นำมาเชื่อมโยงอดีตสู่ปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจประวัติศาสตร์ได้ง่ายขึ้นกว่าการพูด บรรยายถึงอดีต สิ่งที่ทำเป็นวิธีค่อนข้างใหม่ ก็พยายามทำโครงการให้เป็นตัวอย่าง ในมุมมอง คนทำงานอนุรักษ์มองว่าสิ่งที่ขาดไป เราอยากให้คนมองว่าประวัติศาสตร์อยู่ใกล้ตัวกว่าที่คิด ให้เขาได้ลองเข้าไป ได้คิด ได้เลือก โดยไม่ต้องสนใจว่าจะเลือกผิดหรือถูก กล้าสร้างสรรค์ ประวัติศาสตร์ในมุมมองของตัวเอง ทำให้ประวัติศาสตร์ไม่ใช่แค่สิ่งที่มีอยู่แค่ในอดีต งานนี้เรา เน้นคำว่าสร้างสรรค์ เพราะประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่มีชีวิต ถ้าเราไม่สร้างสรรค์ ไม่มีการคุย ไม่ ทำให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน คนจะไม่เข้าใจว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของวิวัฒนาการ ทำให้เราไม่เก็บข้อมูลที่มีในปัจจุบัน นี่คือปัญหา เพราะเรื่องราวของแต่ละคนจะหายไป

ซึ่งการสร้างสามัคคีในชาตินำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริงจากการตระหนักถึงคุณงาม ความดีของบรรพบุรุษที่แสดงความกล้าหาญและเสียสละเพื่อคนในชาติได้อยู่อย่างสงบสุข ดังพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช- บรมนาถบพิตร พุทธศักราช 2495 (ขวัญทิชา เชื่อหอม, 2559) ความว่า

...ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นปรากฏตลอดมาว่าชาติใดเสื่อมสูญย่อยยับอับปางไป ก็ เพราะประชาชนชาติขาดสามัคคีธรรม แยกแยกเป็นหมู่คณะ เป็นพรรคเป็นพวกคอยเอาเปรียบ ประหัตประหารซึ่งกันและกันบางพรรคบางพวกถึงกับเป็นไส้ศึกให้ศัตรูมาจู่โจมทำลายชาติ ของตนดังนี้ ข้าพเจ้าจึงขอชักชวนพี่น้องชาวไทยทั้งหลาย ให้ระลึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษ

ซึ่งได้กอบกู้รักษาบ้านเกิดเมืองนอนของเรามาขึ้นให้จงหนัก แล้วถือเอาความสามัคคี ความ
ยินยอมเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ของประเทศชาติเป็นคุณธรรมประจำใจอยู่
เนื่องนี้

ในบริบทประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร “พิจิตร” มีความหมายว่า หลากหลาย งามน่าดู หาก
พิจารณาถึงพัฒนาการของสังคมในกลุ่มแม่น้ำน่าน พบว่า เมืองพิจิตรตั้งอยู่บนดินแดนที่มีความ
เจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมและการปกครองมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่
ปรากฏตามหลักฐานต่างๆ หลายแห่ง ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดังปรากฏให้เห็นถึงหลักฐานทาง
โบราณคดีที่บ่งบอกว่าพื้นที่ของจังหวัดพิจิตรนั้นเคยมีมนุษย์อาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยก่อน ประวัติศาสตร์ มี
การพบโครงกระดูกมนุษย์ ขวานหิน และภาชนะดินเผาที่ตำบลดงป่าคำ อำเภอเมืองพิจิตร กำหนด
อายุโดยประมาณ 2,000–3,000 ปี และยังได้พบชุมชนโบราณต่างๆ ในท้องที่ของพิจิตรอีกหลายแห่ง
เช่น ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร ตำบลดงเสือเหลือง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง หรือตำบลทับคล้อ
อำเภอทับคล้อ เป็นต้น เมื่อเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ ยังพบร่องรอยของชุมชนในยุคสมัยทวารวดี
ร่องรอยของเมืองบ่าง ที่วัดบึงบ่าง ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอตะพานหิน ก็ปรากฏพบคูน้ำคันดิน และ
ต่อเนื่องถึงต้นสมัยสุโขทัย-อู่ทอง มีการขุดพบภาชนะดินเผา แห่งหินบด และเครื่องสำริดเป็นจำนวนมาก
ทั้งในพื้นที่ใกล้เคียงอย่างเมืองไชยบุรีที่ตำบลบ้านน้อย อำเภอโพทะเล (เอนก นาวิกมูล, 2560)

ซึ่งสอดคล้องกับตำนานเมืองพิจิตรในพงศาวดารเหนือที่กล่าวไว้ว่า เมื่อประมาณ
ปีพุทธศักราช 1300 ขนชาวละว้าเป็นชาติที่มีความรุ่งเรือง มีอำนาจมากในดินแดนสุวรรณภูมิ ได้แบ่ง
การปกครองออกเป็น 3 อาณาจักรด้วยกัน คือ อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรยางหรือโยนกและ
อาณาจักรโคตรบูรณ โดยอาณาจักรทวารวดี มีเมืองที่สำคัญ 3 เมืองด้วยกัน คือ เมืองนครปฐม
(เป็นราชธานี) เมืองละโว้หรือลพบุรี และเมืองสยามหรือสุโขทัย

ในราวปี พ.ศ. 1400 ขอมเรืองอำนาจแผ่ขยายอำนาจเข้ามาถึงอาณาจักรทั้ง 3 อาณาจักร
ปกครองในฐานะเมืองประเทศราช แบ่งทวารวดีเป็น 2 มณฑล มณฑลฝ่ายเหนือมีเมืองสยาม
(สุโขทัย) มณฑลฝ่ายใต้ มีเมืองละโว้ (ลพบุรี) กษัตริย์ละว้าที่ครองเมืองละโว้ คือ พระยาโคตรระบอง-
เทวราช เมื่อสูญเสียเมืองได้อพยพไพร่พลขึ้นมาจากเหนือโดยทางเรือ เมื่อมาถึงหมู่บ้านโกณฑัญญคาม
(ปัจจุบันอยู่บริเวณบ้านท่าเตย และนครไชยบุรี) กลุ่มแม่น้ำน่าน (แม่น้ำพิจิตร) เมื่อชาวบ้าน
โกณฑัญญคามทราบว่าพระยาโคตรระบองเทวราช ได้อพยพไพร่พลผ่านมาจึงขอให้เสด็จพัก พระยา
โคตรระบองเห็นว่าทำเลบริเวณหมู่บ้านโกณฑัญญคามมีความเหมาะสมที่จะสร้างเมือง และพอเหมาะกับ
ไพร่พลที่มีอยู่ จึงขุดลอกบึงเป็นคูเมืองเพิ่มเติม สร้างประตูเมืองไว้ด้านทิศตะวันตกติดแม่น้ำ ปัจจุบัน
อยู่ระหว่างตำบลบ้านน้อยและตำบลบางคลาน ต่อมาเมื่อประมาณปี พุทธศักราช 1600 พระเจ้ากาญ-
จนกุมารได้เสด็จประพาสทางชลมารคถึงบ้านสระหลวงมีบึงขนาดใหญ่ น้ำใส มีบัวเต็มบึง มีปลาชุกชุม

ประกอบกับมีประชาชนที่เมืองเก่าหนาแน่น กำลังทหารมากขึ้น เมืองนครไชยบุรีมีขนาดเล็ก พระองค์ย้ายเมืองนครไชยบุรีไปสร้างใหม่ที่บ้านสระหลวง เมื่อวันพุธ ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 12 ตรงกับ ปีชวด พุทธศักราช 1601 เป็นวันฝังหลักเมือง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร, 2542)

ทั้งนี้ยังมีนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์หลายท่านได้กล่าวถึงเมืองพิจิตรความว่า ในสมัยสุโขทัยต่อเนื่องถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งศิลาจารึกและเอกสารพงศาวดารได้ปรากฏชื่อเมืองที่สันนิษฐานว่าเป็นเมืองพิจิตรหลายแห่ง ทั้งชื่อ สระหลวง ปากยม โอฆบุรี และคณที จนเมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงผนวกรวมสุโขทัย ไว้ในอำนาจของกรุงศรีอยุธยา ทรงปฏิรูปการปกครองและจัดการหัวเมืองขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. 1998 จึงได้ปรากฏชื่อ “เมืองพิจิตร” ในกฎหมายตราสามดวง พระไอยการตำแหน่งนาทหารหัวเมือง ระบุฐานะของเมืองพิจิตรว่า เป็นหัวเมืองชั้นตรีขึ้นกับสมุหพระกลาโหม มีออกญาเทพาธิบดีศรีณรงค์ไชยอภัยพิริยภานุ ตำแหน่งเจ้าเมือง ศักดินา 4,000 แม่น้ำพิจิตรจะไม่ได้ มีสถานะเป็นเมืองสำคัญ แต่เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ใจกลางของอาณาจักรและเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางสัญจรสำคัญระหว่างเมืองใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำน่านเก่า (แม่น้ำพิจิตร) และแม่น้ำยม ทำให้เมืองพิจิตรมีบทบาทหลายครั้งในทางประวัติศาสตร์ ในส่วนเขตเมืองพิจิตรเก่า ตั้งอยู่ในเขตลำน้ำน่านเก่า (แม่น้ำพิจิตร) ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมไปตามทางไหลของลำน้ำ อาศัยแม่น้ำทางด้านทิศตะวันตกเป็นคูเมือง ด้านเหนือ ด้านใต้ และด้านตะวันออก ก็ขุดคุ้ยน้ำขึ้นเป็นขอบเขตอย่างกว้างขวาง ซึ่งในเขตบริเวณเมือง พบซากเมืองโบราณ โดยเฉพาะวัดมหาธาตุที่อยู่กลางเมืองพบซากวิหารและพระสถูปทรงกลมขนาดใหญ่ มีลักษณะศิลปกรรมแบบสุโขทัยตอนปลาย ตลอดจนมีการค้นพบจารึกในสมัยพระนครินทราธิราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งบ่งบอกถึงความสืบเนื่องของเมืองพิจิตร ชุมชนในเขตพิจิตรมีพัฒนาการสืบเนื่องกันมายาวนาน ในเขตบริเวณแม่น้ำน่านเก่าและลำน้ำคลองเรียงนี้ ทำให้ชี้ให้เห็นว่าเส้นทางสัญจรทางน้ำหลัก แต่เดิมนั้นคือ แม่น้ำน่านเก่า หรือ แม่น้ำพิจิตรในปัจจุบัน จนถึงปลายสมัยรัชกาลที่ 4 จึงเริ่มไม่คล่องตัวในบางช่วงมีความตื่นเขินด้วยทางเดินน้ำเปลี่ยนทิศทาง ด้วยมีหลักฐานว่าชาวจีนมาทำไร่ฝ้ายที่ตำบลไผ่ขวาง ได้ขุดคลองดงเศรษฐีเอาหน้าดินมาทำปุ๋ย จนถึงหน้าน้ำกระแสน้ำไหลแรงไปสมทบกับคลองเรียงที่บ้านท่าฟ่อ ทำให้น้ำขยายทางเดินเกิดเป็นแม่น้ำสายใหม่คือ แม่น้ำน่านในปัจจุบัน ซึ่งสันนิษฐานว่าอยู่ในช่วง พ.ศ. 2500-2510 ด้วยเหตุนี้ต่อมาใน พ.ศ. 2424 หลวงจรณนทร์ (แจ่ม) ได้ทำการย้ายเมืองพิจิตรจากตัวเมืองเดิมริมฝั่งแม่น้ำพิจิตร ไปสร้างใหม่ที่บ้านปากทาง บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน (บริเวณเชิงสะพานพระพิจิตรในปัจจุบัน) จนถึง พ.ศ. 2427 จึงได้ย้ายเมืองใหม่อีกครั้งมายังบ้านท่าหลวง ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดพิจิตรหลังเดิม ด้านเหนือของวัดท่าหลวง จึงเป็นไปได้ว่าเป็นลำน้ำสายใหม่ได้เปลี่ยนทางเดินน้ำมายังพื้นที่นี้ไม่กี่ปีก่อนหน้า (วศิน ปัญญาวุฒระกุล, 2560)

ในด้านการจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งแหล่งเรียนรู้นั้นมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน นั่นคือ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ครอบครัวและชุมชน ตามระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงผ่านบุคคล สถานที่ และบริบททางสังคม ทำให้เกิดคุณค่าความสำคัญของสิ่งที่เล่าเรียนมา สามารถประสานความรู้จากท้องถิ่นสู่ความรู้แบบสากล สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ที่จะพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่มีหลากหลายนั้น ได้ผ่านประสบการณ์จริงจากการลงมือปฏิบัติ ฝึกการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมคิดร่วมทำกันแก้ปัญหา ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ ทั้งฝึกทักษะการสังเกต การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปความ และการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ ฉะนั้นแหล่งเรียนรู้ถือว่าเป็นสื่อการสอนของครูผู้สอน ครูผู้สอนเป็นเพียงที่ปรึกษาคอยให้ความรู้ คำแนะนำ และให้การสนับสนุน ซึ่งส่งผลให้เกิดการแสวงหาความรู้ ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ศิริกาญจน์ โกลสุมภ์ และดารณี คำวังนัง, 2546)

สำหรับการศึกษามูลฐานชุมชนนั้นเป็นการจัดการศึกษา เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับฐานรากด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและภาคประชาชนที่ประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น สถาบันศาสนา องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการจัดการศึกษารูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้าประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศและโลก โดยความรู้เหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิต ทั้งความแตกต่างกันในสังคม ความรู้ ฐานะ และประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้อัตนฐานชุมชนได้พัฒนาเพิ่มเติมองค์ความรู้และใช้ฐานการเรียนรู้เป็นฐานบนชีวิตจริง ไม่ใช่ฐานรากจากตำรา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าตำรานั้นไม่สำคัญ เนื่องจากได้นำความรู้จากตำรานั้นมาอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในฐานชีวิตจริง ซึ่งการเรียนรู้อัตนฐานชุมชนจะเกิดขึ้นได้ด้วยการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนและเกิดการผสมผสานสิ่งใหม่ที่รับเข้ามากับสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชน ซึ่งมีความหมายมากกว่าแบบฝึกหัดในชั้นเรียน ผู้เรียนจะชื่นชมยินดีกับการทำงานร่วมกันเป็นทีม ความรับผิดชอบส่วนบุคคล และทักษะใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและเรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ของชุมชน (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561)

จากเหตุผลดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการอยู่รอดของประเทศไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ที่ยังคงไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาในการจัดการศึกษาได้ แม้ว่าในปัจจุบันมีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนที่ก่อให้เกิดความตื่นตัว ทั้งมีการกำหนดนโยบายทางด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ขึ้นมาจำนวนมาก แล้วก็ตาม หากมองเข้ามาในด้านการจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนยังมีวิธีการสอนแบบเดิมๆ ที่เน้นลักษณะการบรรยายในห้องเรียนที่เน้นการท่องจำเป็นหลักนั้น ซึ่งแน่นอนว่าจะทำให้เด็กจำก็จริง แต่ไม่ซาบซึ้งในความเสียสละของบรรพบุรุษ ไม่ซาบซึ้งต่อมาตุภูมิของตนเอง (กนก โพรธีอ่อน, 2553) รวมทั้งผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่สามารถตอบคำถามเล่าเรื่อง หรือยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ อีกทั้งปัญหาด้านความพร้อมของครูผู้สอนสังคมศึกษาที่ต้องรับผิดชอบภาระงานสอนหลายสาระ และไม่ได้ลงลึกด้านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นเรื่องใกล้ตัว ดังนั้นจึงเป็นที่มาให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นค้นหากิจกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน โดยเน้นการเรียนรู้แบบมีประสบการณ์บนฐานชุมชนในการเชื่อมโยงกับชีวิต สภาพแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการลงมือปฏิบัติจริงตลอดจนนำไปสู่การเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

คำถามการวิจัย

กิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ควรจะมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. ครูผู้สอน ได้แนวทางการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา
2. นักเรียน ได้นำความรู้และประสบการณ์เป็นแนวทางในการเสริมศักยภาพการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน
3. สถานศึกษา นำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาโดยการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา

4. ชุมชนจังหวัดพิจิตร ได้ฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม
5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ไปใช้ในการนิเทศการศึกษาอย่างมีคุณภาพ
6. กระทรวงการศึกษา นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดข้อเสนอการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร ทั้งประวัติความเป็นมา ภูมิหลังและภูมิเมืองของประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

1.1.1 อุทยานเมืองเก่าพิจิตร

- 1) ศาลหลักเมือง
- 2) วัดมหาธาตุ
- 3) ถ้ำขาละวัน
- 4) เกาะศรีมาลา
- 5) วัดนครชุม

1.1.2 วัดประทม

1.1.3 วัดเขื่อนนครเขตต์

1.1.4 วัดสมาบาศ

1.1.5 วัดท่าข่อย

1.1.6 วัดขุน

1.1.7 วัดโรงช้าง

1.2 กระบวนการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้บนฐานชุมชน

1.2.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

1.2.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

1.2.3 กิจกรรมการเรียนรู้ยังแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดพิจิตร

1.3 ผลการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้บนฐานชุมชน

1.3.1 ผู้สอน

1.3.2 ผู้เรียน

1.3.3 สื่อและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1.3.4 ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem)

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 กลุ่มนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับบริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น

จากการจัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จึงได้ทำการสนทนากลุ่ม (focus Group) จำนวน 5 กลุ่ม โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมวิจัย

2.2 กลุ่มผู้ให้ความรู้ มีเกณฑ์การคัดเลือกจากเป็นกลุ่มที่ส่งเสริมความรู้ในส่วนของประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร ได้แก่

2.2.1 ประชาชนชาวบ้านในเขตตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด และเห็นความเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน ชาวบ้านขนานนามว่า “ประชาชนชาวบ้าน” และสามารถให้ข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร จำนวน 1 คน

2.2.2 ชาวบ้าน ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีถิ่นฐานอาศัยมาโดยกำเนิด จำนวน 1 คน

2.2.3 เจ้าอาวาสวัดนครชุม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้และยังเป็นเจ้าอาวาสวัดนครชุม จำนวน 1 คน

2.3 กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ มีเกณฑ์การคัดเลือกจากเป็นกลุ่มสนับสนุนความรู้ทางด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ได้แก่

2.3.1 เจ้าหน้าที่สำนักวัฒนธรรม อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์และความรู้สามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสายงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน

2.3.2 เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ดูแลศาลพ่อปู่หลักเมืองและรับผิดชอบในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร จำนวน 1 คน

2.3.3 อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการสำรวจพื้นที่อุทยานเมืองเก่าพิจิตรในอดีต และมีความเชี่ยวชาญสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด จำนวน 1 คน

2.3.4 หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร และหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญ และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด จำนวน 1 คน

2.4 กลุ่มครูผู้มีความรู้ประสบการณ์ทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 1 คน และครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 2 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยงานวิจัยนี้ศึกษาพื้นที่เป้าหมายในเขตตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เนื่องจากบริเวณนี้เป็นแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร อันได้แก่ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร ซึ่งภายในอุทยานเมืองเก่าพิจิตร มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ศาลหลักเมือง วัดมหาธาตุ ถ้ำชาละวัน และเกาะศรีมาลา อีกทั้งบริเวณนี้ยังมีวัดเก่าแก่ที่สำคัญ มีจำนวน 6 แห่ง วัดนครชุม วัดประทม วัดเขื่อนนครเขตต์ วัดสมาบาบ วัดท่าช้อย และวัดขนุน

นอกจากนี้ยังมีวัดที่สำคัญ อีกจำนวน 1 แห่ง คือ วัดโรงช้าง ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานอยู่บริเวณใกล้เคียงกับตำบลเมืองเก่าอีกหนึ่งสถานที่ คือ วัดโรงช้าง ตั้งอยู่ในเขตตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร อีกทั้งในเขตบริเวณดังกล่าวมีประวัติความเป็นมาของการตั้งชุมชนเมืองเก่าพิจิตรในอดีตอย่างยาวนาน ก่อนมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเขตอำเภอเมืองในปัจจุบัน

4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2562 – เมษายน 2563

ตาราง 1 แยกตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

กิจกรรม/ขั้นตอนการวิจัย	ระยะเวลาในการดำเนินการ						หมายเหตุ
	2562			2563			
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	
(1) การเสนอโครงร่างการวิจัย	↔						
(2) การดำเนินงานวิจัย โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล	↔						
(3) การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเขียนรายงานการวิจัย	↔						
(4) การเผยแพร่ผลการวิจัยไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง	↔						

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **กิจกรรมการเรียนรู้** หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมนั้น ๆ อาจเป็นกิจกรรมในลักษณะของการเล่นหรือการทำงานที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านการลงมือปฏิบัติ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้ อันทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ได้ดีขึ้นซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น** หมายถึง เป็นการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น โดยมีขอบเขตพื้นที่การศึกษาภายในชุมชนเดียวกันหรือท้องถิ่นเดียวกัน กล่าวคือภายในขอบเขตนั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน อยู่ภายใต้จิตสำนึกเดียวกัน โดยมีมวลชนเป็นตัวขับเคลื่อนพัฒนาการในบริบทด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่แท้จริงของเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน

3. **แหล่งเรียนรู้** หมายถึง สถานที่ให้ความรู้ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจหมายถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนหรือท้องถิ่น ทั้งที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้โดยที่

เน้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งทักษะที่ได้จากการปฏิบัตินั้นจะทำให้เกิดความยั่งยืนของความรู้อย่างแท้จริงจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ นั้น ๆ

4. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง สถานที่ให้ข้อมูลความรู้ เป็นแหล่งในการแสวงหาความรู้ภายนอกห้องเรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ได้สัมผัสกับบรรยากาศยังสถานที่จริงและอาจส่งผลทำให้เกิดความหวงแหนและเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น จนนำไปสู่การร่วมอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

5. การเรียนรู้บนฐานชุมชน หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานที่จริงของชุมชน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่สนับสนุนกันให้เกิดการสะท้อนผลการเรียนรู้ที่เป็นระบบ รวมทั้งพัฒนาบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากวิธีการสอนที่หลากหลาย เน้นความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์จริง ไม่ใช่เป็นเพียงการทำศศึกษาแต่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่เน้นทักษะชีวิต อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาด้านชุมชนมีรากฐานมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชน (Community Service Learning)

5. บริบทประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร หมายถึง การศึกษาประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตร ที่มีความสำคัญโดดเด่นจากร่องรอยโบราณสถานหรือโบราณวัตถุในเขตกำแพงเมืองเก่าพิจิตรที่เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร
บนฐานชุมชน (Activities for enhancing the competence of community-based learning
from the history of Phichit ancient city) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจาก
เอกสาร (Documentary Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ทั้งที่เป็น
เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บทสัมภาษณ์ บันทึกรายงาน การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญ
ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ปรัชญา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบนฐานชุมชน

1. ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม (Progressivism)
2. แนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน
3. แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม (Bloom's Taxonomy)
4. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning
6. แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. ความหมายของการศึกษา
2. รูปแบบการจัดการศึกษา
3. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
4. สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
5. กิจกรรมการเรียนรู้
 - 5.1 ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้
 - 5.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้
 - 5.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในมิติของสังคมศึกษา

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1. ความหมาย
2. ประเภทของแหล่งเรียนรู้
3. ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้
4. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1. ความหมายประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. ความสำคัญและแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
3. ประโยชน์ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
4. มิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการสอนสังคมศึกษา

บริบทประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์จังหวัดพิจิตร
 - 1.1 สมัยสุโขทัย
 - 1.2 สมัยกรุงศรีอยุธยา
 - 1.3 สมัยกรุงธนบุรี
 - 1.4 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์
2. ประวัติความเป็นมาในบริบทอุทยานเมืองเก่าพิจิตร
 - 2.1 อุทยานเมืองเก่าพิจิตร
 - 2.1.1 ศาลหลักเมือง
 - 2.1.2 วัดมหาธาตุ
 - 2.1.3 ถ้ำขาละวัน
 - 2.1.4 เกาะศรีมาลา
 - 2.2 วัดนครชุม
 - 2.3 วัดประทม
 - 2.4 วัดเขื่อนนครเขตต์
 - 2.5 วัดสมาบาบ
 - 2.6 วัดท่าข่อย
 - 2.7 วัดขนุน
 - 2.8 วัดโรงช้าง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ปรัชญา และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบนฐานชุมชน

1. ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปรัชญาการศึกษาพบว่า ปรัชญาการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ปรัชญา ดังนี้ 1) ปรัชญาพื้นฐาน คือ ปรัชญาประสบการณ์นิยม และปรัชญาอัตถิภาวนิยม 2) ปรัชญาการศึกษา กลุ่มเสรีนิยม คือ ปรัชญาสาขาพัฒนาการนิยม และปรัชญาสาขาปฏิรูปนิยม (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2555)

งานวิจัยนี้เป็นการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนที่สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา กลุ่มเสรีนิยม นั่นคือ ปรัชญาสาขาพัฒนาการนิยม ปรัชญาสาขานี้มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยใช้กระบวนการทางความคิด การลงมือปฏิบัติและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง การศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทุกด้านไม่ใช่เฉพาะสติปัญญาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้แนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-Based Education: CBE) จึงเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาการจัดการศึกษาสาขานี้ โดยแนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชนจะสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชีวิต (Life Skill Based Education: LSBE) เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยมีรากฐานเดียวกันในด้านปรัชญาการจัดการศึกษา แนวคิดการจัดการเรียนรู้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ระดับการเรียนรู้ และเป้าหมายในการเรียนรู้ เนื่องจากแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชีวิตเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ระดับบุคคล มุ่งสร้างผู้เรียนรู้ที่มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองต่อเนื่องตลอดชีวิต (Life Long Learners) เช่นเดียวกับการศึกษาบนฐานชุมชนก็มุ่งพัฒนาการเรียนรู้ทั้งระดับบุคคลและชุมชนโดยมุ่งสร้างผู้เรียนที่มีทักษะการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตในสภาพการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน สังคม และพัฒนาตนเองสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศและโลกต่อไป

อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดการจัดการศึกษาทั้งสองแนวคิดมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพราะการศึกษาที่แท้จริงเป็นการศึกษาในเรื่องของชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม ดังนั้นการจัดการศึกษาที่แท้จริงจึงควรเป็นการศึกษาที่มาจากฐานชีวิต โดยเริ่มต้นจากการเรียนรู้สาระสำคัญแห่งชีวิตของผู้เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และเข้าใจชีวิตตนเองและพร้อมจะแสวงหาแนวทางการพัฒนาตนเองจากการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว นั่นก็คือ “ชุมชน” เพื่อที่จะเรียนรู้ร่วมกับชุมชนต่อไป เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาบนฐานชุมชน (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561)

1.1 จุดมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาตามปรัชญาพัฒนานิยมนี้มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และสติปัญญาควบคู่กันไปความสนใจ ความถนัด และส่งเสริมลักษณะพิเศษของผู้เรียน สิ่งที่น่ามาจัดการเรียนการสอนควรเป็นประโยชน์สัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคมของผู้เรียนมากที่สุด ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน

ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและสังคม และการแก้ปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561)

และจากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวไว้ข้างต้น จุดมุ่งหมายของการศึกษา (อาคม สมบัติแก้ว, 2535) อาจกล่าวสรุปได้ว่า

- 1.1.1 มุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม ร่างกาย และสติปัญญา
- 1.1.2 มุ่งให้การศึกษาและส่งเสริมความสนใจและความถนัดของผู้เรียน
- 1.1.3 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและรู้จักสังคม เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี
- 1.1.4 มุ่งปลูกฝังประชาธิปไตยทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน
- 1.1.5 มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง
- 1.1.6 มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- 1.1.7 มุ่งส่งเสริมให้รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีม

1.2 องค์ประกอบของการศึกษา

จากการศึกษาองค์ประกอบของการศึกษาจากนักการศึกษาหลายท่าน (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1.2.1 หลักสูตร ตามแนวปรัชญาสาขานี้เน้นที่ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นหลักสูตรที่จัดให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความสัมพันธ์กับสังคม ศิลธรรม สติปัญญา และอาชีพ เนื้อหาของหลักสูตรจะต้องเชื่อมโยงสอดคล้องกับสังคมและประสบการณ์ของตนเอง โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยตรงในประสบการณ์นั้น เนื้อหาวิชาที่สำคัญ คือ สังคมศึกษา เพราะมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ส่วนวิชาด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ที่มีได้เน้นเนื้อหาวิชาการแต่เน้นในแง่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ หลักสูตรในแนวนี้จึงมักจะเรียกกันว่าเป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง

1.2.2 ผู้เรียน ปรัชญาสาขานี้เน้นให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยถือว่าการเรียนรู้จะเกิดได้ดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีประสบการณ์โดยตรงจากการลงมือทำด้วยตนเอง ดังนั้นผู้เรียนจึงมีอิสระที่จะเลือกเนื้อหาและกิจกรรมที่ตนเองสนใจและตัดสินใจด้วยตนเองตามความต้องการที่ตรงตามความถนัดและความสามารถของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้ต้องอยู่ในความเอาใจใส่ดูแลโดยได้รับคำปรึกษาจากผู้สอน

1.2.3 ผู้สอน ในปรัชญาสาขานี้ไม่เน้นหนักในตัวผู้สอนโดยตรงแต่ผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและแนะนำเป็นหลัก นั่นคือ บทบาทสำคัญของผู้สอน ซึ่งผู้สอนอาจเป็นผู้รู้แต่ไม่ใช่ผู้กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติตามแต่ควรเป็นผู้เตรียมการ วางแผน ประสานงานให้ผู้เรียนร่วมมือกันทำงาน ส่งเสริมความเข้าใจให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยทำการช่วยเหลือและสนับสนุนผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นผู้กระตุ้นหนุนนำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจด้วยตนเอง

และเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองโดยจัดหาประสบการณ์ที่ดีและเหมาะสมให้กับ คอยให้คำปรึกษาให้กำลังใจผู้เรียนอยู่เสมอ ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนอยู่ห่างๆ เพราะฉะนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีบุคลิกภาพที่ดี เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรอบคอบ และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

บทบาทของผู้สอนไม่ใช่ผู้สั่งแต่เป็นผู้ให้คำปรึกษา ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะศึกษาเรื่องใดตามที่สนใจและได้รับอนุญาตจากผู้สอนให้สามารถวางแผนพัฒนาตนเองได้ ผู้สอนจะเป็นเพียงผู้แนะนำเป็นผู้ประสานให้ผู้เรียนเดินไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ผู้ใช้อำนาจ ส่วนโรงเรียนควรส่งเสริมความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน แต่มีใช้จะปฏิเสธการแข่งขันเสียเลย การแข่งขันควรเป็นการแข่งขันที่มุ่งสร้างพัฒนาการให้เกิดกับผู้เรียน (อาคม สมบัติแก้ว, 2535)

1.3 กระบวนการของการศึกษา

กระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

1.3.1 การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน

1.3.2 ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในการเรียนการสอน

1.3.3 ส่งเสริมการแก้ปัญหาและและค้นคว้าด้วยตนเอง

1.3.4 บรรยากาศในการเรียนการสอนต้องส่งเสริมและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ต่อผู้เรียน

1.3.5 ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมที่จะจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

โดยบทบาทของสถานศึกษาต่อชุมชน ตามปรัชญาสาขานี้การศึกษาเป็นวิธีการหลักในการปฏิรูปสังคม ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม สถานศึกษาไม่ควรแยกออกจากสังคม ดังนั้นเมื่อสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแล้ว สถานศึกษาก็จะมีโอกาสในการสร้างผู้เรียนที่มีลักษณะใหม่ที่มีสติปัญญา ความพร้อม การรู้จักเข้าใจสังคม สามารถออกไปปรับปรุงและพัฒนาสังคมได้ (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561)

จากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปว่า ปรัชญาสาขานี้มุ่งเน้นการปฏิบัติและประสบการณ์ของผู้เรียน มุ่งสร้างพัฒนาการให้เกิดกับผู้เรียนที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและการแก้ปัญหาด้วยตนเองจนเกิดมวลประสบการณ์ โดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะและคอยเป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจหนุนนำกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นผลทำให้เกิดองค์ความรู้อย่างแท้จริง

2. แนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนจากนักการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้

พัชรี ศรีสังข์ (2555) ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน มีความสำคัญด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิ เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบ มีความต่อเนื่องถ่ายโอนทักษะจากชั้นเรียนสู่ชุมชนจึงช่วยเชื่อมโยงทักษะที่ใช้ในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน การใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เน้นความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์จริง เพื่อเพิ่มความรู้สึกเป็นอิสระพึ่งพาตนเองและสามารถสร้างความรู้ของผู้เรียนได้ช่วยทำให้มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้บรรลุผล มีจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนชัดเจนและต้องใช้การประเมินตามสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลาย ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในการปฏิรูปการสอน มุ่งเน้นการเป็นภาคีความร่วมมือของชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเป็นภาคีความร่วมมือกันในการจัดการเรียนการสอน

ชนภัทร์ อินทวารี (2558) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานว่า เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจชุมชนและความต้องการหรือธรรมชาติของชุมชนนั้นเพื่อสร้างองค์ความรู้โดยผ่านการเรียนการสอน โดยผ่านการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถสัมผัสและเข้าถึงชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริง ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้จะเกิดประโยชน์กับผู้เรียนและชุมชนอย่างมาก

กล้า ทองขาว (2561) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนว่า เป็นการจัดการศึกษาทางเลือกที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งฐานรากที่จำเป็นโดยภาคประชาชน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เพื่อสุขภาวะทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม เป็นการจัดการศึกษาแบบบูรณาการที่ได้รับความร่วมมือและให้การสนับสนุนจากภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งการศึกษาเป็นกลไกปลูกฝังคุณค่าและชีวิตที่ดีงามเพราะกระบวนการชุมชนคือหัวใจสำคัญของการพัฒนา

อัจฉรา ศรีพันธ์ (2561) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการศึกษาที่สร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับฐานรากด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและภาคประชาชน ประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น สถาบันศาสนา องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการจัดการศึกษารูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ชุมชน ท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศและโลก

การที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่ผู้ที่ศึกษา ซึ่งความรู้ที่ชุมชนมีนั้นภายในสถานศึกษานั้นไม่มีให้และไม่สามารถเข้าถึงอารมณ์ของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นนั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาบนฐานชุมชนเป็นแนวคิดที่มีการผสมผสานระหว่างแนวคิดในการจัดการศึกษาที่สำคัญหลายแนวคิด เช่น การเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place-Based Learning) เป็นการจัดการศึกษาที่ใช้ประวัติศาสตร์ชุมชน สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจภายในชุมชนเป็นบริบท

กล่าวโดยสรุปการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนมีสาระสำคัญ (วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ 2553, ก-ค และ ประเวศ วะสี 2555, น. 2 อ้างอิงใน อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561, น. 31) ดังนี้

1. การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นระบบการศึกษาทางเลือกของภาคประชาชนที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งที่ฐานราก ที่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งระบบ โดยให้ความสำคัญกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น สถาบันศาสนา เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นของประชาชน เต็มเต็มการจัดการศึกษาที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่สุขภาพของคนไทย ทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม

2. การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เชื่อว่า ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ บนหลักการการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา ช่วยกันทำให้การศึกษาเป็นกลไกปลูกฝังและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ

3. การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เอา “ชีวิตเป็นตัวตั้ง” แทนการเอา “วิชาเป็นตัวตั้ง” ตามแบบแผนเดิม โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม รูปแบบการศึกษา เป็นการศึกษาแบบเปิดที่บูรณาการทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ทุกคนมีสิทธิ เพื่อที่จะให้ความเห็น หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาที่ฟังเสียงประชาชน

การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ กระบวนชุมชน คือ หัวใจของการพัฒนา แผนการพัฒนาของชุมชนเป็นแผนอย่างบูรณาการคือ เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษาและประชาธิปไตย เพราะเชื่อว่าการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจะนำไปสู่ชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่ดีเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดไม่ใช่การท่องวิชาการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติทำให้ชีวิต เศรษฐกิจ สังคมพัฒนาอย่างบูรณาการ

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน เป็นแนวคิดที่มีการผสมผสานระหว่างแนวคิดในการจัดการศึกษาที่สำคัญ จะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างชัดเจน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานที่จริงของชุมชน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่สนับสนุนกันให้เกิดการสะท้อนผลการเรียนรู้ที่เป็นระบบ รวมทั้งพัฒนาบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากวิธีการสอนที่หลากหลาย

เน้นความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์จริง ไม่ใช่เป็นเพียงการทศนศึกษาแต่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่เน้นทักษะชีวิต อาจกล่าวได้ว่าการศึกษานานาชาติมีรากฐานมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชน (Community Service Learning)

3. แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม (Bloom's Taxonomy)

แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม เป็นความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ทางสมองที่มีนัยการศึกษาได้ทำการศึกษาและให้คำนิยามไว้ดังนี้

บลูม (Bloom, 1961, p. 145, อ้างอิงใน สุวรรณ อรรถชิตวาทีน, 2552, น. 21) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ไว้ว่า เป็นความสามารถในการแยกแยะ เพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล และที่เป็นอย่างนั้นอาศัยหลักการอะไร

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม (Bloom's Taxonomy) (Bloom, 1961 อ้างอิงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535, น. 115 - 117) แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม เชื่อว่า การเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนแน่นอน เพื่อให้ผู้สอนกำหนดและจัดกิจกรรมการเรียน รวมทั้งการวัดและประเมินผลได้ถูกต้อง ในการออกแบบหลักสูตรจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ก็ได้อาศัยกรอบทฤษฎีดังกล่าวนี้ ซึ่งพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยถูกนำไปใช้มากที่สุด ซึ่งมีการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Bloom's Taxonomy of Educational Objectives) ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านการรู้คิดเป็นพฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับ สติปัญญา ความรู้ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

3.1.1 ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด ความสามารถในการจดจำแนกประสบการณ์ต่างๆ และระลึกเรื่องราวต่างๆ ออกมาได้ถูกต้องแม่นยำ

3.1.2 ความเข้าใจ (comprehension) ความสามารถบ่งบอกใจความสำคัญของเรื่องราวโดยการแปลความหลัก ตีความได้ สรุปใจความสำคัญได้

3.1.3 การประยุกต์ (Application) ความสามารถในการนำหลักการ กฎเกณฑ์ และวิธีดำเนินการต่างๆ ของเรื่องที่ได้รู้มานำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้

3.1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหา ซึ่งความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวที่สมบูรณ์ ให้กระจายออกเป็นส่วนย่อยๆ ได้อย่างชัดเจน สามารถตรวจสอบได้

3.1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) ความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยเข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันโดยปรับปรุงของเก่าให้ดีขึ้นและมีคุณภาพสูงขึ้น

3.1.6 การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

3.2 จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดีงามอยู่ตลอดเวลาจะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ ด้านจิตพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย 5 ระดับ ได้แก่

3.2.1 การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น

3.2.2 การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

3.2.3 การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้นๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อแล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น

3.2.4 การจัดระบบ การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไป แต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า

3.2.5 บุคลิกภาพ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต่องดงามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่างๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคน คนจะรู้ตัวหรือรู้อย่างไรนั้นเป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3.3 ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย 5 ชั้น ดังนี้

3.3.1 การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือ เป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

3.3.2 กระทำตามแบบ หรือ เครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้หรือสามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ

3.3.3 การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้วก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

3.3.4 การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตัวเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ย่างยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องคล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

3.3.5 การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติ ได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติเป็นไปอย่างธรรมชาติ

เบนจามิน บลูม และคณะ (Bloometal et al., 1956, อ้างอิงใน จิตราพร ลีละวัฒน์, 2554, น. 8-9) กล่าวว่า เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อม ต่างๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ นั้น เป็นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เองเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝนที่ผ่านมา มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ แต่อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวรและคงทน

4. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติในการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำที่อำนวยความสะดวก โดยการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายหรือจัดหาแหล่ง

เรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองผ่านประสบการณ์จริง จากแนวคิดของนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

วัฒนา ระเบียบทุกซ์ (2545) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ ด้วยความกระตือรือร้น ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ การที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้เป็นผู้กระทำการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ รวมทั้งเกิดทักษะและพฤติกรรมตามจุดเน้นที่ต้องการ โดยยึดหลักการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่า หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยการจัดวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนให้สามารถพัฒนาตนเองได้ ได้ลงมือศึกษาค้นคว้า คิดแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนต่อการเรียนรู้ โดยการจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามศักยภาพของผู้เรียนด้วยตนเอง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย

สุจินต์ ไจกระจ่าง (2553) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง มีอิสระทางความคิดและแก้ปัญหาหาด้วยตนเองได้ ตลอดจนมีการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่กับองค์ความรู้เก่าเข้าด้วยกันตามความสนใจและความถนัด โดยผู้สอนมีหน้าที่ให้ค้อยคำปรึกษาและชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับผู้เรียน

อนุชา แป้นจันทร์ (2556) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ด้วยตนเองทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม เป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตด้วยการลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์จริง จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ โดยผู้เรียนมีบทบาทมากกว่าครูผู้สอนและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

และได้อธิบายถึงหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะในการเรียน คอยให้คำปรึกษาและจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากการลงมือปฏิบัติทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ออกมาตามความสามารถของแต่ละบุคคล และยังได้กล่าวอีกว่าหลักการของกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น เป็นวิธีการสอนให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง เกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ สามารถสะท้อนความคิดจากการกระทำ รวบรวมความรู้ต่างๆ จนสามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอด และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังเป็นแนวทางการเปลี่ยนรูปแบบวิธีการสอนจากเดิม โดยครูผู้สอนเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้มาถ่ายทอดให้กับผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ได้จากการศึกษาหลักการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและเข้าใจกระบวนการเรียนรู้
- 2) ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
- 3) เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดเป็นองค์ความรู้ของตนเอง
- 4) ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานและสนใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553) กล่าวว่า การจัดการกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด จากการเรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ได้มีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ตลอดจนมีคุณลักษณะนิสัยงดงามที่สังคมพึงปรารถนา

มหาวิทยาลัยราชธานี (2557) มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า การที่ผู้เรียนผู้สอนร่วมมือกันปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการเรียนและใส่ใจในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียน การดำเนินกิจกรรมที่เป็นแรงจูงใจให้เชื่อมโยงความรู้ในหลักวิชาและโลกแห่งความเป็นจริงเข้าด้วยกันทั้งผู้เรียน ผู้สอน และผู้ปกครอง สถานศึกษาเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิด เพื่อให้สนองการเรียนรู้ที่มากขึ้น โดยสถานศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะเล็งเห็นเป้าหมายไปที่การพัฒนาผู้เรียนที่สามารถประดิษฐ์คิดค้นคิดอย่างมีประสิทธิภาพนำไปสู่สังคมและชุมชนอย่างมีคุณค่า

และได้สรุปลักษณะของการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ดังนี้

1. Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำหรือปฏิบัติด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้น เช่น คิด ค้นคว้า ทดลอง รายงาน โครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2. Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองอันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

3. Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งบุคคล และเครื่องมือทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ ธรรมชาติ และเทคโนโลยีตามหลักการที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์

4. Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ทั้งการฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจรรณญาณในการคิด มีความคิด สร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิดอย่างมีเหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

5. Happiness เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขประการหนึ่งผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจในสาระการเรียนรู้ ชวนให้สนใจค้นคว้าทำทนายให้แสดงความสามารถการใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ประการที่สองปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้มีความสุขและสนุกกับการเรียน

6. Participation เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงาน วางเป้าหมายร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับความถนัด ความสามารถ ความสนใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและสามารถประยุกต์ความรู้นำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตจริง

7. Individualization เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน ผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกันโดยมีความเชื่อมั่นผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8. Good Habit เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยความรับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ และลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการ ทั้งทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่น และการเห็นคุณค่าของงาน

ชนภัทร์ อินทวารี (2558) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าเป็นความคิดเชิงปรัชญาที่มีความหมายเช่นเดียวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อสนับสนุนสร้างเสริมให้ผู้คิดค้นคว้า ปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสนใจ ความกระตือรือร้นด้วยตนเอง จนพบข้อความรู้ โดยมีครูเป็นผู้แนะนำในการจัดกิจกรรม และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งทางกาย สติปัญญา ความรู้ อารมณ์ ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติที่หลากหลาย กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน และยังเน้นให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีประสบการณ์ตรง ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สร้างสรรค์จินตนาการ ฝึกการค้นคว้าหาข้อมูลคำตอบ เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง พร้อมกับประเมินตนเอง โดยครูผู้สอน

เป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นผู้สังเกตและสร้างแรงจูงใจในการเรียน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและยั่งยืนโดยสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญยังมีประโยชน์ต่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์จริง ได้ฝึกกระบวนการทักษะการเรียนรู้หลายด้าน และยังสามารถสร้างความคิดรวบยอดเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนทนต่อการทำกิจกรรมการเรียนรู้

5. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

Meyers, & Jones (1993, p.6, อ้างอิงใน นนทลี พรธาดาวิทย์, 2559) ได้ให้ความหมายของ Active Learning ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้กับผู้เรียน พูด ฟัง อ่าน เขียน และสะท้อนเนื้อหาแนวคิดประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาอย่างมีความหมาย

นนทลี พรธาดาวิทย์ (2559) กล่าวถึง Active Learning ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเอง มีภาวะความเป็นผู้นำ มีทักษะในการนำความเปลี่ยนแปลงที่เน้นพัฒนาการเรียนรู้ เน้นการบูรณาการที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ภายใต้กิจกรรม วิธีการ และกระบวนการที่หลากหลาย สนุกสนาน กระตือรือร้น โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและได้ฝึกทักษะการคิดในขั้นสูง ผู้สอนมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกและ เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผลลัพธ์ที่ผู้เรียนได้รับ คือ เกิดทักษะการเรียนรู้ และทักษะการดำรงชีวิตอย่างแท้จริง

Morable (2000, อ้างอิงใน นนทลี พรธาดาวิทย์, 2559, น. 25-26) กล่าวว่าแนวคิดของ Active Learning มาจากทฤษฎีการเรียนรู้จากข้อสมมติฐาน 4 ข้อ คือ

1. นัยสำคัญของการเรียนรู้ คือ เนื้อหาที่ผู้เรียนจะเข้าใจและยอมรับต้องมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ กับจุดมุ่งหมายผู้เรียน
2. สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ คือ ต้องเรียนผ่านการกระทำ
3. การเรียนรู้คือ การอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนโดยผู้เรียนมีส่วนร่วมและตอบสนองต่อกระบวนการเรียนรู้
4. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตนเอง และเชื่อมโยงไปสู่ผู้เรียนคนอื่นๆ ทั้งด้านความรู้สึกร อารมณ์ และสติปัญญา

ดังนั้น Active Learning คือ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน กลยุทธ์การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ การทำกิจกรรมด้วยตนเองที่เป็นจุดเด่นและสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ลักษณะที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (Bonwell (n.d.), อ้างอิงใน วิชัย เสวกงาม, 2559, น. 3) มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าการนั่งฟังอยู่เฉยๆ
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (เช่น การอ่าน การพูด การเขียน)
3. การถ่ายทอดข้อมูลมีความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาทักษะของผู้เรียน
4. เน้นความสำคัญในการสำรวจทัศนคติ และค่านิยมของผู้เรียนให้มากขึ้น
5. เพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้เรียนมากขึ้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่)
6. ผู้เรียนสามารถได้รับข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ทันทีจากผู้สอน
7. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดขั้นสูง (การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล)

นนทลี พรธาดาวิทย์ (2559) สรุปได้ว่าลักษณะของของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning มีดังนี้

1. ผู้สอนควรกำหนดเป้าประสงค์ (Purposive) โดยเป้าประสงค์นั้นควรสัมพันธ์กับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะผู้เรียนมากกว่าเนื้อหา เน้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด การวางแผนการเรียนรู้ การยอมรับ การประเมินผล และการนำเสนอผลงาน
3. วิธีการจัดการเรียนรู้สามารถสะท้อนสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมและผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับจากผู้สอนในการทำกิจกรรม
4. ควรมีกิจกรรมการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
5. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบและไม่ชอบ รวมทั้งวิจารณ์เกี่ยวกับ เนื้อหาในการเรียนรู้
6. ผู้สอนต้องออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกิจกรรมต้องมีความหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและแก้ไขปัญหาได้
7. การจัดการเรียนรู้ที่มีการสร้างสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในขั้นสูง ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์นั้น
8. การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริงหรือสถานการณ์จริง รวมถึงการบูรณาการในวิชาต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้
9. การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเรียนเหมือนไม่เรียน สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น ใช้กระบวนการกลุ่ม และมีการประเมินผลที่หลากหลายทั้งตัวผู้เรียน เพื่อในชั้นเรียนและผู้สอน

10. การจัดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะการเรียนรู้ภายในห้องเรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน บ้าน และสามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้อง เกิดความรู้ที่ไม่มีขอบเขต

ในการศึกษา Active Learning (Bonwell & Eison, 1991) ความว่า การเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในการที่จะทำสิ่งต่างๆ และต้องคิดสิ่งเกี่ยวกับสิ่งที่เขาทำ

ฉะนั้น Active Learning ก็คือ กลยุทธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แบบ Active Learning คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับกลุ่มผู้เรียน โดยจะต้องทำสิ่งต่างๆ และคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขากำลังทำ มากกว่าการฟัง พวกเขาจะต้องอ่าน เขียน การอภิปราย หรือมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด ก็คือ การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน โดยผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในงานที่ใช้การคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมิน ดังนี้

...strategies promoting active learning be defined as instructional activities involving students in doing things and thinking about what they are doing. ... students must do more than just listen: They must read, write, discuss, or be engaged in solving problems. Most important, to be actively involved, students must engage in such higher-order thinking tasks as analysis, synthesis, and evaluation.

ภาพ 1 กลยุทธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แบบ Active Learning

ที่มา: Bonwell, & Eison, 1991, อ้างอิงใน วิจัย เสวกงาม, 2559

จากการศึกษาพบว่า Active Learning ที่กล่าวข้างต้น คือ การที่ผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning กับผู้เรียน ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจคงทนโดยผ่านการลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม

วิชัย เสวกงาม (2559) ได้กล่าวว่าการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Active Learning นั้น หลังจากที่ผู้สอนตัดสินใจใช้ Active Learning ในการเรียนการสอนแล้ว ความท้าทายที่ตามมาคือการเลือกกลยุทธ์การสอน รูปแบบการสอนหรือแนวคิดใดในการออกแบบการเรียนการสอน โดยสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจควรเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์รายวิชา
2. ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอน
3. ระดับความเสี่ยงของกิจกรรม
4. การรับรู้บทบาท
5. ประสบการณ์ของผู้เรียน

จากการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning นั้น พบว่ามีคำหลายๆ คำที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น ซึ่งในแต่ละคำจะมีส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกัน แต่ถ้าศึกษาในรายละเอียดแล้วจะพบว่าไม่เหมือนกัน คือ ผู้เรียนนั้นมีความสำคัญที่จะทำให้เกิด Active Learning ได้ แต่เหนือสิ่งอื่นใด ผู้ที่จะก่อให้เกิดสภาพนี้ได้ นั่นคือ ผู้สอนจะต้องมีสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการสร้าง Active Teaching ก่อน ซึ่งต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน จะต้องคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้

นอกจากนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning นั้น มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเป็นผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนมุ่งมั่นในการทำกิจกรรม รวมทั้งมีความกระตือรือร้นต่อการทำกิจกรรมการเรียนรู้
3. การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ต้องเน้นการพัฒนาทักษะของผู้เรียนมากกว่าเนื้อหา โดย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทาง
4. การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เน้นการเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมที่ดี รวมทั้งเจตคติที่ดี
5. การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ ทั้งบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และครูผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างการเรียนรู้ด้วย

6. การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ผู้เรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับจากครูผู้สอน มีการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

7. ผู้เรียนใช้ความคิดขั้นสูง ได้รับทักษะกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้

6. แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังอยู่ภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) โดย David Kolb กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน (Bedri and Dowling, 2017, น. 4 อ้างอิงใน วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2018, น. 183-184) คือ

1. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience: CE) Kolb เชื่อว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงจะเริ่มขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้สัมผัส “ธรรมชาติที่แท้จริงขององค์ความรู้” เช่น การเรียนการสอนในห้องเรียน การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การอ่านหนังสือ การทดลอง การพูดคุย และการประชุม เป็นต้น

2. การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation: RO) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะมีการสะท้อนคิด (Reflection) กระบวนการเรียนรู้ต้องมีการจัดสรรเวลาในแต่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสมเนื่องจากเป็นธรรมชาติของผู้เรียนที่จะต้องมีการสะท้อนคิดอยู่ตลอดเวลา เช่น การเขียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้การบันทึกการเรียนรู้ การทำการบ้าน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน (Dialogue/Discussion)

3. การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization: AC) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจัดวางองค์ความรู้ใหม่พหุสัมพันธ์กับองค์ความรู้เก่าด้วยตนเอง เช่น การเขียนแผนภาพโน้ตทัศน์ การสรุปการเรียนรู้ออกมาเป็นรูปแบบหรือกรอบความคิด การนำเสนอผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation: AE) ผู้เรียนจะลงมือปฏิบัติอีกครั้ง เพื่อพิสูจน์การเรียนรู้ของตนเองว่าเข้าใจได้ถูกต้องหรือไม่ เพื่อรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้ที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควรปรับปรุง

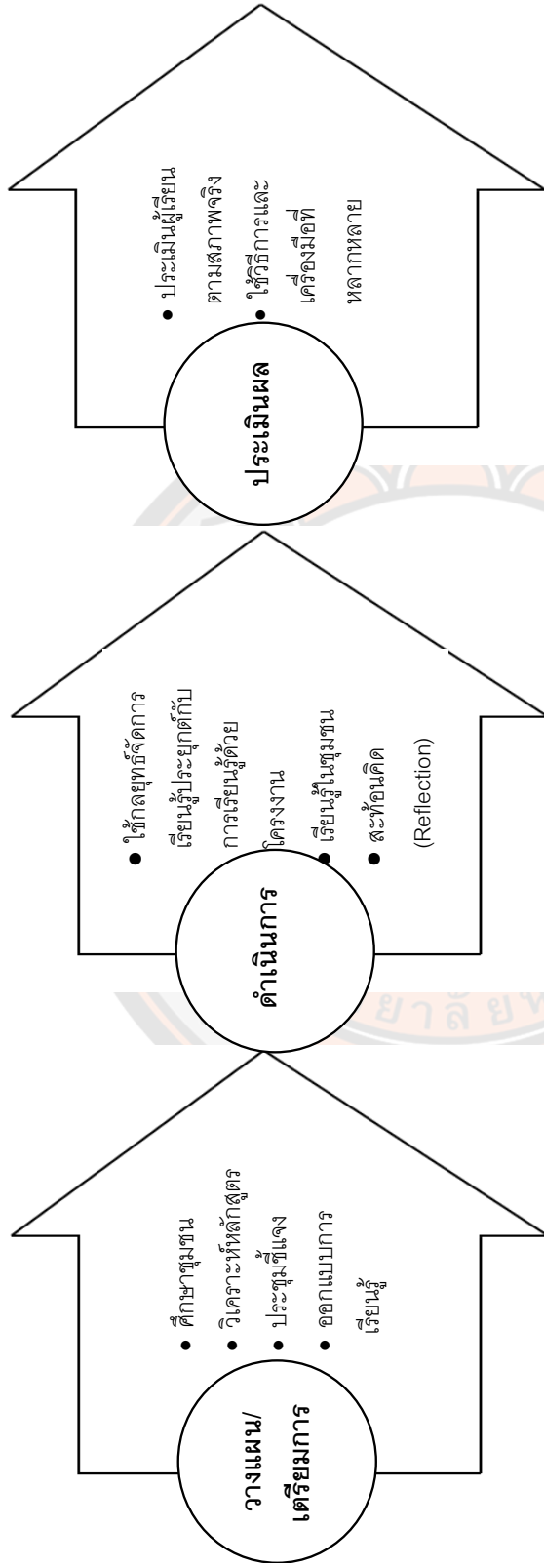
ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากนักวิชาการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีงานวิจัยหลายเรื่องที่น่าเสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้อย่างใกล้เคียงกัน ดังตาราง 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนี้

ตาราง 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ดิษยุทธิ์ บัวจุม, อังคินันท์ อินทรกำแหง, พรรณี บุญประกอบ และคณะ (2014, น. 65)	ศิวรรณ ฉัตรศิริวงศ์ (2557, น. 78)	ประยูร บุญใช้ และ ภูมิพงศ์ จอมหงส์ พิพัฒนา (2558, น. 44)	Bedri, Frein and Dowling (2017, น. 82)
<ol style="list-style-type: none"> 1) ศักยภาพของชุมชน 2) กระตุ้นบุคคลในชุมชน และบุคลากรในโรงเรียน 3) ศึกษาคำความต้องการพัฒนาด้านอาชีพในท้องถิ่นของนักเรียน 4) พัฒนากลยุทธ์ท้องถิ่น 5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง 6) จัดโครงการเสริมการเรียนรู้ 7) ประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริง 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ขึ้นเตรียมความพร้อม 2) ขึ้นกลยุทธ์การเรียนรู้ 3) ขึ้นสู่ผลสะท้อนคิด 4) ขึ้นประเมินประสิทธิผล 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร 2) วิเคราะห์แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น 3) กำหนดรูปแบบ วิธีการ บูรณาการ 4) ออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ใน ท้องถิ่นเป็นฐาน 5) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ 6) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ 7) ประเมินผลการเรียนรู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ขึ้นเตรียมการและวางแผน 2) ขึ้นดำเนินการ 3) ขึ้นประเมินผล 4) ขึ้นสรุปผล

ที่มา: วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์, 2561

จากตาราง 2 สังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน/เตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล ดังภาพ 2 ขั้นวางแผน/เตรียมการ ขึ้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล ดังนี้

ภาพ 2 ชั้นวางแผน/เตรียมการ ชั้นดำเนินการ และชั้นประเมินผล

ที่มา: วิไลภรณ์ ฤทธิ์คุปต์, 2561

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตร ถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ โดยลงไปสู่การปฏิบัติ หลักสูตรเปรียบเสมือนกรอบในการดำเนินการ จึงมีการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หลักสูตรการศึกษาที่ใช้ในปัจจุบัน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการปรับปรุงต่อยอดจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ได้มีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้มีความชัดเจนและเหมาะสมมากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรมและจริยธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก โดยยึดมั่นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และมีทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพและให้เป็นการกำลังของชาติต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1. ความหมายของการศึกษา

ในส่วนของความหมายของการศึกษานั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ ดังนี้

วิจิตร ศรีสอาน (2523) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษา คือ การสร้างสมความรู้ ประสบการณ์และนำไปสู่การถ่ายทอดแก่นมนุษย์ เพื่อแก้ปัญหาให้เกิดความเจริญทางจิตใจและร่างกาย การศึกษาจึงมีความหมายทั้งกว้างและลึกกว่าการเรียนหนังสือในโรงเรียน มิใช่การเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาแต่เป็นการเรียนที่ได้นำความคิดให้บุคคลเกิดการพัฒนาความสามารถของตนเอง

สุนทร สุนันทชัย (2532) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา หมายถึง การจัดการกระบวนการให้บังเกิดผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการวางแผนและเป็นไปโดยจงใจให้ได้รับสิ่งที่ตั้งใจจะให้เกิดขึ้น อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ

ธีระ รุญเจริญ (2536) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างสรรคความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคม ทั้งสร้างความสมดุลและความกลมกลืนของการพัฒนาระหว่างด้านต่างๆ และยังได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ไว้ดังนี้

1.1 สร้างประชากรให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ในการดำรงชีวิต มีความขยันอดทน ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ

1.2 สร้างประชากรให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

1.3 สร้างประชากรให้เป็นผู้มีความรู้ มีปัญญา มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและเพียงพอ สำหรับการดำรงชีวิตและพัฒนาตนเอง

1.4 สร้างประชากรให้เป็นผู้มีความรู้และทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ มีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการงานอาชีพ มีความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการงานอาชีพ

วิชัย ตันศิริ (2539) ได้ให้ความหมายของ การศึกษา มี 2 ส่วน ที่สำคัญ ดังนี้

1.1 การศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม ฉะนั้นการศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องมีการ จัดการเพราะการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ ดังกล่าวยังต้องเป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามทางสังคม หากกระบวนการเรียนรู้มีผลตรงข้ามก็มีใช้ การศึกษาตามความหมายนี้

1.2 การศึกษา คือ การสร้างสรรค์จักรวาลความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้าง องค์ความรู้จากสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ อย่าง ต่อเนื่อง ตลอดการวิจัยการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ทางสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ ของ การสร้างความรู้ต่อไป

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2542) ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ กิจกรรมที่เป็น ความพยายามในการพัฒนามนุษย์เป็นทั้งวิธีการนำเอาศักยภาพ ความสามารถหรือสมรรถภาพของ มนุษย์ให้เกิดประโยชน์ ทั้งวิธีการดัดแปลงรูปแบบพฤติกรรมของมนุษย์ในการฝึกฝนอบรมให้เป็น พฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม โดยได้กล่าวถึง ความสำคัญ ของ การศึกษา ไว้ดังนี้

1.1 การศึกษาช่วยให้คนมีความรู้ความชำนาญสามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่เป็นเครื่องมือ ในการประกอบอาชีพการงานในสังคม

1.2 การศึกษาช่วยอบรมบ่มนิสัยที่ดีของคนให้อยู่ในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยสร้าง นิสัยที่ดีเช่น ความขยันหมั่นเพียร อุทิศหาหวิริยะ ความประหยัด พึ่งตนเอง ทำงานร่วมกับ คนอื่นได้

1.3 การศึกษาช่วยเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม ให้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ซื่อสัตย์สุจริต มีสติสัมปชัญญะ

1.4 การศึกษาช่วยให้คนรู้จักคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามในสังคม

1.5 การศึกษาทำให้คนมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย มีข้อบังคับของบ้านเมือง และ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคม

1.6 การศึกษาทำให้คนมีสำนึกเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสุขสมบัติ ช่วยปกป้องรักษาให้เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

นิพัทธ์ เกศภาพ และคณะ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษา คือ การพัฒนาคนใน 2 ด้าน ทั้งด้านคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ที่มีปัญญา มีคุณธรรม มีความสามารถพื้นฐานหรือศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป และด้านความสามารถในการประกอบอาชีพหรือเป็นกำลังแรงงาน สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

จากการให้ความหมายการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการศึกษา คือ การเรียนรู้และพัฒนาความรู้ของมนุษย์ทั้งด้านสติปัญญา ด้านคุณธรรมจริยธรรม ให้มีทักษะความสามารถและศักยภาพ อันนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตลอดจนมีเจตคติที่ดีในฐานะเป็นพลเมืองและพลโลก

2. รูปแบบการจัดการศึกษา

รูปแบบการจัดการศึกษา ได้มีผู้เสนอแนวคิดไว้หลายลักษณะด้วยกันโดยมีหลักการและสาระสำคัญที่มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 15 (วิชัย ต้นศิริ, 2539) ได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาไว้ 3 รูปแบบ คือ

2.1 การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผลมีเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2.2 การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษาการวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ทางกายภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ

วิชัย ต้นศิริ (2539) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาหลักการนี้คือ ปวงชนเพื่อการศึกษา หรือ All for Education ให้องค์กรชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ธีระ รุญเจริญ (2536) ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อให้การศึกษาสามารถพัฒนาลักษณะของประชากรของประเทศให้เข้าสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดการศึกษามีหลักสำคัญคือ

1. ความกว้างขวางและเป็นธรรม ให้แต่ละบุคคลได้มีโอกาสเข้ารับบริการทางการศึกษาที่เหมาะสมตามความต้องการและความสามารถอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ความสมดุลโดยการให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้คู่คุณธรรมจริยธรรม มีทักษะในการประกอบอาชีพ

3. ความสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศ และของสังคมในระดับต่างๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบท

4. ความหลากหลายควรจัดให้มีความหลากหลายทั้งในรูปแบบเนื้อหาและวิธีการ เพื่อให้แต่ละบุคคลสามารถใช้โอกาสที่มีอยู่เลือกเรียนได้ตามความถนัด ความต้องการ และความสนใจ

วิจิตร ศรีสอาน (2523) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาควรเลือกแฟ้มให้หลักความรู้ ความคิด วิธีการคิดและนิสัยที่ดี เพื่อให้เป็นรากฐานที่บุคคลจะได้เรียนรู้และพัฒนาความสามารถของตน

2. การศึกษาควรเป็นไปเพื่อความอยู่รอดของชาติบ้านเมือง ทั้งความอยู่รอดจากรภัยคุกคามทางการเมืองภายนอกและภายในประเทศ ความอยู่รอดในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

3. การจัดการศึกษาควรเสริมสร้างดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในทางที่เกื้อกูลกันและกัน

4. การจัดการศึกษาควรเตรียมบุคคลและสังคมให้สามารถเผชิญปัญหาและเหตุการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่มีประสบการณ์มาก่อนด้วยปัญญาและสติ

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) ได้กล่าวถึงการศึกษาลดชีวิตว่า การศึกษาลดชีวิตหมายถึง การจัดการกระบวนการให้มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล

2. เป็นการจัดที่มีการวางแผนทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

3. เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ใช้แหล่งเรียนรู้ทุกประเภททั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

นิพัทธ์ เกศภาพร และคณะ (2546) ได้กล่าวถึง การศึกษาลดชีวิตไว้ว่า เป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนาให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน และพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน ดังนั้นการศึกษาทุกรูปแบบจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาลดชีวิตเท่านั้น โดยรูปแบบการจัดการศึกษามีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลดชีวิต การจัดการศึกษาในทุกูปแบบต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้คู่คุณธรรมให้เหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

จากการให้ความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษา ที่มีทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาตลอดชีวิตนั้นจะต้อง ให้ความสำคัญกับการเป็นมนุษย์ที่มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับความต้องการและ ความสนใจของบุคคล ตลอดจนพัฒนาอย่างต่อเนื่องเต็มตามศักยภาพของบุคคลในแต่ละคน

3. สารและมาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้เราเข้าใจการดำเนินชีวิตและ พัฒนาการของ มนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและยุคสมัยอันด้วยเหตุและปัจจัยต่างๆ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง จำกัดซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันหลายหลายดังนั้นเพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถนำ ความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตนำไปสู่การเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ทางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงได้กำหนด สารต่าง ๆ เป็น 5 สาร ได้แก่ สารศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต สาร เศรษฐศาสตร์ สารประวัติศาสตร์ และสารภูมิศาสตร์

สารที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สารที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลก อย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สารที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการ บริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของ เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผล ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยงานวิจัยนี้มีความเกี่ยวข้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ตาราง 3 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4-ม. 6	1. ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์สากล ◆ ตัวอย่างเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่มีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส 4.3) ◆ ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	2. สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอตัวอย่างที่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน ◆ คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ◆ ผลการศึกษาหรือโครงการทางประวัติศาสตร์

ตาราง 4 สาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4 - ม.6	1. วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก	<ul style="list-style-type: none"> ◆ อารยธรรมของโลกยุคโบราณ ได้แก่ อารยธรรมลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ไนล์ ฮวงโห ลินฉู่ และอารยธรรมกรีก-โรมัน ◆ การติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกและอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีต่อกันและกัน
	2. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน เช่น ระเบิดอปรมาณู การฟื้นฟู ศิลปะ วิทยาการ สงครามครูเสด การสำรวจทางทะเล การปฏิรูปศาสนา การปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม จักรวรรดินิยม ลัทธิชาตินิยม เป็นต้น
	3. วิเคราะห์ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกาและเอเชีย	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ความร่วมมือและความขัดแย้งของมนุษยชาติในโลก ◆ สถานการณ์สำคัญของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เช่น <ul style="list-style-type: none"> - เหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 (Nine Eleven) - การขาดแคลนทรัพยากร การก่อการร้าย
	4. วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21	<ul style="list-style-type: none"> - ความขัดแย้งทางศาสนา ฯลฯ

ตาราง 5 แสดงสาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4 – ม.6	<p>1.วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย</p> <p>2. วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย</p> <p>3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน</p> <p>4. วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญ ทั้ง ชาว ไทย และ ต่าง ประเทศ ที่ มี ส่วน สร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และ ประวัติศาสตร์ไทย</p> <p>5. วางแผนกำหนดแนวทาง และการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย อาณาจักรโบราณในดินแดนไทย และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการสถาปนาอาณาจักรไทยในช่วงเวลาต่างๆ สาเหตุและผลของการปฏิรูป ฯลฯ ◆ บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการพัฒนาชาติไทย ในด้านต่างๆ เช่น การป้องกันและรักษาเอกราชของชาติ การสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย ◆ อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออก ที่มีต่อสังคมไทย ◆ ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์ วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย ◆ ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน ◆ สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ◆ วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยต่างๆ ◆ การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทย ◆ แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ◆ วิธีการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ประวัติศาสตร์ไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

รหัสวิชา ส 33103

เวลา 40 ชั่วโมง

จำนวน 1 หน่วยกิต

ศึกษา วิเคราะห์ ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ความเป็นมาของชาติไทยสมัยก่อนอาณาจักรสุโขทัยจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการพัฒนาชาติไทยในด้านต่างๆ อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออกที่มีต่อสังคมไทย ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย ปัจจัยและบุคคลที่ส่งเสริมสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย การกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจตระหนักในความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทย เกิดความรักความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มุ่งมั่นในการทำงาน

รวม 7 ตัวชี้วัด

ส 4.1 ม. 4-6/1

ม. 4-6/2

ส. 4.3 ม. 4-6/1

ม. 4-6/2 ม. 4-6/3 ม. 4-6/4 ม. 4-6/5

ตาราง 6 โครงสร้างรายวิชา ประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

ลำดับ	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	เวลา และยุค สมัยทาง ประวัติศาสตร์ ไทย	ส 4.1 ม. 4-6/1	การกำหนดเวลา ยุคสมัย การนับ และ เทียบศักราชในประวัติศาสตร์ไทย ทำให้ สามารถศึกษาและเรียงลำดับเหตุการณ์ ต่างๆ ในประวัติศาสตร์ได้ รวมทั้งมี ความสัมพันธ์เชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบัน และคาดการณ์ในอนาคตเข้าด้วยกันได้	6	15
2	การสร้าง องค์ความรู้ใหม่ ทาง ประวัติศาสตร์ ไทย	ส 4.1 ม. 4-6/2	วิธีการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวในอดีต โดยเฉพาะเรื่องราวของท้องถิ่นด้วยและ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทาง ประวัติศาสตร์ไทย โดยการใช้ทักษะ วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ ให้ผลการศึกษานั้นมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับ ในวงวิชาการ ซึ่งเป็นกระบวนการ แสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อสามารถอธิบายและวิเคราะห์ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นได้ อย่างสมเหตุสมผล ย่อมทำให้ผล การศึกษานั้นมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับใน ด้านวิชาการ ทั้งนี้ต้องสามารถสร้าง กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างโครงงาน ประวัติศาสตร์	6	15
3	วิเคราะห์ ประเด็นสำคัญ ทาง ประวัติศาสตร์ ไทย	ส 4.3 ม. 4-6/1 ม. 4-6/2	การศึกษาประเด็นทางประวัติศาสตร์ไทย นอกจากฝึกกระบวนการวิเคราะห์แล้ว ยัง ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทาง ประวัติศาสตร์ และตระหนักถึง ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ต่อชาติไทย	12	30

ลำดับ	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
4	ผลงานของบุคคลสำคัญในการสร้างสรรค์ชาติไทย	ส 4.3 ม. 4-6 /4	บุคคลสำคัญที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ชาวไทยทุกคนควรศึกษาผลงานและยกย่องท่าน และนำไปเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน	8	20
5	การสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย	ส 4.3 ม. 4-6 /3 ม. 4-6 /5	วิถีการดำรงชีวิตและภูมิปัญญาของคนไทย ในแต่ละยุคสมัย มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งมิผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย จึงมีความจำเป็นที่ชาวไทยจะต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย	8	20

ตาราง 7 ตารางโครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชา ประวัติศาสตร์ไทย
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เวลา 40 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้	วิธีสอน / กระบวนการจัดการเรียนรู้	ทักษะการคิด	เวลา (ชั่วโมง)
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	1. เวลาและศักราช	วิธีสอนโดยใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์	1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์	3
เวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์	2. ประวัติศาสตร์ใกล้ตัว	วิธีสอนโดยใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์	1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์ 3. ทักษะการคิดอย่างมี	3
ไทย			วิจารณ์ญาณ	

หน่วย การเรียนรู้	แผนการ จัดการเรียนรู้	วิธีสอน / กระบวนการ จัดการเรียนรู้	ทักษะการคิด	เวลา (ชั่วโมง)
หน่วยการ เรียนรู้ที่ 2 การสร้างองค์ ความรู้ใหม่ทาง ประวัติศาสตร์ ไทย	1. วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ 2. การสร้างองค์ ความรู้ใหม่ทาง ประวัติศาสตร์ ไทย	วิธีสอนแบบโครงงาน	1. ทักษะการคิดวิเคราะห์ 2. ทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ 1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์	3 3
หน่วยการ เรียนรู้ที่ 3 วิเคราะห์ ประเด็นสำคัญ ทาง ประวัติศาสตร์ ไทย	1. ประวัติศาสตร์ ไทยก่อนการ ปฏิรูปการ ปกครองในสมัย รัชกาลที่ 5 2. ปฏิรูปการ ปกครองในสมัย รัชกาลที่ 5 3. การ เปลี่ยนแปลงการ ปกครอง พ.ศ. 2475 4. สังคมไทยหลัง การเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. 2475	วิธีสอนโดยใช้กระบวนการ ทางประวัติศาสตร์ วิธีสอนโดยใช้กระบวนการ ทางประวัติศาสตร์ วิธีสอนโดยใช้กระบวนการ ทางประวัติศาสตร์ วิธีสอนโดยใช้กระบวนการ ทางประวัติศาสตร์	1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์ 1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์ 1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์ 3. ทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ 1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์	3 3 3 3

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้	วิธีสอน / กระบวนการจัดการเรียนรู้	ทักษะการคิด	เวลา (ชั่วโมง)
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ผลงานของบุคคลสำคัญ	1. ผลงานของบุคคลสำคัญในการสร้างสรรค์ชาติไทย (1)	วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการกลุ่ม	1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์	3
ในการสร้างสรรค์ชาติไทย	2. ผลงานของบุคคลสำคัญในการสร้างสรรค์ชาติไทย (2)	วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ : กระบวนการกลุ่ม, กระบวนการคิดวิเคราะห์	1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์	5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย	1. การสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (1)	วิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ : เทคนิคร่วมมือกันคิด	1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์	4
และภูมิปัญญาไทย	2. การสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (2)	วิธีการสอนโดยเน้นกระบวนการ: กระบวนการสร้างความตระหนัก , กระบวนการกลุ่ม	1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 2. ทักษะการคิดวิเคราะห์	4

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้มีการยกมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของสาระประวัติศาสตร์ นำมาปรับให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น โดยนำมาตรฐาน ส 4.1 ตัวชี้วัด ม.4-6/1 และมาตรฐาน ส 4.3 ตัวชี้วัด ม.4-6/5 มาใช้ในการวิจัย คือ การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

4. สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การบริหารจัดการหลักสูตร ในยุคปัจจุบันซึ่งมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ให้มีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง ในการครอบคลุมหลายมิติ เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่น และต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยต่างๆ มากมาย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด การกำหนดกรอบหลักสูตรท้องถิ่นเป็นสาระสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน เห็นแนวทางในการดำเนินงานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการส่งเสริม และดูแลด้านคุณภาพ

สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็น เป้าหมายและเกณฑ์ในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และสามารถตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน ในระดับท้องถิ่น เพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถอันเป็นพื้นฐานจำเป็นในท้องถิ่นและโลกปัจจุบัน กรอบเป้าหมายจุดเน้นที่กำหนดสาระ การเรียนรู้ท้องถิ่นต้องมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมใน ชีวิตจริงของตน ทำให้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า สำนึกรักผูกพันกับท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจใน บรรพบุรุษ ถิ่นฐานบ้านเกิด เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต อาชีพ ครอบครัวยุคและสังคมของตนเองได้ตามควรแก่ฐานะ และเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นใน แง่มุมต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ อย่างชัดเจน ในกระบวนการจัดทำหรือพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการเรียนรู้และ ตัวชี้วัดที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดนั้น และแผนพัฒนาการศึกษาของเขตพื้นที่ การศึกษาควบคู่กับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพิจารณา กำหนดกรอบเป้าหมายและจุดเน้นในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในวัยเรียนให้มีความสัมพันธ์ สอดคล้องกัน เพื่อเป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็น พลเมืองไทยและเป็นพลโลก ด้วยเหตุนี้กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจึงถือเป็นตัวจักรสำคัญในการ ตอบสนองนโยบาย พระราชบัญญัติทางการศึกษา กฎหมายและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ระบุไว้ว่า รัฐต้องจัด การศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมจัดให้มีกฎหมาย เกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ สังคมสร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยสนับสนุนการค้นคว้าศึกษาวิจัย ศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ วิชาชีพครูและ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ. ศ.2545 มาตรา 7 ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้รักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทยรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล

ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดของข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งเนื้อหาและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ตลอดจนสภาพปัญหา และสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอดพัฒนาในชุมชนและสังคมนั้นๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อจะนำไปใช้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ตาราง 8 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1

เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด ม. 4-6	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
1. ตระหนักถึงความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และท้องถิ่น - หลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น - ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น - คุณค่าและความสำคัญของการศึกษาประวัติความเป็นมาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและท้องถิ่น

ตัวชี้วัด ม. 4-6	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
2. สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ	<ul style="list-style-type: none"> - ขั้นตอนของวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยนำเสนอตัวอย่างที่ละเอียดชัดเจน - คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น - ผลการศึกษาหรือโครงการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ตาราง 9 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.2
 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด ม. 4-6	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
2. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน	- เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในท้องถิ่น ที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น เช่น ระบบเครือญาติ ประเพณีความเชื่อ เป็นต้น

ตาราง 10 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.3
 เข้าใจความเป็นมาของชนชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด ม. 4-6	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
1. วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย	<ul style="list-style-type: none"> - ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนและท้องถิ่น และอิทธิพลที่มีต่อชุมชนและท้องถิ่น - ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตั้งชุมชนและท้องถิ่น ในช่วงเวลาต่างๆ ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น - บทบาทของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น

ตัวชี้วัด ม. 4-6	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน	- ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีผลต่อชุมชนและท้องถิ่น
4. วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย	<ul style="list-style-type: none"> - บทบาทของบุคคลสำคัญในชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาท้องถิ่น การป้องกันและรักษาความมั่นคงในท้องถิ่น การสร้างสรรค์วัฒนธรรมในชุมชนและท้องถิ่น - อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อชุมชนและท้องถิ่น - ผลงานของบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในชุมชนและท้องถิ่น เช่น - ผู้ก่อตั้งชุมชนและท้องถิ่น (ระบุชื่อ) - ปัจจัยและบุคคลที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีผลต่อชุมชนและท้องถิ่นในปัจจุบัน
5. วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่น - วิถีชีวิตของคนไทยในท้องถิ่น - การสืบทอดและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่น - แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ - วิธีการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่น

5. กิจกรรมการเรียนรู้

5.1 ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้

Good 1973, p.164, อ้างอิงใน รัฐธรรมนูญ นันทเสน (2559) ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ไว้หลายความหมาย ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการเรียนรู้ทั้งชุดที่ผู้เรียนกระทำด้วยความเต็มใจ เพราะการกระทำเช่นนี้จะนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่คาดหวังไว้

กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นจากสิ่งที่น่าสนใจชนิดใหม่ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการคิดและการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง เป็นการเล่นหรือการทำงาน ซึ่งเกิดจากแนวความคิดหรือ ความรู้สึกของผู้ทำ ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบที่ซับซ้อนเพื่อสื่อความเข้าใจให้ผู้อื่นทราบ

สำลี รักษุทธิ์ (2544) กิจกรรมการเรียนรู้ คือ การนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะต้องทำการสอนตลอดเวลาภาคเรียน มาสร้างเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์การสอนและการวัดประเมินผล สำหรับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์ การเรียนย่อยๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือจุดเน้นของหลักสูตรและตรงกับชีวิตในท้องถิ่น ซึ่งกล่าวอีกในหนึ่งคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ก็คือ การเตรียมการสอนเป็นลายลักษณ์อักษร ล่วงหน้าหรือคิดบันทึกการสอนตามปกตินั่นเอง กล่าวให้สั้นก็คือ การเตรียมการสอนหรือการวางแผนการสอนของครูนั่นเอง

โรม วงศ์ประเสริฐ (2545) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การกระทำรูปแบบหนึ่งซึ่งผู้ดำเนินการ ในที่นี้อาจเป็นผู้ดำเนินการจัดการอบรมหรือครูผู้สอนดำเนินการจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปตามความมุ่งหมายของการดำเนินการ กิจกรรมสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดอบรมหรือการจัดการเรียนรู้ได้ทุกประเภท

วัฒนา ระวังทุกข์ (2545) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นเพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ต่าง ๆ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้ความหมายว่า การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่างๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เกิดการพัฒนาตนเองและสังคม คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนจึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้รูปแบบการสอนหรือกระบวนการเรียนการสอนในหลากหลายวิธี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุสู่จุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

ทิตนา แคมมณี (2560) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการนำหลักสูตรไปปรับใช้ในระดับชั้นเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูได้วางแผนการสอนไว้ล่วงหน้า อันจะส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชธานี (2557) กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

รัฐภาภรณ์ นันทเสน (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาจจะเป็นการเล่นการทำงานการจัดกิจกรรมโดยวิธีต่างๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยครูในการวางแผนการสอนไว้ล่วงหน้าและมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาดตนเองสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

อนิวรรณ พิภพวงศ์ไพศาล (2559) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาจจะเป็นการเล่นหรือการทำงานให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและสภาพแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

ศิริรัตน์ ติโต (2559) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเหมาะสม อาจเป็นการเล่นหรือการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ต่างๆ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่กำหนดมีความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน

โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นตารางการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีกิจกรรมการเรียนรู้ ดังตาราง

11 ดังนี้

ตาราง 11 สรุปการสังเคราะห์แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้

แนวคิด	การเรียนรู้	แนวคิดน้กการศึกษา					
		ส่งเสริมให้เกิด	ผู้สอนเป็น	สอดคล้องกับ	มุ่งเน้นให้เกิด	พัฒนาการ	
	การสอน	การเรียนรู้ โดย วิธีการต่างๆ และ สื่อ	ผู้ออกแบบ	จุดประสงค์ การเรียนรู้	ประโยชน์กับ ผู้เรียน	เปลี่ยนแปลงไปสู่ เป้าหมาย	
Good (1973)		✓			✓	✓	
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (2557)		✓		✓	✓	✓	
สาลี รักสุทธี (2544)	✓		✓				
โรมะ วงศ์ประเสริฐ (2545)			✓			✓	
วิวัฒนาพร ระบุบุทกซ์ (2545)			✓	✓		✓	
ราชบัณฑิตยสถาน (2546)	✓	✓			✓		
ทีศนา แซมมณี (2555)	✓		✓		✓		
อารมณ์ ใจเที่ยง (2553)	✓				✓	✓	
รัฐภูษามารณ์ นันทเสน (2559)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
อนิวรรณ พิภาพงศ์ไพศาล (2559)	✓	✓		✓	✓		
ศิริรัตน์ ดีโต (2559)	✓		✓	✓	✓	✓	
สิรินดา ชุมพาทิ (2559)	✓			✓	✓	✓	

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยวิธีการต่างๆ ซึ่งครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมนั้นๆ อาจเป็นกิจกรรมในลักษณะของการเล่น หรือการทำงานที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิด และกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านการลงมือปฏิบัติ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ใน กระบวนการเรียนรู้ อันทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ได้ดีขึ้นซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน อย่างมีประสิทธิภาพ

2. องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553, น. 4, อ้างอิงใน สิรินาถ ชุมพาที (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ผู้สอน จำเป็นจะต้องศึกษาจากข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อช่วยเสริมสร้างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง และการเรียนของผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกเกี่ยวกับ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความต้องการพื้นฐาน นั้นเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกๆ

2. บรรยากาศทางจิตวิทยา ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นส่วนสำคัญและ เป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการได้ นอกจากนี้ บรรยากาศในชั้นเรียนยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอนเอง เช่น ผู้เรียน เข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิวหรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมา เนื่องจากความไม่พร้อมของใน ครอบครัวย เป็นต้น ส่วนทางด้านตัวผู้สอนนั้นอาจจะมี ความกดดันจากผู้บริหารหรือจากครอบครัว เศรษฐกิจ อาหารเข้าก่อนมาสถานศึกษาของผู้สอน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่าบรรยากาศทาง จิตวิทยาในชั้นเรียนนั้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้หรือไม่

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนควรคำนึงถึงผู้เรียนโดยจะต้องหากวิธีที่จะตอบสนองต่อ ความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุด เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็น บุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

สิรินาถ ชุมพาที (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้มี 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

- 1.1 ครูทบทวนความรู้เดิมของนักเรียน
- 1.2 ครูนำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจและแจ่ม

จุดประสงค์การเรียนรู้ในการเรียนครั้งนั้นๆ

2. ชี้นสอน

- 2.1 ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยให้สอดคล้องกับ

จุดประสงค์ที่กำหนดไว้

2.2 ครูจัดกิจกรรมทดสอบที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด การแก้ปัญหา ทักษะทางกาย และเจตคติในการตอบปัญหาหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

3. ชี้นสรุป

- 3.1 นักเรียนและครูร่วมกันสรุปสาระสำคัญของการเรียนรู้
- 3.2 ครูเพิ่มเติมทักษะทางสมองหรือทางกายให้นักเรียนมีความ

ชำนาญมากขึ้น โดยให้ทำแบบฝึกหัด ศึกษาค้นคว้า รายงาน กิจกรรมจากใบงาน และโครงการงาน

4. แนวทางการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้

วิถาวรณ สุขสุวรรณ (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

1. การนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียน หรือทบทวนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อน

1.2 ครูและนักเรียนมีการวางแผนการสอนร่วมกัน เพื่อสอบถาม ความต้องการของผู้เรียนว่าอยากให้มีการเรียนการสอนแบบใด

- 1.3 แจ่มจุดประสงค์ของการเรียนในแต่ละครั้งของการเรียน

2. ชี้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ครูจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ตรงตาม จุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2.2 ครูเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลอง ความรู้ด้านทฤษฎีหรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปใช้แก้ปัญหาในชั้นฝึกหัดโดยการลงมือฝึกปฏิบัติเอง

3. ชี้นสรุปบทเรียน

3.1 ครูย้ำเนื้อหาในบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องและ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.2 ครูทดสอบว่าผู้เรียนหรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใด และบรรลุตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่

ศิริรัตน์ ดีโต (2559) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก คือ

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 ครูจัดกิจกรรมที่เน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลายประกอบการใช้คำถามกระตุ้นซักถาม ทบทวน หรือแสดงความคิดเห็นให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่

1.2 ครูและนักเรียนมีการวางแผนการสอนร่วมกัน เพื่อสอบถามความต้องการของผู้เรียนว่าอยากให้มีการจัดการเรียนการสอนออกมาในแบบใด

1.3 แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละครั้งของการเรียนเรื่องนั้น

2. ขั้นการจัดกิจกรรม

2.1 ครูจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ตรงตามจุดประสงค์ที่วางไว้ โดยจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุดให้ผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ร่วมแสดงออกด้วยการตั้งคำถามและตอบคำถาม

2.2 ครูเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองนำความรู้ด้านทฤษฎี หรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปใช้แก้ปัญหาในชั้นฝึกหัด โดยการทำแบบฝึกหัดหรือลงมือฝึกปฏิบัติเอง

3. ขั้นสรุปบทเรียน

3.1 ครูสรุปผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยผู้สอนปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสรุปความรู้หรือสรุปสาระสำคัญของบทเรียน โดยนำความรู้ที่ได้มาทั้งหมดมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันสรุปข้อค้นพบหรือสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่

3.2 ครูทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใดและบรรลุตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยขอสรุปองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นตอนแรกที่เป็นกำหนดภารกิจเป้าหมายที่ช่วยกระตุ้นหรือเร่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและอยากเรียน หากกิจกรรมแรกเริ่มไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ท้ายที่สุดก็จะไม่เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการได้ ฉะนั้นการจัดกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องให้สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การทบทวน

พื้นฐานความรู้เดิมเข้ากับเนื้อหาใหม่ การวางแผนการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบก่อนเริ่มบทเรียน

2. ขั้นสอน กิจกรรมเป็นแกนหลักที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามจุดประสงค์ จึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้สอนต้องเลือกกิจกรรมหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะทั้งร่างกายและเจตคติหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรม

3. ขั้นสรุป เป็นขั้นสรุปบทเรียน โดยผู้เรียนและครูจะต้องร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมร่วมกันหรือเพิ่มทักษะต่างๆ จากการทำแบบฝึกหัด ใบงาน การทำโครงการหรือรายงาน เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ให้มีความชำนาญทั้งสมองและร่างกาย

โดยทั้งสามประการที่กล่าวมานี้ จะสามารถทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดีและเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมาก ซึ่งในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้นั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและตามความถนัดของผู้เรียน ทั้งสภาพแวดล้อมในห้องเรียน โรงเรียน และชุมชน รวมทั้งต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัดและตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะนำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และต้องคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับหลักสูตร ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับความเหมาะสมของผู้เรียน ทั้งความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายและเป็นกิจกรรมที่ทำทลายทางความคิดและความสามารถของผู้เรียน
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมีการวัดผลและประเมินผลทุกครั้งแล้วนำผลไปปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในมิติของสังคมศึกษา

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในมิติของสังคมศึกษานั้น ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งทางการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพมากที่สุดและให้บรรลุจุดหมาย 5 ประการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กระทรวงศึกษาธิการ (2551) คือ

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสารการคิดการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข

โดยจุดหมายดังกล่าวนี้ยังมีความสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบัน (ปรเมธี วิมลศิริ, 2559) และโมเดลประเทศไทย 4.0 (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2558) จุดหมายของหลักสูตรเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเป็นสาระการเรียนรู้ที่เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย ซึ่งสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระ ได้แก่ 1) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม 3) เศรษฐศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) ภูมิศาสตร์ ซึ่งมีมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ครอบคลุมจุดหมายของหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ในปัจจุบันการสอนสังคมศึกษาจำเป็นต้องสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจนเกิดทักษะการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรและพร้อมที่จะเป็นพลเมืองของประเทศในการก้าวสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งครูผู้สอนสังคมศึกษาและผู้เรียนจึงต้องร่วมมือกันจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งครูผู้สอนจึงต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุจุดหมายตรงตามหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ในขณะเดียวกันครูผู้สอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงบทบาทเช่นกัน โดยผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมาย วางแผนและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน

สถานการณ์ต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครูผู้สอนประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ครูผู้สอนสังคมศึกษาจึงต้องวางแผนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติในทุกสาระ ทั้งสาระศาสนา หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โดยการออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจนที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ครูต้องใจกว้าง ยอมรับความสามารถในการแสดงออก และความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) ตลอดจนเน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ที่ได้ในการสืบค้น ปฏิบัติด้วยตัวเอง จากการจัดประสบการณ์จริงเน้นการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งการประเมินตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจน รู้จุดเด่น จุดด้อยและพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จากแนวทางดังกล่าวสามารถนำมากำหนดแนวทางบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนได้ ดังนี้ คือ ตาราง 12 บทบาทครูและผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตาราง 12 บทบาทครูและผู้เรียน ศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา	แนวทางการจัดทักษะ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียน	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การสื่อสารและ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล - การใช้เหตุผลแบบอุปนัย และแบบนิรนัย - การจัดการกับอารมณ์และทักษะชีวิตในการทำงาน - การตัดสินใจและการแก้ไข ปัญหาจากสถานการณ์โดย ประยุกต์ใช้หลักธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ครูเป็นนักวิจัย โดยการถาม และให้ผู้เรียนคิดอย่าง กว้างไกลจากการ แก้ไข ปัญหาด้วยการน้อมนำ ประยุกต์หลักธรรมคำสอน มาใช้ เพื่อเป็นแนวทางใน การดำเนินชีวิตอย่าง รอบคอบ 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้เรียนรู้จักตั้งสมมติฐาน ค้นคว้าหาคำตอบตัดสินใจ ด้วยตนเองในสถานการณ์ ต่างๆ อย่างหลากหลายใน มิติ การดำเนินชีวิตกับแนว ทางการแก้ไขของหลักธรรม ในการพัฒนาตน รวมทั้ง บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และส่วนรวม

สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา	แนวทางการจัดทักษะ การ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียน	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ การดำเนินชีวิตใน สังคม	- การเคารพและเห็นคุณค่า ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างเท่าเทียมกัน - ฝึกฝนทักษะความรู้ เชื่อมโยงเชิงบูรณาการกับ วิถีการดำเนิน ชีวิตประจำวัน - การรู้เท่าทันสื่อและ เทคโนโลยี	ครูเป็นนักออกแบบ โดยให้ ผู้เรียน ออกแบบการจัดการ เรียนรู้ได้ด้วยตนเองจาก กิจกรรม สื่อ วัสดุการ วัสดุ และประเมินผลที่ หลากหลายและยืดหยุ่น เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์การ ทำงานร่วมกับผู้อื่น	ผู้เรียนรู้และเข้าใจถึง บทบาทและหน้าที่ในฐานะ สมาชิกของสังคมทั้งใน ระดับท้องถิ่น ประเทศและ ระดับโลก มีส่วนร่วมรับผิดชอบใน ฐานะพลเมืองดีของสังคม รวมถึงตระหนักถึงสิทธิ มนุษยชนและอุดมการณ์
เศรษฐศาสตร์	- รู้เท่าทันการเลือกอุปโภค บริโภคสินค้าอย่างถูกต้อง และ เหมาะสม - ตัดสินใจในการอุปโภค บริโภคสินค้าอย่างฉลาด - น้อมนำหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ใน การดำเนินชีวิต	ครูเป็นผู้ตัดสินใจ โดยการ คอยกระตุ้นผู้เรียนในการ วิเคราะห์สถานการณ์ในการ ดำรงชีวิตและน้อมนำหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา ใช้	ผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและสรุป ประเด็นในการผลิตการ แจกจ่ายและการบริโภค สินค้าและบริการ การ บริหารจัดการทรัพยากรที่มี อยู่อย่าง จำกัดอย่างมี ประสิทธิภาพและการนำ หลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในชีวิตประจำวัน

สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา	แนวทางการจัดทักษะ การ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียน	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
ประวัติศาสตร์	- การใช้ข้อมูลความจริงจาก กระบวนการสังเกตตั้ง ประเด็นคำถามการสืบค้น การรวบรวม การตีความ การแปลความจากแหล่ง เรียนรู้ชุมชน เชื่อมโยงไปสู่สาระการ เรียนรู้รายวิชา - การอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและ ภูมิปัญญาไทย - ตระหนักคุณค่าในการเข้า ร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น	ครูเป็นกรรมการ โดยคอย ช่วยจัดข้อขัดแย้งและ ความสนับสนุนในการคิด วิเคราะห์คิดสังเคราะห์ และ คิดอย่างมีวิจารณญาณใน การ ตัดสินใจ ครูเป็นผู้ให้ คำปรึกษาโดยให้คำแนะนำ แก่ผู้เรียนที่ยังไม่คุ้นเคยกับ กระบวนการคิดสืบสวนเพื่อ ค้นหาคำตอบ	ผู้เรียนฝึกทักษะการสังเกต อภิปรายเชื่อมโยงการคิด วิเคราะห์คิดสังเคราะห์และ คิดอย่างมีวิจารณญาณและ การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ สนับสนุนโต้แย้งการคาด เดาคำตอบจากหลักฐาน ข้อมูลและค้นหาคำตอบ ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ที่ สามารถตรวจสอบได้ทุก ขั้นตอน
ภูมิศาสตร์	- การสร้างสิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมสิ่งใหม่ให้สมดุล กับสิ่งแวดล้อม - การรู้เท่าทันสื่อและ เทคโนโลยี - การคิดมุ่งอนาคตในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	ครูเป็นนักวิเคราะห์ โดยการ นำผู้เรียนให้คิดไปใน แนวทางที่ถูกต้องไม่คิดไป คนละทิศละทางครูเป็นผู้ ตัดสินใจคือ ตัดสินว่าผู้เรียน เกิดการเรียนรู้มากน้อย เพียงใด โดยการถามเพื่อ ทดสอบความรู้ในเนื้อหาและ กระบวนการคิด	ผู้เรียนการใช้แผนที่และ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของ แวดล้อม ตลอดจนการ นำเสนอข้อมูลภูมิ สารสนเทศการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน

ที่มา: วิจารณ์ พานิช, 2555

กล่าวโดยสรุปกระบวนการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ข้างต้น จะเน้นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมด้วยตนเอง ให้ความรู้ผู้เรียนได้สังเกต ไตร่ตรอง และสามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอดเพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้โดยแต่ละขั้นตอนผู้เรียนต้องใช้ทักษะการคิดจำนวนมากช่วยในการเรียนรู้ ซึ่งการเน้นผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยสนับสนุนหรือแนะนำการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จ

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1. ความหมายแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งการเรียนรู้มีการเรียกชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น แหล่งสื่อ แหล่งชุมชน แหล่งความรู้ แหล่งแหล่งวิทยาการในชุมชน ทรัพยากรชุมชน เป็นต้น แต่ความหมายเหล่านี้มีความใกล้เคียงกัน ซึ่งแหล่งเรียนรู้มีความหมายดังนี้

นิพัทธ์ เกศภาพร และคณะ (2546) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สิ่งทั้งหลาย ทั้งปวงที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งตัวบุคคล สิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต โดยแหล่งเรียนรู้สามารถจำแนกเป็น 3 แหล่งเรียนรู้ใหญ่ๆ คือ

1.1 แหล่งเรียนรู้ภายในห้องเรียน กิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดการให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ได้แสดงความคิดเห็น ได้ทำงานร่วมกัน รวมทั้งสื่อต่างๆ เช่น ชุดการสอน สื่อการสอน การจัดการเรียน การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษาทดลอง มุมค้นคว้า มุมปฏิบัติ ป้ายความรู้หรือบ้านนิเทศ เป็นต้น

1.2 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ภายในบริเวณโรงเรียนจะมีแหล่งเรียนรู้มากมาย เช่น บริเวณโรงเรียนที่จัดไว้เป็นระเบียบสวยงาม ป้ายคติพจน์ต่างๆ ห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องจริยธรรม ห้องอาเซียน ห้องภูมิปัญญาไทย ห้องศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ สวนวิทยาศาสตร์ สวนสมุนไพร สวนพฤกษศาสตร์ เป็นต้น

1.3 แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน ภายนอกโรงเรียนจะมีแหล่งเรียนรู้อีกมากมาย ที่สามารถให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ โดยแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนอาจเรียกอีกอย่างว่า “แหล่งเรียนรู้ชุมชน” ซึ่งนักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ทุกสาขาวิชา เช่น ด้านวิชาการ ด้านการเกษตร ด้านอาชีพ ด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านประวัติศาสตร์ เป็นต้น

การที่ผู้เรียนจะสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ดีนั้น ต้องเกิดจากผู้เรียนมีความรัก ความศรัทธา ความสนใจใคร่ที่จะเรียนรู้และต้องเกิดการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่มีความสุข สนุกสนาน การเรียนรู้จะเกิดอย่างชัดเจนและมีความคงทนยั่งยืน ผู้เรียนต้องเป็นผู้ริเริ่มด้วยตนเอง เป็นผู้ค้นพบ หรือลงมือสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมทั้งกายและใจในกระบวนการเรียนรู้นั้น ด้วยการสัมผัส และสัมพันธ์กับของจริง และธรรมชาติโดยการลงมือกระทำจริง (เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์, 2544)

การปฏิรูปการศึกษาที่ดำเนินอยู่ปัจจุบันนี้ ได้มีการปฏิรูปด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จะช่วยให้การปฏิรูปดังกล่าวข้างต้นสำเร็จ ซึ่งครูผู้สอนจะต้องเล็งเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ให้มากขึ้น

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษา ได้ให้ความสำคัญในเรื่องแหล่งเรียนรู้ไว้หลายมาตรา คือ

มาตรา 6 พัฒนาคนไทยให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่าง ต่อเนื่อง

มาตรา 22 ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 จัดการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมในเรื่องต่างๆ เช่น ตนเอง สังคม วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม กีฬา อาชีพ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

มาตรา 24 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่าง ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ใน ทุกวิชา จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

มาตรา 25 จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

นิพนธ์ ศุขปริดา (2551) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ สถาบัน องค์กร ตลอดจนทั้งวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนความเชื่อที่ตีขึ้นในชุมชนที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์ ต่อการเรียนการสอน

วิไล เดชคุ้ม (2551) ได้ให้ความหมายของ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง บริเวณหรือสถานที่ที่เป็นบ่อเกิดของความรู้ประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของสังคมหรือท้องถิ่น ทั้งในและนอกสถานศึกษา ประกอบด้วยสถานที่ บุคคล วัสดุ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคโนโลยีของท้องถิ่นที่ให้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้

นิโคลส์ (Nicchols), 1971, น. 341-347 อ้างอิงใน วิล เดชดัม (2551) ได้ให้ความหมายของ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งวิชาการในชุมชน แหล่งทรัพยากรในชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลากรในชุมชน สถานที่ วัสดุในชุมชน ซึ่งจะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จมากที่สุด

ประสิทธิ์ พิทักษ์คชวงศ์ (2554) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากรูปรธรรม ซึ่งผู้เรียนสามารถค้นหาคำตอบด้วยตนเองในเรื่องที่สนใจใฝ่รู้ การรู้จักแก้ปัญหาแล้วนำสิ่งที่ได้จากการค้นคว้าวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ตลอดเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันแล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน

พยุง ใบแย้ม (2558) ได้ให้ความหมายของ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นว่า สามารถนำมาเป็นสื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ในท้องถิ่นนั้นที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติหลากหลาย ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพสังคม ประชาชน ชาติพันธุ์ การนับถือศาสนา การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนประเพณี ศิลปะวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับเทศบาล ระดับอำเภอและระดับจังหวัดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสามารถใช้เป็นสื่อเชื่อมโยงความรู้กับผู้ศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ได้ด้วยตนเองก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และศิลปวัฒนธรรม

2. ประเภทของแหล่งเรียนรู้

การจัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ สามารถจัดได้หลายแบบโดยสอดคล้องกับสถานศึกษาในแต่ละแห่ง เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการใช้งานหรือการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาจจัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ได้ดังนี้

กรมวิชาการ (2544) ได้แบ่งแหล่งเรียนรู้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้จากสภาพจริง เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษชาติ ภูเขา ทะเล แม่น้ำลำคลอง ปราภฏการณ์ ทางธรรมชาติ เช่น ฝนดาวตก น้ำท่วม แผ่นดินไหว เป็นต้น

2.2 แหล่งเรียนรู้ที่จัดสร้างขึ้น ซึ่งมีทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาได้แก่ ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องศูนย์ วิชาการ ห้องปฏิบัติการต่างๆ ส่วนแหล่งเรียนรู้ภายนอก ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ สถาบัน สถานประกอบการ ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น

2.3 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาทางเพลงพื้นบ้าน พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นประสบการณ์ที่นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้จากสภาพจริง อาทิ อุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษชาติ ภูเขา ทะเล แม่น้ำลำคลอง ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฝนดาวตก น้ำท่วม แผ่นดินไหว ฯลฯ

2) แหล่งเรียนรู้ที่จัดหรือสร้างขึ้นซึ่งมีทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว

3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาทางภาษา เพลง พื้นบ้าน พิธีกรรมต่างๆ ฯลฯ

คำ วงศ์เทพ (2554) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท

1) แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ภายในโรงเรียน เช่น อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติการต่างๆ เช่น ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องคหกรรม ห้องอุตสาหกรรม ห้องเกษตร ห้องพลศึกษา ห้องประชุม ห้องโสตทัศนูปกรณ์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา สวนเกษตร สนามกีฬา สวนพฤกษศาสตร์ สวนสุขภาพ สนามเด็กเล่น และห้องที่ส่งเสริมด้านการค้นคว้า เช่น ห้องสมุด มุมหนังสือตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

2) แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่อยู่นอกโรงเรียนและโรงเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อประกอบการเรียนการสอนให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ประกอบด้วย ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ห้องปฏิบัติการ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ อุทยานประวัติศาสตร์ สถานที่ราชการ สถานที่เอกชน สถานประกอบการ สวนสาธารณะ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และยังรวมไปถึงบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ

ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์ (2554) กล่าวว่า อาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ประเภทที่มีชีวิต เช่น คน สัตว์ และประเภทที่ไม่มีชีวิต สถานที่ สิ่งก่อสร้าง ทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งส่งผลให้ผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้นั้นๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามที่นักการศึกษาแบ่งจำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้หลายประเภทแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาสามารถสรุปได้ เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ 2) แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล ซึ่งแหล่งเรียนรู้เป็นสถานที่ให้ความรู้ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจหมายถึง แหล่งเรียนรู้ในชุมชนหรือท้องถิ่น ทั้งที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะทำให้นักเรียนสามารถ

ออกแบบการเรียนรู้โดยที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งทักษะที่ได้จากการปฏิบัตินั้นจะทำให้เกิดความยั่งยืนของความรู้อย่างแท้จริงจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

3. ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวัจฉ (2546) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ คือ สภาพแวดล้อม ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และเป็นแหล่งที่จะทำให้ผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติหรือได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันระหว่างกลุ่มเพื่อนระหว่างครูกับนักเรียน ระหว่างวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้กับครูและนักเรียน รวมทั้งเป็นแหล่งที่ผู้เรียนอาจอาศัยการสืบค้นของตนเองเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ผู้สอนจึงสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็น แหล่งเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเต็มที่

Kenworthy (1992, น. 167, อ้างอิงใน ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์ (2554) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ประกอบการเรียนการสอนไว้พอสรุปได้ดังนี้

- 1) ช่วยสร้างความสนใจของนักเรียน
- 2) ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ในการทำงานกลุ่ม
- 3) ช่วยให้นักเรียนเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับความสนใจและความถนัดของตนเมื่อจบจากการศึกษาออกไปแล้ว
- 4) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ ที่เขาสามารถทำได้ด้วยตัวเอง ซึ่งทำให้เขารักการทำงานและทำงานเป็น เมื่อเขาจบการศึกษาออกไปแล้ว
- 5) ช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน เข้าใจสภาพ ปัจจุบันและปัญหาของ ท้องถิ่นรู้สึกรักและหวงแหน อันจะนำไปสู่แนวคิดที่จะปรับปรุงท้องถิ่นของตนให้ดียิ่งขึ้น
- 6) นักเรียนจะได้รับความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในชุมชนของตน เพราะเขาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

นอกจากนี้แล้วประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียนอีกรูปแบบหนึ่งที่ดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความรู้และทักษะแก่นักเรียน เช่น ช่วยเหลือในการฝึกงานของนักเรียนช่วยเหลือจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นต้น นำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ นับว่ามีส่วนสำคัญมากในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนควรจัดหาหรือนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้นักเรียนฟังหรือสาธิตให้นักเรียนดู การพานักเรียนไปศึกษาดูงานหรือฝึกงานนอก สถานที่ การให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะด้านในท้องถิ่น การให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ ทั้ง

ในและนอกห้องเรียนและการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพราะกิจกรรมที่ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนรักการทำงานเกิดทักษะที่ดีในการทำงานอันจะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพต่อไป

4. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนทางการศึกษาในปัจจุบัน ผู้สอนและสถานศึกษามีโอกาสจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ตามความต้องการ โดยที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง ดังนั้นสาระของหลักสูตรของสถานศึกษาแต่ละแห่งจึงมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับสังคมช่วยเสริมพฤติกรรมของคนในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การเข้าใจสภาพสังคม การปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ มีความสามารถที่นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้จึงไม่จำเป็นต้องเรียนจากห้องเรียนอย่างเดียวเท่านั้น การเรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันจึงต้องก้าวเลยจากห้องเรียนไปสู่สังคมภายนอกที่อยู่รอบ ๆ โรงเรียน เพราะสังคมภายนอกมีทรัพยากรที่พร้อมมูลจะให้คำตอบให้ประสบการณ์ ให้ความจริงแก้ปัญหาข้อสงสัย เรื่องความรู้ในวิชาสังคมศึกษาได้เป็นอย่างดี (ลัดดา ศิลาน้อย, 2545)

การจัดการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมีนักการศึกษาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ดังนี้

เชฟเวอร์ (Shaver), อ้างถึงใน พวงรัตน์ วิชิตมาภรณ์ (2541) ได้กล่าวถึงแนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาประกอบการเรียนการสอน เป็นการดึงดูดความสนใจของนักเรียน ช่วยให้การเรียนของเด็กได้ผลดี เด็กได้เรียนจากของจริง ทำให้มีความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น

วาสนา ชาวหา (2533) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่าเป็นวิธีการนำแหล่งทรัพยากรชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน สามารถทำได้ใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. นำแหล่งทรัพยากรชุมชนหรือแหล่งความรู้นั้นๆ มาสู่ผู้เรียน คือ การเชิญผู้รู้หรือวิทยากรมาบรรยายให้ข้อคิดหรือสาธิตให้ผู้เรียนได้ฟังและชม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น หรือนำวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ มาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสัมผัสด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและน่าสนใจขึ้น

2. นำผู้เรียนไปสู่แหล่งทรัพยากรชุมชน ในกรณีที่ไม่สามารถนำแหล่งทรัพยากรเข้ามาใช้ในโรงเรียนหรือห้องเรียนได้ เนื่องจากแหล่งทรัพยากรนั้นเป็นสถานที่หรือมีน้ำหนักรวม

เคลื่อนย้ายไม่ได้ หรือด้วยเหตุผลอื่นๆ จำเป็นต้องนำผู้เรียนไปยังแหล่งทรัพยากรอื่นๆ ซึ่งต้องอาศัยการเดินทางไม่ว่าจะเป็นการเดินทางในระยะใกล้ๆ ไม่ต้องอาศัยยานพาหนะที่เรียกว่า การเดินทางโดยทางเท้า (Walking Trip) ไปจนถึงการเดินทางในระยะใกล้ๆ ต้องอาศัยยานพาหนะตลอดจนที่พักค้างคืน ซึ่งการเดินทางเพื่อศึกษาหาความรู้ในสิ่งต่างๆ เรียกว่า ทัศนศึกษา หรือการศึกษานอกสถานที่

พวงรัตน์ วิทย์ตมาภรณ์ (2541) กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่ามีขั้นตอน ดังนี้

1. ชี้นำเสนอเป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันเสนอปัญหาหรือความต้องการที่จะแก้ปัญหาด้วยสื่อและวิธีการต่าง ๆ กระตุ้นเพื่อนำไปสู่การสอนโดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน
2. ชี้นำกำหนดจุดหมาย นักเรียนเลือกปัญหาและตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนว่าจะศึกษา ปัญหาเรื่องใดบ้าง จะใช้กิจกรรมในการสอนแหล่งชุมชนวิธีใดในการศึกษาค้นคว้า
3. การวางแผน ครูและนักเรียนร่วมกันวางแผนตามขั้นตอน ดังนี้
 - 3.1 วัตถุประสงค์ในการสอนโดยใช้แหล่งชุมชนเพื่ออะไร
 - 3.2 เตรียมคำถามและปัญหาให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
 - 3.3 จัดวางระเบียบในการศึกษาการสอนโดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชนเน้นในเรื่องความมีระเบียบวินัยในการศึกษาค้นคว้า
 - 3.4 วางแผนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล
 - 3.5 วางแผนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องใน การสอนโดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน
 - 3.6 วางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นใน การสอนโดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน
4. ชี้นำดำเนินงาน เป็นขั้นปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางแผน
5. ชี้นำประเมินผลการสอน โดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชนหลังกิจกรรมในแต่ละครั้งด้วยการอภิปรายร่วมกัน การรายงานของกลุ่ม การจัดนิทรรศการ

ลัดดา ศิลาน้อย (2545) กล่าวว่า การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในวิชาสังคมศึกษาและจำต้องหาวิธีการหลักการที่เหมาะสม โดยใช้หลักการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนที่จะเลือกแหล่งความรู้ชนิดใดบ้างเพื่อตอบปัญหาข้อสงสัยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน เช่น จากบุคคล สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมประเพณีที่มีในชุมชน ในการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอนควรมีขั้นตอนหรือแนวทางดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ชี้นำเสนอ เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันเสนอปัญหาด้วยการใช้สื่อการเรียน เช่น วิทยุทัศน์ ข่าวจากหนังสือพิมพ์ กรณีตัวอย่าง เทคนิควิธีสอน เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ เพื่อสร้างความสนใจนำไปสู่การใช้แหล่งความรู้ในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ชี้นำกำหนดจุดมุ่งหมาย เป็นขั้นที่นักเรียนเลือกปัญหาที่จะศึกษาและตั้ง

จุดมุ่งหมายในการเรียนว่าจะศึกษาปัญหาเรื่องใดบ้าง จะใช้แหล่งความรู้ชนิดใดในการศึกษาค้นคว้า
 ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ครูและนักเรียนร่วมกันวางแผนตามรายละเอียด
 ดังนี้

- 3.1 แบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้า เลือกประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม
- 3.2 เตรียมคำถามและปัญหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 3.3 กำหนดระเบียบในการศึกษาจากแหล่งความรู้
- 3.4 กำหนดเรื่องวัสดุอุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 ติดต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือ
- 3.6 กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นขณะดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นดำเนินการ เป็นขั้นที่ปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้ โดยผู้สอนคอยดูแล
 ให้ ข้อเสนอแนะเมื่อเกิดปัญหา

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นอภิปรายสรุปผล หลังการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนแต่ละครั้งด้วยการ
 อภิปรายร่วมกัน การนำเสนอรายงานของกลุ่ม การสรุปเป็นแผนผังมโนทัศน์ การนำเสนอด้วยผลงาน
 นิทรรศการ การจัดทำโครงการ

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นวัดและประเมินผล เป็นการประเมินสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติจริงอยู่ใน
 ลักษณะของการสังเกตพฤติกรรม การร่วมกิจกรรมกลุ่ม ผลงานของกลุ่มที่เป็นชิ้นงาน แบบฝึกหัด
 แบบทดสอบ

วิไล เดชคุ้ม (2551) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนใน
 การจัดการเรียนรู้นั้นจำเป็นต้องมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นนำเสนอ โดยครูและนักเรียนร่วมกันเสนอปัญหา หรือ ความต้องการผ่านการใช้
 สื่อ เพื่อสร้างความสนใจนำไปสู่การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
2. ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมาย โดยนักเรียนเป็นผู้เลือกปัญหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษา
 แหล่งเรียนรู้ในชุมชนตามความสนใจ
3. ขั้นวางแผน โดยครูและนักเรียนร่วมวางแผนตามขั้นตอนและวิธีการศึกษาให้
 สอดคล้องกับปัญหาและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
4. ขั้นดำเนินการ นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ โดยครูคอยอำนวยความสะดวก
 ในการลงพื้นที่และเป็นที่ปรึกษา
5. ขั้นสรุปผลการศึกษา โดยการอภิปรายร่วมกัน หรือนำเสนอรายงานกลุ่มจัดทำ
 โครงการ

6. ชั้นประเมินผลการดำเนินงาน โดยประเมินผลสิ่งที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริงจากการสังเกตพฤติกรรม การทำกิจกรรม การทำผลงาน ชิ้นงาน แบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบ

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ คือ เป็นสถานที่ให้ข้อมูลความรู้ เป็นแหล่งในการแสวงหาความรู้ภายนอกห้องเรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ได้สัมผัสกับบรรยากาศยังสถานที่จริงและอาจส่งผลทำให้เกิดความหวงแหนและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในชุมชนท้องถิ่น จนนำไปสู่การร่วมอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1. ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและได้ค้นพบว่า มีนักการศึกษาได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

เอลาน เจมิซัน (2514, น. 17 อ้างอิงใน นรเศรษฐ์ เตชะ (2555) ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่า เป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน ชุมชน เมือง และชนบท ที่ผู้ศึกษาไม่มีความคุ้นเคย จัดเป็นส่วนย่อยของประวัติศาสตร์ชาติ ซึ่งประกอบไปด้วยบริบทที่ไม่คุ้นเคยหรือไม่มี การศึกษามาก่อนมากกว่าสองบริบท เช่น อดีตและลักษณะทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530) ได้กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจความหลากหลายของวิถีวัฒนธรรม ประสพการณ์และระบบที่แตกต่างกันของชุมชนต่างๆ ความหลากหลายของชุมชนนั้น นับได้ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านขึ้นไปจนถึงภาคที่ร่วมในวัฒนธรรมและ ประสพการณ์จากอดีตอันเดียวกัน

สุเทพ สุนทรเกษม (2522) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นเรื่องศึกษาเกี่ยวกับหมู่บ้านเพียงแห่งเดียว เมืองขนาดเล็กหรือขนาดกลาง หรือไม่ก็เป็นอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ใหญ่เกินกว่า จังหวัดหรือมณฑล หน่วยของการศึกษาท้องถิ่น อาจจะเป็นหมู่บ้านหนึ่งหรือหลายๆ หมู่บ้าน ที่มีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือเมืองขนาดเล็กหรือไม่ก็อาจเป็นแคว้น ภาคหรือมณฑล ที่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นนั้นต่างก็มีความสำคัญเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมสังคมและการเมือง

เฉลิม มลิลา (2523) ได้สรุปความหมายของคำว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ 2 ลักษณะ คือ

1) ในแง่ของครูที่สอนประวัติศาสตร์สากลหรือประวัติศาสตร์ต่างประเทศ ความหมายของ Local history หรือ Thai history ซึ่งมีแนวทางและคุณค่าที่ครูผู้สอนจะได้เปรียบเทียบ (compare and contrast) ให้เห็นความสัมพันธ์และตระหนักถึงคุณค่าสำหรับชนในชาติ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทย เพื่อให้เราได้ทราบข้อเท็จจริง ได้เห็นข้อดีและข้อบกพร่องใน กระบวนการระบบหรือสิ่งใด ๆ ก็ตามของประเทศไทย สมควรอย่างยิ่งที่ครูและนักเรียนจะได้มี การอภิปราย วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อให้ได้แก่นแท้ของข้อเท็จจริงแต่ละเรื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง ความคิดรวบยอดอันมีคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน ครูผู้สอน และประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย

2) ในแง่ของครูที่สอนประวัติศาสตร์ไทย โดยทั่ว ๆ ไปความหมายของ Local Activate Windows history ก็คือ ประวัติศาสตร์เฉพาะท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของชุมชน หรือโรงเรียน ในชุมชนนั้นๆ

นคร พันธุ์ณรงค์ (2521) ได้สรุปความหมายของคำว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ 2 ลักษณะ คือ

1) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นประวัติศาสตร์ของภูมิภาคหนึ่งหรือของท้องถิ่น โดยเฉพาะอาจมีความครอบคลุมเรื่องราวในสมัยโบราณหรือเรื่องราวก่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ฯลฯ เป็น เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวผู้ศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์เมืองนนทบุรี ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก ประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร ถือว่าเป็น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์ไทยทั้งหมด

2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาจกำหนดโดยพิจารณาขอบเขตในการศึกษา เช่น

2.1 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์โลก (World history) การศึกษา ประวัติศาสตร์ เอเชีย (Asian history) หรือประวัติศาสตร์ยุโรป (European history) ถือว่าเป็น ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น

2.2 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์เอเชีย (Asian history) การศึกษา ประวัติศาสตร์ ไทย หรือประวัติศาสตร์จีน (Chinese history) ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.3 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ไทย (Thai history) ประวัติศาสตร์เมือง ต่างๆ เช่น นนทบุรี พิษณุโลก และสงขลา ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

2.4 หากกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของเมืองหรือจังหวัด ประวัติศาสตร์ระดับ ตำบล ชุมชน หรือหมู่บ้านถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ธิดา สาระยา (2529) สรุปไว้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ใช่เป็นเพียงอดีตเท่านั้น หากแต่เป็นปัจจุบันด้วย เพราะคนทำให้ประวัติศาสตร์เกิดขึ้น สำนักของคนที่มีต่อประวัติศาสตร์ต่อ มรดกทางวัฒนธรรมของตัวเอง ต่อประวัติความเป็นมาของตัวเองในปัจจุบัน ล้วนคือส่วนหนึ่งของ ประวัติศาสตร์ที่เมื่อมองย้อนจากอนาคตในส่วนนี้ก็จะจะเป็นประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาความเข้าใจ เกี่ยวกับสำนักทางประวัติศาสตร์ของคนในปัจจุบันด้วย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประเภทหนึ่งของ ประวัติศาสตร์สังคม เราศึกษากลุ่มคนในสังคมไม่จำกัดเนื้อที่และก็ไม่ต้องจำกัดขอบเขต เพราะเป็น เรื่องของสังคม แต่ก็มีแง่มุมต่างๆ ด้วยที่สำคัญประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาเรื่องราวของ

ท้องถิ่นนับจากจุดเล็กไปหาจุดใหญ่ คือ แทนที่จะมองจากข้างนอกเข้ามาข้างใน เราก็มองจากข้างใน ไปสัมพันธ์กับข้างนอก เพราะฉะนั้นการมองท้องถิ่นจึงสวนทางกับการศึกษาที่หลายๆ มา การศึกษา ประวัติศาสตร์สังคมท้องถิ่น ที่มีมวลชนเป็นตัวเคลื่อนไหว คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่ง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่เน้นมวลชน เป็นประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นที่คนภายในท้องถิ่นเชื่อว่าเป็นจริง ซึ่งในที่นี้จะใช้คำว่า “ประวัติศาสตร์จากภายใน” (History from the inside) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตและมีพลวัตเสมอ ประวัติศาสตร์ จากภายในมิได้คาดหมายหาข้อเท็จจริงจากข้อมูล แต่เป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกเชื่อว่าเป็นเช่นนั้น ประวัติศาสตร์แบบนี้จึงสะท้อนความคิดของคนในสังคม ซึ่งปรากฏในรูปของตำนาน นิทานพื้นบ้าน เรื่องปรัมปรา โดยการใช้การสัมภาษณ์และ สืบสวน ในปัจจุบัน

ชนภัทร์ อินทวารีย์ (2558) ได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาพัฒนาการของประชาชนในระดับท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็น ประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ครอบคลุม ทั้งด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่แสดงให้เห็นว่ามีการพัฒนาการเกิดขึ้นในท้องถิ่น

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2545) ได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การหา พื้นที่ถิ่นของชุมชนที่อยู่นอกรัฐชาติ

ออมสิน จตุพร (2019) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ทั้งหมดเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพียงแต่ให้มีการเปรียบเทียบกับขอบเขตที่ใหญ่กว่าเท่านั้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นการศึกษา ประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวผู้ศึกษามากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับขอบเขตของเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์ที่ใหญ่กว่า เป็นการศึกษาใน ลักษณะสหวิทยาการโดยเน้นสังคมส่วนใหญ่ เป็น ประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต เพราะประชาชนมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาอันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ แท้จริงของเรื่องราวในอดีต ปัจจุบัน และเป็นแนวทางการวางแผนอนาคตที่ถูกต้องเหมาะสมกับการ เปลี่ยนแปลง

ศรีศักร วัลลิโคม (2533) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาเรื่องราวของ ท้องถิ่นอันเป็นบริเวณที่มีชุมชนอยู่รวมกันและมีความสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจ สังคมระบบความเชื่อ พิธีกรรมและการเมือง การปกครอง จนกล่าวได้ว่าทำให้ผู้คนในท้องถิ่นนั้น มีอะไรหลายอย่างร่วมกัน และคล้ายคลึงกันจนมีจิตสำนึกกว่าเป็นคนเดียวกัน การศึกษาเช่นนี้เน้นพัฒนาการจากอดีตมาจนถึง ปัจจุบัน โดยแสดงให้เห็นว่ามีการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นในท้องถิ่นหนึ่ง เช่น สภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ตำแหน่งที่ตั้ง หลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่แสดงความ เป็นมาทางวัฒนธรรม กลุ่มชนที่อยู่รวมกันเป็นชุมชน ทั้งที่อยู่ถิ่นเดิมอยู่แล้วและเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้ง ถิ่นฐานแสดงถึงลำดับพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

วคิน ปัญญาวุธตระกูล (2562) ได้กล่าวว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การศึกษาที่มีลักษณะทางการศึกษาเป้าหมาย วิธีการ และลักษณะของความเข้าใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตของชุมชน ที่มีลักษณะเฉพาะที่แสดงออกด้วยกระบวนการ

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2548) ได้กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ ประวัติศาสตร์ของชุมชนในการจัดการกับ “สมบัติชุมชน” โดยเน้นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่สัมพันธ์กับ “สมบัติชุมชนที่มีความผันแปร”

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2544) สะท้อนปัญหาในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ว่า การใช้ข้อมูลท้องถิ่นยังมีน้อยเกินไป ยังเป็นเรื่องการศึกษาการปกครองมณฑลจากราชธานีเสียเป็น ส่วนมาก การศึกษาวัฒนธรรมจากโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมไม่ค่อยจะได้โยง วัฒนธรรมกับ วิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ ไม่มีการตีความและไม่มีการอธิบายว่าเกี่ยวข้องกับวิถี ชีวิตผู้คนในท้องถิ่นอย่างไร ไม่มีการใช้ประโยชน์ของข้อมูลเพื่ออธิบายพื้นฐานชีวิตของชุมชนที่ทำให้เกิดวัฒนธรรม เหล่านั้นขึ้นมา การศึกษายังคงเน้นที่เมืองใหญ่ๆ หรือบริเวณใกล้เคียง แต่ขาดการศึกษาในท้องถิ่นที่ห่างไกลออกไป โดยเฉพาะเห็นได้ชัดมากกว่าขาดการศึกษาที่เป็นชนชาติส่วนน้อย

เอช.พี.อาร์.ฟินเบิร์ก (H.P.R. Finberg) 1962, น. 166 อ้างอิงใน วคิน ปัญญาวุธตระกูล (2562) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ ต้องพิจารณาเรื่องราวของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาค และสังคมนานาชาติ ในลักษณะที่เป็นวงซ้อนกันอยู่ วงกลมแต่ละวง ย่อมมีอดีตที่แตกต่างกันและแยกศึกษาออกไปต่างหาก การเป็นวงกลมเล็กๆ ที่อยู่ภายใน คือ เรื่องราว หรือประวัติศาสตร์ของบุคคลหรือชุมชน ที่มีได้หมายความว่า เป็นเรื่องราวที่ไม่สำคัญ ในทางกลับกัน การกระทำใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายในวงกลมภายในก็ย่อมกระทบต่อวงกลมภายนอกอย่างแน่นอน ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือชุมชนก็อยู่ในวงกลมภายใน จึงมิได้หมายถึงการขาดความสมบูรณ์ หรือมีความสำคัญน้อย แต่เป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายนอกนั้น คือ ประวัติศาสตร์ชาติให้ชัดเจนยิ่งขึ้นนั่นเอง

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้วิจัยสามารถสรุปตารางสังเคราะห์แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

ตาราง 13 สรุปการสังเคราะห์แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

กลุ่มนักการศึกษา	แนวคิด	แนวคิดนักการศึกษา			
		ศึกษาเรื่องราวท้องถิ่นหรือชุมชน	มวลชนในการขับเคลื่อนและพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม	มีส่วนร่วมในพื้นที่	จิตสำนึกท้องถิ่นเดียวกัน
กลุ่มนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในมุมมองของ นักประวัติศาสตร์ชาติ	ธิดา สาระยา (2529)	✓	✓		
	นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2530)	✓		✓	
กลุ่มนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในมุมมองของ นักการศึกษา	เอช.พี.อาร์.ฟินเบิร์ก (1962, อ้างอิง ใน วศิน ปัญญาอุตรตระกูล, 2562)	✓		✓	
	ชนภัทร์ อินทวารี (2558)	✓		✓	
กลุ่มนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในมิติ การสอนสังคมศึกษา	ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2533)	✓	✓	✓	✓
	วศิน ปัญญาอุตรตระกูล (2562)	✓	✓	✓	✓
กลุ่มนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในมิติ	เอลาน เจมิซัน (2514, อ้างอิงใน นรเศรษฐ์ เตชะ, 2555)	✓			
	ออมสิน จตุพร (2560)	✓	✓	✓	✓
การสอนสังคมศึกษา	อรุณจักร สัตยานุรักษ์ (2545)	✓		✓	
	นคร พันธุ์ณรงค์ (2525)	✓	✓		✓

แนวคิดในการศึกษา					
ศึกษารายการ	หมวดหมู่ในการจัดอันดับหรือชุมชน	แนวคิดในการศึกษา		ขอบเขตพื้นที่	จัดสำนักท้องถิ่น
		มีคุณลักษณะ	ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม		
เครือข่าย นวัตกรรม (2544)	พัฒนาต้น เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม	✓	✓	✓	✓
อำนาจ กายภาพ (2545)				✓	
เฉลิม มลิตา (2523)				✓	
สุเทพ สุเมธสิทธิ์ (2522)		✓	✓	✓	✓

กลุ่มการศึกษา

แนวคิด

จากการศึกษาผู้วิจัยกล่าวโดยสรุปว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น โดยมีขอบเขตพื้นที่การศึกษาภายในชุมชนเดียวกันหรือท้องถิ่นเดียวกัน กล่าวคือภายในขอบเขตนั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน อยู่ภายใต้จิตสำนึกเดียวกัน โดยมีมวลชนเป็นตัวขับเคลื่อน พัฒนาการในบริบทด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่แท้จริงของเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน

2. ความสำคัญและแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local history) มีความสำคัญต่อเรื่องราวของท้องถิ่น เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่มากกว่าจะเป็นการศึกษาสงครามและเรื่องราววีรกรรมของชาวบ้าน โดยมีหลักฐานจากผู้สูงอายุ และผู้ทรงความรู้จากชุมชน ตำนาน ประเพณีของท้องถิ่น โดยนักวิชาการศึกษาและนักประวัติศาสตร์หลายท่าน ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญและมีแนวคิดของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าว ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ 3 แนวคิดหลัก ดังนี้

แนวคิดที่ 1 ของ ธิดา สาระยา (2529) ซึ่งได้แบ่งประวัติศาสตร์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง ส่วนที่ 2 เป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมที่มุ่งเน้นการศึกษาความเป็นมาของคนที่อยู่ภายในท้องถิ่นในปัจจุบัน

แนวคิดที่ 2 ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดของ สุเทพ สุนทรเกษม (2522) ที่กล่าวถึงขอบเขตและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์จุลภาค คือ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและมีขอบเขตที่จำกัด ชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตนทางสังคม การเจริญเติบโต การเสื่อม และการสิ้นสุดในตัวของมันเอง

แนวคิดที่ 3 เป็นแนวคิดของ จามะรี เชียงทอง (2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า ควรจะทำการศึกษาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นในแนว Action research นี้ ผู้วิจัยไม่ได้ทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเดียว หากแต่รับรู้ถึงปัญหาของคนในชุมชนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแปลงข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นและช่วยให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามารับรู้ปัญหาของคนในชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

ยงยุทธ ชูแวน (2551) กล่าวว่า ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันมีอยู่อย่างน้อยสาม ประการที่สัมพันธ์กัน ดังนี้

1) เป็นการสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ของประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงสถานภาพของตัวเองในประวัติศาสตร์และเป็นความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้สั่งสมและถ่ายทอดกัน

ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งเป็นแกนสำหรับร้อยเรียง “หลักสูตรท้องถิ่น” สำหรับการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2) ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะสามารถเป็นประโยชน์สำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของท้องถิ่นต่าง ๆ

3) จะเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยให้เกิดความสมดุลแก่การศึกษาประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ให้ความสำคัญแก่ศูนย์กลางมากเกินไป รากฐานทางวิชาการที่มีอคติเน้นศูนย์กลางย่อมครอบงำการวางนโยบาย สาธารณะต่างๆ ดังที่ได้เห็นอยู่ตลอดมาด้วยเหตุดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมากขึ้นจึงย่อมช่วยเพิ่มพลังและอำนาจแก่พวกเขาในการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐ

ศรัศกร วัลลิโกดม (2554) กล่าวว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า ประวัติศาสตร์สังคมที่แสดงให้เห็นความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่นเดียวกันที่อาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่สองสามชั่วคนสืบลงไป ก็เกิดสำนึกร่วมขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีจารีตชนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกติกากในทางสังคม

ชนภัทร์ อินทวารี (2558) กล่าวว่า การสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ของประชาชนในท้องถิ่น ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะสามารถเป็นประโยชน์สำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมชุมชน และองค์ความรู้ที่ช่วยให้เกิดความสมดุลทางการศึกษาประวัติศาสตร์

วิจิตร สีนสิริ (2523) กล่าวถึงข้อควรพิจารณาในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3 เรื่อง คือ

1) ลักษณะที่สำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ของภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งหรือของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ อาจเป็นเรื่องราวตั้งแต่สมัยโบราณหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา เป็นต้น เป็นเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวผู้ศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์อีสาน ประวัติศาสตร์ล้านนา ถือเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์ไทยทั้งหมด อาจมีเรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรโบราณ โบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี บุคคลสำคัญ เป็นเรื่องราวความสำคัญตั้งแต่อดีตและเกี่ยวข้องกับปัจจุบัน

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในประเทศไทยนั้นมึลักษณะเป็นการศึกษาเชิงสมัครเล่นเป็นส่วนใหญ่และผู้ศึกษาก็เป็นนักประวัติศาสตร์ แต่การศึกษาดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญของประวัติศาสตร์ประเทศ ทั้งนี้เพราะหลักฐานหลายประการที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของประเทศ

ได้มาจากการสำรวจศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะเป็นใครก็ได้ เช่น พระ ครู ศิลปิน ผู้นำหมู่บ้าน และปราชญ์ ชาวบ้านทั่วไป บุคคลเหล่านี้มักมีเอกสารหลักฐานที่ตนสนใจอยู่แล้วในความครอบครองและมีใจรัก ประวัติศาสตร์จึงมีแรงจูงใจมากพอที่จะถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเพื่อมิให้ความรู้ดังกล่าวสูญหายไป

2) คุณค่าของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีคุณค่าหลายประการ ได้แก่ ช่วยส่งเสริมทักษะการพิจารณาข้อมูล หลักฐานขั้นต้นที่อยู่ใกล้ตัว พัฒนาทักษะและวิธีการทางประวัติศาสตร์ ส่งเสริมแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาทักษะในการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ ไตร่ตรอง และแบบวิทยาศาสตร์ ช่วยส่งเสริมปลูกฝังความรัก ความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน และช่วยทำให้หลักสูตรและเนื้อหาบทเรียนน่าสนใจ มีชีวิตชีวา และมีความหมาย เพราะนักเรียนได้เรียนในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและมีหลักฐานข้อเท็จจริงให้ศึกษาได้อย่างชัดเจน

3) เทคนิคและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูควรประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้แก่ การออกไปรวบรวมข้อมูลหลักฐาน วัสดุสิ่งของต่างๆ การจัดทัศนศึกษา เมืองเก่า แหล่งชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ การสำรวจ การสัมภาษณ์ การขุดค้น การฝึก ภาคสนาม เชิญวิทยากรมาบรรยายและให้นักเรียนสัมภาษณ์ การให้รวบรวมรายชื่อหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การประชุมทางวิชาการ การสัมมนาปัญหา การอภิปราย การโต้เถียง การทำแผนที่ชุมชน แผนที่ แผนผัง กราฟเกี่ยวกับข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การดูภาพยนตร์ วิดิทัศน์ ภาพถ่าย และทำการวิเคราะห์ การจัดนิทรรศการผลงาน สิ่งของ การรวบรวมข่าว หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสาร และรูปภาพที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2544) เสนอแนะจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในบทความเรื่อง สถานะและบทบาทของวิชาประวัติศาสตร์ที่ควรจะเป็นในการศึกษาของชาติ โดยสรุปว่า การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ควรเป็นการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมหรือ เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมที่ดีกว่าเดิม มิใช่เน้นให้ รู้และเข้าใจสังคมไทย สังคมโลกตามหลักสูตรและตำราเรียนในปัจจุบันเท่านั้น เพราะวิชาประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานความรู้สำหรับการดำรงชีวิตในอนาคตอีกด้วย จึงได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่สำคัญไว้บางประการ ดังนี้

1) ควรเพิ่มวิชาประวัติศาสตร์เทคโนโลยี ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชาวบ้านของไทย ฯลฯ โดยอธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชาวไทยเพื่อค้นหาฟื้นฟูและพัฒนาประวัติศาสตร์ของชุมชน

2) วิธีการสอนควรเพิ่มวิธีการศึกษาชีวิตจริงๆ สัมผัสชีวิตและผลผลิตทางวัฒนธรรมของประวัติศาสตร์ ไม่ใช่จากการฟังบรรยายของครูหรือการท่องจำตามที่เข้าใจกันมาผิดๆ ว่าประวัติศาสตร์คือวิชาท่องจำจะต้องเปลี่ยนแนวคิดใหม่เป็นว่าประวัติศาสตร์คือ การศึกษาชีวิตจึงควรมีการนำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ เยี่ยมชมสถานที่ สิ่งของ และพบปะบุคคลในอาชีพต่าง ๆ แล้วมาอภิปรายสรุปในห้องเรียน

3) ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาปรัชญาของประวัติศาสตร์ เพราะวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์นั้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ถือว่ามีความสำคัญมากเกี่ยวกับการสร้างระบบความคิดและการวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ที่จะได้รับการยอมรับมากขึ้น

4) ควรใช้วิชาประวัติศาสตร์เป็นแกนกลางของการสอนวิชาสังคมศึกษาจัดวิชาอื่นเป็นวิชาเสริมและเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับวิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวิชากลุ่มมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์นั้นจะเห็นชัดเจนว่า ถ้าไม่เกาะเกี่ยวไปกับประวัติศาสตร์ก็จะล่องลอยเป็นเพียงนามธรรมและตัดขาดจากความเป็นพลวัตกับชีวิตในสังคม ไม่จูงใจให้นักเรียนอยากค้นคว้าเพิ่มเติม เพราะมองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์

3. ประโยชน์ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ชนภัทท์ อินทวารีย์ (2558) ได้กล่าวว่า ความรักความภูมิใจในชาติบ้านเมืองของตน เข้าใจทัศนคติของผู้อื่น ได้บทเรียนจากประวัติศาสตร์ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีตย่อมมีทั้งด้านดีและด้านร้าย เข้าใจในปัจจุบันชัดเจนขึ้นและได้ฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากในการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

บัวสวรรค์ นามบุญลดา (2559) กล่าวถึงประโยชน์ต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอื่น ดังนี้

1) ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติบ้านเมืองของตน คือ ทำให้เรารู้ถึงความเสียสละของบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านเมืองมา รักชาติบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิต สร้างสมวัฒนธรรมอันสั่งงามมาสู่รุ่นลูกหลาน จึงก่อให้เกิดความภูมิใจ รักหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ จึงต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่ตั้งมไปยังคนรุ่นลูกหลานของเราต่อไป

2) ทำให้เข้าใจทัศนคติของผู้อื่น การศึกษาประวัติศาสตร์ช่วยให้เราเข้าใจความคิด ความรู้สึกของคนใน สังคมต่างๆ และในเวลาต่างกัน

3) ทำให้ได้บทเรียนจากประวัติศาสตร์ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ย่อมมีทั้งด้านดีและคนร้าย พฤติกรรมใดที่นำความเสียหายมาสู่สังคมส่วนรวมในอดีต ซึ่งอาจส่งผลร้ายมาสู่ปัจจุบันและเชื่อมโยงไปถึงอนาคตด้วย เราก็จำไว้เป็นบทเรียน ไม่สร้างความเสื่อมเสียเช่นนั้นอีก เหตุการณ์หรือพฤติกรรมในทางที่เราก็นำมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ

4) ทำให้เราเข้าใจในปัจจุบันชัดเจนขึ้น การเรียนรู้ว่าชาติหรือประเทศของเรานั้นมีที่มาจากไหน มีพัฒนาการมาอย่างไร มีวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นอย่างไร และเปลี่ยนแปลงไปเพราะอะไร ซึ่งจะทำให้เรารู้จักตัวเองและเข้าใจสังคมปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

5) ทำให้ได้ฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์ ซึ่งนำมาใช้ในการเรียนวิชาอื่นและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ทักษะการค้นคว้าข้อมูล ทักษะการแสดงความคิดเห็น ทักษะการเขียนรายงาน การค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นต้น

จากการกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ถือเป็นวิชาที่เราต้องเรียนรู้ อย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับความเป็นมาในอดีตที่น่าเอาบทเรียนในอดีตที่ผ่านมาปรับปรุงแก้ไขและเรียนรู้ต่อไป โดยการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งมีคุณค่าความสำคัญที่จะช่วยสอนให้มนุษย์รู้จักอดีตของตนเอง เข้าใจสภาพแวดล้อมในบริบทของท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในชาติ บ้านเมืองของตนเอง ซาบซึ้งถึงความเสียสละของบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิต รักและหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ครูผู้สอนจะต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านเกิดของตนเอง สภาพแวดล้อมของชุมชน ลำดับพัฒนาการของชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และสร้างข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้ด้วยตนเอง

4. มิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการสอนสังคมศึกษา

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกำลังมีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทย ในด้านการศึกษาในระดับต่างๆ ให้ความสนใจกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยวิชาในลักษณะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรระดับต่างๆ (ฉลอง สุนทราวณิชย์, 2539; ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554)

4.1 มิติของนักประวัติศาสตร์ชาติที่เขียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่จะเป็นการเปลี่ยนแปลงมิติทางการศึกษาของผู้เรียนไปด้วยนั้น บุคคลที่สำคัญยิ่ง คือ ครู ซึ่งควรเป็นการพัฒนาให้มีพื้นฐานของกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อสามารถใช้และประยุกต์แนวคิดทางประวัติศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของสาขาวิชา ทั้งประวัติศาสตร์และสังคมศึกษานั้น คือให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ (Historical Narratives) และการคิดทางประวัติศาสตร์ได้ เพราะในการศึกษาประวัติศาสตร์นั้น เป็นการสอนวิธีคิดที่มีเหตุผลและวางอยู่บนพื้นฐานของหลักฐานข้อเท็จจริง ทำให้มองเห็นปัญหาอย่างชัดเจน และแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ การสอนที่เน้นให้เกิดการคิดและกระบวนการคิด ตลอดจนการใช้เหตุผลจากข้อมูลหลักฐานขั้นต้นและขั้นรองนี้ ไม่ได้ตอบสนองเฉพาะวิชาประวัติศาสตร์และการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น แต่ควรจัดการ

เรียนรู้ทำให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนตั้งแต่ต้นในทุกระดับการศึกษา และในส่วนมาตรฐานของประวัติศาสตร์ได้กำหนดให้การคิดทางประวัติศาสตร์ (Historical Thinking) เป็นนัยสำคัญหนึ่งที่แยกออกมาจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่มีมาก่อนหน้านี้ (a section of the history standards is dedicated to “historical thinking” is a significant departure from previous perspective) (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินะ, 2525, น. 25-26; Percy and Duplass, 2011, น. 111; Andrews and Burke, 2007: 1-5)

ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่อได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะหลักฐานจากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเกี่ยวกับการคิดและกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ได้ด้วย ซึ่งแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีในชุมชนท้องถิ่นนั้นเป็นสื่อเป็นเครื่องมือสำคัญและเป็นแหล่งข้อมูลหลักฐานอย่างดีในการทำความเข้าใจอดีตได้กระจ่างชัดขึ้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2525, น. 72; สีลาภรณ์ บัวสาย, 2547, น. 1-39)

4.2 มิติของนักรศึกษาที่เขียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การศึกษาประวัติศาสตร์อย่างถูกวิธีไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ชาติ หรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวทางที่ควรปฏิบัติคือ ประวัติศาสตร์ไม่ใช่เรื่อง “ท่องจำ” เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของการ “ตั้งคำถาม” เพื่อให้เกิดความคิด อาจมีความแตกต่างกัน ซึ่งนำไปสู่การสร้างสติปัญญาแก่ผู้ศึกษา ซึ่งในปัจจุบันผู้สอนประวัติศาสตร์จะเน้นแต่ว่าประเด็นศึกษา “มีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่” เท่านั้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายเพราะเนื้อหาไม่สามารถสร้างประโยชน์ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียนได้ หากแต่เมื่อได้สร้างความเข้าใจว่า “ทำไมถึงเกิด ทำไมถึงเป็น และเกิดขึ้นได้อย่างไร เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร มีผลต่อ อะไรอย่างไรบ้าง” จึงจะเป็น “มืออาชีพ” อย่างแท้จริง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

ขอบเขตในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ตายตัวแน่นอน ขึ้นอยู่กับผู้ศึกษา ประสงค์จะทำความเข้าใจกับประเด็นอะไร ท้องถิ่นอันเป็นขอบเขตของการศึกษาก็ จะปรากฏขึ้นเอง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นนับจากจุดเล็กไปหาจุดใหญ่ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2533, น. 213 - 214) การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยฝึกให้ผู้เรียน แยกแยะ ประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น โดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และแยกแยะความแตกต่างระหว่าง ความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น และนำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายใน การทำความเข้าใจเรื่องราวในอดีตของท้องถิ่น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2557, น. 38) การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในหลักสูตร เป็นสาระที่จะหล่อหลอม

เยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรัก ความหวงแหน ความภูมิใจ ตลอดจนความผูกพันกับท้องถิ่น ประเทศชาติ รวมทั้งมนุษยชาติและสังคมโลกด้วยกัน

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนในสถานศึกษานั้น จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง การสอนประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา อาจสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนได้โดยเน้นใน 2 แนวทางด้วยกัน คือ วิธีสอนโดยวิธีการเน้นข้อเท็จจริงเป็นหลัก (Information oriented approach) และวิธีการโดยเน้นผู้เรียนเป็นหลัก (student oriented approach) การสอนทั้ง 2 แนวทางนี้ มีวิธีการที่เน้นผู้เรียนเป็นหลัก นับเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีสอนที่เน้นข้อเท็จจริงเป็นหลัก เพราะถ้าเป็นการสอนที่เน้นข้อเท็จจริง ผู้สอนจะไม่สามารถทำการสอนได้หมด เพราะข้อเท็จจริงหรือปัญหาของโลกหรือของแต่ละชาติมีมากและซับซ้อนยิ่งขึ้น ฉะนั้นการสอนเพียงข้อเท็จจริงอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และผู้สอนก็จะต้องใช้วิธีการสอนที่เน้นการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่า การสอนประวัติศาสตร์นั้น ถ้าครูสอนให้นักเรียนจดจำเหตุการณ์ ปี พ.ศ. ชีวประวัติของบุคคลสำคัญอย่างเดียว ข้อมูลเหล่านี้ผู้เรียนอาจลืมและไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในที่สุด

การสอนประวัติศาสตร์จึงควรเน้นผู้เรียนเป็นหลัก พยายามพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิด วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลหรือหลักฐานในอดีต หรือเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม 2543, น. 13, อ้างอิงใน ทีฆกุล คำงาม, 2560) หลักการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้น มีข้อควรคำนึงบางประการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

1) การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ควรเน้นให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ไม่ใช่เป็นผู้รับข้อมูล หรือเรื่องราวเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น เหมือนกับวิธีสอนที่ครูคุ้นเคยในอดีต ดังนั้น ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์จึงควรยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน

2) การเรียนการสอนควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานหรือเป็นแม่บทวิธีการทางวิทยาศาสตร์ นับเป็นวิธีการแห่งปัญญาที่มีระบบระเบียบและขั้นตอนที่ใช้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหาที่น่าเชื่อถือมากที่สุด ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา การตั้งสมมุติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การทดลอง การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุป วิธีการทางวิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนที่มีนิสัยอยากรู้ อยากเห็น และอยากค้นคว้าหาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังกล่าวจึงเป็นการท้าทายและส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ยังช่วยให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นอีกด้วย

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ควรนำมาประยุกต์ใช้นั้น มีวิธีการสอนที่สำคัญๆ ได้แก่ วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา และวิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวน ซึ่งวิธีการสอนดังกล่าว ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน การใช้วิธีการดังกล่าว จะช่วยการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบระเบียบ และยังสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อาจใช้เหตุการณ์หรือบทเรียนในอดีตมาวิเคราะห์ได้

3) การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ผู้สอนควรโยงเหตุการณ์ในอดีตให้สัมพันธ์กับปัจจุบัน ทั้งนี้อาจใช้วิธีการเปรียบเทียบสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การสอนในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและความสำนึกว่าสิ่งที่ตนได้ศึกษาในประวัติศาสตร์มีคุณค่าที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการเข้าใจเหตุการณ์ปัจจุบันได้ รวมทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนและการวางแผนในอนาคตของตนได้อีกด้วย

4) การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์นั้น ครูผู้สอนไม่ควรมัวคิดในการสอน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนและสังคมจะได้รับ การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในบางเหตุการณ์หรือบางกรณีครูผู้สอนอาจมีอคติเกิดขึ้น ทั้งนี้อาจมีปัจจัยเกี่ยวกับเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ผู้สอนบางคนอาจชื่นชมหรือมีอคติในเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้สอนเกิดความลำเอียงและให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เรียนผิดไปจากความเป็นจริง ทั้งนี้ผู้สอนต้องตระหนักว่าการสอนประวัติศาสตร์จะต้องเสนอเรื่องราวที่เป็นจริงโดยปราศจากอคติใดๆ และครูผู้สอนต้องมีความเป็นกลาง และต้องตระหนักว่าตนเองต้องรับผิดชอบต่อผู้เรียนและสังคมโดย ส่วนรวมในการเสนอความจริงที่ถูกต้อง

ดังนั้น หลักการการสอนประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง จะทำให้วิชาประวัติศาสตร์มีความหมายและมีคุณค่าต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญนั้นมีอยู่หลายวิธี นอกเหนือจากวิธีการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา และวิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวนดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีวิธีการสอนอื่นๆ ที่ควรนำมาประยุกต์ใช้อีกหลายวิธีที่สำคัญ ได้แก่ วิธีสอนโดยการอภิปราย วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ และวิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นวิธีสอนครูสามารถนำมาใช้สอนวิชาประวัติศาสตร์ในห้องเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 มิติอาจารย์สอนสังคมศึกษาที่เขียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ผู้สอนในยุคสมัยนี้จำเป็นต้องถ่ายทอดประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกระตือรือร้น ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับมนุษยชาติทั้งในอดีตและปัจจุบัน สนองความอยากรู้อยากเห็นส่งผลให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในเรื่องราวของชนชาติต่างๆ เกี่ยวกับวิธีการดำรงชีวิต บุคลิกภาพ และ

ลักษณะนิสัย ตลอดจนความคิดและการกระทำกิจกรรมต่างๆ ของคนชาตินั้นๆ ให้จงรักภักดีต่อชาติ ศาสตร์ กษัตริย์ และความเข้าใจในด้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ ขนชาติต่างๆ ช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความคิดเชิงวิพากษ์ วิจารณ์ และพินิจพิจารณาเห็นอกเห็นใจเพื่อน มนุษย์ ปัญหาของชุมชนสมัยใหม่ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหา ด้วยการอภิปราย และการหาข้อสรุปโดยการประนีประนอมเข้าหากัน (สุนนทิพย์ บุญสมบัติ, 2533)

ทั้งนี้การจะขยายการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางได้นั้น ต้องอาศัยพัฒนาแนวความคิดและวิธีการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อแสวงหาแนวทางในการสังเคราะห์ทฤษฎีและวิธีการศึกษาที่มีพลังอำนาจในการอธิบายบนพื้นฐานของ องค์ความรู้ที่ผสมผสานสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน อันเป็นหัวใจของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544)

สิริวรรณ ศรีพหล (2554) ได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่า มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนี้

1. วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนวิชา ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นจะให้มีชีวิตชีวา น่าเชื่อถือ ไม่น่าเบื่อหน่าย วิธีการหนึ่งที่เหมาะสมนำมาใช้ คือ วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า (Mchaffy, Stitton, and David 1979, อ้างอิงใน ทีฆกุล คำงาม, 2560, น. 42-44) ได้ชี้ให้เห็นว่าวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่าจะช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นไม่ เฉื่อยชา และนักเรียนจะรู้สึกเหมือนว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์มีอยู่รอบตัวเขา ในบางครั้งหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่มีอยู่ในท้องถิ่นล้วนมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่ในบางครั้ง หลักฐานอาจมีไม่เพียงพอ หรือยังไม่กระจ่าง ทำให้เนื้อหาสาระประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอาจยังไม่ สมบูรณ์นัก ครูผู้สอนจึงควรนำวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่าเพื่อให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อมูลประกอบ จะทำให้เนื้อหาสาระของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การศึกษานอกสถานที่โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น นับเป็นวิธีการที่ เหมาะสมกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เมื่อครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์สอนในส่วนที่เป็น เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้สอนควรนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ โดยไปยังแหล่ง เรียนรู้ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระในวิชา เช่น การศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด พิพิธภัณฑสถาน ร่องรอยความเจริญทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

การพานักเรียนไปแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ทำให้นักเรียนได้พบเห็นและรับรู้ ว่า เหตุการณ์หรือเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นตนนั้นเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง เพราะมีหลักฐานและ

ร่องรอยยืนยันเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้นักเรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงแล้ว ยังทำให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรักและหวงแหนในมรดกที่บรรพบุรุษในท้องถิ่นของตนได้ให้ไว้กับชนรุ่นหลัง การศึกษานอกสถานที่ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น สิ่งสำคัญคือ ครูจะต้องวางแผนกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่อย่างรัดกุม มีวัตถุประสงค์ในการไป ศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่แน่นอนรวมทั้งมีการสรุปผลหรืออภิปรายผลหลังจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้แล้ว

3. การสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น การให้นักเรียนฝึกการสำรวจ ค้นหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตน นับเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นด้วยตนเอง โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มักจะสนใจหรืออยากจะสัมผัสกับหลักฐานที่เป็นจริงและที่ปรากฏในท้องถิ่น จึงจะเชื่อถือเนื้อหาสาระประวัติศาสตร์ที่ครูสอนไปแล้วมากขึ้น การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นโดยตรง นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นใจว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่กำลังศึกษาอยู่นั้นมิใช่เรื่องราวที่เลื่อนลอยแต่อย่างใด

4. การจัดทำโครงการต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้การเรียนการสอน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนควรให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ โดยอาจจะจัดทำในรูปแบบของโครงการหรือโครงการและมอบหมายให้ผู้เรียนไปปฏิบัติ เช่น การจัดเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ในสังคม การจัดเอกสารแนะนำเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่ผู้สนใจทั่วไป การเขียนชีวประวัติของบุคคลสำคัญในท้องถิ่น การจัดทำสมุดภาพเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในท้องถิ่น การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เป็นต้น

การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงนั้น ผู้สอนจะต้องเชื่อมโยงเหตุการณ์ในส่วนที่เป็นประวัติศาสตร์ชาติกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เมื่อผู้สอนทำการสอนเนื้อหาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติ ผู้สอนควรให้เนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปด้วยกัน จะทำให้ผู้เรียนได้มองเห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ชาติกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังที่กล่าวข้างต้นนั้นจะทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความหมายและมีคุณค่ายิ่งขึ้น

ผู้เรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่นตนอย่างลึกซึ้ง ทำให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของท้องถิ่นตน โดยเฉพาะในการพัฒนาจิตสำนึกความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ทำให้มีความรู้สึกหวงแหน ซึ่งนำไปสู่การอนุรักษ์การส่งเสริมและการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญยิ่งขึ้น (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554)

การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น ครูผู้สอนต้องมีการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีหลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอน และแนวทางอย่างชัดเจนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆ ในท้องถิ่น อย่างเป็นระบบด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปราย (discussion) วิเคราะห์ (analysis) สังเคราะห์ (synthesis) และตีความข้อมูล สรุปประเด็นหลักศึกษาประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่างๆ (ทิฆมกุล คำงาม, 2560)

บริบทประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

พิจิตร มีความหมายว่า หลากหลาย งามน่าดู พิจิตรมีประวัติความเป็นมาที่ปรากฏตามหลักฐานหลายแห่ง ซึ่งมักจะมีความเกี่ยวข้องกับเมืองพิษณุโลกอย่างมาก ดังนี้คือ

เมืองโอบบุรี สันนิษฐานว่าเป็นเมืองพิจิตรเก่า โดยพิจารณา คำว่า "โอบ" หมายถึง บึงสีไฟ เดิมคงจะชื่อเมืองสระหลวง แต่พระได้แปลเป็นภาษามครว่า "โอบบุรี" ดังนั้นเมืองสระหลวงในจารึกสุโขทัยที่เรียกเป็นเมืองคู่ว่า "สระหลวง สองแคว" ปัจจุบันเชื่อว่าเป็นเมืองแฝดกับเมืองสองแคว โดยอาจจะอยู่ทางทิศเหนือหรือติดกับเมืองพิษณุโลก และในศิลาจารึกหลักที่ 2 ระบุว่าพระมหาเถรศรี ศรีธธาฯ เกิดในสระหลวงสองแควก็แสดงว่าท่านจะเกิดในเมืองสองเมืองไม่ได้ ต้องเป็นคนละเมือง แต่เป็นเมืองคู่แฝดกัน กล่าวได้ว่าโอบบุรีหรือสระหลวง มิใช่เมืองพิจิตร เมืองพิจิตรปัจจุบันได้ ย้ายมาตั้งอยู่ที่คลองเรียง “ เดิมเป็นเมืองสำคัญอยู่ที่เขตอำเภอโพทะเล มีชื่อเรียกว่า เมืองชัยบวร รวมทั้งเมืองแสวงเระรา ตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติซึ่งอยู่บริเวณอำเภอทับคล้อปัจจุบัน ๆ (จรรยา เชิดพุทธ, 2534)

ตามบันทึกในพงศาวดารเหนือ เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 1300 ชนชาวละว้าเป็นชาติที่มีความรุ่งเรือง มีอำนาจมากในดินแดนสุวรรณภูมิ ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 3 อาณาจักรด้วยกัน คือ อาณาจักรทวาราวดี อาณาจักรยางหรือโยนก และอาณาจักรโคตรบูรณ โดยอาณาจักรทวาราวดี มีเมืองที่สำคัญ 3 เมืองด้วยกัน คือ เมืองนครปฐม (เป็นราชธานี) เมืองละโว้หรือลพบุรี และเมืองสยามหรือสุโขทัย

ในราวปี พ.ศ. 1400 ขอมเรืองอำนาจแผ่ขยายอำนาจเข้ามาถึงอาณาจักรทั้ง 3 อาณาจักรปกครองในฐานะเมืองประเทศราช แบ่งทวาราวดีเป็น 2 มณฑล มณฑลฝ่ายเหนือมีเมืองสยาม (สุโขทัย) มณฑลฝ่ายใต้ มีเมืองละโว้ (ลพบุรี) กษัตริย์ละว้าที่ครองเมืองละโว้ คือ พระยาโคตรระบองเทวราช เมื่อสูญเสียเมืองได้อพยพไพร่พลขึ้นมาทางเหนือโดยทางเรือ เมื่อมาถึงหมู่บ้านโกณฑัญญคาม (ปัจจุบันอยู่บริเวณบ้านท่าเตย และนครไชยบวร) ลุ่มแม่น้ำน่าน (แม่น้ำพิจิตร) เมื่อชาวบ้าน

โกณฑัญญคามทราบว่ายาคโคตรระบองเทวราช ได้อพยพไพร่พลผ่านมาจึงขอให้เสด็จพัก พระยาโคตรระบองเห็นว่าทำเลบริเวณหมู่บ้านโกณฑัญญคามมีความเหมาะสมที่จะสร้างเมือง และพอเหมาะกะกับไพร่พลที่มีอยู่ จึงขุดลอกบึงเป็นคูเมืองเพิ่มเติม สร้างประตูเมืองไว้ด้านทิศตะวันตกติดแม่น้ำ ปัจจุบันอยู่ระหว่าง ตำบลบ้านน้อยและตำบลบางคลาน ต่อมาเมื่อประมาณปี พุทธศักราช 1600 พระเจ้ากาญจนกุมารได้เสด็จประพาสทางชลมารคถึงบ้านสระหลวงมีบึงขนาดใหญ่ น้ำใส มีบัวเต็มบึง มีปลาชุกชุม ประกอบกับมีประชาชนที่เมืองเก่าหนาแน่น กำลังทหารมากขึ้น เมืองนครไชยบุรีมีขนาดเล็ก พระองค์ย้ายเมืองนครไชยบุรีไปสร้างใหม่ที่บ้านสระหลวง เมื่อวันพุธ ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 12 ตรงกับปีชาล พุทธศักราช 1601 เป็นวันฝังหลักเมือง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. มปป, 2542b)

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์จังหวัดพิจิตร

1.1 สมัยสุโขทัย

จาก พ.ศ. 1601 ซึ่งเป็นปีที่พระยาโคตรระบอง สร้างเมืองสระหลวง (จากพงศาวดารเหนือ เรื่องพระยาแกรก) เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 1800 ขอมเริ่มเสื่อมอำนาจลง ไทยได้เริ่มทยอยลงมาในดินแดนสุวรรณภูมิ และได้เริ่มมีบทบาทขึ้นในดินแดนนี้ โดยพ่อขุนบางกลางท่าวกับพ่อขุนผาเมือง ได้ยกกองทัพเข้าตีเมืองสยาม เมืองหน้าด่านของขอมได้พิจิตรจึงตกเป็นของไทยตั้งแต่นั้นมา

ราว พ.ศ. 1820 กรุงสุโขทัยไม่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล และมีเมืองสำคัญๆ ไม่กี่เมือง ซึ่งในบรรดาเมืองเหล่านั้นมีพิจิตรรวมอยู่ด้วย เวลานั้นสุโขทัยมีศัตรูมาก เช่น ขอม พวกไทยตอนใต้และภาวะในการที่จะขยายอาณาเขต พิจิตรจึงกลายเป็นเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์ จึงได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองหน้าด่านเพื่อป้องกันข้าศึกที่จะยกไปตีเมืองหลวง พิจิตรจึงอุปมาเสมือนทหารเอกของกรุงสุโขทัย พ.ศ. 1949 การศึกษาวิทยาการ โดยเฉพาะทางพระพุทธศาสนาในเมืองพิจิตรเจริญมาก ตามสุพรรณบัฏที่ขุดได้จากองค์พระปรางค์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

1.2 สมัยกรุงศรีอยุธยา

ภายหลังจากสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือพระเจ้าอู่ทอง ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 1893 ขณะนั้นเมืองเก่าพิจิตรมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรี จนกระทั่งในราวปี พ.ศ. 2000 ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างกรุงศรีอยุธยากับอาณาจักรล้านนา โดยพระเจ้าติโลกราชได้ส่ง กองทัพลงมายึดเมืองสุโขทัย และเมืองศรีสัชชนาลัย รวมทั้งเตรียมที่จะเข้ามายึดเมืองพิษณุโลก ทำให้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยาต้องเสด็จขึ้นไปประทับในเมืองพิษณุโลก ระหว่าง พ.ศ. 2006 - 2031 ส่งผลให้เมืองเก่าพิจิตรได้กลายเป็นสนามรบบ่อยครั้ง แต่ภายหลังจากสงคราม สงบเมืองเก่าพิจิตรได้เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ต่อมาใน พ.ศ. 2200 เมืองพิจิตรได้มีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องกับราชสำนักกรุงศรีอยุธยา เมื่อสมเด็จพระเพทราชาได้ใช้

เมืองเหนือ ได้แก่ เมืองพิษณุโลกและเมืองพิจิตร เป็นฐานกำลังสำคัญในการยึดอำนาจจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช นอกจากนี้พระสมเด็จสมเด็จพระนารายณ์ฯ ได้พระราชทานให้เป็นพระมเหสีของสมเด็จพระเพทราชายังเป็นชาวเมืองพิจิตร และได้ทรงมีพระประสูติกาลพระราชโอรสที่ต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ) แห่ง กรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2245 - 2251) ทำให้เมืองเก่าพิจิตรมีฐานะและความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 ได้โปรดฯ ให้สร้างวัดโพธิ์ประทับช้างขึ้น เพื่ออุทิศถวายเป็นอนุสรณ์แห่งสถานที่ ประสูติของพระองค์เองอีกด้วย นอกจากนี้ เมืองเก่าพิจิตรยังเป็นมาตุภูมิของพระมหาราชครู ซึ่งเป็นปราชญ์ในเชิงกวี ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยท่านเป็นผู้แต่งหนังสือจินตามณี ซึ่งเป็นแบบเรียนเล่มแรกของประเทศไทย

เมื่อสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง และได้ตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา พิจิตรก็ตกไปอยู่กับกรุงศรีอยุธยา แต่ความสำคัญของเมืองพิจิตรมีได้ลดน้อยลง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2006 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงยกเลิกการปกครองแบบเก่า เปลี่ยนมาเป็นแบบจตุสดมภ์ เพื่อสร้างความสามัคคีกลมเกลียวในชาติ เป็นการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคมีขุนนางเป็นผู้ปกครอง และแบ่งหัวเมืองออกเป็นหัวเมือง เอก โท ตรี และจัตวา เมืองพิจิตรมีฐานะเป็นเมืองตรี นับว่าพิจิตรเป็นเมืองใหญ่และมีความสำคัญทางทหารและการปกครองไม่น้อย

เมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้เสด็จครองราชย์ที่เมืองพิษณุโลก ทรงเห็นว่าพิจิตรเป็นเมืองลุ่มเต็มไปด้วยบึง คลอง ลำห้วย โดยเฉพาะบึงสีไฟที่มีน้ำขังตลอดปีไม่เคยแห้งมีเนื้อที่ประมาณ 12,000 ไร่ จึงขนานนามเมืองพิจิตรอีกนามหนึ่งว่า “โอฆบุรี” ซึ่งแปลว่า “ห้วงน้ำ”

รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีเหตุการณ์ประวัติเกี่ยวข้องกับเมืองพิจิตร คือ เมืองพิจิตรเป็นที่ประสูติของพระเจ้าเสือ และเป็นถิ่นกำเนิดของพระโหราธิบดี กวีเอกของไทยดังที่ประวัติศาสตร์จารึกไว้ว่า เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เสด็จไปเมืองพิษณุโลกพระเพทราชาได้พานางสนมที่ได้รับพระราชทาน ซึ่งในขณะนั้นทรงตั้งครรภ์แก่จวนคลอดติดตามไปด้วย เมื่อถึงบ้านโพธิ์ประทับช้าง แขวงเมืองพิจิตร นางได้คลอดบุตร ในเดือนอ้าย อัฐศกและฝังรกไว้ที่ต้นมะเดื่อ บุตรนั้นจึงได้ชื่อว่า “นายเดื่อ” หรือ “ดอกเดื่อ” ต่อมาได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา ทรงพระนามว่า “พระศรีสรรเพชญ์ที่ 8” หรือพระพุทเจ้าเสือหรือขุนหลวงสรศักดิ์ เมื่อครองราชย์แล้วได้เสด็จไปคล้องช้างเมืองพิจิตรและเลยไปเยี่ยมมาตุภูมิเดิมที่หมู่บ้านโพธิ์ประทับช้าง โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามประกอบด้วยพระอุโบสถวิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ และกุฏิสงฆ์ แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2244 พระองค์เสด็จทางชลมารค ไปฉลองพระอาราม ตั้งพระครูธรรมรัฐจิราขมุนีเป็นเจ้าอาวาส และพระราชทานนามว่า วัดโพธิ์ประทับช้าง ปัจจุบันวัดโพธิ์ประทับช้างยังมีพระอุโบสถที่ขำรดหักพังพระเจดีย์เก่าคร่ำคร่า ซึ่งราษฎรมักนิยมไปเคารพสักการะอยู่เสมอ

ส่วนจอมปราชญ์ในเชิงกวีในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น พระมหาราชครูนั้นว่าเป็นเอก ท่านถือกำเนิดที่เมืองพิจิตร พระมหาราชครูมีความสามารถในการแต่งโคลงฉันท กาพย์ กลอน จนเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และทรงยกย่องเป็นพระอาจารย์ นับเป็นลูกพิจิตรคนหนึ่งที่ได้สร้างผลงานทางด้านวรรณกรรมไว้เป็นมรดกของชาติ อันมีคุณค่าที่หาที่เปรียบมิได้

ศรีปราชญ์รัตนกวีของชาวไทยที่หายใจเป็นกาพย์ กลอน มีความสามารถปราดเปรื่องในทางอักษรศาสตร์ และวรรณคดีเป็นที่หนึ่งจนกิตติศัพท์เป็นที่กล่าวขานกันทุกมุมเมืองก็เป็นบุตรท่านราชครู จึงนับได้ว่าเป็นเลือดเนื้อเชื้อสายของชาวพิจิตรโดยสมบูรณ์

1.3 สมัยกรุงธนบุรี

ในสมัยแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่ออะแซห่วนกี้ยกทัพมาตีเมืองเหนือ คือ เมืองพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. 2318 กองทัพหลวงของพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกมาตั้ง กองหาเสบียงในท้องที่เมืองพิจิตร โดยตั้งค่ายที่บ้านโคกสลุด แขวงเมืองพิจิตรกองหนึ่ง และที่บ้านโพธิ์ประทับช้างได้ลงมาอีกกองหนึ่ง คอยป้องกันและล่าเหยื่อไพร่พล ที่จะขึ้นไปทางน้ำแขวงพิจิตร (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

1.4 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อครั้งศึก 9 ทัพ ปี พ.ศ. 2328 พม่ายกกองทัพเข้าตีเมืองไทยถึง 9 ทัพ ทั้งภาคเหนือ ภาคใต้และทางภาคตะวันตก ทัพเหนือพม่ายกมาทางเมืองเชียงแสนตีได้เมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย เมืองพิษย และเมืองพิษณุโลก นอกจากเมืองพิจิตร เพราะว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดให้จัดกองทัพสำหรับที่จะต่อสู้ถึง 9 ทัพ ทางเหนือให้กรมพระราชวังบวรสถานพิมุขเป็นแม่ทัพไปตั้งขัดตาทัพอยู่ที่เมืองนครสวรรค์ กรมพระราชวังบวรสถานพิมุขได้ให้เจ้าพระยามหาเสนายกขึ้นไปตั้งรักษาเมืองพิจิตรไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้พม่าจึงตั้งค่ายอยู่ที่ปากพิงใต้เมืองพิษณุโลก เพื่อคอยกองทัพหนุ่จจะยกมาตีกองทัพไทยที่เมืองพิจิตรและเมืองนครสวรรค์ ดังนั้น กองทัพหลวงของไทยจากกรุงเทพฯ จึงยกทัพตามขึ้นไปตั้งที่เมืองนครสวรรค์ก่อน แล้วยกหนุ่กรมพระราชวังบวรสถานพิมุขขึ้นไปที่บ้านข้าวตอก แขวงเมืองพิจิตร และยกเข้าตีค่ายพม่าที่ปากพิง จนกองทัพพม่าแตกพ่ายไป พม่าจึงไม่มีโอกาสตีเมืองพิจิตร (ในการสงครามครั้งนี้ เป็นสงครามครั้งที่ 1 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธ-ยอดฟ้าจุฬา-โลกมหาราช)

สมัยรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระราชนิพนธ์คำกลอนเรื่อง "ไกรทอง" เนื่องจากเมืองพิจิตรเป็นเมืองที่มีแหล่งน้ำมากมายและมีสระเข้ชุกชุม พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงอาศัยเค้าโครงเรื่องจากราวชาวพิจิตรที่ได้เล่าสืบต่อกันมา พระราชนิพนธ์วรรณคดีเรื่องไกรทอง ความว่า มีจระเข้ใหญ่ตัวหนึ่งมีนามว่า "ชาละวัน" เมื่อเข้า

ไปอยู่ในถ้ำจะกลับกลายเป็นมนุษย์แต่พอออกมาจากถ้ำจะกลายเป็นจระเข้ดั้งเดิม วันหนึ่งชา
 ละวันได้คาบเอาลูกสาวของท่านเศรษฐีเมืองพิจิตรมีนามว่าตะเกาทอง เอาไปเป็นคู่ครองภายในถ้ำ
 จนท่านเศรษฐีได้ติดต่อกับไกรทองผู้เรืองเวทมนตร์จากจังหวัดนนทบุรี มาทำการปราบถึงตายปัจจุบัน
 ชื่อในเรื่องไกรทองได้กลายเป็นชื่อดำบลชื่อหมู่บ้านตามท้องเรื่องหลายแห่ง เช่น บ้านเศรษฐี เกาะ
 ศรีมาลา ดงชาละวัน และสระไข้ ฯลฯ เป็นต้น

สมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นครั้งแรกที่
 พระบรมวงศ์ จากกรุงเทพฯ เสด็จฯ ไปหัวเมืองเหนือในยามปกติ เมื่อครั้งพระองค์ยังทรงผนวชอยู่ ได้
 ทรงพระอุทสาหเสด็จจรดงค์ไปเมืองนครสวรรค์ เมืองพิจิตร เมืองพิษณุโลก เมืองสุโขทัย เมือง
 สวรรคโลก และเมืองอุตรดิตถ์ ใน พ.ศ. 2376 ระหว่างวันที่ 14 ธันวาคม-12 กุมภาพันธ์ รวมเวลา
 61 วัน พระองค์ทรงแวะประทับ ที่เขารูปช้างและบ้านขลัง เมื่อเสด็จกลับประทับที่บ้านขมัง 4 วัน
 ระหว่างวันที่ 22-26 มกราคม พ.ศ. 2376 เพื่อร่วมฉลองวิหารวัดเขารูปช้างด้วย เมื่อเสด็จขึ้น
 ครองราชสมบัติ แล้วพระองค์ทรงพระราชอุทสาหเสด็จฯ ไปหัวเมืองเหนืออีกครั้งใน พ.ศ. 2409 และ
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงบรรพชาเป็นสามเณรได้โดยเสด็จพระราชยานใน
 กระบวนแห่เสด็จต่างพระองค์ ส่วนพระองค์ก็เสด็จพระราชดำเนินตามพระราชยาน เมื่อเสด็จกลับลำ
 น้ำน่านเก่าขึ้น จึงต้องล่องเรือพระที่นั่งลงมาตามคลองเรียง ปัจจุบัน คือ ลำน้ำน่านอันเป็นที่ตั้งเมือง
 พิจิตรใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลงของลำน้ำน่านเก่า เพราะกระแสน้ำเปลี่ยนทางเดิน ทำให้ลำน้ำขึ้น
 เจีน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558) ด้วยเหตุว่า

...ชาวจีนที่ทำไมฝ่าย บ้านดงเศรษฐี ตำบลไผ่ขวาง อำเภอมืองพิจิตร ได้ทำ
 การขุดคลองดงเศรษฐีเพื่อเอามูลดินมาทำปุ๋ยใน ไร่ฝ้าย ตรงนั้นเป็นท้องคั่งดินต่ำ พอถึง
 ฤดูน้ำ น้ำไหลแรง ทำให้ดินข้างคลองพังลงมามาก กระแสน้ำจึงไหลทางคลองเรียงที่
 บ้านท่าฟ่อ แล้วเลยไปบรรจบกับคลองท่าหลวงและคลองคันในเขตอำเภอมืองพิจิตร
 เลยไปถึงคลองห้วยคต คลองบุษบงเหนือ ใต้ ของอำเภอบางมูลนาก เกิดเป็นลำน้ำใหญ่
 ไหลไปบรรจบกับลำน้ำยมที่ตำบลเกยไชย อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหล
 ไปรวมกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ ปากน้ำโพ ส่วนลำน้ำน่านเก่าตั้งแต่บ้านดงเศรษฐี ตำบล
 คลองคะเชนทร์ โรงช้างเมืองเก่า โปธิ์ประทับช้าง ของอำเภอมืองพิจิตร ตำบลวังสำโรง
 ของอำเภอดงพานหิน ตำบลวัดขวาง ทุ่งน้อย ท่าบัว บ้านน้อย จนถึง ลำน้ำยมที่ตำบล
 บางคลาน ตำบลโพทะเล ก็ขึ้นเป็นการสัญจรไปมาทางเรือ ไม่สะดวก...

สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลวงจรณนทร์ (แจ่ม) ได้ทำการย้ายเมืองพิจิตร ในปี พ.ศ. 2424 โดยไปสร้างเมืองพิจิตรใหม่ที่บ้านปากทาง ตำบลปากทาง โดยตั้งศาลากลางจังหวัดเป็นการชั่วคราวขึ้นที่เหนือต้นโพธิ์ใหญ่ ใกล้ปากทางที่จะไปตำบลคลองคะเชนทร์ ซึ่งอยู่ตรงบริเวณเชิงสะพานพระพิจิตร (สะพานข้ามแม่น้ำน่านปัจจุบัน) ด้านใต้ ปัจจุบันนี้ ต้นโพธิ์ และพื้นดินที่ตั้งศาลากลางจังหวัดชั่วคราวได้ถูกน้ำพัดพังลงแม่น้ำน่านไปหมดแล้ว อยู่เกือบจะตรงกลางสะพานพระพิจิตรในขณะนี้เดียว ต่อมา พ.ศ. 2427 จึงได้ย้ายเมืองใหม่อีกเป็นครั้งที่สอง โดยย้ายไปตั้งที่บ้านท่าหลวง ตำบลในเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองพิจิตรใหม่ในปัจจุบันนี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกระทรวง 12 กระทรวง ใน พ.ศ. 2435 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมพระยาเดชาดิราชานุกาภ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงมหาดไทย และเสด็จตรวจราชการหัวเมืองเป็นครั้งแรก จึงรวมหัวเมืองเป็นมณฑลเพื่อลดอำนาจระบบกินเมือง มีผู้ปกครองมณฑลขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย ก่อน พ.ศ. 2437 จัดได้ 6 มณฑล คือ มณฑลฉะเชิงเทรา (มณฑลพายัพ) มณฑลลาวพวน (มณฑลอุดร) มณฑลลาวทวาย (มณฑลอิสาน) มณฑลเขมร (มณฑลบูรพา) มณฑลลาวกลาง (มณฑลนครราชสีมา) และมณฑลภูเก็ต ส่วนมณฑลพิษณุโลก รวมตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2437 ประกอบด้วยเมือง 5 เมือง ได้แก่ เมืองพิษณุโลก เมืองพิจิตร เมืองพิชัย เมื่อที่เมืองพิษณุโลก แบ่งเขตการปกครองลดลดหลั่นกันไป จากมณฑลเป็นเมืองหรือจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เมืองพิจิตรมีเมืองขึ้น 1 เมือง คือ เมืองภูมิ และประกอบด้วย อำเภอ 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมือง ตั้งที่ในเมืองพิจิตร 2) อำเภอบางคลาน ตั้งที่บางคลาน 3) อำเภอภูมิ ตั้งที่บางมูลนาก

ปี พ.ศ. 2441 พระศรีเทพบาล (พระยาราชาฤทธานนท์) เจ้าเมืองพิจิตรได้สร้างโรงเรียนหลังแรกของพิจิตรขึ้นที่วัดท่าหลวง เปิดเรียนเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2441 มีขุนไพจิตร (เปลียน) เป็นครูใหญ่คนแรก ต่อมาวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 ได้สร้างโรงเรียนประจำเมืองพิจิตรชื่อโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม เปิดเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2443 และเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินถึงเมืองพิจิตร ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2444 ได้พระราชทานพระแสงราชศัสตราและเสมา ดังในพระราชหัตถเลขา (จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ, 2551) ความว่า

พระราชหัตถเลขา

เรื่องเสด็จถึงมณฑลฝ่ายเหนือ พ.ศ. 2444

ฉบับที่ 9

บ้านขม้าง

วันที่ 13 ตุลาคม รัตนโกสินทรศก 120

ถึงกรมหลวงเทวะวงษ์วโรปการ

...อนุสนธิรายงานวันนี้ ออกจากบางมูลนาคเวลาเช้า 1 โมง ตามระยะทางมี น้ำวน เขียวแรงหลายแห่ง เพราะฉะนั้นจึงต้องเปลี่ยนวิธีจูงเรือใหม่ใช้ผูกขนานกับเรือกลไฟอยู่ข้างจะร้อนไม่สู้สบาย แต่มั่นคงดีขึ้น ได้ขึ้นมาถึงแพที่พักบ้านขม้างเวลาพลบ แต่เรือในกระบวนมาถึงล่าช้ามากจนถึง 2 ทุ่มแลยามหนึ่ง ตามทางที่ขึ้นมา 2 ฝั่งเป็นที่ลุ่มตลอด มีแต่คันดินริมแม่น้ำไม่สู้ว่าง แต่ลุ่มเกินไป น้ำสกปรกทำนาไม่มีใครได้จะต้องขึ้นไปทำชายดอน ห่างฝั่งน้ำขึ้น ไปหลายๆ ลิบเส้น ในที่ลุ่มเช่นนั้นน้ำใสไม่เป็นที่ปลูกพืชพรรณใดได้ดี เขาจึงขุดคันหลัง ให้น้ำแม่น้ำซึ่งมันเข้าไปเกรอะปนปุ๋ยปลูกยา บนคันหลังปลูกกล้วยมีมากขึ้นทุกปี เป็นคนยกมาจากข้างในซึ่งกลายเป็นที่ดอนไป แลคนเมืองพิไชยลงมาบ้าง ที่นี้เกือบจะตรงแนวกันกับ วัดราชวาศ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จขึ้นไปประพาศ แต่เดี๋ยวนี้ ไม่มีผู้ใดทราบเลยว่าอยู่ตำบลใด เพราะน้ำคลองแควกลางซึ่งขึ้นทางเมืองสุโขทัยแยกที่ตำบลบางคลานไปออกเหนือเมืองพิจิตรนั้น ได้แห้งขาดเป็นห้วงเป็นตอนมาเสียช้านาน ผู้ว่าราชการเมืองกรมการเดี๋ยวนี้ไม่มีผู้ใดเคยไปเห็น ดูกี่เพนน่าพิศวงที่เวลาเพียง 35 ปี 36 ปี แม่น้ำซึ่งเรืออรรคราชวรเดชเคยขึ้นได้มากกลายเป็นที่ดอนไปดังนี้ ทางคลองเรียงซึ่งขึ้นมากครั้งนี้ สังเกต ดูกี่ไม่ใหญ่โตกว่าแต่ก่อนมากนัก เรืออรรคราชวรเดชยังคงกลับไม่ได้ต้องล่องลงไปอยู่นั่นเองที่ตำบลนี้ ไม่ได้ทำพลับปลาไว้แต่เดิม เมื่อกรมทหารเรือขึ้นมาตรวจระยะทางยาวนัก พระยาชลยุทธจึงขอให้เติมพลับปลา ซึ่งเป็นการถูกแท้ ถ้าตามที่กระระยะไว้แต่เดิมเห็นจะถึง 2 ยาม แต่เพราะมีวันกำหนดเร็วจึงได้ล่องแพพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร แลกรมการลงมาจอดเรียงกันเป็นพลับปลา แพนนั้นทำใหญ่โต แลรูปร่างแปลกกว่าที่แพในกรุงเทพฯ กันห้องหับสนุกสนานมาก ดูเหมือนกับเรือนบนบกเป็นที่บายดีหมด ยุงดูเหมือนจะมาก แต่ก็ไม่มีสู้มากนัก แต่ร้อนไม่มีลมเลย

สยามินทร์

ใน พ.ศ. 2451 ได้มีการเปิดทางรถไฟจากปากน้ำโพถึงเมืองพิษณุโลก ซึ่งทางรถไฟสายนี้ผ่านเมืองพิจิตร เดิมทางรถไฟสายเหนือเปิดเดินถึงปากน้ำโพเท่านั้น ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างทางรถไฟต่อจากปากน้ำโพถึงเมืองพิษณุโลก เมืองพิจิตรจึงมีทางรถไฟผ่านด้วย

ภาพ 3 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเมืองเก่าพิจิตร ถ่ายเมื่อปี พ.ศ.2517

ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร, 2542

สมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่า "เมือง" เป็น "จังหวัด" ในปี พ.ศ. 2459 ดังนั้น เมืองพิจิตรจึงเปลี่ยนเป็นจังหวัดพิจิตร และตำแหน่ง "ผู้ว่าราชการเมือง" เปลี่ยนเป็น "ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร" ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอท่าหลวง เป็นอำเภอเมืองพิจิตร และก่อนหน้านั้นมีการย้ายที่ว่าการอำเภอจากตำบลบางคลาน ไปตั้งใหม่ที่บ้านโพทะเล จึงเปลี่ยนชื่ออำเภอบางคลาน เป็นอำเภอโพทะเล (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

2. ประวัติความเป็นมาในบริบทอุทยานเมืองเก่าพิจิตร

ตำบลเมืองเก่า เดิมคือที่ตั้งตัวเมืองพิจิตรเก่า ตำบลเมืองเก่า มีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงในสมัยสุโขทัย ต่อมากษัตริย์เปลี่ยนทิศทางการเดินทาง ประชาชนพากันอพยพย้ายถิ่นฐานจากลำน้ำเดิมคือ

ลำน้ำพิจิตรเก่า ไปตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลำน้ำใหม่คือ แม่น้ำน่านในปัจจุบัน และได้ย้ายเมืองไปตั้งอยู่ที่ ตำบลท่าหลวง หรือตำบลในเมือง ซึ่งเป็นเขตเทศบาลเมืองพิจิตรในปัจจุบัน ดังนั้น จึงได้ตั้งชื่อเป็น ตำบลเมืองเก่า ปัจจุบันแบ่งเขตการบริหารการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ โดยรอบ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บึงสีไฟ ตำบลท่าหลวง และตำบลดงกลาง
อำเภอเมืองพิจิตร

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลวังจิก และตำบลโพธิ์ประทับช้าง
อำเภอโพธิ์ประทับช้าง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของพื้นที่เมืองพิจิตรเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ (Alluvial Plain) อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 37.95 เมตร มีแม่น้ำน่านไหลผ่านจากทิศเหนือสู่ ทิศใต้ พื้นที่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน มีลักษณะพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบและพื้นที่จะค่อยๆ สูงขึ้น จากริมฝั่งแม่น้ำลาดชันขึ้นไปทางทิศตะวันออก นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำพิจิตร (แม่น้ำน่านเก่า) ไหลผ่าน ลักษณะของลำน้ำค่อนข้างคดเคี้ยวมากกว่า จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติที่แม่น้ำลัดทางเดิน ใหม่ ส่วนแนวแม่น้ำเดิมที่คดเคี้ยวกลายเป็นทะเลสาบรูปแอกว้าว (Oxbow Lake) ปรากฏอยู่ทั่วไป ตลอดลำน้ำ ลักษณะดินเป็นดินที่เกิดจากอิทธิพลของแม่น้ำที่พัดพาตะกอนมาทับถม สภาพพื้นที่ โดยทั่วไปจึงเอื้ออำนวยต่อการเกษตร ในด้านเศรษฐกิจพื้นที่ในเขตนี้ จึงมีบทบาทในฐานะเป็นแหล่ง ปลูกข้าวสำคัญของประเทศ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ไม่ ปรากฏปี)

สำหรับเมืองเก่าพิจิตรน่าจะกลายเป็นสถานียการค้า ในช่วงราว พ.ศ. 1900 เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งของเมืองที่อยู่บนเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ โดยหากเดินทางออกจากเมืองไป ทางทิศเหนือก็สามารถไปยังเมืองพิษณุโลก (สรหลวงสองแคว) สุโขทัย ศรีสัชชาลัย และหัวเมืองใน อาณาจักร ล้านนาได้อย่างสะดวก หากเดินทางไปทางทิศตะวันตกก็สามารถเดินทางไปยังเมือง กำแพงเพชร เชียงใหม่ แม่สอด หงสาวดี ตลอดจนทะเลอันดามันได้ และหากเดินทางลงไปทางทิศใต้ก็ สามารถไปยัง กรุงศรีอยุธยา สุพรรณบุรี และออกทะเลอ่าวไทยได้

อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่เก่าที่สุดและกล่าวถึงเมืองเก่าพิจิตร คือ พระไอยการตำแหน่งนายทหารหัวเมืองที่ตราขึ้น ในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่ง กรุงศรีอยุธยา (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549) ที่ว่า

ออกญาเทพาธิบดีศรีณรงค์ญาไชยอภัยพิริยภานุเมืองพิจิตร เมืองตรี นา 5000 ขึ้น
ประแดงเสนาภูขวา

นอกจากนี้ในพระราชพงศาวดารเหนือที่เขียนขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้
กล่าวถึงการสร้างเมืองพิจิตร (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549) ดังนี้

พระยาโคตมเทวราช มีพระราชบุตรองค์หนึ่งชื่อเจ้ากาญจนกุมาร เป็นพระยาแทนพระ
บิดา นานมาจึงชื่อเจ้าไวยยักษา ครั้นใหญ่มาชื่อเจ้าโคตรตะบอง ไปสร้างเมืองพิจิตร จึง
มีชื่อพระยาโคตรตะบอง เจ้าไวยยักษาไปสร้างเมืองพิชัย จึงได้ชื่อพระยามือเหล็ก

ดังนั้น เมืองเก่าพิจิตรจึงน่าจะเจริญขึ้นในช่วงของการรวมรัฐสุโขทัยเข้ากับรัฐอยุธยาใน
แผ่นดินสมเด็จพระนครินทราชาธิราช หรือเจ้านครอินทร์ (พ.ศ. 1952 -1967) ซึ่งก็ได้มีพัฒนาการเป็น
เมืองที่มีความมั่นคงมากขึ้นของราชอาณาจักรสยาม

2.1 อุทยานเมืองเก่าพิจิตร

ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1068 (สายพิจิตร-วังจิก) ห่างจากตัวเมือง
พิจิตร ประมาณ 7 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นเมืองโบราณ มีเนื้อที่ประมาณ 400 ไร่เศษ ประกอบด้วย
กำแพงเมือง กำแพงเมือง 2 ชั้น ด้านเหนือยาว 10 เส้น ด้านใต้ยาว 10 เส้น ด้านตะวันตกยาว 35 เส้น
ก่อด้วยอิฐล้อมรอบ มีป้อม ค่าย คูเมือง ประตูหอระฆัง วัดมหาธาตุ (วัดร้าง) เจดีย์เก่า ศาลหลักเมือง
ป้อมศรีมาลา ฯลฯ เป็นสถานที่ขุดพบเครื่องปั้นดินเผาและพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ เชื่อว่าเป็นเมือง
พิจิตรเก่าสร้างในสมัยพระยาโคตรตะบอง ประมาณปี พ.ศ. 1601 ภายในอุทยานเมืองเก่าจัดเป็น
สวนรุกขชาติ ซึ่งทางกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2520 และได้ตั้ง
ชื่อว่า “สวนรุกขชาติกาญจนกุมาร” มีพื้นที่ประมาณ 316 ไร่ มีสภาพร่มรื่นไปด้วยพันธุ์ไม้ต่างๆ เป็น
สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองพิจิตร นอกจากนี้ยังมีถ้ำชาละวัน ศาลเจ้าแม่ศรีมาลา และรูป
ปั้นตัวละครสำคัญ ๆ ในวรรณคดีเรื่องไกรทองด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรทาง
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ไม่ปรากฏปี) นอกจากนี้ภายในบริเวณอุทยานเมืองเก่ายังมีสถานที่สำคัญ
ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ศาลหลักเมืองพิจิตร

ศาลหลักเมืองพิจิตร ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ.1601 สมัยพระเจ้ากาญจนกุมาร
หรือพระยาโคตรตะบองเทวราช แต่ได้ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา จึงไม่สามารถระบุสถานที่ตั้งได้อย่าง
แน่ชัด ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2507 2510 นายแสวง ศรีมาเสริม ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตรมีดำริที่จะบูรณะ

ฟื้นฟูเมืองพิจิตรเก่าขึ้น และใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จึงได้กำหนดให้มีการฝังเสาหลักเมืองขึ้นใหม่ เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพิจิตร โดยหลวงปู่โงน โสรโย ได้นั่งฉนวนสมาธิเห็นที่ตั้งศาลหลักเมืองเก่า และเมื่อชุดลงไปพบซากไม้ที่ใช้ทำหลักเมือง ซากโครงกระดูก และวัตถุโบราณอีกมากมายหลายอย่าง จึงพอสันนิษฐานได้ว่า บริเวณที่ตั้งศาลหลักเมืองปัจจุบันเป็นที่ตั้งศาลหลักเมืองสมัยที่พระยาโคตรบองฝังไว้แต่เดิม อาคารศาลหลักเมืองสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2520 แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ ด้านบนเป็นที่ตั้งของศาลหลักเมือง ส่วนด้านล่างเป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นของพระยาโคตรบองซึ่งชาวบ้านเรียกว่า พ่อปู่ สถาปัตยกรรมรอบศาลหลักเมืองมีต้นไม้ร่มรื่น (โสรโยภิกขุ. ม.ป.ป.)

2.1.2 วัดมหาธาตุ

สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยและมีการใช้งานต่อเนื่องจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นโบราณสถานก่อด้วยอิฐ ตั้งอยู่กึ่งกลางเมืองพิจิตรเก่าทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านเก่า ปัจจุบันเป็นโบราณสถานร้าง กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานของวัดนี้เมื่อปี พ.ศ. 2478 ประกอบด้วย พระธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงลังกา ซึ่งเรียกกันว่า พระมหาธาตุเจดีย์ ภายในมีพระเครื่องชนิดต่างๆ ซึ่งได้ถูกลักลอบขุดค้นไปแล้ว ด้านหน้าพระเจดีย์เป็นที่ตั้งของวิหารเก้าห้อง มีคูน้ำล้อมรอบพระเจดีย์กับพระวิหาร ด้านหลังพระเจดีย์เป็นพระอุโบสถ มีใบเสมา 2 ชั้น ปัจจุบันเหลือเพียงส่วนฐานพระอุโบสถ กรมศิลปากรดำเนินการขุดแต่งเมื่อปี พ.ศ. 2534 บริเวณใต้เนินดินส่วนวิหารพบพบสิ่งก่อสร้าง 2 ยุคสมัย คือ สมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาบริเวณโดยรอบพบเจดีย์รายจำนวนมากและแนวกำแพงขนาดใหญ่

โบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่ได้จากภายในองค์เจดีย์ประธาน คือ พระสุพรรณบัฏ หรือ ลานทอง เป็นแผ่นทองคำ กว้าง 4.5 เซนติเมตร ยาว 14.2 เซนติเมตร จารึกอักษรขอมโบราณปรากฏชื่อ เมืองสระหลวง ในปี พ.ศ. 1959 ซึ่งตรงกับศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 1 ที่สันนิษฐานว่า คือ เมืองพิจิตรเก่า ข้อความที่ปรากฏเป็นประกาศพระบรมราชโองการ เลื่อนพระสมณศักดิ์ภิกษุรูปหนึ่งของวัดมหาธาตุ ส่วนโบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบก่อนกรมศิลปากรเข้าพื้นที่เท่าที่สืบค้นได้ คือ พระเครื่องชนิดต่างๆ ได้แก่ พระบุเงินบุทอง ใบตำแย ใบมะยม พระแก้วสีต่างๆ พระแผง พระบูชาขนาดต่างๆ และแผ่นอิฐปิดทองขนาดใหญ่ 25 x 75 x 15 เซนติเมตร เป็นต้น (สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2500, หน้า 29 อ้างอิงใน สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ไม่ปรากฏปี))

2.1.3 ถ้ำชาละวัน

มีที่มาจากวรรณคดีเรื่อง ไกรทอง บทพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 2 ลักษณะเป็นช่องขุดลึกลงไปใต้ดิน มีเรื่องเล่าว่า เมื่อประมาณ 65 ปีมาแล้ว พระภิกษุวัดนครชุมรูปหนึ่งจุดเทียนไขเดินเข้าไปในถ้ำจนหมดเทียนเล่มหนึ่งก็ยังไม่ถึงก้นถ้ำ จึงไม่ทราบว่ามีถ้ำชาละวัน

จะสวยงามวิจิตรพิสดารเพียงใด ลักษณะถ้ำกว้างเพียง 1 เมตร ยาว 15 เมตร ลึก 4 เมตร ในปัจจุบัน ดินพังทลายทับถมจนต้นเขินทรุดโทรมตามกาลเวลา ทางจังหวัดจึงได้สร้างรูปปั้นไกรทองและชาละวันไว้ที่บริเวณปากถ้ำชาละวัน

ตามตำนานชาละวันเป็นจระเข้ใหญ่เลื่องชื่อแห่งแม่น้ำน่านเก่า แห่งเมืองพิจิตรสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในสมัยที่พิจิตรมีเจ้าเมืองปกครอง กล่าวว่า มีตายายสองสามีภรรยาออกไปหาปลาแล้วพบไข่จระเข้ ที่สระน้ำแห่งหนึ่ง จึงเก็บมาฟักเป็นตัวแล้วเลี้ยงไว้ในอ่างน้ำแทนลูก ต่อมาจระเข้ตัวใหญ่ขึ้น จึงนำไปเลี้ยงไว้ในสระใกล้บ้านหาปลาทำให้กินเป็นประจำ ต่อมาตายายหาปลาทำให้เป็นอาหารไม่พออิ่ม จระเข้ตัวนั้นจึงกินตายายเป็นอาหาร เมื่อขาดคนเลี้ยงดูให้อาหาร จระเข้ใหญ่จึงออกจากสระไปลำน้ำน่านเก่า ซึ่งอยู่ห่างจากสระตายายประมาณ 500 เมตร ซึ่งแม่น้ำน่านนั้นยังอุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ปลานานาชนิด และมีน้ำบริบูรณ์ตลอดปี จระเข้ตัวใหญ่ก็ออกอาละวาดอยู่ในแม่น้ำตั้งแต่นานเหนือเขตวังกระดี่ทอง ดงชะพลู จนถึงเมืองเก่า เนื่องจากจระเข้ใหญ่ตัวนี้ได้เคยกินเนื้อมนุษย์มาแล้ว จึงเที่ยวอาละวาดกัดกินคนทั้งบนบกและในน้ำไม่เว้นแต่ละวัน ชาวบ้านจึงเรียกจระเข้ตัวนั้นว่า “ไอ้ตาละวัน” ตามสำเนียงภาษาพูดของชาวบ้านที่เรียกจระเข้ตัวนี้ตามความดุร้ายของมัน ต่อมาออกเสียงเรียกเพี้ยนเป็น “ไอ้ชาละวัน” และเขียนเป็นชาละวัน ตามพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ 2

ชื่อเสียงของชาละวันยิ่งแพร่สะพัดไปทั่ว เพราะเจ้าชาละวันไปคาบเอาบุตรสาวคนหนึ่งของเศรษฐีเมืองพิจิตรขณะกำลังอาบน้ำที่แพท่าน้ำหน้าบ้าน เศรษฐีจึงประกาศให้สินบนหลายสิบล้าน พร้อมยกลูกสาวที่มีอยู่อีกคนหนึ่งให้แก่ผู้ที่สามารถฆ่าจระเข้ชาละวันได้ ไกรทองพ่อค้าจากเมืองล่างสันนิษฐานกันว่ามาจากเมืองนนทบุรี รับอาสาปราบจระเข้ใหญ่ ด้วยหอกลงอาคมหมอจระเข้

ถ้ำของชาละวัน สันนิษฐานว่าอยู่บริเวณกลางแม่น้ำน่านเก่า ปัจจุบันอยู่ห่างจากที่พิภพสงฆ์วัดถ้ำชาละวัน บ้านวังกระดี่ทอง ตำบลยานยาว ไปทางใต้ประมาณ 300 เมตร ทางลงปากถ้ำเป็นโพรงลึกรูปร่างกลม มีขนาดพอที่จระเข้ขนาดใหญ่สามารถเข้าออกได้อย่างสบาย คนเก่าแก่ของเมืองพิจิตรเล่าลือว่า เมื่อมันอวดศึกตาลอยตัวปริ่มน้ำขวางคลองลำตัวของมันจะยาวกับคลอง คือ หัวอยู่ฝั่งนี้ หางอยู่ฝั่งหนึ่ง

เรื่องชาละวัน เป็นที่เลื่องลือมากจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงนำไปพระราชนิพนธ์เป็นบทละครนอก เรื่อง “ไกรทอง” และขนานนามจระเข้ใหญ่ว่า “พญาชาละวัน” จนกลายเป็นวรรณกรรมสำคัญของชาติสืบมา (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

2.1.4 เกาะศรีมาลา

มีลักษณะเป็นมุลดินคล้ายเกาะเล็กๆ อยู่กลางคูเมืองนอกกำแพงเก่า มีคูล้อมรอบเกาะแต่ต้นเขิน สันนิษฐานว่าแต่เดิมน่าจะเป็นป้อมหรือหอคอยรักษาการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะตั้งอยู่นอกเมืองและอยู่กลางคูเมือง ในบริเวณใกล้เคียงมีรูปปั้นของม้าสีหมอกพาหนะคู่ใจของ

ขุนแผน โดยได้มีการผูกเรื่องกับวรรณคดีขุนช้างขุนแผน โดยนางศรีมาลาเป็นลูกสาวคนเดียวของพระพิจิตรกับนางบุษบา นางเป็นหญิงที่งดงามทั้งรูปร่างหน้าตา กิริยามารยาทและงามน้ำใจ นางได้พบรักกับพลายงาม ซึ่งเป็นลูกของขุนแผนกับนางวันทอง ตอนที่พลายงามกับขุนแผนยกทัพไปทำสงครามกับเชียงใหม่แล้วได้แวะเยี่ยมพ่อแม่ของนาง หลังจากเสร็จสงคราม นางศรีมาลาได้แต่งงานกับพลายงามพร้อมกับนางสร้อยฟ้า นางได้รับความรักจากพลายงามและนางทองประศรีมากกว่าจึงทำให้นางสร้อยฟ้าอิจฉา นางสร้อยฟ้าจึงทำเสน่ห์ให้พลายงามหลงใหลและเกลียดชังนางศรีมาลา ทำให้นางศรีมาลาปวดร้าวและขมขื่นใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากบางครั้งนางได้ถูกพลายงามทุบตี เพราะเชื่อว่านางสร้อยฟ้าใส่ความ ครั้นนางสร้อยฟ้าต้องโทษประหารชีวิต เนื่องจากถูกจับได้เรื่องทำเสน่ห์ใส่พลายงาม นางจึงอ้อนวอนให้นางศรีมาลาช่วยขอร้องโทษให้ โดยอ้างถึงลูกในท้องที่จะต้องตายไปกับนางด้วย เมื่อนางศรีมาลาใจอ่อนยอมขอร้องโทษให้ นางสร้อยฟ้าจึงเพียงแค่ออกเนรเทศไปอยู่ที่เชียงใหม่ตามเดิม โดยในเวลาต่อมา นางก็คลอดบุตรชายมีชื่อว่า พลายยง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร, 2549)

2.2 วัดนครชุม

วัดนครชุม ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1068 (สายพิจิตร-สามง่าม-วังจิก) วัดนี้เป็นวัดที่สร้างในสมัยสุโขทัย มีอายุประมาณ 800 ปี ด้านตะวันออกมีพระอุโบสถที่เก่าแก่มาก ก่อสร้างด้วยอิฐฉาบปูน เครื่องบนเป็นไม้โดยใช้สลักไม้แทนตะปู มีช่องระบายลมแทนหน้าต่าง พระอุโบสถหลังนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อเพชร ซึ่งปัจจุบันได้อัญเชิญไปประดิษฐาน ณ วัดท่าหลวง พระอารามหลวง ปัจจุบันประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่หน้าตักกว้าง 3 วา ก่ออิฐถือปูน ลักษณะแบบสุโขทัยเป็นพระพุทธรูปที่ใช่เป็นประธานในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาในสมัยก่อน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร, 2542)

2.3 วัดประทม

วัดประทม ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร มีพื้นที่ประมาณ 29 ไร่ พื้นที่ที่ตั้งวัดเป็นที่ราบมีแม่น้ำน่านสายเก่าไหลผ่านทางทิศตะวันออก ตามคำบอกเล่าของผู้สูงอายุว่า วัดประทมเคยเป็นที่ประทับธรรมของพระเจ้าเสือ จึงได้นำนิมิตนั้นเป็นที่สร้างวัด ซึ่งวัดประทมได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2508 มีพระประธานที่ประดิษฐานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปเนื้อสัมฤทธิ์สมัยอู่ทอง อาคารศาสนสถานที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ ศาลาการเปรียญ หอสวดมนต์ และกุฏิสงฆ์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. มปป, 2542a)

2.4. วัดเขื่อนนครเขต

วัดเขื่อนนครเขต ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร มีพื้นที่ประมาณ 32 ไร่ ตั้งอยู่ติดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1068 (สายพิจิตร-สามง่าม-วังจิก) เดิมเรียกวัดเขมารามชาวบ้านเรียกว่า วัดเขื่อนนครเขต ตามคำกล่าวของผู้สูงอายุว่า เป็นหมู่บ้านที่ติดต่อกับกำแพงดินกัน

เขตเมืองพระพิจิตร วัดนี้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2375 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2544 มีพระประธานในอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย เป็นพระพุทธรูปประธานคู่วัดมาตั้งแต่สร้างวัด มีอาคารศาสนสถานภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ ทรงไทยเสาไม้ หอสวดมนต์ กุฏิสงฆ์ และเจดีย์เก่า (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. มปป, 2542a)

2.5 วัดสมาบาบ

วัดสมาบาบ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 บ้านท่าโพธิ์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร มีพื้นที่ประมาณ 24 ไร่ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2525 สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดสมาบาบ เดิมชาวบ้านเคยเรียกว่า “วัดขมาบาบ” ผู้สูงอายุบางท่านเล่าว่าเดิมวัดนี้มีชื่อว่า “วัดสละบาบ” สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2379 การก่อสร้างวัดสมัยเริ่มแรกไม่มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ลักษณะโดดเด่นของวัดสมาบาบ คือ มีพระพุทธรูปประธานในอุโบสถนามว่า “หลวงพ่อแสน” มีขนาดหน้าตักกว้าง 3 ศอก 9 นิ้ว สูง 4 ศอก ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่สร้างพร้อมกับพระอุโบสถหลังเก่า หลวงพ่อแสนเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้าน เดิมมีเศียรที่สวยงามมาก แต่ถูกโจรกรรมจึงต้องจัดสร้างขึ้นใหม่ วัดสมาบาบเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนในพื้นที่แถบนี้ในเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จะมีชาวบ้านมาทำบุญที่วัดนี้มากพอสมควร โดยเฉพาะในวันสงกรานต์จะจัดให้มีการสงฆ์และรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. มปป, 2542a)

2.6 วัดท่าข่อย

วัดท่าข่อย ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร มีพื้นที่ประมาณ 42 ไร่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2463 โดยมีนางมุก สิงห์สง่า ซึ่งมีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้บริจาคที่ดินให้สร้างวัดท่าข่อยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2526 มีพระประธานในอุโบสถนามว่า หลวงพ่อชาญณรงค์ เป็นพระพุทธรูปปางสะดุ้งมาร สร้างด้วยทองเหลืองและพระพุทธรูปหลวงพ่อสิงห์สง่า มีอาคารศาสนสถานภายใน ได้แก่ อุโบสถทรงไทย เสาไม้ พื้นปูน ศาลาการเปรียญ หอสวดมนต์ และกุฏิสงฆ์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. มปป, 2542a)

2.7 วัดขนุน

วัดขนุน ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ พื้นที่ วัดเป็นที่ราบมีศาลคลองข้าวตอกผ่านทางทิศตะวันตก วัดขนุนสร้างขึ้นด้วยจิตศรัทธาของผู้ที่บริจาค ที่ดินให้สร้างวัด เมื่อปี พ.ศ. 2471 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2502 ภายในพระอุโบสถมีพระประธาน สร้างเมื่อปี พ.ศ.2501 มีอาคารศาสนสถาน ได้แก่ อุโบสถทรงไทย ตัวอาคาร เป็นไม้ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2503 ศาลาการเปรียญ หอสวดมนต์ และกุฏิสงฆ์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. มปป, 2542a)

2.8 วัดโรงช้าง

วัดโรงช้าง ตั้งอยู่ที่ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร ติดกับทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1068 (สายพิจิตร-วังจิก) วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อสมัยพระยาโคตรตะบอง ขึ้นครองราชย์ สถานที่แห่งนี้เรียกว่า กองช้าง เพราะเป็นที่พักของกองช้าง ต่อมาได้เรียกกันเพี้ยนไปเป็น คลองช้าง จนกระทั่งทางราชการได้เปิดโรงเรียนประชาบาลขึ้นที่วัดนี้ จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดโรงช้าง บริเวณวัดโรงช้างมีพระพุทธรูปใหญ่ตั้งอยู่กลางแจ้ง 3 องค์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ปางห้ามญาติ และปางไสยาสน์ สิ่งที่น่าสนใจของวัดนี้คือ เจดีย์องค์ใหญ่ของวัดสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2517 บริเวณรอบองค์เจดีย์มีตู้พระไตรปิฎก จำนวน 108 ตู้ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ทำบุญใส่ตู้เพื่อเป็นสิริมงคล และภายในองค์เจดีย์ได้สร้างเป็นห้องลับใต้ดินเพื่อใช้สำหรับเก็บแผ่นอิฐจารึกพระไตรปิฎก ซึ่งหลวงพ่อทวี หรือ พระครูพิลาศธรรมกิตต์ ได้เป็นผู้เริ่มจารึกพระไตรปิฎกลงบนแผ่นอิฐ จำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ และเก็บรักษาบรรจุไว้ในพระเจดีย์ของวัดโรงช้าง เจตนารมณ์ของท่านที่จารึกพระไตรปิฎกลงบนแผ่นอิฐ เนื่องจากหลวงพ่อทวีกลัวระเบิดนิวเคลียร์ทำลายพระไตรปิฎกที่เป็นใบลาน หลวงพ่อทวีมรณภาพ ในปี พ.ศ. 2530 รวมสิริอายุได้ 76 ปี สังขารของหลวงพ่อทวีได้ถูกบรรจุลงในโลงไม้ธรรมดา เพื่อรอการพระราชทานเพลิง เป็นเวลา 23 ปี เมื่อเปิดโลงปรากฏว่าสรีระของหลวงพ่อทวีไม่เน่าเปื่อย ศิษยานุศิษย์จึงร่วมทุนทรัพย์สร้างวิหารเพื่อนสรีระหลวงพ่อทวีบรรจุไว้ในโลงแก้ว แล้วประดิษฐานไว้ในวิหาร เมื่อปี พ.ศ. 2553 ที่ผ่านมา (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. ม.ป.ป., 2542a)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนภัทร์ อินทวารี (2558) การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี และศึกษาผลการใช้แผนการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน มีองค์ประกอบดังนี้ สารการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยมีวิธีการจัดการเรียนรู้ คือ การทัศนศึกษาในสถานที่จริง การอภิปรายกลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น การสร้างแผนผังทางความคิด ผลการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี ผู้วิจัยได้พบว่า งานวิจัยนี้มีประโยชน์ในด้านการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น รูปภาพ ใบงาน โดยเฉพาะการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่จริงจะทำให้ นักเรียนสามารถเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น และได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชุมชน ซึ่งจะทำให้ นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ อีกทั้งนักเรียนยังได้ทักษะกระบวนการจัดการเรียนรู้ จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ มีการอภิปราย ระดมสมองเพื่อการแก้ปัญหา โดยส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ของผู้เรียน

ขวัญทิศา เชื้อหอม (2559) การศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรณีศึกษา : โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาและการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชา ประวัติศาสตร์ไทยระดับประถมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (1) ด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนจัดการเรียนรู้อิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และได้เพิ่มเติมเนื้อหาความเป็นอยุธยา (2) ด้านการจัดกิจกรรมและการใช้สื่อจัดการเรียนรู้ ครูเน้นวิธีบรรยายเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา (3) ด้านความพร้อมของครูทางจังหวัดมีการจัดอบรมครูผู้สอน ครูจึงมีความพร้อมที่จะจัดการเรียนรู้ แต่ยังคงพบหลายปัจจัยที่เป็นปัญหาของครู (4) ด้านการวัดและประเมินผลการจัดเรียนส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์การประเมินผลของสถานศึกษา (5) ด้านผู้เรียน ให้ความร่วมมือกับการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามพบว่าบางส่วนมีทัศนคติทางลบกับวิชาประวัติศาสตร์ 2. แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทยระดับประถมศึกษา สามารถสรุปแนวทางเป็น 3 ด้าน คือ (1) ด้านการจัดนโยบายรัฐบาลและหลักสูตรที่สอดคล้องกับความของประเทศและการเปลี่ยนแปลงของสังคม (2) ด้านการจัดการเรียนรู้ (3) ด้านพัฒนาเสริมสร้างสมรรถภาพครูให้ได้ครูที่มีความรู้ ทักษะและทัศนคติทางบวกกับวิชาประวัติศาสตร์

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรณีศึกษา : โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้พบว่า งานวิจัยนี้มีประโยชน์ด้านการจัดกิจกรรมและการใช้สื่อจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรสอดคล้องและเชื่อมโยงกับประวัติความเป็นมา

ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกรักท้องถิ่นตนเอง และครูผู้สอนควรปรับวิธีการสอนแบบบรรยายเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สุภัทรา อักกะมานัง (2554) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น โรงเรียนเทศบาลวัดราชบูรณอุทิศ สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 1.1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนเทศบาลวัดราชบูรณอุทิศ สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2553 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 1.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนเทศบาลวัดราชบูรณอุทิศ สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2553 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ไม่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้องค์ประกอบ 8 ประการ คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินการ การประเมินผล การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ประโยชน์ที่ได้รับจากการให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง คุณค่าและประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียนและผู้สอน จากนั้นตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สร้างขึ้น คือ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมทุกด้านในระดับมากที่สุด 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเทศบาลวัดราชบูรณอุทิศ สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สร้างขึ้น พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ครอบคลุมและความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

จากการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น ผู้วิจัยได้พบว่า งานวิจัยนี้มีประโยชน์ด้านการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกอนุรักษ์ท้องถิ่น

คำ วงศ์เทพ (2554) การศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน ในอำเภอแม่ลาน้อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอแม่ลาน้อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 และผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอำเภอแม่ลาน้อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า 1. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้โรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในอำเภอแม่ลาน้อย ด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้มีการปฏิบัติภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการติดตามและตรวจสอบ การใช้แหล่งเรียนรู้มีการปฏิบัติในภาพรวมปานกลางและด้านการปรับปรุงและแก้ไขพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีการปฏิบัติในภาพรวมปานกลาง 2. ผลบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่ดำเนินการได้เป็นผลดี ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนกำหนดให้ครูและนักเรียนมีการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างเต็มที่ ครูจัดทำแผนการเรียนรู้โดยกำหนดแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน และมีการบันทึกผลการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการปรับปรุงและแก้ไขพัฒนาแหล่งเรียนรู้โรงเรียนได้ประชุมครู วิเคราะห์ผลการใช้แหล่งเรียนรู้และนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาและปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในปีการศึกษาต่อไป โดยจัดทำเป็นแผนงานโครงการประจำปีการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในอำเภอแม่ลาน้อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ผู้วิจัยได้พบว่า งานวิจัยนี้มีประโยชน์ด้านแนวคิดการจัดการแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมที่ โดยแหล่งเรียนรู้นั้นมีทั้งแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งครูผู้สอนจะต้องบริหารเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียนเข้ากับกาจัดการเรียนการสอน

พยุง ใบแย้ม (2558) การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา การวิจัยครั้งนี้การวิจัยใช้วิธีแบบผสมผสาน (mixed methods research) เชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาความเป็นแหล่งการเรียนรู้ 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ 3. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพรูปแบบการใช้แหล่ง

การเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

- 1) องค์ประกอบของความเป็นแหล่งเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับประสานสัมพันธ์กัน
- 2) รูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ในการใช้รูปแบบ
- 3) ประสิทธิภาพของการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยทำการประเมิน 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การออกแบบและพัฒนา ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีประสิทธิภาพที่ระดับมากที่สุด ขั้นตอนที่ 2 โดยการสนทนากลุ่ม ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีประสิทธิภาพที่ระดับมากที่สุด ขั้นตอนที่ 3 การทดลอง ประเมินโดยบุคลากรในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสิทธิภาพที่ระดับมากที่สุด

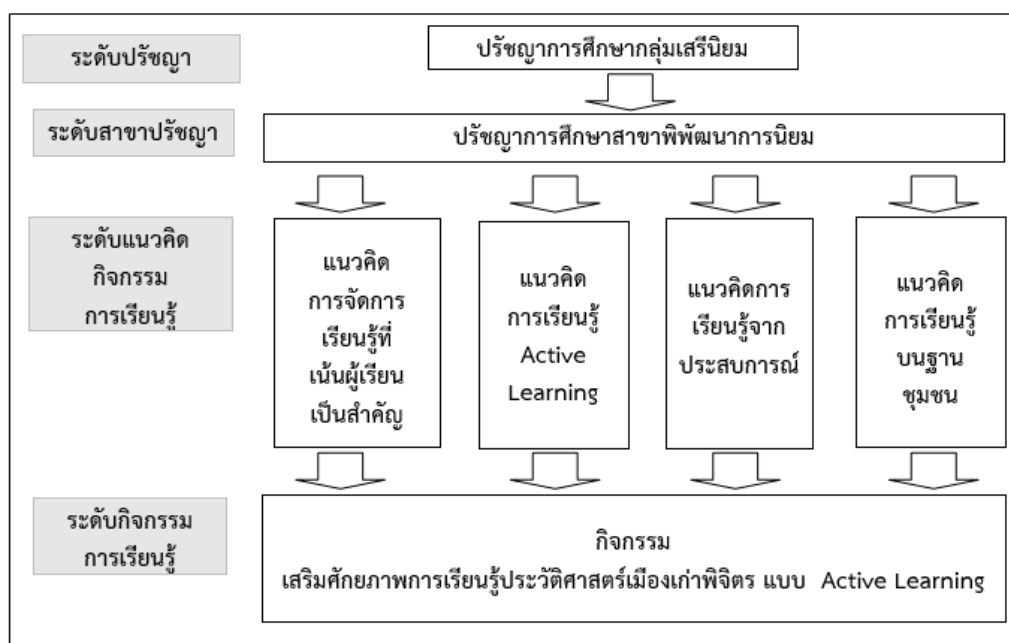
จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้พบว่า งานวิจัยนี้มีประโยชน์ด้านการบริหารการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าควรแก่การเรียนรู้ในท้องถิ่น ด้านจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการประยุกต์ให้สอดคล้องกับหลักสูตร สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กับบริบทของท้องถิ่น โดยใช้สื่อที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ อันเป็นสาระท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการใช้แหล่งเรียนรู้เชื่อมโยงความรู้ได้ด้วยตนเองก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้วยวิธีการสร้างการเรียนรู้แบบสัมผัสสถานที่จริง รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชน และสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา การเชื่อมโยง ความรู้สู่สากล จัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มุ่งเน้นความสามารถในการสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการเรียนรู้กับผู้เรียน

ออมสิน จตุพร (2019) การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา : กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิด การศึกษาอิงถิ่นฐาน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประกอบด้วยเรื่องราวและความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน เขตจังหวัดนครสวรรค์ ความสัมพันธ์กับ เรื่องเล่า นิทาน ตำนานคติชนภูมินาม และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 2) แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้เรียนควรได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่มีความหมายและเริ่มต้นจากบริบทถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง แนวการจัดการข้อข่ายและลำดับประสบการณ์การเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ การจัดเนื้อหาแบบตามลำดับเวลาและการจัดเนื้อหาแบบกำหนดหัวข้อหรือประเด็น หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสร้างขึ้นโดยใช้แนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน

ในการพัฒนาหลักสูตร เป้าหมายสูงสุดของแนวคิดนี้คือการเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ในถิ่นฐานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สร้างความตระหนักต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความมุ่งมั่น ในความเป็นพลเมืองดี โดยพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่น ฐาน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา : กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้พบว่า งานวิจัยนี้มีประโยชน์ทางด้านแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียน การสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการศึกษาค้นคว้าความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยผู้เรียนควรได้ เรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่มีความหมายและเริ่มต้นจากบริบทถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ซึ่งต้องม ีการจัดเนื้อหาแบบกำหนดหัวข้อหรือประเด็นที่จะศึกษาในบริบทประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 4 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน (Activities for enhancing the competence of community-based learning from the history of Phichit ancient city) มุ่งเน้นศึกษาเพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและปรัชญา จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีในบทที่ 2 ผู้วิจัยจึงออกแบบวิธีการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล โดยมุ่งเน้นศึกษาเพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน และวิเคราะห์ผลการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งเป็นผลทำให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้นำไปเป็นแนวทางในการเสริมศักยภาพการเรียนรู้ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับในด้านการจัดการศึกษานำไปเป็นแนวทางในการสนับสนุนและพัฒนาการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความพร้อมที่จะให้ข้อมูลได้ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 217 ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ความรู้ จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน จำนวน 3 คน

1. กลุ่มที่ 1 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน มีจำนวนทั้งหมด 5 ห้องเรียน จากทั้งหมด 10 ห้องเรียน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม รายวิชา ประวัติศาสตร์ 2) นักเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของครูผู้สอน จำนวน 5 ห้องเรียน 3) นักเรียนมีเวลาเหมาะสมกับการเข้าร่วมกิจกรรม 4) นักเรียนมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม 5) นักเรียนเข้าร่วมโครงการแฟนพันธุ์แท้ประวัติศาสตร์

โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ไทย ภาคเรียนที่ 1 โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับบริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น ในการศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จึงได้จัดทำกรสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 5 กลุ่ม โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ความรู้ คัดเลือกจากเป็นกลุ่มที่ส่งเสริมความรู้ในส่วนของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร ได้แก่

1) ปราชญ์ชาวบ้านในเขตตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด และเห็นความเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน จนชาวบ้านขนานนามว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” และสามารถให้ข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์ในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร

2) ชาวบ้าน โดยเป็นชาวบ้านในเขตตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีถิ่นฐานอาศัยมาโดยกำเนิด

3) เจ้าอาวาสวัดนครชุม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน 1 รูป โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้และยังเป็นเจ้าอาวาสวัดนครชุม

3. กลุ่มที่ 3 กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ คัดเลือกจากเป็นกลุ่มสนับสนุนความรู้ทางด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ได้แก่

1) เจ้าหน้าที่สำนักวัฒนธรรม อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน 3 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ สามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสายงานที่เกี่ยวข้อง

2) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่คอยดูแลศาลพ่อปู่หลักเมืองและรับผิดชอบในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร

3) อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการสำรวจพื้นที่อุทยานเมืองเก่าพิจิตรในอดีต และมีความเชี่ยวชาญสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด

4) หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร และหัวหน้ากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 1 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญ สามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด

4. กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 1 คน และครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 2 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและตำแหน่งครูผู้สอน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำกรอบวิจัยเป็นแนวทางในการใช้เครื่องมือในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. **แบบบันทึกภาคสนามระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Field notes)** เป็นแบบบันทึกที่ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ระหว่างการดำเนินการวิจัยจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและบันทึกข้อมูลต่างๆ

2. **แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)** ผู้วิจัยสังเกตอยู่รอบนอก โดยสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้จากบุคคลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและบันทึกข้อมูลต่างๆ เป็นภาพรวม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วน

3. **แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)** โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลความรู้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และสังเกตการณ์ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยกันกับบุคคลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

4. **แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)** โดยการใช้แนวคำถามเป็นการสัมภาษณ์โดยตรงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร กลุ่มผู้ให้ความรู้ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยกำหนดเป็นแนวคำถามปลายเปิด ซึ่งได้มาจากการทบทวนเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. **แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)** ใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่มแบบไม่มีโครงสร้างที่เป็นการสนทนาแบบไม่เคร่งครัด เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร มีอิสระในการตอบคำถาม โดยผู้วิจัยจะมีการตั้งคำถามหลักเอาไว้ แต่ในการสนทนาจะไม่เรียงคำถามหรือในบางครั้งก็ถามนอกเหนือจากคำถามที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ระหว่างสนทนา แต่ก็จะไม่เกินขอบเขตความต้องการในการศึกษาวิจัย ซึ่งแบบที่สร้างขึ้นจะมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

6. **ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร** เป็นกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ปีการศึกษา 2562 โดยใช้เกมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ ผู้เรียนทุกคนจะได้รับสมุดคู่มือในการทำกิจกรรม แต่ละกลุ่มรับบัตรกิจกรรมเริ่มเกมรับงาน หลังจากนั้นรับบัตรกิจกรรมในแต่ละจุดเช็คอิน หากไขปริศนาในแต่ละจุดเช็คอินได้ กลุ่มนั้นจะได้รับรหัสลับ (Secret Code) ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ บทสัมภาษณ์ ตำรา หนังสือ เอกสารท้องถิ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง โดยผู้ให้ข้อมูลหลักตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

2. วิธีการบันทึกภาคสนามระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Field notes) เป็นแบบบันทึกหรือแบบจดบันทึก ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะช่วยป้องกันการหลงลืม โดยใช้สำหรับบันทึกเพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ระหว่างการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ อาศัยขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาในภาคสนามเป็นหลักสำคัญ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากความทรงจำของบุคคลหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและบันทึกข้อมูลต่างๆ เหล่านั้น

3. วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปสังเกตอยู่ภายนอก เพื่อสังเกตพฤติกรรม เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้ และนำมาหาความสัมพันธ์และความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพรวม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วน

4. วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและความรู้กับกลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันจะซักถามและจดบันทึกข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติมอย่างละเอียดมากขึ้น ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และสังเกตการณ์โดยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย มีการกระทำกิจกรรมด้วยกันจนกระทั่งเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความหมายที่คนเหล่านั้นให้ต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ ซึ่งเมื่อสังเกตแล้วจะต้องมีการซักถามและการจดบันทึกข้อมูลด้วย ซึ่งอาจจดบันทึกในระหว่างการสังเกตหรือในภายหลังก็ได้

5. วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอย่างดีที่สุดหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยกำหนดแบบเจาะจงที่เน้นการใช้คำถามปลายเปิดแบบเจาะลึก ซึ่งได้มาจากการทบทวนเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนและข้อมูลในเชิงบริบท เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้งเข้าถึงข้อมูลของกลุ่มผู้ให้

ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 กลุ่มผู้ให้ความรู้ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน และนำผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย คือ เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน แล้วนำมาเสนอต่อการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อวิเคราะห์การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

6. วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสนทนาแบบไม่มีโครงสร้าง แบบลักษณะนี้เป็นการสนทนาแบบไม่เคร่งครัด ผู้วิจัยจะมีการตั้งคำถามหลักเอาไว้ แต่ในการสนทนาจะไม่เรียงคำถามหรือในบางครั้งก็ถามนอกเหนือจากคำถามที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ระหว่างการสนทนา แต่ก็จะไม่เกินขอบเขตความต้องการในการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้จากการทบทวน วรรณกรรมและการลงพื้นที่กรณีศึกษาในครั้งแรกแล้วนำมาประมวลเพื่อตั้งเป็นคำถามที่ใช้ในการสนทนา ซึ่งแบบที่สร้างขึ้นจะมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

7. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร โดยใช้เกมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ ใช้เวลาทั้งหมด 3 ชั่วโมง มีทั้งหมด 6 จุดเช็คอิน แต่ละจุดเช็คอินใช้เวลา 30 นาที ผู้เรียนจะแบ่งออกเป็นทีม ทีมละ 5-6 คน โดยผู้เรียนทุกคนจะได้รับสมุดคู่มือในการทำกิจกรรม รวมทั้งผู้เรียนจะเป็นผู้สังเกตและสำรวจในแต่ละจุดเช็คอินในสมุดถามตอบให้เรียบร้อยตามระยะเวลาที่กำหนด จากนั้นแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนรับบัตรกิจกรรมเริ่มเกมรับงาน และรับบัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 1 โดยให้กลุ่มผู้เรียนค้นหาคำตอบเพื่อหาจุดเช็คอินถัดไป หลังจากนั้นเมื่อกลุ่มผู้เรียนตอบคำถามในบัตรกิจกรรมถูกต้องในระยะเวลาที่กำหนดจึงจะได้รับรหัสลับ (Secret Code) เพื่อไขปริศนาในจุดสิ้นสุดของเกมจึงต้องเก็บเป็นความลับ โดยกลุ่มผู้เรียนจะต้องค้นหาคำตอบจนครบทั้ง 6 จุดเช็คอิน ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวจะมีคะแนนเป็นสิ่งกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ คะแนนดังกล่าว คือ คะแนนในเกมเพื่อทำกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุพบัญญา (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุพบัญญาจากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดแบบพรรณนา ซึ่งเป็นแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักพร้อมสนทนาร่วมกันเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้เกิดความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นจึงจำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการศึกษา

ตาราง 14 วิธีการดำเนินการวิจัย

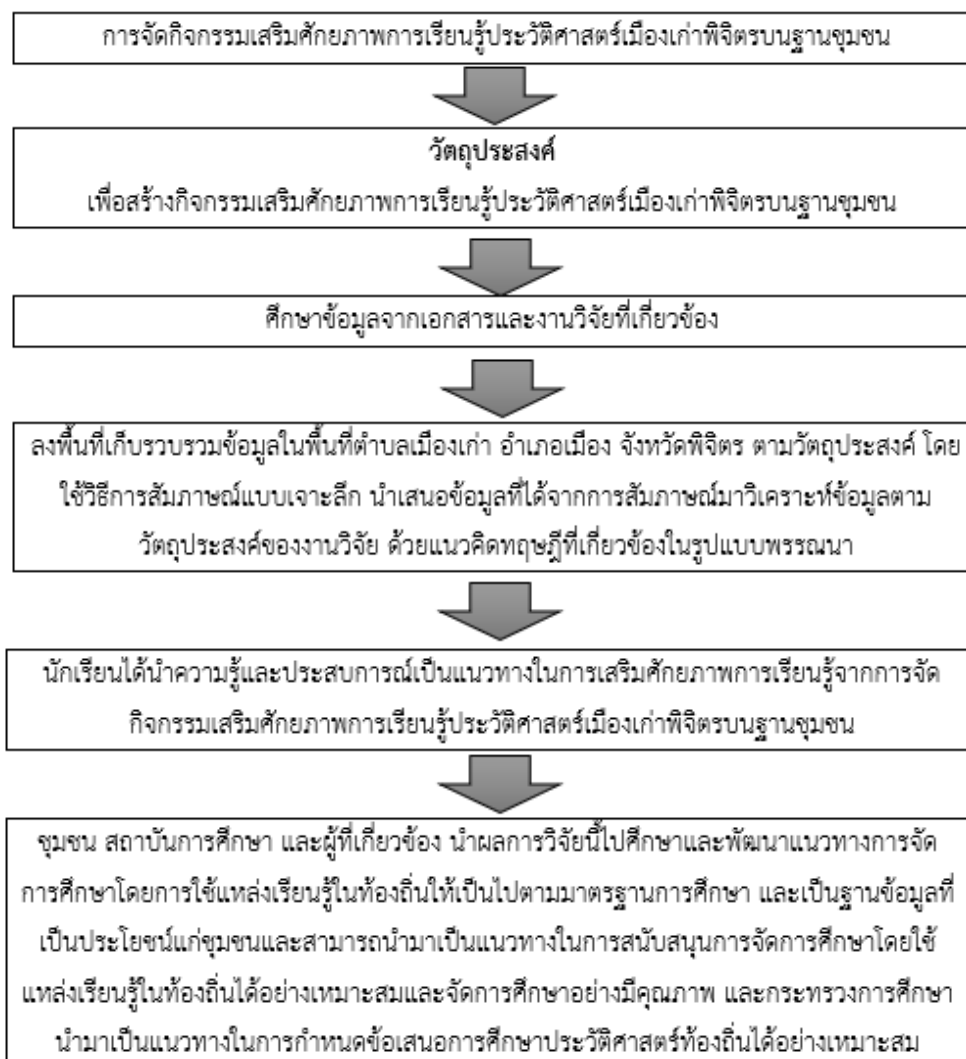
วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ เมืองเก่าพิจิตร บนฐานชุมชน	แนวทางในการบันทึกภาคสนาม ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ (Field notes) เมืองเก่าพิจิตร	1. กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน 2. กลุ่มผู้ให้ความรู้ - ประชาชนชาวบ้านในเขตตำบลเมืองเก่า จำนวน 1 คน - ชาวบ้าน ในเขตตำบลโรงช้าง จำนวน 1 คน - เจ้าอาวาสวัดนครชุม จำนวน 1 คน 3. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ - เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรม จำนวน 3 คน - เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน - อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน - หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน	ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) จากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดหรือบันทึกพรรณนา ซึ่งการวิเคราะห์ตีความแบบพรรณนา (Analytical Description) ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมร่วมกันสนทนาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยและรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์	กิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
		<p>4. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 1 คน - ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 2 คน 		
	แนวทางการสังเกต	- กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม		
	แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)	จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน		
	แนวทางการสังเกต	กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม		
	แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)	จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน		
	แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth)	<ol style="list-style-type: none"> 1. กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน 2. กลุ่มผู้ให้ความรู้ 		

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
Interview)		<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนชาวบ้านในเขตตำบลเมืองเก่า จำนวน 1 คน - ชาวบ้าน ในเขตตำบลโรงช้าง จำนวน 1 คน - เจ้าอาวาสวัดนครชุม จำนวน 1 คน <p>3. กลุ่มหน่วยงานภาครัฐ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่สำนักวัฒนธรรม จำนวน 3 คน - เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโรงช้าง จ.พิจิตร จำนวน 1 คน <p>4. อดีตหัวหน้าหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน</p> <ul style="list-style-type: none"> - หัวหน้าหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร จำนวน 1 คน 		
		<p>4. กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 1 คน - ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จำนวน 2 คน 		

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)	- กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/3 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 5 กลุ่ม		
	การจัดกิจกรรม “น้กสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร”	- กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน		

ภาพ 5 สรุปขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง การจัดการกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดหรือบันทึกพรรณนา (Analytical Description) สำหรับผลการวิจัยการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน โดยผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย กระบวนการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน และผลการจัดการกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ดังนี้

กระบวนการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

ผู้วิจัยศึกษากระบวนการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ออกเป็น 4 ด้าน คือ สภาพปัจจุบันที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์แนวทางในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร และกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จังหวัดพิจิตร ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จากการสังเกตการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนนั้นยังมีวิธีการสอนแบบเดิมๆ ที่เน้นลักษณะการบรรยายในห้องเรียนที่เน้นการท่องจำเป็นหลัก ขาดการใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอน พบประเด็นปัญหาสำคัญ ดังนี้

1) ชั่วโมงสอนที่มีเวลาจำกัด (50 นาที หนึ่งคาบเรียนต่อวัน) จากโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนดให้เรียนวิชาประวัติศาสตร์เพียงสองคาบเรียนต่อสัปดาห์จึงไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้และอาจยากเกินไปสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งเวลาสอนที่มีจำกัดนี้เป็นปัญหาให้ครูผู้สอนเกิดความหนักใจในเนื้อหาวิชาที่มีปริมาณมากและบางเนื้อหาเป็นเรื่องที่ไกลตัวผู้เรียน ทำให้ครูผู้สอนมักต้องใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยาย การเล่าเรื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วทันเวลาในแต่ละชั่วโมง ด้วยเหตุผลที่ว่าต้องการถ่ายทอดเนื้อหาให้มากที่สุดในเวลาที่มีจำกัด ตามหลักสูตรแกนการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ได้ครบตามมาตรฐานตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ที่กำหนด

2) นักเรียนห้องเรียนพิเศษ สายวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เนื่องจากห้องเรียนพิเศษจะเน้นหนักไปในโปรแกรมวิชาของห้องเรียนพิเศษที่กำหนดไว้ จึงทำให้ผู้เรียนให้ความสำคัญกับสายวิชาดังกล่าวมากกว่า แต่จะให้ความสำคัญกับวิชาประวัติศาสตร์ในการทดสอบระดับชาติและการสอบเข้ามหาวิทยาลัย

3) ขาดครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ และปัญหาด้านความพร้อมของครูผู้สอน ซึ่งครูผู้สอนส่งนักศึกษาที่ต้องรับผิดชอบภาระงานสอนหลายสาระ และไม่ได้ลงลึกด้านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นเรื่องใกล้ตัว

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะให้การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์แล้วก็ตาม แต่ยังพบว่าครูผู้สอนส่วนหนึ่งจะจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย ประกอบการชมคลิปวิดีโอ การใช้โปรแกรมนำเสนอ power point เพื่อแสดงเนื้อหา และการถามตอบ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วทันเวลาในแต่ละชั่วโมง ด้วยเหตุผลที่ว่าต้องการถ่ายทอดเนื้อหาให้มากที่สุดในเวลาที่มีจำกัด ตามหนังสือเรียนให้ได้ครบตามมาตรฐานตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ที่กำหนด ซึ่งการเรียนรู้อลักษณะเช่นนี้ผู้เรียนไม่มีบทบาทมากนัก หรือเรียกว่า “ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง” (Teacher Center) ซึ่งแตกต่างจากการจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียนที่ผู้เรียนจะมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมมากกว่า หรือเรียกว่า “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” (Student Center) อีกทั้งปัญหาด้านความพร้อมของครูผู้สอนที่จบโดยตรงในวิชาประวัติศาสตร์ยังขาดแคลน ทำให้ผู้สอนขาดความรู้ในเชิงลึก ดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่า

...คาบเรียนไม่ถึงชั่วโมง ประมาณห้าสิบนาที ไม่สามารถจัดการเรียนรู้ได้ครบ เพราะกิจกรรมเราเยอะมาก เวลาไม่พอมั้งไม่ทัน แต่ก็ทำได้โดยการใช้สื่อ power point นำเสนอ ชมคลิปวิดีโอบ้าง ถามตอบแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันบ้างสลับกันไป วิชาประวัติศาสตร์แค่ได้ยินชื่อก็น่าเบื่อแล้ว เพราะเข้าใจว่าเรียนแล้วต้องจำ ต้องฟัง ฟัง แล้วก็

ฟัง ยิ่งห้องเรียนพิเศษไม่ค่อยสนใจ โดยเฉพาะห้องที่เน้น คณิต-วิทย์ หรือเน้นภาษา แต่ก็แน่นอนถ้าพานักเรียนออกไปเรียนรู้นอกสถานที่ นักเรียนก็น่าจะไม่เบื่อ เพราะนักเรียนวัยนี้ชอบเล่นสนุก แต่ไม่ชอบเรียน ถึงอย่างไรก็ตาม ทางโรงเรียนของเราก้ยังขาดครูที่เชี่ยวชาญและจบเอกประวัติศาสตร์โดยตรง เพราะถ้าจบตรงสายก็สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้ลึกกว่าครูที่จบการศึกษาสังคมศึกษาแน่นอน

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

ภาพ 6 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

นอกจากนั้นจากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียน โดยการสังเกตการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนในชั้นเรียนมีความหลากหลาย ทั้งความสามารถและความสนใจที่แตกต่างกัน มีผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจต่อการเรียนรู้ในชั่วโมงเรียน ซึ่งจากการสัมภาษณ์มีจำนวนนักเรียนส่วนใหญ่ที่มีพฤติกรรม เช่น เหม่อลอย คุยเล่น และผู้เรียนบางคนหลับ ซึ่งจากการกระทำดังกล่าวเป็นลักษณะการเบื่อกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ อีกทั้งผู้เรียนยังลงความเห็นว่าเป็นวิชาที่มีเนื้อหาข้อมูลมาก จึงทำให้ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าในวิชาประวัติศาสตร์ แต่จะให้ความสำคัญกับวิชาประวัติศาสตร์เพียงเพื่อใช้ในการทดสอบระดับชาติเท่านั้น ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลของผู้เรียนในวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า

...หนูว่าเรียนในห้องมันน่าเบื่อ วิชาประวัติศาสตร์น่าเบื่ออยู่แล้วต้องใช้ความจำ ซึ่งหนูจำไม่ได้ แต่ถ้าไปข้างนอกได้เรียนรู้ ได้เห็นของจริง หนูว่าจะจำได้ดีกว่าเรียนในหนังสือ

(ผู้เรียน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2562)

...ไม่ชอบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เพราะเป็นวิชาที่น่าเบื่อ ต้องใช้ความจำ ยิ่งเรียนในห้องด้วยต้องฟัง บางที่ตั้งใจเรียนไม่เท่าไร ก็ง่วงแล้ว แต่ถ้ามีกิจกรรมในช่วงโมงก็พอได้ แต่หนูชอบไปข้างนอกนะ อยากไปนอกโรงเรียน อยากไปสถานที่จริง ได้เห็นของจริง

(ผู้เรียน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2562)

...หนูอยู่ห้องเรียนพิเศษ หนูว่าวิชาประวัติศาสตร์ แทบไม่ได้ใช้เลย เป็นสิ่งที่ไกลตัว แค่ใช้ประโยชน์ในโรงเรียนและในการสอบโอเน็ต GAT-PAT เท่านั้น แต่ถ้าจะให้จำได้ดีและเล่าได้ การไปเรียนข้างนอกยังสถานที่จริงก็น่าจะดีกว่าเรียนในห้องเรียนนะ เพราะบางทีภาพในหนังสือไม่สามารถบอกลักษณะ บรรยากาศ ขนาด หรือรายละเอียดของสิ่งนั้นได้ชัดเจนเหมือนที่เราได้ไปเห็น ได้สัมผัสกับบรรยากาศจริง

(ผู้เรียน 3, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2562)

...ไม่ชอบวิชาประวัติศาสตร์เพราะต้องท่องจำ ไม่อยากอ่านหนังสือเยอะ หนังสือก็ไม่น่าอ่านด้วย ถ้าช่วงไหนฟังมากๆ อยากหลับและก็จะง่วงนอน ยิ่งถ้าสอนพูดเร็วๆ ฟังไม่ทันก็ไม่เอาแล้ว บางคนสอนก็น่าเบื่อพูดไปเรื่อย แต่ถ้าช่วงไหนมีกิจกรรมก็อยากทำ

(ผู้เรียน 4, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2562)

...เอาความจริงแล้ว โดยส่วนตัวคือหนูชอบวิชาประวัติศาสตร์อยู่แล้วค่ะ ก็ไม่ได้เกลียดนะคะ เป็นวิชาที่ได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาเรื่องราวในอดีต ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

(ผู้เรียน 5, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2562)

ภาพ 7 บรรยากาศภายในห้องเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์

ภาพ 8 สัมภาษณ์ผู้เรียน 5, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

ในประเด็นการศึกษาข้อมูลสภาพและปัญหาด้านการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียน โดยการเปรียบเทียบการเรียนในห้องเรียนกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นั้น ผู้เรียนเห็นว่า วิชาประวัติศาสตร์หากปราศจากสิ่งเร้าจากครูผู้สอนแล้วก็เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ต้องจดจำ นั่งฟัง หากเปรียบเทียบกับการเรียนรู้ในสถานที่จริง ผู้เรียนจะให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ยังแหล่งเรียนรู้จริง สถานที่จริง ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้โดยตัวผู้เรียนเองจากประสบการณ์ตรง ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

จากข้อมูลที่น่าเสนอข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนได้ ดังนี้

1.1 ในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน ยังแหล่งเรียนรู้สถานที่จริง (Place-Based Learning) มีรากฐานมาจากการปฏิบัติทางด้านประวัติศาสตร์ ประสบการณ์ที่ได้รับและได้เรียนรู้ อย่างมีความค่า อาจกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาบนฐานชุมชนเป็นแนวคิดที่มีการผสมผสานระหว่าง แนวคิดในการจัดการศึกษาที่มาจากหลายแนวคิด ประกอบด้วย การเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place Based Learning) และการเรียนรู้จากการทำงาน (Work-Based Learning) ซึ่งเป็นการเพิ่ม ทักษะกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมศักยภาพของผู้เรียนที่มี มากกว่าในห้องเรียนโดยการจัดการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่จริงตามจะสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยตัวผู้เรียนเองจากประสบการณ์ตรงและเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนอีกด้วย

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Center) สอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่มีลักษณะ ดังนี้

1) ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเนื้อหาที่มีความหมายกับชีวิต โดยเริ่มจากเนื้อหาที่ใกล้ตัว และมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิบ้านนามเมือง โครงสร้าง ครอบครัวย เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ของตนเองได้อย่างแท้จริง ดังที่ได้ จากการสัมภาษณ์ข้อมูล พบว่า

...หนูอยู่ห้องเรียนพิเศษ หนูว่าวิชาประวัติศาสตร์ แทบไม่ได้ใช้เลย เป็นสิ่งที่ใกล้ตัว

(ผู้เรียน 3, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2562)

...การเรียนรู้โดยตรงน่าจะตอบสนองต่อความสนใจของนักเรียนได้ดีกว่า การเรียนในห้อง และยังเป็นการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความเป็นไทย ได้เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ใกล้ตัวจากท้องถิ่นเราเอง

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ยาก...โดยวิชาประวัติศาสตร์นั้นต้องทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ ว่าอดีตส่งผลอย่างไรต่อปัจจุบัน ยิ่ง ถ้าจะให้เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวเขาก่อน ได้สัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์จริงๆ ไม่ใช่รู้หรือแค่เห็นจากหนังสือเรียน

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2562)

2) ผู้เรียนได้รับการยอมรับและมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของกิจกรรมต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกภายในกลุ่มเป็นอย่างดี มีบทบาทสำคัญในการเป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม ยอมรับฟังการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเกิดการยอมรับภายในกลุ่มถือว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างทีมเข้ามาใช้เพื่อให้ทุกคนทำงานร่วมกันและประสบความสำเร็จ ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูล พบว่า

...ปัจจุบันนี้การศึกษาไทยในยุค 4.0 ต้องเน้นให้นักเรียนเขาได้ลงมือทำ ปฏิบัติเองในกิจกรรมการเรียนการสอน ยิ่งเด็กโตๆ ม.ปลาย ครูก็ต้องออกแบบการสอนได้เข้ากับนักเรียน เน้นหรือส่งเสริมให้เขาได้คิดแก้ปัญหา อย่างโครงการให้นักเรียนจับกลุ่มทำงาน ก็สอนให้นักเรียนทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

ภาพ 9 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

3) ทักษะการและความสัมพันธ์กับชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะ ทักษะคิด และความเชื่อว่าพวกเขาสามารถช่วยเหลือชุมชนได้และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้นั้นเกิดจากการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนจากคนในชุมชนหรือท้องถิ่นเองนั้น จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างลึกซึ้งและเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนและท้องถิ่นของเขาเอง ตลอดจนเสริมสร้างจิตสำนึกอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างคนในท้องถิ่นและผู้เรียน ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...การเรียนรู้โดยตรงน่าจะตอบสนองต่อความสนใจของนักเรียนได้ดีกว่า การเรียนในห้อง และยังเป็น การปลูกฝังให้ตระหนักถึงความเป็นไทย ได้เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ใกล้ตัวจากท้องถิ่นเราเอง

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...เด็กขาดความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของจังหวัด พวกเราควรช่วยกันจัด ฐานกิจกรรม ให้เด็กได้เห็นคุณค่าความเป็นมาของจังหวัดเรา ต้องจัดให้ไปเรียนรู้ใน สถานที่จริง ๆ อาจมีวิทยากรมาบรรยาย เพื่อให้การออกไปเรียนรู้นอกสถานที่มี ความหมาย และเสริมศักยภาพของผู้เรียน

(ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2562)

ภาพ 10 สัมภาษณ์ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

...ซึ่งก็อยากให้นักเรียนในสมัยนี้รู้ประวัติความเป็นมาของบ้านเกิดเราเอง เป็นแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัวในท้องถิ่นเราเอง ครูเป็นครูรุ่นเก่าแล้ว ครูสมัยนี้ต้องเป็นเหมือน โค้ช เหมือนโค้ชฟุตบอล คอยสังเกตการณ์ แต่ก็ต้องจัดการเรียนรู้ที่พัฒนานักเรียน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รู้จักเชื่อมโยงโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่น ของเรา ให้เด็กเขาได้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของเขาเอง บางคนยังไม่เคยรู้เลยด้วยซ้ำ ครู

เป็นครูภาษาไทยมาก่อน ถ้าเราเชื่อมโยงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นในชุมชน สอดแทรกเข้ากับเนื้อหาบูรณาการกัน เช่น นางศรีมาลาเป็นใคร สอดแทรกวรรณคดีขุน ช่างขุนแผน แบบนี้ ทำให้ถึงตรงกับชื่อเกาะศรีมาลา

(อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

ภาพ 11 สัมภาษณ์อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร

จะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นหลักการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) ทั้งสิ้น ซึ่งหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิทธิพลต่อเนื้อหากิจกรรม สื่อ และขั้นตอนของการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้นี้ เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างอิสระจากผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่นๆ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นต้น โดยหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หลักการจัดการเรียนรู้นี้มีจุดมุ่งเน้นในการจัดการเรียนรู้ 5 ประการ ดังนี้

1) **แบบเน้นตัวผู้เรียน** ประกอบด้วย หลักการเรียนการสอนและการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง (Self-Directed Learning) นั้น ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของการเรียนที่จะการเรียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างอิสระจากผู้เชี่ยวชาญ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชนหรือท้องถิ่น เป็นต้น ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...การจัดการเรียนการสอนต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของเขา ยิ่งเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย เล่นสนุก ชอบความท้าทาย ใช้พลังหรือใช้เกมเป็นฐานๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2562)

ภาพ 12 สัมภาษณ์ครูผู้สอน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

...ปัจจุบันนี้การศึกษาไทยในยุค 4.0 ต้องเน้นให้นักเรียนเขาได้ลงมือทำ ปฏิบัติเองในกิจกรรมการเรียนการสอน ยิ่งเด็กโตๆ ม.ปลาย ครูก็ต้องออกแบบการสอน ได้เข้ากับนักเรียน เน้นหรือส่งเสริมให้เขาได้คิดแก้ปัญหา อย่างโครงการให้นักเรียนจับกลุ่มทำงาน ก็สอนให้นักเรียนทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

ภาพ 13 ผู้เรียนเป็นผู้จัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง (Self-Directed Learning)

2) **แบบเน้นความรู้ ความสามารถ** ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning) และการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ (Concept-Based Instruction) เป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านสติปัญญาให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยมีการประเมินผลว่าผู้เรียนรู้จริงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดและเกิดองค์ความรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมโนทัศน์ และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...จริงๆ แล้วหากครูเนียใส่ใจเด็ก ตั้งใจสอน รับผิดชอบในหน้าที่ วิเคราะห์เด็กออก จัดการเรียนรู้ที่ให้ความรู้และส่งเสริมทักษะด้าน ต่างๆ ให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ จัดกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กคิดเป็น แก้ไขปัญหาได้ ให้เขามีประสบการณ์

(ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2562)

...การเรียนรู้โดยตรงน่าจะตอบสนองต่อความสนใจของนักเรียนได้ดีกว่า การเรียนในห้อง และยังเป็นการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความเป็นไทย ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ใกล้ตัวจากท้องถิ่นเราเอง

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...ในสมัยนี้เด็กต้องรู้ประวัติความเป็นมาของบ้านเกิดเราเอง เป็นแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัวในท้องถิ่นเราเอง ต้องจัดการเรียนรู้ที่พัฒนานักเรียน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รู้จักเชื่อมโยงโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่นของเรา

(อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

ภาพ 14 การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ (Concept-Based Instruction)

3) **แบบเน้นประสบการณ์** ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) และการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถประยุกต์ข้อมูลความรู้จากการลงปฏิบัติจนเกิดประสบการณ์เรียนรู้ ก่อให้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาได้ ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ยาก...โดยวิชาประวัติศาสตร์นั้นต้องทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ว่าอดีตส่งผลอย่างไรต่อปัจจุบัน ยิ่งถ้าจะให้เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวเขาก่อน ได้สัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์จริงๆ ไม่ใช่รู้หรือแค่เห็นจากหนังสือเรียน

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2562)

...การเรียนรู้โดยตรงน่าจะตอบสนองต่อความสนใจของนักเรียนได้ดีกว่าการเรียนในห้อง และยังเป็น การปลูกฝังให้ตระหนักถึงความเป็นไทย ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ใกล้ตัวจากท้องถิ่นเราเอง

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...ต้องเน้นให้นักเรียนเขาได้ลงมือทำ ปฏิบัติเองในกิจกรรมการเรียนการสอน ยิ่งเด็กโตๆ ม.ปลาย ครูก็ต้องออกแบบการสอนได้เข้ากับนักเรียน เน้นหรือส่งเสริมให้เขาได้คิดแก้ปัญหา อย่างโครงการงานให้นักเรียนจับกลุ่มทำงาน ก็สอนให้นักเรียนทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...ครูต้องใส่ใจเด็ก ตั้งใจสอน รับผิดชอบในหน้าที่ วิเคราะห์เด็กออก จัดการเรียนรู้ที่ให้ความรู้และส่งเสริมทักษะด้านต่างๆ ให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจ จัดกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กคิดเป็น แก้ไขปัญหาได้ให้เขามีประสบการณ์

(ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2562)

ภาพ 15 การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)

4) แบบเน้นปัญหา ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Instruction) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Instruction) ซึ่งรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น เป็นการฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และต้องเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ คิดวิจารณ์ญาณ การสืบค้นและรวบรวมข้อมูล กระบวนการกลุ่ม การบันทึกและการอภิปราย ตลอดจนนำไปสู่การสร้างโครงงานของผู้เรียนที่เป็นการต่อยอดจากการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...ในยุค 4.0 ต้องเน้นให้นักเรียนเขาได้ลงมือทำ ปฏิบัติเองในกิจกรรมการเรียนการสอน ยิ่งเด็กโตๆ ม.ปลาย ครูก็ต้องออกแบบการสอนได้เข้ากับนักเรียน เน้นหรือส่งเสริมให้เขาได้คิดแก้ปัญหา อย่างโครงการงานให้นักเรียนจับกลุ่มทำงาน ก็สอนให้นักเรียนทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...ครูต้องใส่ใจเด็ก ตั้งใจสอน รับผิดชอบในหน้าที่ วิเคราะห์เด็ก จัดการเรียนรู้อันให้ความรู้และส่งเสริมทักษะด้านต่างๆ ให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจ จัดกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กคิดเป็น แก้ไขปัญหาได้ ให้เขามีประสบการณ์

(ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2562)

ภาพ 16 การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Instruction)

5) **แบบเน้นทักษะ กระบวนการ** ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการสืบสอบ (Inquiry-Based Instruction) การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการคิด (Thinking-Based Instruction) การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process-Based Instruction) และการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Emphasizing Self-Learning Process) โดยการจัดการกระบวนการเรียนที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดจากการปฏิบัติเป็นกระบวนการกลุ่มที่ผู้เรียนจะต้องแสวงหาหรือค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ที่เริ่มจากการให้ผู้เรียนฝึกตั้งคำถามจากสถานการณ์จริงที่พบ และดำเนินการหาคำตอบพร้อมหาหลักฐานเพื่อยืนยันคำตอบ

สนับสนุนความคิดของตน ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายในการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมศักยภาพของผู้เรียน อาจกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะนั้น ส่งเสริมผู้เรียนให้มีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...การศึกษาไทยต้องเน้นให้นักเรียนเขาได้ลงมือทำ ปฏิบัติเองในกิจกรรม การเรียนการสอน ยิ่งเด็กโตๆ ม.ปลาย ครูก็ต้องออกแบบการสอนได้เข้ากับนักเรียน เน้นหรือส่งเสริมให้เขาได้คิดแก้ปัญหา อย่างโครงการให้นักเรียนจับกลุ่มทำงาน ก็สอน ให้นักเรียนทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ยอมรับ ฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...ครูต้องใส่ใจเด็ก ตั้งใจสอน รับผิดชอบในหน้าที่ วิเคราะห์เด็กออก จัดการเรียนรู้ที่ให้ความรู้และส่งเสริมทักษะด้านต่างๆ ให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจ จัด กิจกรรมที่ฝึกให้เด็กคิดเป็น แก้ไขปัญหาได้ ให้เขามีประสบการณ์

(ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2562)

ภาพ 17 การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการคิด (Thinking-Based Instruction)

1.3 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนได้ ดังนี้

1) เพิ่มความเข้าใจในหัวข้อที่ได้เรียนรู้นอกชั้นเรียนมากขึ้น ได้สกัดความเข้าใจหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากการได้สัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบจากการได้เรียนรู้จากประสบการณ์ภายนอกชั้นเรียน

ภาพ 18 เพิ่มความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกชั้นเรียน

2) พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ และทักษะการแก้ไขปัญหา โดยขั้นตอนวิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต เป็นต้น

ภาพ 19 พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ และทักษะการแก้ไขปัญหา

3) สร้างเสริมการสำรวจ การอธิบายถึงคุณค่า และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนได้รับโอกาสในการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้เห็นสภาพหลักฐานจริงจากสถานที่จริงในแหล่งชุมชน

ภาพ 20 สร้างเสริมให้ผู้เรียนฝึกการสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์

4) สร้างเสริมความเข้าใจให้กับผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และส่งเสริมจิตสำนึกรักท้องถิ่น เช่น การร่วมอนุรักษ์และเผยแพร่ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร เป็นต้น

5) พัฒนาความเข้าใจในประเด็นทางสังคมที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ และส่งเสริมการสำรวจระดับรากฐานของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม การเชื่อมโยงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เช่น สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชน ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชน การประกอบอาชีพในชุมชน เป็นต้น โดยการวิพากษ์เชิงวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล

6) ได้ประสบการณ์การทำงานที่มีคุณค่า ต้องเป็นกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้และเห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้ โดยเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว

7) พัฒนาทักษะที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านการสื่อสาร การประสานความร่วมมือ และภาวะผู้นำ โดยกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องเสริมสร้างทักษะต่างๆ อย่างหลากหลายที่ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด เช่น ทักษะกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

ภาพ 21 สร้างเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะต่างๆ อย่างหลากหลาย

8) กระตุ้นให้เกิดการสะท้อนเกี่ยวกับวิธีการเพื่อบรรณาการทักษะ ความสนใจ และคุณค่าในเส้นทางอาชีพ โดยเชื่อมโยงทักษะการประกอบอาชีพให้กับผู้เรียนได้เกิดแรงจูงใจ เช่น มัคคุเทศก์ในการนำชมแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ภาพ 22 มัคคุเทศก์ในการนำชมแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

9) สร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มสมาชิกของชุมชนด้านอาชีพในอนาคต ซึ่งอาจจะสร้างกลุ่มอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น เช่น กลุ่มมัคคุเทศก์ในการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มส่งเสริมร่วมมือระหว่างโรงเรียน และชุมชนในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

10) ปลุกฝังความชื่นชมและทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการมีส่วนร่วมตามหน้าที่ พลเมืองและสังคม โดยกิจกรรมเสริมศักยภาพต้องเน้นการปลุกฝังจิตสำนึกให้กับผู้เรียนเห็นคุณค่าของ แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความหวงแหนต่อโบราณสถานและโบราณวัตถุ

ภาพ 23 ปลุกฝังความชื่นชมและทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์นั้น ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และการเรียนรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ควรเริ่มต้นการเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวและตามความสนใจของผู้เรียน โดยวิชาประวัติศาสตร์นั้นต้องทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ รวมทั้งการได้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงและได้สัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...การเรียนรู้โดยตรงน่าจะตอบสนองต่อความสนใจของนักเรียนได้ดีกว่า การเรียนในห้อง และยังเป็นการปลุกฝังให้ตระหนักถึงความเป็นไทย ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ใกล้ตัวจากท้องถิ่นเราเอง

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...เด็กขาดความรอบรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของจังหวัด พวกเราควรช่วยกันจัด
ฐานกิจกรรม ให้เด็กได้เห็นคุณค่าความเป็นมาของจังหวัดเรา ต้องจัดให้ไปเรียนรู้ใน
สถานที่จริงๆ อาจมีวิทยากรมาบรรยาย เพื่อให้การออกไปเรียนรู้นอกสถานที่มี
ความหมาย และเสริมศักยภาพของผู้เรียน อาจเชื่อมโยงกับชื่อถนนในจังหวัดพิจิตร
ตำนานหรือเรื่องเล่าในพิจิตรให้เด็กนักเรียนได้รู้บ้าง ไม่ใช่เอาแต่สอนอยู่ในห้องเรียน
เด็กจะไปรู้อะไร ให้เด็กได้ไปเห็นสิ่งต่างๆ ช่างนอกบ้าง

(ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2562)

...ยิ่งเด็กโตๆ ม.ปลาย ครูก็ต้องออกแบบการสอนได้เข้ากับนักเรียน เน้น
หรือส่งเสริมให้เขาได้คิดแก้ปัญหา อย่างโครงการให้นักเรียนจับกลุ่มทำงาน ก็สอนให้
นักเรียนทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ยอมรับฟัง
ความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...วิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ยาก ที่จะทำให้นักเรียนชอบ ยากในการ
จัดการเรียนรู้ ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนการสอนต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัย
ของเขา ยิ่งเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย เล่นสนุก ชอบความท้าทาย ใช้พลังหรือใช้เกม
เป็นฐานๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยวิชาประวัติศาสตร์นั้นต้องทำให้นักเรียน
เห็นคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ ว่าอดีตส่งผลอย่างไรต่อปัจจุบัน ยิ่งถ้าจะให้
เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวเขาก่อน ได้
สัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์จริงๆ ไม่ใช่รู้หรือแค่เห็นจากหนังสือเรียน

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2562)

...ซึ่งก็อยากให้นักเรียนในสมัยนี้รู้ประวัติความเป็นมาของบ้านเกิดเราเอง
เป็นแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัวในท้องถิ่นเราเอง ครูเป็นครูรุ่นเก่าแล้ว ครูสมัยนี้ต้องเป็นเหมือน
โค้ช เหมือนโค้ชฟุตบอล คอยสังเกตการณ์ แต่ก็ต้องจัดการเรียนรู้ที่พัฒนานักเรียน
พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รู้จักเชื่อมโยงโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่น
ของเรา ให้เด็กเขาได้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของเขาเอง บางคนยังไม่เคยรู้เลยด้วยซ้ำ

(อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

ในประเด็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ แสดงถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นวิชาที่ไม่น่าเบื่ออีกต่อไปสำหรับผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องคำนึงถึงวัยของผู้เรียน ความเหมาะสม ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน การจัดกิจกรรมที่เสริมศักยภาพการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์การจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง สัมผัสกับบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนได้ ดังนี้

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมตามวัยของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้นในลำดับแรกที่ครูผู้สอนควรคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์แล้วผู้สอนในวัยมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ชอบความท้าทาย การแข่งขัน ซึ่งหากครูผู้สอนมีการกระตุ้นโดยใช้เกมการแข่งขันมาใส่ในบทเรียนหรือเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ก็จะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนมากขึ้น อีกทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะการเรียนรู้เป็นฐาน (Walk Rally) เป็นกิจกรรมกลุ่มการทำงานเป็นทีมที่จะทำให้ผู้เรียนไม่น่าเบื่อเกี่ยวกับเนื้อหาสาระประวัติศาสตร์ และสนุกไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือ ดังคำที่ว่า “เรียนปนเล่น”

ภาพ 24 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์จริง

2.2 การจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน

เป็นการจัดการศึกษาบนฐานชีวิตหรือการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน เป็นการศึกษาระบบการสร้างเสริมให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถคิดอย่างเป็นระบบและแก้ไขปัญหาได้ จึงนำไปสู่การเรียนการสอนนอกห้องเรียนที่เปิดโลกแห่งการเรียนรู้และสร้างห้องเรียนในอนาคต โดยเล็งเห็นว่าการเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่สามารถตอบ

โจทย์สิ่งที่สังคมต้องมีในอนาคตได้ ฉะนั้นครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้มีทักษะต่างๆ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน คือ 1) **ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability)** เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามบทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบ และสภาพการณ์ต่างๆ มีโลกทัศน์กว้าง มีความยืดหยุ่นและคล่องตัว 2) **ความคิดริเริ่มและความเป็นผู้นำ (Initiative and Self-Direction)** กิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระทางความคิด ความคิดริเริ่มหรือความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นหนึ่งในทักษะที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีในคริสต์ศตวรรษที่ 21 กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ถือว่าเป็นความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดสิ่งใหม่และเป็นประโยชน์มากมาย 3) **ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills)** เป็นเคล็ดลับสำคัญที่เสริมสร้างศักยภาพต่อผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ยอมรับในข้อแตกต่างระหว่างสังคม บุคคล และมองเห็นคุณค่าในความแตกต่างเหล่านั้นได้ 4) **ผลิตภาพและความรับผิดชอบ (Productivity and Accountability)** กิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ต้องฝึกให้ผู้เรียนเกิดการวางแผน จัดระเบียบองค์ความรู้ มุ่งสู่ความสำเร็จของกิจกรรม อีกทั้งต้องฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและแก้ไขปัญหาได้ 5) **ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility)** กิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ต้องฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบและส่งเสริมให้เกิดทักษะการจัดการแก้ไขปัญหาให้บรรลุเป้าหมายรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเป็นตัวกลางหรือผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างภายใต้แนวคิด “ทักษะชีวิตและงานอาชีพในศตวรรษที่ 21” นั้น จะมีคำว่า Skill หรือ “ทักษะ” เป็นปัจจัยที่สำคัญมากเพราะ “ทักษะที่แตกต่าง” คือสิ่งที่ทำให้สมรรถนะของบุคคลมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ยกตัวอย่าง คนที่มีทักษะคิดเลขเร็ว ก็จะสามารถทำการบ้าน ทำข้อสอบ หรือทำงานเกี่ยวกับตัวเลขได้รวดเร็วกว่าคนที่ไม่มีทักษะนี้ เป็นต้นจากแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชนได้อีก ดังนี้

1) ครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ ที่สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตทั้ง 5 ประการ ที่กล่าวมาข้างต้นได้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบผ่านประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...อยากให้นักเรียนในสมัยนี้รู้ประวัติความเป็นมาของบ้านเกิดเราเอง เป็นแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัวในท้องถิ่นเราเอง ครูเป็นครูรุ่นเก่าแล้ว ครูสมัยนี้ต้องเป็นเหมือนโค้ช

เหมือนโค้ชฟุตบอล คอยสังเกตการณ์ แต่ก็ต้องจัดการเรียนรู้ที่พัฒนานักเรียน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รู้จักเชื่อมโยงโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่นของเรา ให้เด็กเขาได้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของเขาเอง บางคนยังไม่เคยรู้เลยด้วยซ้ำ

(อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

ภาพ 25 ครูผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

2) ครูผู้สอนนำแนวทางการจัดการศึกษานี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรได้รับการฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติให้มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้บนฐานชีวิต เพราะหากครูผู้สอนขาดพื้นฐานความรู้และประสบการณ์จะทำให้เกิดขึ้นกระทบต่อผู้เรียน แต่ทั้งนี้ก็มีแนวทางแก้ไขที่อาจจะเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาบรรยาย

ภาพ 26 เจ้าอาวาสวัดนครชุมบรรยายประวัติความเป็นมาของวัดนครชุม

3) ครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เชื่อมโยงกับชุมชน โดยครูผู้สอนเองต้องออกแบบการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับบริบทของพื้นที่ในชุมชนแหล่งเรียนรู้ใกล้โรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้รอบด้านที่สามารถเชื่อมโยงกับศาสตร์ความรู้ต่างๆ ได้ เช่น การบูรณาการเข้ากับวิชาภูมิศาสตร์เรื่องการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำและลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดพิจิตร การบูรณาการเข้ากับวิชาภาษาไทยเรื่องภูมิบ้านนามเมืองและวรรณคดีขุนช้างขุนแผนที่มีการกล่าวถึงพระพิจิตร ม้าสีหมอก และนางศรีมาลา การบูรณาการกับวิชาศิลปะเรื่องพุทธลักษณะของพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัยและอยุธยา เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง และความแตกต่างของลักษณะโบสถ์และวิหาร เป็นต้น

ภาพ 27 ครูผู้สอนบูรณาการกับวิชาศิลปะ

4) โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องเกิดจากความร่วมมือกันทุกภาคส่วน ทั้งจากครูผู้สอน ผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียน และชุมชน ที่ช่วยกันส่งเสริมให้เกิดผลประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

5) เหมาะสำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทั้งยังต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าและต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เชื่อมโยงกับชุมชน รวมทั้งปลูกฝังวัฒนธรรมให้เกิดกับผู้เรียน ให้รู้จักคิดวิเคราะห์ สร้างองค์ความรู้จากภายนอกห้องเรียน เป็นผู้แสวงหาความรู้ และการทำงานเป็นทีม

ภาพ 28 การจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นจัดประสบการณ์การเรียนรู้แทนการบรรยาย จะนำไปสู่การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น เกิดความคงทนของความรู้อย่างเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และทัศนคติเชิงบวกต่อเรื่องที่ได้รับการสอน การเรียนรู้นั้นเกิดจากตัวผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้ค้นหาความรู้ ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น เป็นวิธีที่ช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงในการจัดการเรียนรู้ อันก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมศักยภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การจัดส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมทักษะประสบการณ์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ที่คงทนและยั่งยืน

ภาพ 29 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.4 การกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์จริง

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning) มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม โดยมีความเชื่อว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งความรู้ ภูมิปัญญา และทรัพยากร เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ รักษา พัฒนา และประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างสมดุล คุ่มค่า และมีความสุข โดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน

ภาพ 30 การกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์จริง

3. องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร

จากการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรจากเอกสาร ตำรา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่น ทั้งในส่วนของประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้าน เจ้าอาวาสวัดนครชุม และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนความรู้ทางด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักวัฒนธรรมพิจิตรในสำนักงานของพิพิธภัณฑสถานพิจิตร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโรงช้าง อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร และหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้ในการวิจัยได้ ดังนี้

3.1 ประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร จังหวัดพิจิตรเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญและประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานในแง่ประวัติศาสตร์โดยปรากฏในเอกสาร ตำรา เอกสารราชการ พงศาวดาร ตำนาน คำบอกเล่า เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสารหนังสือ ตามบันทึกในพงศาวดารเหนือ เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 1300 ชนชาวละว้าเป็นชาติ

ที่มีความรุ่งเรือง มีอำนาจมากในดินแดนสุวรรณภูมิ ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 3 อาณาจักรด้วยกัน คือ อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรยางหรือโยนก และอาณาจักรโคตรบูรณ โดยอาณาจักรทวารวดี มีเมืองที่สำคัญ 3 เมืองด้วยกัน คือ เมืองนครปฐม (เป็นราชธานี) เมืองละโว้หรือลพบุรี และเมือง สยามหรือสุโขทัย

ในราวปี พ.ศ. 1400 ขอมเรืองอำนาจแผ่ขยายอำนาจเข้ามาถึงอาณาจักรทั้ง 3 อาณาจักร ปกครองในฐานะเมืองประเทศราช แบ่งทวารวดีเป็น 2 มณฑล มณฑลฝ่ายเหนือมีเมือง สยาม (สุโขทัย) มณฑลฝ่ายใต้ มีเมืองละโว้ (ลพบุรี) กษัตริย์ละโว้ที่ครองเมืองละโว้ คือ พระยา-โคตรระบองเทวราช เมื่อสูญเสียเมืองได้อพยพไพร่พลขึ้นมาทางเหนือโดยทางเรือ เมื่อมาถึงหมู่บ้าน โกณฑัญญคาม (ปัจจุบันอยู่บริเวณบ้านท่าเตย และนครไชยบุรี) กลุ่มแม่น้ำนาน (แม่น้ำพิจิตร) เมื่อ ชาวบ้านโกณฑัญญคามทราบว่าพระยาโคตรระบองเทวราช ได้อพยพไพร่พลผ่านมาจึงขอให้เสด็จพัก พระยาโคตรระบองเห็นว่าทำเลบริเวณหมู่บ้านโกณฑัญญคามมีความเหมาะสมที่จะสร้างเมือง และ พอเหมาะแก่ไพร่พลที่มีอยู่ จึงขุดลอกบึงเป็นคูเมืองเพิ่มเติม สร้างประตูเมืองไว้ด้านทิศตะวันตกติด แม่น้ำ ปัจจุบันอยู่ระหว่าง ตำบลบ้านน้อยและตำบลบางคลาน ต่อมาเมื่อประมาณปี พุทธศักราช 1600 พระเจ้ากาญจนกุมารได้เสด็จประพาสทางชลมารคถึงบ้านสระหลวงมีบึงขนาดใหญ่ น้ำใส มีบัว เต็มบึง มีปลา ชุกชุม ประกอบกับมีประชาชนที่เมืองเก่าหนาแน่น กำลังทหารมากขึ้น เมืองนครไชย บวรมีขนาดเล็ก พระองค์ย้ายเมืองนครไชยบุรีไปสร้างใหม่ที่บ้านสระหลวง เมื่อวันพุธ ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 12 ตรงกับปีชกาล พุทธศักราช 1601 เป็นวันฝังหลักเมือง (สำนักวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร, หน้า 30-31) ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...เคยเห็นซากอิฐเก่าๆ ที่ว่ากันว่าเป็นเมืองไชยบุรีก่อนย้ายมาที่เมืองเก่า ว่ากันว่า เมืองพิจิตรเก่าสร้างในสมัยพระยาโคตรระบอง ประมาณปี พ.ศ. 1601 ได้อพยพผู้คนขึ้นมาสร้างเมือง เดิมชื่อว่าหมู่บ้านโกณฑัญญคาม สันนิษฐานว่าปัจจุบันคือนครไชยบุรี แถวอำเภอโพทะเล อยู่ระหว่างตำบลบ้านน้อยกับตำบลบางคลาน ต่อมา พระเจ้ากาญจนกุมารที่เป็นลูกก็ได้เสด็จขึ้นเรือไปตามลำน้ำนานขึ้นจนถึงบ้านเมืองเก่า ในปัจจุบัน เห็นว่ามีบึงขนาดใหญ่ ปลาชุกชุม อุดมสมบูรณ์ ก็ย้ายมาสร้างเมืองใหม่ที่ บ้านเมืองเก่าปัจจุบัน

(หน่วยงานภาครัฐ 1, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2562)

ภาพ 31 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 1, พิจิตร

...พ่อปู่กาญจนกุมารที่เป็นเจ้าเมือง ในปี พ.ศ.1601 ก่อนนี้เคยเป็นเมือง
ไชยบูรณ์

(หน่วยงานภาครัฐ 3, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2562)

...อุทยานเมืองเก่า เดิมนี้เป็นตัวเมืองพิจิตร มีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงสมัย
สุโขทัย

(หน่วยงานภาครัฐ 4, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2562)

ภาพ 32 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 4, พิจิตร

3.2 ตำนานและเรื่องเล่าเกี่ยวกับสถานที่ในเมืองเก่าพิจิตร ถึงแม้ว่าจังหวัดพิจิตรจะเป็นเมืองเล็กๆ แต่ก็เต็มไปด้วยเรื่องเล่าและตำนาน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาทุกยุคทุกสมัย และได้หล่อหลอมอยู่ในวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะตำนานชาละวัน ที่มาจากการกล่าวขานของชาวบ้านที่ว่า กินคนไม่เว้นแต่ละวัน หรือ “ตาละวัน” จนเป็นที่มาของชื่อเรื่องชาละวัน ซึ่งเป็นที่เลื่องลือมาก จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงนำไปพระราชทานเป็นบทละครนอก เรื่อง “ไกรทอง” และขนานนามพระเชืใหญ่ว่า “พญาชาละวัน” จนกลายเป็นวรรณกรรมสำคัญของชาติสืบมา นอกจากนี้ยังมีประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ที่อยู่ในบริเวณอุทยานเมืองเก่าพิจิตรอีกด้วย เช่น วัดมหาธาตุ วัดนครชุม ถ้ำชาละวัน ศาลหลักเมือง เป็นต้น ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...ผู้ว่าแสง เป็นผู้บูรณะศาลหลักเมืองขึ้นมาใหม่ เมื่อประมาณ 50 กว่าปี แต่เดิมเป็นชิ้นไม้เล็กๆ ที่สันนิษฐานว่าเป็นหลักเมืองเก่า แล้วเขาก็เชิญมาประดิษฐานอยู่ที่ด้านล่างของศาลหลักเมือง ด้านล่างเป็นพ่อกาญจนกุมารที่เป็นเจ้าเมือง ในปี พ.ศ. 1601 ก่อนนี้เคยเป็นเมืองไชยบุรี ด้านโน้นจะเป็นวัดมหาธาตุที่เป็นโบราณสถานที่ยังหลงเหลืออยู่ เป็นวัดที่เจ้าเมืองแฉะพักและสร้างเมืองไว้ ศาลหลักเมืองก่อนที่จะย้ายมาได้ทำพิธีตอนที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 เคยมาเสด็จประพาส ซึ่งตัวศาลด้านบนที่เป็นดอกบัวของหลักเมืองจะมีเส้นพระเกศา หลักเมืองจะทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ ส่วนด้านบนจะทำด้วยไม้สัก โดยหลวงปู่โง่นเป็นผู้แกะสลักและทำออกมาได้สวยงามมากทั้งที่ไม่ได้เป็นช่างไม้ เกาะศรีมาลาอยู่นอกเมือง ศาลหลักเมืองและวัดมหาธาตุขึ้นกับกรมศิลปฯ สุขุทัย แต่เขตพื้นที่ดูแลจะเป็นตำบลโรงช้างและตำบลเมืองเก่า ส่วนของต้นไม้จะเป็นของกรมป่าไม้ เมื่อก่อนคนเฒ่าคนแก่เล่าว่าภายในองค์เจดีย์วัดมหาธาตุมีพระเนือดินเยอะแยะแต่ถูกพวกชาวบ้านมาขนเอาไป รอบๆ เมืองชาวบ้านเคยขุดพบหม้อถ้วยไหขามที่แตกหัก ตอนที่มีการแปรสวนเอารถขุดดินแต่ก็ไม่สมบูรณ์

(หน่วยงานภาครัฐ 3, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2562)

ภาพ 33 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 3, พิจิตร

...ศาลหลักเมืองสร้างขึ้นในสมัยผู้ว่าแสง บูรณะขึ้นมาใหม่ เมื่อ 50 60 ปีที่แล้ว สร้างครอบศาลเดิมเอาไว้ ก่อนหน้าหลวงปู่โง่นเป็นคนเจอต้นไม้เล็กๆ พุพังแต่คาดว่าเป็นหลักเมืองเดิม...หลวงปู่โง่นได้ตั้งจิตอธิษฐานและก็นิมิตว่าเดินไปที่ที่นึ่งเป็นเนินดินได้ต้นไม้ใหญ่ มีการจัดงานใหญ่โตและได้ยินแว่วๆ ว่ามีคนชื่อ อีน จัน มัน คง โคนมัตมือมัดเท้าด้วยเชือกเส้นเท่าแขนและหัวหลังประกบกับเสาหลักเมือง พอตื่นขึ้นมาก็เดินไปหาที่เหมือนในนิมิต และชาวบ้านก็ซุดลงไปไม่เท่าไรก็เจอหลักเมืองเก่าๆ หลังจากนั้นหลวงปู่โง่นก็ทำพิธีทางศาสนาอัญเชิญเทพยดาและอัญเชิญพ่อปู่กาญจนกุมารมาประดิษฐาน เมื่อก่อนบวชเป็นพระ ภายในอุทยานร่มรื่นต้นไม้ขึ้นรก ชาวบ้านและพระก็ช่วยกันถางป่าออกไป และสร้างเป็นศาล ตัวศาลข้างบนเป็นรูปดอกบัวและจะมีเส้นพระเกษา หลักเมืองทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์

(ปราชญ์ชาวบ้าน, เมืองเก่าพิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2562)

ภาพ 34 สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน, เมืองเก่าพิจิตร

...ครูได้เข้ามาทำงานในหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมในท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร เมืองเก่าเนียก็เป็นแหล่งศิลปกรรมที่น่าเรียนรู้ซึ่งในสมัย 2530 ครูมีโอกาสได้เข้ามาสำรวจกับคณะในอุทยานเมืองเก่า ถือว่าเป็นยุคบุกเบิกเลย แต่เดิมป่า รกร้าง หล้าพงขึ้นรก พบกองดินที่เป็นเนินสูงๆ แต่ก็ยังไม่มีใครพูดกันว่าคืออะไร แต่พอ ในปี 2536 กรมศิลปากรได้เข้ามาขุดค้น ก็เจอเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ ปัจจุบันก็คือวัด มหาธาตุ ตอนที่ครูกับคณะมาประกาศเขตของเมืองเก่าก็ได้ส่งเรื่องไปยังกรมศิลปฯ ว่า เราได้เจอกองดินสูงๆ น่าจะมีอะไร หลังจากนั้นนี่มีการบูรณะอะไรที่มันชำรุดทรุดโทรม และก็เจอพระในเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ เจอพระดินเก่าๆ ในสมัยก่อน บริเวณรอบๆ ก็พบ เจออัฐเก่าๆ ปัจจุบันก็จะใช้อัฐใหม่ผสมอัฐเก่า

(อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...เดิมวัดนี้เรียกว่า วัดใหญ่ เคยประดิษฐานหลวงพ่อพเพชร ภายในวัดก็จะมี โบสถ์เก่า อายุประมาณ 700-800 ปี และยังใช้ในการทำพิธีทางศาสนาอยู่ ลักษณะเป็น ศิลปะสมัยปลายสุโขทัยต้นอยุธยา ไม่มีการใช้ตะปูเลยสมัยก่อนช่างมีฝีมือจะใช้ไม้สลัก ชัดกัน ตัวอาคารก่อผนังด้วยปูน ไม่มีหน้าต่างแต่จะใช้การเปิดช่องลมให้อากาศถ่ายเท ระบาย ภายในประดิษฐานหลวงพ่อพเพชร เป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยเป็นองค์พระ ประธานกับหลวงพ่อพเพชรองค์จำลอง ด้านหน้าวัดจะมีวิหารเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่ อพัน เป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย ซึ่งตามประวัติเล่ากันว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านให้ความศรัทธาและยังเป็นพระพุทธรูปที่ใช้เป็นประธานในพระราชพิธีถือน้ำ พิพัฒน์สัตยาของเจ้าเมืองพิจิตรและข้าราชการบริพารในสมัยอยุธยา

(เจ้าอาวาสวัดนครชุม, เมืองเก่าพิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2562)

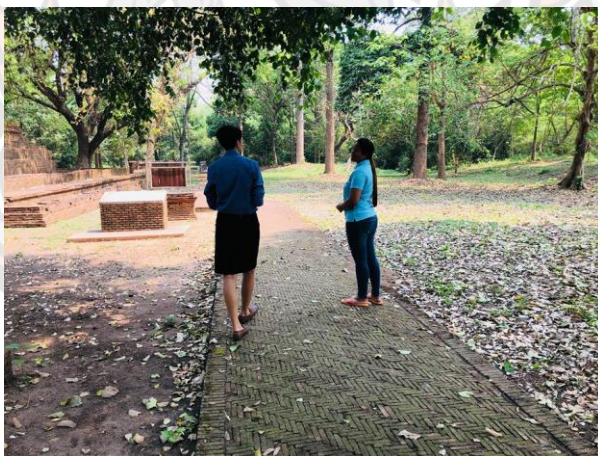
ภาพ 35 สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนครชุม, เมืองเก่าพิจิตร

...ถ้าชาละวัน ตามตำนานชาวบ้านที่เล่าบอกว่าได้อาไม่ไผ่จิ้มเข้าไปในถ้ำ จนสุดปลายลำก็ไม่ถึงกันถ้ำสักที บ้างก็เล่าว่าจุดเทียนเข้าไปในถ้ำชาละวันจากวัดถ้ำชาละวันมาถึงอุทยานเทียนก็ยังไม่ดับ ซึ่งความเป็นจริงน่าจะใช้เวลาานาน อาจจะใช้เทียนเล่มใหญ่ๆ เทียนพรรษาก็เป็นไปได้

(หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2562)

...ถ้าชาละวัน เมื่อก่อนเจ้าสืออยู่ที่นี้เป็นจระเข้ที่หลวงปู่โง่นเลี้ยงไว้ แต่ตอนนี้ตายแล้วโดนซื้อตพวกชาวบ้านทำร้าย ตอนนี้ถูกสตาฟไว้ที่ศาลาเก่าเหลี่ยมที่บึงสีไฟ คนเฒ่าคนแก่บอกต่อๆ กันมาถ้ำของชาละวัน ปากทางเข้าอยู่ที่วัดถ้ำชาละวัน ตำบลสามง่าม และตรงนี้คือทางออก ซึ่งไกลมากหลายกิโล เมื่อก่อนเคยมีพระมาธุดงค์ลงจุดเทียนหนึ่งเล่มแล้วก็เดินมอด แต่ตอนนี้ดินหล่นทับ ตอนเด็กๆ ยังเคยเข้าไปเล่นกับเพื่อนสี่ห้าคน

(หน่วยงานภาครัฐ 3, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2562)

ภาพ 36 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 3, พิจิตร

...เมื่อก่อนนี้คนแก่ๆ เคยเล่าต่อกันมาว่าที่นี่เคยเป็นที่เลี้ยงช้างสมัยอยุธยา เลยแหละ เป็นโรงเลี้ยงช้าง เลี้ยงม้า เวลาเดินทัพขึ้นเหนือผ่านมาทางนี้พระมหากษัตริย์ก็จะไปพักที่เมืองเก่า และให้ความูยช้างเลี้ยงช้างให้อาหารไว้ที่นี่ จึงมีชื่อเรียกว่าโรงช้าง ส่วนพื้นที่ใกล้เคียงก็ชื่อเกี่ยวกับช้าง คือ คลองคะเชนทร์ ที่วัดโรงช้างยังมีหอ

พระไตรปิฎกเก่าแก่ และก็มีโบสถ์เก่าแก่หลายร้อยปีอายุพอๆ กับวัฒนธรรมมีลักษณะ
โบสถ์แบบเดียวกันเลย

(ชาวบ้าน, บ้านโรงช้าง จังหวัดพิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2562)

ภาพ 37 สัมภาษณ์ชาวบ้าน, ตำบลโรงช้าง จังหวัดพิจิตร

ภาพ 38 วัดโรงช้าง จังหวัดพิจิตร

3.3 สภาพทางภูมิศาสตร์และบริบททางวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของพื้นที่เมืองพิจิตรเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำนาน ลักษณะของลำน้ำค่อนข้างคดเคี้ยวมากกว่า จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติที่แม่น้ำลัดทางเดินใหม่ ส่วนแนวแม่น้ำเดิมที่คดเคี้ยวกลายเป็นทะเลสาบรูปแอกว้า (Oxbow Lake) ปรากฏอยู่ทั่วไปตลอดลำน้ำ ลักษณะดินเป็นดินที่เกิดจากอิทธิพลของแม่น้ำที่พัดพาตะกอนมาทับถม สภาพพื้นที่โดยทั่วไปจึงเอื้ออำนวยต่อการเกษตร ใน

ด้านเศรษฐกิจพื้นที่ในเขตนี้ จึงมีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งปลูกข้าวสำคัญของประเทศ ทั้งนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพทางภูมิศาสตร์ กระแสน้ำได้เปลี่ยนทางเดินทำให้ลำน้ำตื้นเขิน ด้วยเหตุว่าชาวจีนทำไร่ฝ้าย บ้านดงเศรษฐี ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร ได้ทำการขุดคลองดงเศรษฐีเพื่อเอามูลดินมาทำปุ๋ยในไร่ฝ้ายที่เป็นท้องคั่งดินต่ำ พอถึงฤดูน้ำหลาก ทำให้ดินข้างคลองพังลงมามาก กระแสน้ำจึงไหลทางคลองเรียงที่บ้านท่าพ่อ แล้วเลยไปบรรจบกับคลองท่าหลวงและคลองคันในเขตอำเภอเมืองพิจิตร เลยไปถึงคลองห้วยคต คลองบุษบงเหนือ ทิศใต้ของอำเภอบางมูลนาก เกิดเป็นลำน้ำใหญ่ไหลไปบรรจบกับลำน้ำยมที่ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหลไปรวมกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ ปากน้ำโพ ส่วนลำน้ำน่านเก่าตั้งแต่บ้านดงเศรษฐี ตำบลคลองคะเชนทร์ โรงช้างเมืองเก่า โปธิ์ประทับช้าง ของอำเภอเมืองพิจิตร ตำบลวังสำโรงของอำเภอตะพานหิน ตำบลวัดขวางทุ่งน้อย ท่าบัว บ้านน้อย จนถึงลำน้ำยมที่ตำบลบางคลาน ตำบลโพทะเล เกิดการตื้นเขินของแม่น้ำ ทั้งนี้สภาพทางภูมิศาสตร์ยังส่งผลต่อบริบททางวัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดพิจิตร เช่น ประเพณีแข่งเรือยาว การประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...ในปัจจุบันได้มีการย้ายหลวงพ่อเพชรไปตามแม่น้ำที่เปลี่ยนทิศทางที่ไหลผ่านหน้าวัดท่าหลวง ที่นี้ก็เลยกลายเป็นเมืองเก่า ร่างผู้คน ตรงด้านหน้าอุทยานจะเป็นแม่น้ำพิจิตรสายเก่า แต่ตอนนี้ตื้นเขินแล้ว จนมีลักษณะคล้ายคลอง แม่น้ำสายนี้ยาวประมาณ 172 กิโลเมตร ตอนนี้กำลังเตรียมขุดลอกใหม่

(เจ้าอาวาสวัดนครชุม, เมืองเก่าพิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2562)

ภาพ 39 สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนครชุม, เมืองเก่าพิจิตร

...เดิมในอุทยานมีสัตว์ป่าชุกชุม มีทั้งเสือ กิ้ง กวาง บ่าง ชะนี

(ปราชญ์ชาวบ้าน, เมืองเก่าพิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 เมษายน 2562)

...ลำน้ำน่านขึ้นไปจนถึงบ้านเมืองเก่าในปัจจุบัน เห็นว่ามีบึงขนาดใหญ่ ปลาชุก
ชุม อุดมสมบูรณ์ ก็ย้ายมาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านเมืองเก่าปัจจุบัน

(หน่วยงานภาครัฐ 1, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2562)

ภาพ 40 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 1, พิจิตร

...อุทยานเมืองเก่าพิจิตรอยู่ถนนสายพิจิตร-วังจิก ห่างจากตัวเมืองพิจิตร
ประมาณ 7 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นเมืองโบราณ ก่อนหน้าที่เป็นเมืองที่ผู้คนอาศัยอยู่
มากมาย แต่เมื่อน้ำน่านเปลี่ยนสายเปลี่ยนทิศทางก็ย้ายตามสายน้ำน่านในปัจจุบัน
แม่น้ำน่านทอดยาวผ่านหน้าวัดท่าหลวง เดิมแม่น้ำน่านเก่ากว้างก่อนที่จะตั้งเงินมีชาว
บ้านทำไร่ทำนาปลูกฝ้ายริมตลิ่งเหนือขึ้นไปจนถึงดินมันพังทลายลงไปในลำน้ำจนทำให้ลำ
คลองมันแคบลงและเปลี่ยนทิศทาง และเนื่องจากพิจิตรมีแม่น้ำสองสายที่อุดมสมบูรณ์
ทำให้มีอาชีพทำนาทำสวนกัน

(หน่วยงานภาครัฐ 2, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2562)

ภาพ 41 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 2, พิจิตร

...อุทยานเมืองเก่า เดิมนี้เป็นตัวเมืองพิจิตร ต่อมาแม่น้ำเปลี่ยนทิศทาง
 ชาวบ้านก็พากันอพยพย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณแม่น้ำใหม่คือ แม่น้ำน่านใน
 ปัจจุบันหน้าวัดท่าหลวง ปัจจุบันก็ตั้งบ้านเรือนอยู่แถวตำบลท่าหลวง หรือตำบลใน
 เมืองจนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นเขตเทศบาลเมืองพิจิตรในปัจจุบัน

(หน่วยงานภาครัฐ 4, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2562)

ภาพ 42 สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ 4, พิจิตร

แสดงถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรใน
 ด้านตำนาน นิทาน เรื่องเล่าผ่านบทสัมภาษณ์ เอกสารข้อมูลตำราหนังสือ โดยข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวนี้
 แสดงถึงความสัมพันธ์ของเรื่องราวประวัติศาสตร์และเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ของท้องถิ่นที่สืบต่อกัน
 มาในบริบทของคนในชุมชน และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนสอดคล้องกับ

วัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ไปสู่การสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

4. กิจกรรมการเรียนรู้ยังแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดพิจิตร

ผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้ยังสถานที่จริง ส่งเสริม
ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดพิจิตรและเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิด
จิตสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจต่อการเสียสละของบรรพบุรุษ และพัฒนาทักษะ
การเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ในการเรียนรู้ยังแหล่งการเรียนรู้มีการจัดฐานกิจกรรมหรือ จุด
เช็คอินในแต่ละสถานที่เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และท้าทายกับผู้เรียน โดยมอบหมายภาระงานให้
ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นการบูรณาการให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงกับ
ศาสตร์วิชาอื่นๆ เช่น การนำวรรณคดีในวิชาภาษาไทยมาสอดคล้องกับจุดเช็คอิน การวาดภาพในวิชา
ศิลปะ เป็นต้น ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของจังหวัดผ่านประสบการณ์ตรง จาก
การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและค้นพบความรู้ด้วย
ตนเอง จากการบทสัมภาษณ์ พบว่า

...เด็กขาดความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของจังหวัด พวกเราควรช่วยกันจัด
ฐานกิจกรรม ให้เด็กได้เห็นคุณค่าความเป็นมาของจังหวัดเรา ต้องจัดให้ไปเรียนรู้ใน
สถานที่จริงๆ เพื่อให้การออกไปเรียนรู้นอกสถานที่มีความหมาย และเสริมศักยภาพ
ของผู้เรียน...อาจเชื่อมโยงกับชื่อถนนในจังหวัดพิจิตร ตำนานหรือเรื่องเล่าในพิจิตรให้
เด็กนักเรียนได้รู้บ้าง ไม่ใช่เอาแต่สอนอยู่ในห้องเรียน เด็กจะไปรู้อะไร ให้เด็กได้ไปเห็น
สิ่งต่างๆ ช่างนอกบ้าง

(ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2562)

...เด็กๆ ควรได้เรียนรู้นอกห้องเรียนมากกว่าการนั่งฟังบรรยาย เดียวนี้เรา
เป็นการศึกษาในยุค 4.0 แล้ว การเรียนรู้โดยตรงน่าจะตอบสนองต่อความสนใจของ
นักเรียนได้ดีกว่าการเรียนในห้อง และยังเป็นการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความเป็นไทย
ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ใกล้ตัวจากท้องถิ่นเราเอง

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...เด็กสมัยนี้ควรรู้ประวัติความเป็นมาของบ้านเกิดเราเอง เป็นแหล่งเรียนรู้ ใกล้ตัวในท้องถิ่นของเรา ครูเป็นครูรุ่นเก่าครูสมัยนี้ต้องเป็นเหมือนโค้ช เหมือนโค้ช ฟุตบอล คอยสังเกตการณ์ แต่ต้องจัดการเรียนรู้ที่พัฒนานักเรียน พัฒนาทักษะการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รู้จักเชื่อมโยงโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่นของเรา ให้เด็กเขา ได้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของเขาเอง บางคนยังไม่เคยรู้เลยด้วยซ้ำ ครูเป็นครูภาษาไทย มาก่อน ถ้าเราเชื่อมโยงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นชุมชนสอดแทรกเข้ากับเนื้อหา บุรณการกัน เช่น นางศรีมาลาเป็นใครสอดแทรกวรรณคดีขุนช้างขุนแผน ทำไมถึงตรงกับชื่อเกาะศรีมาลา

(อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

โดยผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้ในการสร้างกิจกรรมเสริม ศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ดังนี้

1. หลักการสำคัญที่นำไปสู่การสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

1.1 การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์เรียนรู้จากการจัด กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ลงพื้นที่ศึกษาและได้สัมผัสกับบรรยากาศในสถานที่จริง เรียนรู้จาก ผู้ให้ข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นข้อมูลที่มีตัวตนเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ในการเรียนรู้ยังแหล่งการเรียนรู้ที่มีการจัดฐานกิจกรรมหรือจุดเช็คอินในแต่ละ สถานที้นั้นจนเกิดองค์ความรู้กับผู้เรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว ผู้เรียน และยังเป็นการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ตลอดจนวางแผนแหล่งเรียนรู้ทาง ประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาและร่วมกันอนุรักษ์เผยแพร่ประวัติศาสตร์เมือง เก่าพิจิตร

ภาพ 43 การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นแก่ผู้เรียน

1.2 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านกระบวนการวิธีทางประวัติศาสตร์ ในการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ผู้เรียนลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงทางประวัติศาสตร์และศึกษาจากบทสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น ค้นคว้าหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โดยยึดหลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมศักยภาพการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิธีทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ฝึกให้ผู้เรียนได้สัมภาษณ์ สังเกต ค้นคว้า วิเคราะห์และตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วิพากษ์หลักฐาน ได้สัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ทราบประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่นในอดีต โดยมองประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างผ่านข้อมูลท้องถิ่นที่มีลักษณะชาวบ้าน โดยเฉพาะทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน เพื่อฟื้นเรื่องราวในอดีตได้อย่างถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือหรือใกล้เคียง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และเกิดการวิพากษ์กันอย่างมีเหตุผลผ่านกระบวนการวิธีทางประวัติศาสตร์

2. แนวทางและการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

เรื่องราวของท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาของสถานที่ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านการถ่ายทอดประวัติศาสตร์บอกเล่า โดยปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งผ่านการศึกษาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นจากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสยังสถานที่จริงจากการสอบถามและการสัมภาษณ์

นอกจากนี้หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ทางการศึกษาซึ่งทั้งนี้ผู้เรียนมีความสามารถที่

แตกต่างกัน ทั้งบุคลิกภาพ สติปัญญา ความถนัดความสนใจและความสมบูรณ์ของร่างกาย ซึ่งในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้นั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและตามความถนัดของผู้เรียน รวมทั้งต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัดและตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากกระบวนการดังกล่าว นำไปสู่การสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ภายใต้กิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” เป็นกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน โดยใช้เกมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ มีทั้งหมด 6 จุดเช็คอิน คือ

- จุดเช็คอินที่ 1 ลานเก่าเล่าเรื่อง
- จุดเช็คอินที่ 2 ลือเลื่องเมืองงาม
- จุดเช็คอินที่ 3 สมนามหลวงพ่อเพชร
- จุดเช็คอินที่ 4 เกียรติวรรณคดี
- จุดเช็คอินที่ 5 กุมภีลชาละวัน
- จุดเช็คอินที่ 6 กล่าวขานเมืองพิจิตร

คู่มือกิจกรรม
“นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร”

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ.....
ชั้น..... เลขที่..... กลุ่มที่.....
ชื่อกลุ่ม.....

โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41

ภาพ 44 สมุดคู่มือกิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร”

โดยผู้เรียนทุกคนจะได้รับสมุดคู่มือในการทำกิจกรรม ซึ่งภายในสมุดคู่มือการทำกิจกรรมประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับนักเรียน มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสมุดถาม-ตอบ โดยผู้เรียนต้องทำความเข้าใจกับขั้นตอนของกิจกรรม และทำการแบ่งกลุ่มซึ่งแต่ละคนในกลุ่มจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในสมุดถามตอบ ให้เรียบร้อยตามระยะเวลาที่กำหนด หลังจากนั้นเมื่อกลุ่มผู้เรียนตอบคำถามในบัตรกิจกรรมถูกต้องในระยะเวลาที่กำหนด จึงจะได้รหัสลับ (Secret Code) เพื่อไขปริศนาในจุดสิ้นสุดของเกมจึงต้องเก็บเป็นความลับ โดยผู้เรียนจะต้องค้นหาคำตอบตั้งที่กล่าวมาจนครบทั้ง 6 จุดเช็คอิน ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวจะใช้คะแนนเป็นสิ่งกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ คะแนนดังกล่าว คือ คะแนนในเกมเพื่อทำกิจกรรม ซึ่งไม่มีผลต่อการวัดประประเมินผลการเรียนในชั้นเรียน ผู้เรียนจึงเรียนรู้ได้อย่างอิสระและมีความสุขในสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ (Happiness Space)

ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นสมุดคู่มือกิจกรรม “นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” ดังนี้

คำชี้แจงสำหรับนักเรียน

การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชา ประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนด้วยความซื่อสัตย์และตั้งใจ ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ใช้เวลา 3 ชั่วโมง
2. แบ่งกลุ่มๆ ละ 5 คน
3. อ่านคำชี้แจง คำชี้แจงการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้าใจก่อนลงมือศึกษาชุดกิจกรรมการเรียนรู้
4. ศึกษาสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้
5. ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
6. เมื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามบัตรกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ตรวจสอบสมุดถาม-ตอบ และนำเสนอครูผู้สอน

ข้อควรปฏิบัติ

1. หากมีข้อสงสัยคำอธิบายให้สอบถามครูผู้สอน เพื่อร่วมกันสรุปข้อสงสัยนั้นๆ

2. เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นักเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง จงกว่านักเรียนทำกิจกรรมเสร็จ

มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด

ข้อที่ 1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

- ประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงของชุมชนและท้องถิ่น
- หลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- คุณค่าและความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและท้องถิ่น

ท้องถิ่น

- มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด ข้อที่ 5 วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

- แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
- มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร
2. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง
3. เพื่อนำความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้ นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

ตาราง 15 แสดงจุดเช็คอินของกิจกรรมการเรียนรู้

จุดเช็คอิน	กิจกรรม	แหล่งเรียนรู้	ระยะเวลา
1	ลานเก่าเล่าเรื่อง	วัดมหาธาตุ	30 นาที
2	ลือเลื่องเมืองงาม	วัดร้างหลังโบสถ์	30 นาที
3	สมนามหลวงพ่อพเพชร	วัดนครชุม	30 นาที
4	เกร็ดวรรณคดี	เกาะศรีมาลา	30 นาที
5	กุมภีร์ชาละวัน	ถ้ำชาละวัน	30 นาที
6	กล่าวขานเมืองพิจิตร	ศาลหลักเมือง	30 นาที

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 1 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลไปความรู้ วิทยากร เกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

สมุดถาม-ตอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ภาพ 45 เปรียบเทียบวัดมหาธาตุของจังหวัดใกล้เคียงในสมุดคู่มือกิจกรรม

ข้อที่ 1. จากภาพดังกล่าว มีความเหมือนหรือแตกต่างจากวัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร อย่างไร

.....

.....

ข้อที่ 2. วัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร เป็นสถาปัตยกรรมในสมัยใด และมีลักษณะเด่นอย่างไร

.....

.....

ข้อที่ 3. ภายในสถูปวัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร บรรจุพระเครื่องใดบ้าง

.....

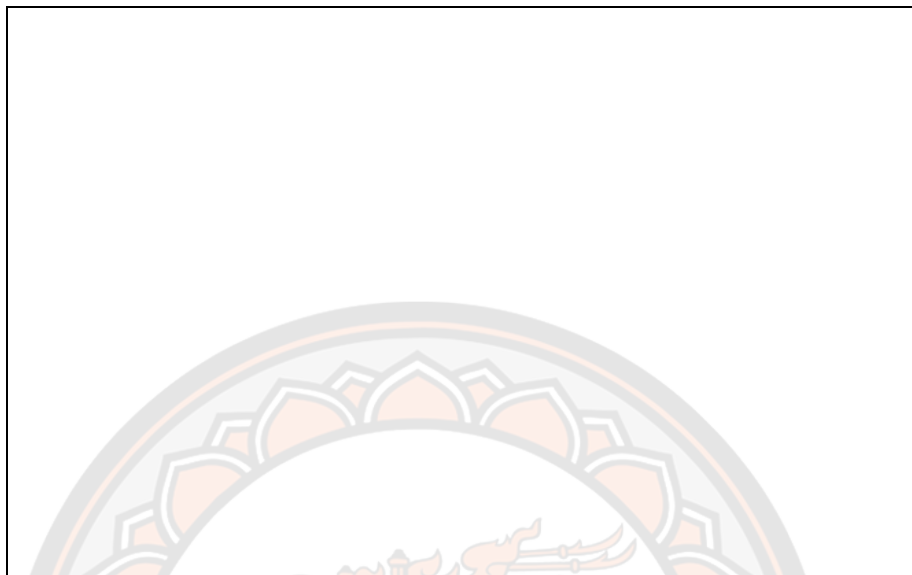
.....

ข้อที่ 4. วัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร จัดว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทใด และมีความน่าเชื่อถือหรือไม่อย่างไร จงอธิบาย

.....

.....

ข้อที่ 5. ให้นักเรียนจินตนาการวัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร ในอดีต พร้อมวาดรูป (sketch) ประกอบจินตนาการให้สวยงาม

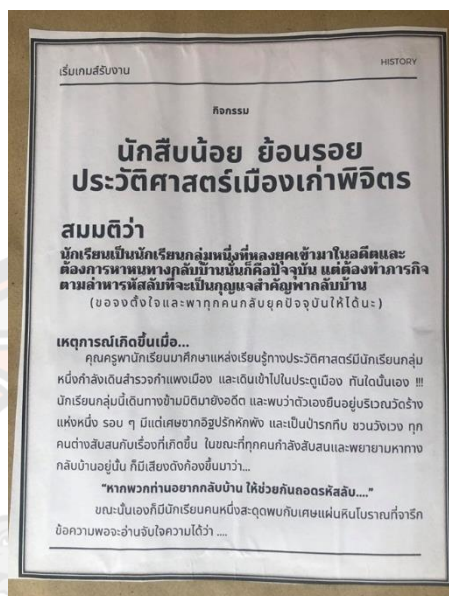

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน
3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรมเริ่มเกมรับงาน ในจุดเช็คอินที่ โดยจำลองสถานการณ์ย้อนรอยประวัติศาสตร์ ดังนี้

สมมติว่า... นักเรียนเป็นนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่หลงยุคเข้ามาในอดีตและต้องการหาหนทางกลับบ้านนั้นก็คือปัจจุบัน แต่ต้องทำภารกิจตามล่าหารหัสลับที่จะเป็นกุญแจสำคัญพากลับบ้าน (ขอจงตั้งใจและพาทุกคนกลับยุคปัจจุบันให้ได้นะ)

เหตุการณ์เกิดขึ้น... เมื่อคุณครูพานักเรียนมาศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มีนักเรียนกลุ่มหนึ่งกำลังเดินสำรวจกำแพงเมือง และเดินเข้าไปในประตูเมือง ทันใดนั้นเอง !!! นักเรียนกลุ่มนี้เดินทางข้ามมิติมายังอดีต และพบว่าตัวเองยืนอยู่บริเวณวัดร้างแห่งหนึ่ง รอบๆ มีแต่เศษซากอิฐปรักหักพัง และเป็นป่ารกทึบ ชวนวังเวง ทุกคนต่างสับสนกับเรื่องที่เกิดขึ้น ในขณะที่ทุกคนกำลังสับสนและพยายามหาทางกลับบ้านอยู่นั้น ก็มีเสียงดังก้องขึ้นมาว่า “หากพวกท่านอยากกลับบ้าน ให้ช่วยกันถอดรหัสลับ....” ขณะนั้นเองก็มีนักเรียนคนหนึ่งสะดุดพบกับ

จุดเช็คอินที่ 1 ผู้เรียนอยู่ ณ วัดมหาธาตุ ภายในอุทยานเมืองเก่าพิจิตร

ภาพ 46 บัตรกิจกรรมเริ่มเกมรับงาน โดยจำลองสถานการณ์ย้อนรอยประวัติศาสตร์

จากนั้นเมื่อภายในกลุ่มทำความเข้าใจเรียบร้อยแล้ว จึงรับบัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 1 ดังนี้

“อยู่ใกล้เหมือนอยู่ไกลต้องข้ามน้ำไป

อยู่ทางทิศตะวันออกของวัดมหาธาตุ

เป็นอุโบสถ มีโบสถ์สองชั้น”

ภาพ 47 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 1

4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม
5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไปยังจุดเช็คอินต่อไป
6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 1 เพื่อไขปริศนานำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

secret code :

“นึกถึงอะไร เมื่อพูดถึงพิจิตร”

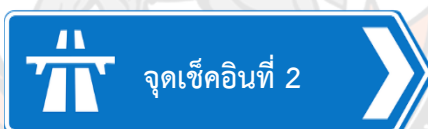

ภาพ 48 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 1

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย
ก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ภาพ 49 ผู้เรียนทำการสำรวจวัดมหาธาตุในจุดเช็คอินที่ 1

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 2 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลใบทความรู้
วิทยากร และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

สมุดถาม-ตอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. นักเรียนเดินทางมาอุทยานเมืองเก่าพิจิตร เห็นซากปรักหักพังของโบราณสถานแล้วคิดอย่างไร
บ้าง โดยร่วมกันอภิปรายและบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ

.....
.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน
3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรม ในจุดเช็คอินที่ 2

จุดเช็คอินที่ 2 โบสถ์เก่าหลังวัดมหาธาตุ

“หน้าตาแปลกไป ช่างในร่มเย็น ศิลปะสุขุขทัย เดิม
ประดิษฐานหลวงพ่อเพชร และจะพบพระภิกษุ”

ภาพ 50 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 2

4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม
5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไปยังจุดเช็คอินต่อไป
6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 2 เพื่อไขปริศนานำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

secret code :

“ไม่ใช่สถานที่”

ภาพ 51 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 2

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย ก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ภาพ 52 ผู้เรียนทำการสำรวจโบสถ์ร้างหลังวัดมหาธาตุในจุดเช็คอินที่ 2

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 3 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลใบทความรู้ วิทยากร และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

สมุดถาม-ตอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. จงวิเคราะห์ลักษณะเด่นของจุดเช็คอินที่ 3 โดยร่วมกันอภิปราย และบันทึกลงสมุดถาม - ตอบ

.....

.....

ข้อที่ 2. โบสถ์และวิหารแตกต่างกันอย่างไร จงวิเคราะห์และร่วมกันอภิปราย

.....

.....

ข้อที่ 3. จงวิเคราะห์พุทธลักษณะของพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร

.....

.....

ข้อที่ 4. วิทยาการชื่อ

.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน

3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรม ในจุดเช็คอินที่ 3

จุดเช็คอินที่ 3 วัดนครชุม

- อยู่นอกกำแพงเมือง
- ภรรยาของพลายงาม
- สะไม้ของขุนแผน
- 1 ในของวิเศษของขุนแผน
- มีพื้นดินเล็กๆ อยู่กึ่งกลางน้ำ

ภาพ 53 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 3

4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม
5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไปยังจุดเช็คอินต่อไป
6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 3 เพื่อไขปริศนานำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

secret code :

“เป็นบุคคล”

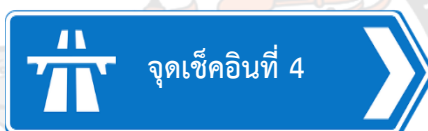

ภาพ 54 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 3

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อยก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ภาพ 55 ผู้เรียนรับฟังการบรรยาย โดยเจ้าอาวาสวัดนครชุม ในจุดเช็คอินที่ 3

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 4 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลในความรู้
วิทยากร และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

สมุดถาม-ตอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. จงบรรยายลักษณะของจุดเช็คอินที่ 4 โดยร่วมกันอภิปรายและบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ

.....

.....

ข้อที่ 2. จุดเช็คอินที่ 4 มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทยเรื่องใด และมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร

.....

.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน

3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรม ในจุดเช็คอินที่ 4

จุดเช็คอินที่ 4 เกาะศรีมาลา

“ชาละวันกุ่มพีล์ จะเข้แสนดีอยู่ในถ้ำธารา...”

ภาพ 56 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 4

4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม
5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไปยังจุดเช็คอินต่อไป
6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 4 เพื่อไขปริศนานำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

secret code :

“เป็นเพศชาย”

ภาพ 57 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 4

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย
ก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ภาพ 58 จุดเช็คอินที่ 4 เกาะศรีมาลา

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 5 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลใบความรู้
วิทยากร และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

สมุดถาม-ตอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. ตำนานท้องถิ่นในจุดเช็คอินที่ 5 ที่นักเรียนรู้จักและเคยได้ยินมาเป็นอย่างไร โดยบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ

.....

.....

ข้อที่ 2. ตำนานดังกล่าวจัดอยู่ในหลักฐานประเภทใด และมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

.....

.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน

3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรม ในจุดเช็คอินที่ 5

จุดเช็คอินที่ 5 ถ้าชาละวัน

“หลักชัยของเมือง”

ภาพ 59 บัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 5

4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม
5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไป
ยังจุดเช็คอินต่อไป
6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 5 เพื่อ
ไขปริศนานำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

secret code :

“ตามหาบุคคลที่จะนำคุณไปสู่ปัจจุบัน”

ภาพ 60 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 5

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย
ก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ภาพ 61 จุดเช็คอินที่ 5 ถ้าชาละวัน โดยผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับตำนานท้องถิ่น

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 6 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลใบความรู้ วิทยากร และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

สมุดถาม-ตอบ

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. ชื่อของปราชญ์ชาวบ้าน

.....

อายุ.....บ้านเลขที่.....

ข้อที่ 2. เดิมเมือง “พิจิตร” เคยปรากฏชื่อเรียกว่าอะไรบ้าง ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 3. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ใดบ้างที่กล่าวถึงเมืองพิจิตร

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 4. จงวิเคราะห์จุดเปลี่ยนที่ทำให้เกิดการย้ายเมืองเก่าพิจิตร ไปอยู่ที่บริเวณท่าหลวง

.....

.....

.....

.....

ข้อที่ 5. ให้นักเรียนสร้าง TIME LINE แสดงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองพิจิตร จากอดีตสู่ปัจจุบัน

ข้อที่ 6. จากการทำกิจกรรม นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพิจิตร อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ข้อที่ 7. นักเรียนมีแนวทางในการรวมกลุ่มทำจิตอาสาเพื่อชุมชนในอุทยานเมืองเก่าร่วมกันอย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่างให้ชัดเจนพร้อมอธิบาย

.....

.....

ข้อที่ 8. ให้นักเรียนสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้

.....

.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน (ในจุดเช็คอินนี้นักเรียนจะไม่ได้รับบัตรกิจกรรม เนื่องจากเป็นจุดเช็คอินสุดท้าย)
3. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกสุดท้ายที่ 6 เพื่อไขปริศนาที่นำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

จุดเช็คอินที่ 6 ศาลหลักเมือง

secret code :

“เป็นเจ้าเมือง”

ภาพ 62 บัตร secret code ในจุดเช็คอินที่ 6

4. ส่งตัวแทนกลุ่มตอบปริศนาจากรหัสลับ (secret code) ทั้งหมด เพื่อนำไปสู่คำตอบของกิจกรรม

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย โดยคำตอบสุดท้ายของกิจกรรม คือ “พระยาโคตรบอง” ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างเมืองพิจิตร

ภาพ 63 จุดเช็คอินที่ 6 ศาลหลักเมือง บรรยายโดยปราชญ์ชาวบ้าน

ภาพ 64 บรรยายภาคการทำกิจกรรมในอุทยานเมืองเก่าพิจิตร

ภาพ 66 ลายแทงกิจกรรมนักสืบน้อยขอมรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงถึงการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน สำหรับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในวัยนี้ควรให้ความสำคัญการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัดและตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน โดยผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ดังรายละเอียดในภาคผนวก ค.

ผลการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญออกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ดังนี้

1. ด้านผู้เรียน

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนจากการใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปรากฏดังตารางในภาคผนวก ก. ในการจัดกิจกรรมนี้ผู้เรียนได้ใช้เวลาสามชั่วโมงต่อหนึ่งห้องเรียน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมของระยะเวลาและได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ต่อผู้เรียนมากที่สุด

ผลการวิจัยการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนไปใช้กับผู้เรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning ได้ดี คือ การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) เป็นสิ่งกระตุ้นในการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาความรู้ในจุดเข้คอินต่างๆ การเล่นเกมภายใต้กติกาที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่นที่มีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นและความสนุกสนานตื่นเต้น เป็นการฝึกทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และยังเป็นการฝึกคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความสามัคคี ความอดทน ความมีน้ำใจ และการเคารพสิทธิผู้อื่น จนบางครั้งผู้เรียนลืมไปว่าเรากำลังเรียนผ่านการเล่นนั่นเอง อีกทั้งทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ภายนอกชั้นเรียนผ่านกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน พบว่า

...ชอบการเรียนแบบนี้ เรียนข้างนอกห้องเรียนมากกว่าค่ะ สนุกดีจนลืมไปเลยที่เรา กำลังเรียนอยู่ ดีกว่าการเรียนในห้องเรียน ได้รู้จักการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี พอมีเกมทำให้พวกเรากระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบหาความรู้และต้องแข่ง

กับเวลาด้วย ต้องแข่งกันกับเพื่อนกลุ่มอื่นเพราะอยากชนะ ส่วนบรรยากาศภายในอุทยานร่มรื่นไม่ร้อนมาก เหมาะกับการจัดกิจกรรม ระหว่างที่เดินไปทำกิจกรรมตามฐานต่างๆ ทำให้ไม่น่าเบื่อ ระหว่างเดินไปตามฐานก็มีเวลาคุยเล่นกับเพื่อนรู้สึกอิสระไม่จำกััด

(กลุ่มผู้เรียน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2562)

ภาพ 67 สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

...การเรียนนอกห้องเรียนได้ทำกิจกรรมแบบนี้มันเข้าใจว่าการเรียนในห้องเรียน มีความสนุกด้วย ได้เห็นของจริงด้วย รู้สึกไม่น่าเบื่อ

(กลุ่มผู้เรียน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2562)

ภาพ 68 สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

...การเรียนในห้องเรียนก็ถือว่าดี ก็จะมีอะไรที่เป็นทฤษฎี ส่วนการมาเรียนนอกสถานที่ ทำให้เราได้เห็นวัตถุต่างๆ สถานที่ต่างๆ ทำให้เราได้สัมผัสกับบรรยากาศของสถานที่จริง

(กลุ่มผู้เรียน 3, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2562)

ภาพ 69 สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 3, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

...การเรียนนอกห้องเรียนมันดีมากๆเลยคะ ทำให้ได้เห็นสถานที่จริงๆ เดินชมนกชมไม้ ได้เรียนรู้ทำกิจกรรมไปด้วย มีเกมที่ทำให้มีความสุขทำให้ตื่นเต้นอยากรู้

(กลุ่มผู้เรียน 4, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2562)

ภาพ 70 สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 4, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

...ชอบการเรียนรู้แบบนี้มีเกม มีกิจกรรมให้ทำ ทำให้พวกเราไม่เบื่อ มีอิสระ ไม่คุยได้เล่นไปด้วย รู้สึกสนุก ได้เห็นของจริง ได้ศึกษาได้สำรวจจากสถานที่จริงทำให้ เข้าใจว่าการเรียนรู้ในห้องเรียน แบบสามารถไปเล่าต่อให้เพื่อนที่เขาไม่มาได้ฟังได้ เหมือนเราได้ประสบการณ์

(กลุ่มผู้เรียน 5, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2562)

ภาพ 71 สัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน 5, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

และจากการสังเกตผู้เรียนตลอดการทำกิจกรรมเกิดความแตกต่างระหว่างการเรียนภายใน ชั้นเรียนอย่างเห็นได้ชัด ผู้วิจัยพบว่า ในเชิงพฤติกรรมนั้น ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระที่อยู่ภายนอก ห้องเรียน ส่งผลให้เกิดรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และความสนุกสนาน โดยเริ่มตั้งแต่ผู้เรียนได้มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนอย่างมาก ในการมายังแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร เช่น น้ำ ต้ม อุปกรณ์การเรียน กระเป๋าสะพายใบเล็ก เป็นต้น และเมื่อมาถึงยังแหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนเกิด ความกระตือรือร้นตื่นตัวกับการเรียนรู้นอกชั้นเรียน

โดยผู้เรียนได้จัดระเบียบในการแบ่งกลุ่มและนั่งเป็นกลุ่มเพื่อรอฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน หลังจากนั้นครูผู้สอนแจกสมุดคู่มือการทำกิจกรรมให้กับนักเรียนทุกคน และทำการศึกษาค้นตอนการ เล่นเกมจากสมุดคู่มือ ซึ่งผู้เรียนให้ความสนใจสอบถามข้อสงสัยก่อนการเริ่มกิจกรรม รวมทั้งครูผู้สอน ชี้แจงขั้นตอนการทำกิจกรรมอีกครั้ง หลังจากนั้นครูผู้สอนให้ผู้เรียนไปยังจุดเช็คอินแรกคือ วัดมหาธาตุ ผู้เรียนได้เดินแถวจากจุดจอดรถมาถึงวัดมหาธาตุอย่างเป็นระเบียบและให้ความเคารพสถานที่ไม่ส่ง เสียงดัง หลังจากนั้นผู้สอนเริ่มเกมกิจกรรม

จากการสังเกตเห็นได้ว่า ในช่วงขั้นตอนการทำกิจกรรมในจุดเช็คอินแรกผู้เรียน มีความ สงสัยยังไม่เข้าใจขั้นตอนวิธีการเล่นเกม แต่พอจุดเช็คอินถัดไปหลังจากผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรม ผู้เรียนมีความตื่นตัวในการทำกิจกรรมภายในกลุ่มของตนเองที่จะแสวงหาความรู้เพื่อปฏิบัติตามบัตร

กิจกรรมให้สำเร็จจนได้รับกับ secret code ที่ต้องสะสมให้ครบทุกจุด โดยมีแผนที่ลายแทงให้ผู้เรียนได้เดินไปในแต่ละจุดเช็คอินเพื่อค้นคว้าหาคำตอบในจุดเช็คอินสุดท้าย ตลอดจนการทำกิจกรรมผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานและมีความสุขกับการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านบอกเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมือง ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ร่วมสมัยกับการตั้งศาลหลักเมืองพิจิตร จึงเกิดการซักถามสัมภาษณ์ด้วยความสงสัยใคร่รู้อย่างตั้งใจ อีกทั้งเจ้าอาวาสวัดนครชุมที่ได้มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ประวัติความเป็นมาของวัดนครชุม พุทธลักษณะของพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยและประวัติหลวงพ่อเพชร นอกจากนี้ผู้เรียนยังเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีอิสระทางการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนไม่ถูกชี้นำหรือครอบงำทางการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนใช้กระบวนการค้นหาคำตอบจากการอ่าน ฟัง เขียน ผ่านการตั้งประเด็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดข้อสงสัยในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูสอนและผู้เรียน ซึ่งแต่ละห้องเรียนจะได้รับชุด secret code แตกต่างกันไปของคำตอบเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดความสุขสนุกสนานตื่นเต้นที่ผู้เรียนไม่สามารถคาดเดาคำตอบได้

ภาพ 72 ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/3 มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม

ภาพ 73 ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 มีความสนุกสนานในการทำกิจกรรม

ภาพ 74 บรรยากาศในจุดเช็คอินที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/7

ภาพ 75 บรรยากาศในจุดเช็คอินที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/5

ภาพ 76 ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖.๖/๙ ในจุดเช็คอินที่ 1

ภาพ 77 บรรยากาศของการทำกิจกรรม

ภาพ 78 ผู้เรียนตอบคำถาม secret code สุดท้าย

ทั้งนี้จากการสังเกตยังพบว่า ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองและสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดพิจิตร ตลอดจนความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตที่สืบทอดมาปัจจุบัน อีกทั้งผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบจากประสบการณ์ตรงภายนอกห้องเรียน ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และนำไปสู่การสร้างจิตสำนึก ร่วมกันอนุรักษ์ รักษา และวางแผนแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตรที่ยังหลงเหลืออยู่

ด้วยประการนี้จึงถือว่าเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังเยาวชนรุ่นหลังให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญ รวมทั้งยังทำให้เกิดการตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร จึงเกิดการขยายผลและนำไปต่อยอดองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์รวมกลุ่มกันเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบโครงการงานประวัติศาสตร์นักร้องน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร โครงการละครประวัติศาสตร์เรื่องตำนานชาละวัน โครงการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ “ลานเก่าเล่าเรื่อง” และโครงการประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรผ่านบทเพลง ทั้งนี้ยังเป็นการเริ่มต้นฝึกฝนอาชีพมัคคุเทศก์ด้วย

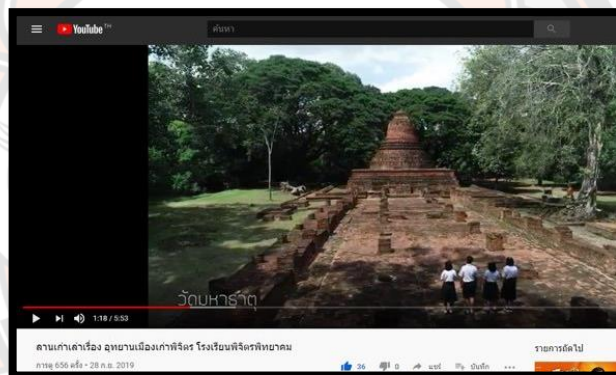
จะเห็นว่าผู้เรียนสามารถจัดการองค์ความรู้ผ่านโครงการงานประวัติศาสตร์ได้อย่างหลากหลายรูปแบบทำให้เกิดความคงทนและถาวรของความรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การมีจิตสำนึกรักท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

ภาพ 79 โครงการประวัติศาสตร์ รางวัลเหรียญทอง
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41

ภาพ 80 โครงการประวัติศาสตร์ต่อยอดสู่ “ละครประวัติศาสตร์”

ภาพ 81 เผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ “ลานเก่าเล่าเรื่อง”

ภาพ 82 โครงการประวัติศาสตร์ผ่านบทเพลง

ภาพ 83 สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์
เพจนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

ภาพ 84 เสริมสร้างทักษะอาชีพด้วยการเป็นมัคคุเทศก์

2. ด้านผู้สอน

ผลการวิจัยการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนจากการสังเกตครูผู้สอน พบว่า บทบาทของครูผู้สอนถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนที่ครูผู้สอนมีส่วนสร้างสรรค์ออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจนรวมทั้งครูต้องมีทัศนคติที่ดี มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เพื่อถ่ายทอดความรู้และความสามารถให้กับผู้เรียนอย่างเต็มที่ อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญ ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก คือ ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้นมีความหมายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและแก้ไขปัญหาได้

ในการจัดกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ครูผู้สอนทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกและเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้ตลอดการทำกิจกรรม ซึ่งแน่นอนที่ผลลัพธ์จะเกิดกับตัวผู้เรียนเอง โดยผู้วิจัยได้สร้างสรรค์เกมเข้ามาใช้ในการทำกิจกรรม ทั้งในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นการสอน การมอบหมายงาน และขั้นการประเมินผล

รวมทั้งมีการบูรณาการเข้ากับรายวิชาภาษาไทย ศิลปะ และวิชาภูมิศาสตร์โดยเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้อย่างรอบด้าน และมีการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน จากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์ใน สิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบและไม่ชอบ รวมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในการเรียนรู้ และยังสามารถสร้างความคิดรวบยอดเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานต่อการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...ชอบการเรียนรู้ข้างนอกห้องเรียนมากกว่าค่ะ เกมทำให้พวกเรากระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบหาความรู้และต้องแข่งกับเวลา

(กลุ่มผู้เรียน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2562)

...ครูต้องออกแบบการสอนให้เข้ากับนักเรียน เน้นหรือส่งเสริมให้เขาได้คิดแก้ปัญหา ฝึกนักเรียนทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...เทคนิคและการออกแบบกิจกรรมอยู่ที่มือและสมองของครูที่จะทำให้เด็กสนใจในวิชาประวัติศาสตร์ กิจกรรมนี้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับครูหลายๆ คนที่จะถอดบทเรียนและนำไปปรับใช้

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2562)

...ครูสมัยนี้ต้องเป็นเหมือนโค้ช คอยสังเกตการณ์ แต่ก็ต้องจัดการเรียนรู้ที่พัฒนานักเรียน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รู้จักเชื่อมโยงโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่นของเรา

(อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ, พิจิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...ครูต้องใส่ใจเด็ก ตั้งใจสอน รับผิดชอบในหน้าที่ วิเคราะห์เด็กออก จัดการเรียนรู้ที่ให้ความรู้และส่งเสริมทักษะด้านต่างๆ ให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจ จัดกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กคิดเป็น แก้ไขปัญหาได้ ให้เขามีประสบการณ์

(ผู้อำนวยการ, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2562)

ภาพ 85 ผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสรุปองค์ความรู้

ภาพ 86 ผู้เรียนเกิดความสุขสนานในการทำกิจกรรมการเรียนรู้

3. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้

เป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เกิดการถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณค่าต่อการเรียนการสอน ทั้งกับผู้สอนและผู้เรียนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ สื่อช่วยให้บรรยากาศในการสอน เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น ช่วยแบ่งเบาภาระของครูผู้สอนในการเตรียมเนื้อหาเพราะอาจให้ผู้เรียนศึกษาได้จากสื่อ และช่วยให้ครูผู้สอนคิดค้นเทคนิควิธีการใหม่ๆ ที่ช่วยในการเรียนรู้เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้นและในส่วนของผู้เรียน สื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในเวลาอันสั้น เกิดความคิดรวบยอดได้อย่างถูกต้องจากกระบวนการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กระตุ้นความสนใจในการเรียนและสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนได้ดี ผลการวิจัยการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน จากการสังเกต พบว่า

มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ สมุดคู่มือกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ชุดกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรที่มีการใช้เกมเข้ามาเป็นสิ่งขับเคลื่อนกระตุ้นการเรียนรู้กับผู้เรียน และผู้เรียนต้องจินตนาการเพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมทางความคิดพร้อมกับเชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับผู้เรียน และจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร เป็นสถานที่ให้ข้อมูลความรู้ บรรยากาศภายในอุทยานร่มรื่นเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการแสวงหาความรู้ของผู้เรียน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมั่นใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีศักยภาพสูงสุดของแต่ละคนรวมทั้งมีการบูรณาการกลุ่มการเรียนรู้และส่งเสริมการทำงานกันเป็นทีมตามความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ได้สัมผัสกับบรรยากาศยังสถานที่จริง ส่งผลทำให้เกิดความห่วงแหนและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในชุมชนท้องถิ่น

จนนำไปสู่การร่วมอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป โดยผู้เรียนเกิดความอิสระต่อการเรียนรู้ภายนอกชั้นเรียน เช่น ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันเสนอประเด็นปัญหา เพื่อสร้างความสนใจนำไปสู่การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้โดยใช้วิธีการและใช้สื่อประกอบการใช้คำถามกระตุ้นซักถาม ทบทวนหรือแสดงความคิดเห็นให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ ซึ่งทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และช่วยส่งเสริมให้การเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณค่า รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและยั่งยืน ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า

...เนื่องจากโรงเรียนเราเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ อยู่ท่ามกลางแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อันยาวนานของจังหวัดพิจิตร รวมทั้งโรงเรียนมีความพร้อมหลายๆปัจจัย ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายและทันสมัยอันเนื่องด้วยครูผู้สอนเป็นครูรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพทางการสอนที่สูง ทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนรู้

(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2562)

...บรรยากาศภายในอุทยานร่มรื่นไม่ร้อนมาก เหมาะกับการจัดกิจกรรมในระหว่างที่เดินไปทำกิจกรรมตามฐานต่างๆ ทำให้ไม่น่าเบื่อ ระหว่างเดินไปตามฐานก็มีเวลาคุยเล่นกับเพื่อนๆ รู้สึกอิสระดีไม่จำกัด

(กลุ่มผู้เรียน 1, โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2562)

ภาพ 87 ผู้เรียนเกิดความอิสระในการเรียนรู้

4. ด้านระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem)

ผลการวิจัยการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน พบว่า ผู้เรียนเกิดอิสระทางการเรียนรู้ การเรียนการสอนที่ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน นับว่าเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทุกคนได้สูงสุด เพื่อการตอบโจทย์การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 โดยมีการนำเกมและสื่อต่าง ๆ เข้ามาขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ สามารถสร้างการเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนไปพร้อมกันได้ และเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ให้มีศักยภาพการเรียนรู้ที่ก้าวไกล สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการออกแบบและพัฒนาบรรยากาศในชั้นเรียนเกี่ยวกับพื้นที่ภายในอุทยานเมือง

เก่าพิจิตรที่มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม รมรื่น แต่ละจุดเช็คอินอยู่ไม่ห่างไกลกันและสามารถเดินทำกิจกรรมได้ เวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละจุดเช็คอิน ใช้เวลาประมาณ 30 นาทีต่อ 1 จุดเช็คอิน มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม เนื้อหาและตัวชี้วัดที่ผู้เรียนในช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน

ดังนั้นกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรสามารถตอบโจทย์ Learning Ecosystem ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังจิตสำนึก ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความเกื้อกูลและแบ่งปัน มีความภูมิใจในความเป็นชาติไทยอย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกและมุ่งให้เกิดสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ

นอกจากนี้บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ผู้สอนยังเป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ผู้เรียนต้องการได้ โดยบรรยากาศในชั้นเรียนยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอนเอง เช่น ผู้เรียนเริ่มทำกิจกรรมชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิวหรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมา เนื่องจากความไม่พร้อมของในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้านตัวผู้สอนนั้นอาจจะมีความคิดเห็นจากผู้บริหารหรือจากครอบครัว เศรษฐกิจ อาหารเข้าไม่ได้ รับประทานก่อนทำกิจกรรม เป็นต้น บรรยากาศภายในอุทยานรมรื่นมีสภาพที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ที่มีความเป็นกันเองและให้อิสระในการเรียนรู้ เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จของผู้เรียนผู้สอนควรคำนึงถึงผู้เรียนโดยจะต้องหากวิธีที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุด เช่น สีหน้าครูผู้สอน น้ำเสียง เป็นต้น เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะบ่งบอกได้ว่าบรรยากาศในชั้นเรียนนั้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

จากผลการวิจัยของการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ คือ COVIDS ดังนี้

C = Community-Based Learning การเรียนรู้ในชุมชน ทั้งประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม

O = Observation เป็นการฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสังเกตและการสำรวจ

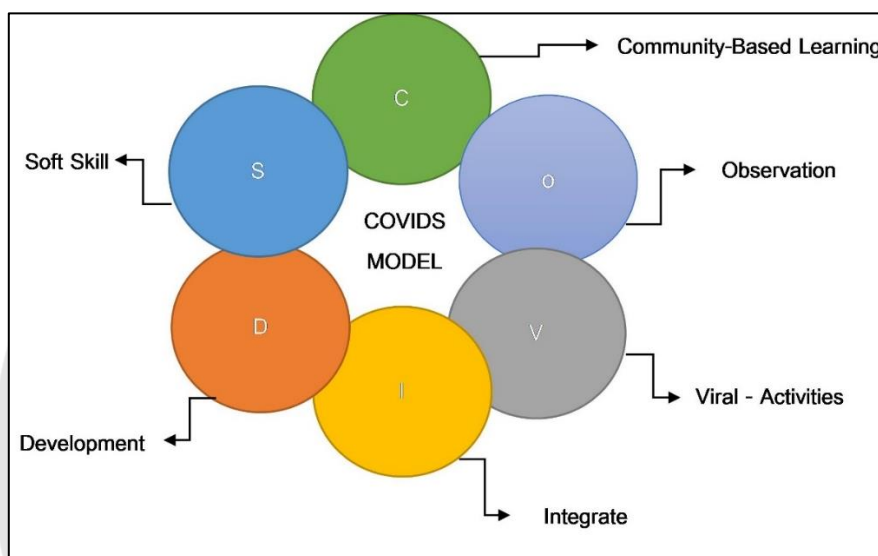
V = Viral – Activities มีการจัดการเรียนการสอนที่ดี เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ ซึ่งความรู้ความสามารถดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงและแพร่กระจายนำไปสู่ทักษะการเรียนรู้ต่างๆ

I = Integration มีการบูรณาการที่หลากหลาย หลายศาสตร์หลายสาขา เช่น สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ ภาษาไทย ศิลปะ และเทคโนโลยี เป็นต้น

D = Development พัฒนาการเรียนรู้ ทั้งด้านอารมณ์ บุคลิกภาพ สังคม และความคิด

S = Soft Skill ทักษะในคริสต์ศตวรรษที่ 21 มีการคิดสร้างสรรค์ มีการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน การคิดเชิงวิเคราะห์ การทำงานกันเป็นทีม และความร่วมมือกัน

โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นภาพโมเดลเพื่อให้เห็นผลการวิจัยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 88 แนวทางการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ COVIDS

ข้อดีและข้อเสียของ COVIDS MODEL คือ ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระในการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนจากการฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสังเกตและการสำรวจ รวมทั้งทักษะที่จำเป็นในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงและแพร่กระจายนำไปสู่พัฒนาการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ทั้งด้านอารมณ์และบุคลิกภาพ ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นตื่นตัวทั้งยังส่งผลให้เกิดรอยยิ้ม เสียงหัวเราะและความสนุกสนาน

บทบาทของครูผู้สอนเองก็เช่นกันเป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่าบรรยากาศในชั้นเรียนนั้นเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้หรือไม่ ซึ่งผู้สอนเป็นส่วนสำคัญที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ผู้เรียนต้องการได้ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนที่มีความเป็นกันเองและให้อิสระในการเรียนรู้ และเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จของผู้เรียน โดยผู้สอนควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญในเรื่องความเหมาะสมและวัยของผู้เรียนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการ

เรียนรู้ดังกล่าว จะต้องหากวิธีตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุด เช่น สีหน้า ครูผู้สอน น้ำเสียง เป็นต้น เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้

ในท้ายที่สุด COVIDS MODEL เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการสร้างเสริม ศักยภาพทางการเรียนรู้ต่อผู้เรียนโดยตรงที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเกิดความคงทนของความรู้สู่การพัฒนาทักษะอย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น ซึ่งผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นอิสระจากประสบการณ์จริงผ่านกิจกรรมเรียนปนเล่น หรือกล่าวได้ว่า “บนพื้นที่แห่งความสุข” หรือ “Happiness Area” ที่สร้างความสุขทางการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างแท้จริง

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน (Activities for enhancing the competence of community-based learning from the history of Phichit ancient city) มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน สำหรับประโยชน์ของงานวิจัย คือ 1) ครูผู้สอน ได้แนวทางการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา 2) นักเรียน ได้นำความรู้และประสบการณ์เป็นแนวทางในการเสริมศักยภาพการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน 3) สถานศึกษา นำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา 4) ชุมชนจังหวัดพิจิตร ได้ฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม 5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ไปใช้ในการนิเทศการศึกษาอย่างมีคุณภาพ 6) กระทรวงการศึกษา นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดข้อเสนอการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขอบเขตของการวิจัยในด้านเนื้อหา คือ 1) ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตร ทั้งประวัติความเป็นมา ภูมิหลัง และภูมิเมืองของประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บนฐานชุมชน ในส่วนขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาในเขตตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 217 คน คือ กลุ่มผู้เรียน สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม จังหวัดพิจิตร จำนวน 5 ห้องเรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ กลุ่มบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมี 6 ฉบับ คือ 1) แนวทางในการบันทึกภาคสนามระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Field notes) 2) แนวทางการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) 3) แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) 4) แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 5) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) 6) ชุดกิจกรรมการ

เรียนรู้ นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์สรุปลง (Analytic Induction) จากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดหรือบันทึกพรรณนา (Analytical Description) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าจากการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูล เรื่องเดียวกันโดยใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นจึงจำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้ คือ วัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน โดยผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. กระบวนการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

1.1 สภาพปัจจุบันที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ จากการสังเกตการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนนั้นยังมีวิธีการสอนแบบเดิมๆ ที่เน้นลักษณะการบรรยายในห้องเรียนที่เน้นการท่องจำเป็นหลัก ขาดการใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอน พบประเด็นปัญหาสำคัญ คือ 1) ชั่วโมงสอนที่มีเวลาจำกัด (50 นาที หนึ่งคาบเรียนต่อวัน) 2) นักเรียนในห้องเรียนพิเศษสายวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ และไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ 3) ขาดครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ และปัญหาด้านความพร้อมของครูผู้สอน

1.2 แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ครูผู้สอนต้องมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การเรียนรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ควรเริ่มต้นการเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวและตามความสนใจของผู้เรียน โดยวิชาประวัติศาสตร์นั้นต้องทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ รวมทั้งการได้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงและได้สัมผัสกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ในประเด็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ แสดงถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นวิชาที่ไม่น่าเบื่ออีกต่อไปสำหรับผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องคำนึงถึงวัยของผู้เรียน ความเหมาะสม ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน การจัดกิจกรรมที่เสริมศักยภาพการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์การจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง สัมผัสกับบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

1.3 องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร

จากการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรจากเอกสาร ตำรา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่น ทั้งในส่วนของประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร ได้แก่ ประชาญชาวบ้าน ชาวบ้าน เจ้าอาวาสวัดนครชุม และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนความรู้ทางด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักวัฒนธรรมพิจิตรในสำนักงานของพิพิธภัณฑพิจิตร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโรงช้าง อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร และหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร

แสดงถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรในด้านตำนาน นิทาน เรื่องเล่าผ่านบทสัมภาษณ์ เอกสารข้อมูลตำราหนังสือ โดยข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวนี้ แสดงถึงความสัมพันธ์ของเรื่องราวประวัติศาสตร์และเรื่องเล่า ประเภทนิทาน ตำนาน ของท้องถิ่นที่สืบต่อกันมาในบริบทของคนในชุมชน และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดขึ้น ทั้งนี้นำไปสู่การสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

1.4 กิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์จังหวัดพิจิตร

ผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้ยังสถานที่จริง ส่งเสริมผู้เรียนได้เห็นคุณค่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดพิจิตรและเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจต่อการเสียสละของบรรพบุรุษและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ในการเรียนรู้ยังแหล่งการเรียนรู้มีการจัดฐานกิจกรรมหรือจุดเช็คอินในแต่ละสถานที่เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่และท้าทายกับผู้เรียน โดยมอบหมายภาระงานให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นการบูรณาการให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงกับศาสตร์วิชาอื่นๆ เช่น การนำวรรณคดีในวิชาภาษาไทยมาสอดคล้องกับจุดเช็คอิน การวาดภาพในวิชาศิลปะ เป็นต้น ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของจังหวัดผ่านประสบการณ์ตรง จาก

การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้ในการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน พบว่า หลักการสำคัญของกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน อันได้แก่ 1) การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นแก่ผู้เรียน 2) การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการวิธีทางประวัติศาสตร์ และแนวทางการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ได้แก่ เรื่องราวของท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาของสถานที่ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านการถ่ายทอดประวัติศาสตร์บอกเล่า โดยปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งผ่านการศึกษาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นจากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสยังสถานที่จริงจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้บนฐานชุมชนด้วยการเรียนรู้ยังสถานที่จริง และได้ประสบการณ์ตรง หรือเรียกได้ว่า “เรียนปนเล่น” นั่นเอง ภายใต้ “กิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” โดยใช้เกมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว จะใช้คะแนนเป็นสิ่งกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ โดยมีการจัดฐานกิจกรรมหรือจุดเช็คอินในแต่ละสถานที่ และมอบหมายภาระงานให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามคู่มือกิจกรรม ด้วยการบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ซึ่งผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของจังหวัดพิจิตรผ่านประสบการณ์ตรง จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเรียนรู้ ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวยังมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและตามความถนัดของผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับตัวชี้วัดและตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญที่เป็นการเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและค้นพบความรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง

2. ผลการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญออกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ดังนี้

2.1 ด้านผู้เรียน

ผลการวิจัยการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนไปใช้กับผู้เรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 205 คน การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning ได้ดี คือ การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) เป็นสิ่งกระตุ้นในการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาความรู้ในจุดเช็คอินต่างๆ การเล่นเกมภายใต้กติกาที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่นที่มีการแข่งขันเพื่อให้

เกิดความกระตือรือร้นและความสนุกสนานตื่นเต้น เป็นการฝึกทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และยังเป็นการฝึกคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความสามัคคี ความอดทน ความมีน้ำใจ และการเคารพสิทธิผู้อื่น จนบางครั้งผู้เรียนลืมนึกไปว่าเรากำลังเรียนผ่านการเล่นนั่นเอง อีกทั้งทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ภายนอกชั้นเรียนผ่านกิจกรรม เสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

และจากการสังเกตผู้เรียนในการทำกิจกรรมน้กสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร เกิดความแตกต่างระหว่างการเรียนภายในชั้นเรียนอย่างเห็นได้ชัด ผู้วิจัยพบว่า ในเชิงพฤติกรรมนั้น ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระที่อยู่ภายนอกห้องเรียน ส่งผลให้เกิดรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และความสนุกสนาน โดยเริ่มตั้งแต่ผู้เรียนได้มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนอย่างมาก ในการมายังแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร เช่น น้ำดื่ม อุปกรณ์การเรียน กระเป๋าสะพายใบเล็ก เป็นต้น และเมื่อมาถึงยังแหล่งเรียนรู้ ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นตื่นตัวในการได้มาศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ภายนอกชั้นเรียน โดยผู้เรียนได้จัดระเบียบในการแบ่งกลุ่มและนั่งเป็นกลุ่มเพื่อรอฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน หลังจากนั้นครูผู้สอนแจกสมุดคู่มือการทำกิจกรรมให้กับนักเรียนทุกคน และทำการศึกษาขั้นตอนการเล่นจากสมุดคู่มือ ซึ่งผู้เรียนให้ความสนใจสอบถามข้อสงสัยก่อนการเริ่มกิจกรรม รวมทั้งครูผู้สอนแจ้งขั้นตอนการทำกิจกรรมอีกครั้ง หลังจากนั้นครูผู้สอนให้ผู้เรียนไปยังจุดเช็คอินแรกคือ วัดมหาธาตุ ผู้เรียนได้เดินแฉวงจากจุดจอดรถมาถึงวัดมหาธาตุอย่างเป็นระเบียบ และให้ความเคารพสถานที่ไม่ส่งเสียงดัง

หลังจากนั้นผู้สอนเริ่มเกมกิจกรรมน้กสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร สังเกตเห็นได้ว่า ในช่วงขั้นตอนการทำกิจกรรมในจุดเช็คอินแรกผู้เรียนมีความสงสัยยังไม่เข้าใจขั้นตอนวิธีการเล่นเกม แต่พอจุดเช็คอินถัดไปหลังจากผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมแล้ว ผู้เรียนมีความตื่นตัวในการทำกิจกรรมภายในกลุ่มของตนเองที่จะแสวงหาความรู้เพื่อปฏิบัติตามบัตรกิจกรรมให้สำเร็จ จนได้รับกับ secret code ที่ต้องสะสมให้ครบทุกจุด โดยมีแผนที่ลายแทงให้ผู้เรียนได้เดินไปในแต่ละจุดเช็คอินเพื่อค้นคว้าหาคำตอบในจุดเช็คอินสุดท้าย ตลอดจนการทำกิจกรรมผู้เรียนมีความสนุกสนาน และมีความสุขกับการได้ทำกิจกรรมเมื่อได้ออกมาเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านที่มากบอกเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมือง โดยปราชญ์ชาวบ้านนั้นได้อยู่ร่วมสมัยกับการตั้งศาลหลักเมืองพิจิตร จึงทำให้ได้รับความสนใจจากผู้เรียนที่รับฟังและสอบถามสัมภาษณ์ด้วยความสงสัยใคร่รู้เป็นอย่างมาก อีกทั้งเจ้าอาวาสวัดนครชุมที่ได้มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ประวัติความเป็นมาของวัดนครชุม พุทธลักษณะพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ประวัติหลวงพ่อเพชร เป็นต้น ซึ่งผู้เรียนมีความสนใจในเรื่องราวประวัติความเป็นมารับฟังเรื่องดังกล่าวอย่างตั้งใจ ซึ่งในแต่ละห้องเรียนนั้น ผู้วิจัยได้เปลี่ยนชุด secret code ที่แตกต่างกันออกไปของคำตอบ เพื่อให้เกิดความ

เหมาะสมกับผู้เรียนและเกิดความสนุกสนานตื่นเต้นที่ผู้เรียนไม่สามารถคาดเดาคำตอบได้เหมือนกัน กับห้องอื่นที่มีการจัดกิจกรรมน้กสีบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรไปก่อนแล้ว

ทั้งนี้จากการสังเกต ยังพบว่า ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดพิจิตร ตลอดจนความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตที่สืบทอดมาปัจจุบัน อีกทั้งผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบจากประสบการณ์ตรงภายนอกห้องเรียน ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และนำไปสู่การสร้างจิตสำนึก การร่วมมือกันอนุรักษ์ รักษา และหวงแหนแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตรที่ยังหลงเหลืออยู่ ด้วยประการนี้จึงถือว่าเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังเยาวชนรุ่นหลังให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญ รวมทั้งยังทำให้เกิดการตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร จึงเกิดการขยายผลและนำไปต่อยอดองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์รวมกลุ่มกันเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบโครงการประวัติศาสตร์น้กสีบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร โครงการประวัติศาสตร์เรื่องตำนานชาละวัน โครงการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ “สถานเก่าเล่าเรื่อง” และโครงการประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรผ่านบทเพลง ทั้งนี้ยังเป็นการเริ่มต้นฝึกฝนอาชีพมัคคุเทศก์อีกด้วย

2.2 ด้านผู้สอน

ผลการวิจัยการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร บนฐานชุมชนจากการสังเกตครูผู้สอน พบว่า บทบาทของครูถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนที่ครูผู้สอนมีส่วนสร้างสรรค์ ออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งครูต้องมีทัศนคติที่ดี มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เพื่อถ่ายทอดความรู้และความสามารถให้กับผู้เรียนอย่างเต็มที่ อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญ ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก คือ ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้นมีความหมายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและแก้ไขปัญหาได้ อีกทั้งครูผู้สอนทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกและเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้ตลอดการทำกิจกรรม ซึ่งแน่นอนที่ผลลัพธ์จะเกิดกับตัวผู้เรียนเอง โดยผู้วิจัยได้สร้างสรรค์เกมเข้ามาใช้ในการทำกิจกรรม รวมทั้งมีการบูรณาการเข้ากับรายวิชาภาษาไทย ศิลปะ และวิชาภูมิศาสตร์โดยเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้รอบด้าน และมีการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน จากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบและไม่ชอบ รวมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในการ

เรียนรู้ และยังสามารถสร้างความคิดรวบยอดเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกสนุกสนานต่อการทำกิจกรรมการเรียนรู้

2.3 ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้

เป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เกิดการถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณค่าต่อการเรียนการสอน ทั้งกับผู้สอนและผู้เรียนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ สื่อช่วยให้บรรยากาศในการสอน เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น ช่วยแบ่งเบาภาระของครูผู้สอนในการเตรียมเนื้อหาเพราะอาจให้นักเรียนศึกษาได้จากสื่อ และช่วยให้ครูผู้สอนคิดค้นเทคนิควิธีการใหม่ๆ ที่ช่วยในการเรียนรู้เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น และในส่วนของผู้เรียน สื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในเวลาอันสั้น เกิดความคิดรวบยอดได้อย่างถูกต้องจากกระบวนการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กระตุ้นความสนใจในการเรียนและสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนได้ดี ผลการวิจัยจากการสังเกต พบว่า มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ สมุดคู่มือกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ชุดกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ที่มีการใช้เกมเข้ามาเป็นสิ่งขับเคลื่อนกระตุ้นการเรียนรู้กับผู้เรียน และผู้เรียนต้องจินตนาการเพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมทางความคิด พร้อมกับเชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับผู้เรียน และจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร เป็นสถานที่ให้ข้อมูลความรู้ บรรยากาศภายในอุทยานร่มรื่นเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ของผู้เรียน โดยมีครูผู้สอนเป็นที่ปรึกษาและส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมั่นใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีศักยภาพสูงสุดของแต่ละคน รวมทั้งมีการบูรณาการกลุ่มการเรียนรู้ และส่งเสริมการทำงานกันเป็นทีมตามความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ได้สัมผัสกับบรรยากาศยังสถานที่จริง ส่งผลทำให้เกิดความหวงแหนและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในชุมชนท้องถิ่น จนนำไปสู่การร่วมอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป โดยผู้เรียนเกิดความอิสระต่อการเรียนรู้ภายนอกชั้นเรียน ครูและผู้เรียนร่วมกันเสนอประเด็นปัญหา เพื่อสร้างความสนใจนำไปสู่การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยใช้คำถามกระตุ้นในการซักถาม ทบทวนหรือแสดงความคิดเห็นให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ และสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความกล้าคิด กล้าพูด ซึ่งทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณค่า รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและยั่งยืน

2.4 ด้านระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem)

ผลการวิจัย พบว่า ผู้เรียนเกิดอิสระทางการเรียนรู้ การเรียนการสอนที่ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน นับว่าเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและ

สามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทุกคนได้สูงสุด เพื่อการตอบโจทย์การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 โดยมีการนำเกมและสื่อต่าง ๆ เข้ามาขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ สามารถสร้างการเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนไปพร้อมกันได้ และเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ให้มีศักยภาพการเรียนรู้ที่ก้าวไกล สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการออกแบบและพัฒนาบรรยากาศในชั้นเรียนเกี่ยวกับพื้นที่ภายในอุทยานเมืองเก่าพิจิตรที่มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม รมรื่น แต่ละจุด เชื้อคือนอยู่ไม่ห่างไกลกัน สามารถเดินทำกิจกรรมได้ เวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละจุด เชื้อคือน ใช้เวลาประมาณ 30 นาทีต่อ 1 จุด เชื้อคือน มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม เนื้อหาและตัวชี้วัดที่ผู้เรียนในช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน

ดังนั้นกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรสามารถตอบโจทย์ Learning Ecosystem ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังจิตสำนึก ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความเกื้อกูลและแบ่งปัน มีความภูมิใจในความเป็นชาติไทยอย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในโลก และมุ่งให้เกิดสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ต่อการจัดกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ผู้สอนยังเป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ผู้เรียนต้องการได้ โดยบรรยากาศในชั้นเรียนยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอนเอง บรรยากาศภายในอุทยานรมรื่นมีสภาพที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ที่มีความเป็นกันเองและให้อิสระในการเรียนรู้ เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จของผู้เรียนผู้สอนควรคำนึงถึงผู้เรียนโดยจะต้องหากวิธีที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุด จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ คือ COVIDS ทั้งนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดการตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร และต่อยอดเป็นโครงการประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดความคงทนของความรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น

อภิปรายผล

จากการศึกษากิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนนำไปสู่การสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนภายใต้กิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” ซึ่งสอดคล้องกับ Melville (2006) และ Thoughtful Learning (2017) เป็นการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place Based Learning) และการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน จนเกิดการเรียนรู้จากการทำงาน (Work-Based Learning) เป็นการเพิ่มทักษะกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมศักยภาพของผู้เรียนที่มีมากกว่าในห้องเรียนโดยการจัดการเรียนรู้อย่างแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่จริงตาม

แนวคิดที่กล่าวข้างต้น จะสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยตัวผู้เรียนเองจากประสบการณ์ตรง และเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนอีกด้วย

ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้สอดคล้องกับ Mckinny (2008 อ้างอิงใน มนตรี ศิริจันทร์ชื่น, 2554, น. 27-28) ที่ได้เสนอตัวอย่างรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning ได้ดี คือ การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกมเข้ามาบูรณาการในการเรียนการสอน ซึ่งใช้ได้ทั้งในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นการสอน การมอบหมายงาน และขั้นการประเมินผล โดยการใช้เกมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ มีทั้งหมด 6 จุด เช็คอิน ในลักษณะการเรียนรู้เป็นฐาน (Walk Rally) ผู้เรียนทุกคนจะได้รับสมุดคู่มือในการทำกิจกรรม ซึ่งภายในสมุดคู่มือการทำกิจกรรม ประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับนักเรียน มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสมุดถามตอบ โดยผู้เรียนต้องทำความเข้าใจกับขั้นตอนของกิจกรรม และทำการแบ่งกลุ่มซึ่งแต่ละคนในกลุ่มจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในสมุดถามตอบ ให้เรียบร้อยตามระยะเวลาที่กำหนด จากนั้นแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนรับบัตรกิจกรรมเริ่มเกมรับงาน และรับบัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 1 โดยให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบเพื่อหาจุดเช็คอินถัดไป เช่น อยู่ใกล้เหมือนอยู่ไกลต้องข้ามน้ำไป อยู่ทางทิศตะวันออกของวัดมหาธาตุ เป็นอุโบสถ มีใบเสมาสองชั้น เป็นต้น หลังจากนั้นเมื่อกลุ่มผู้เรียนตอบคำถามในบัตรกิจกรรมถูกต้องในระยะเวลาที่กำหนด จึงจะได้รหัสลับ (Secret Code) เพื่อไขปริศนาในจุดสิ้นสุดของเกมจึงจำเป็นต้องเก็บเป็นความลับ เช่น นึกถึงอะไร เมื่อพูดถึงพิจิตร เป็นต้น โดยผู้เรียนจะต้องค้นหาคำตอบดังที่กล่าวมาจนครบทั้ง 6 จุดเช็คอิน ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวจะใช้คะแนนเป็นสิ่งกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ คะแนนดังกล่าว คือ คะแนนในเกมเพื่อทำกิจกรรม ซึ่งไม่มีผลต่อการวัดประเมินผลการเรียนในชั้นเรียน ผู้เรียนจึงเรียนรู้ได้อย่างอิสระและมีความสุขในสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ (Happiness Space)

สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของ ทิศนา ขัมมณี (2560) ที่มีจุดมุ่งเน้น 5 ประการ ดังนี้ 1) แบบเน้นตัวผู้เรียน 2) แบบเน้นความรู้ ความสามารถ 3) แบบเน้นประสบการณ์ 4) แบบเน้นปัญหา 5) แบบเน้นทักษะ กระบวนการ และยังได้สอดคล้องกับ Collins and Greenwood (2003) ซึ่งการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเอง ผู้เรียนเป็นผู้ค้นหาความรู้ ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระลงในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและยั่งยืน กิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ยังเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ประสบการณ์จริงที่สอดคล้องกับแนวคิดของ อัจฉรา ศรีพันธ์ (2561) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning) โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม โดยมีความเชื่อว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร

ตลอดจนเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่น และเห็นคุณค่าเกิดความหวงแหนแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นที่ยังหลงเหลืออยู่ ทั้งนี้คุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายของประเทศไทยในยุค 4.0 และเป็นทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียนในการสร้างจิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความภูมิใจในความเป็นไทยอย่างมีศักดิ์ศรี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิทัลของผู้เรียน และสามารถเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและพลเมืองโลกได้

และยังได้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีกรอบเป้าหมายจุดเน้นที่กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ต้องมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตน ทำให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีความสำนึกรักผูกพันกับท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษและถิ่นฐานบ้านเกิด ซึ่งในบริบทประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรยังได้มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติ หากพิจารณาถึงพัฒนาการของสังคมในแถบลุ่มแม่น้ำน่าน พบว่า เมืองพิจิตรตั้งอยู่บนดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมและการปกครองมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งสอดคล้องกับตำนานเมืองพิจิตรที่ปรากฏหลักฐานในพงศาวดารเหนือเรื่องการก่อตั้งอาณาจักรโบราณในดินแดนสุวรรณภูมิของประวัติศาสตร์ชาติไทย คือ อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรโยนก และอาณาจักรโคตรบูรณัม ทั้งนี้ยังมีนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์หลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของเมืองพิจิตรในสมัยสุโขทัยต่อเนื่องถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาในการตั้งรับทัพของข้าศึก อีกทั้งศิลาจารึกและเอกสารพงศาวดารได้ปรากฏชื่อเมือง สันนิษฐานว่าเป็นเมืองพิจิตร หลายแห่ง ทั้งชื่อ สระหลวง ปากยม โขมบุรี และคนที จนเมื่อเกิดการปฏิรูปการปกครองและจัดการหัวเมืองขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. 1998 จึงได้ปรากฏชื่อ “เมืองพิจิตร” แม้เมืองพิจิตรจะไม่ได้มีสถานะเป็นเมืองสำคัญ แต่เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ใจกลางของอาณาจักรและเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางสัญจรสำคัญระหว่างเมืองใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำน่านเก่า (แม่น้ำพิจิตร) และแม่น้ำยม ทำให้เมืองพิจิตรมีบทบาทหลายครั้งในทางประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชาติมาอย่างช้านาน

ซึ่งผลการวิจัยหลังจากที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ภายใต้กิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” แล้วนั้น ยังทำให้ผู้เรียนเกิดการตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตร จึงเกิดการขยายผลและนำไปต่อยอดองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์รวมกลุ่มกันเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบโครงการงานประวัติศาสตร์นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร โครงการงานละครประวัติศาสตร์เรื่องตำนานชาละวัน โครงการงานเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ “ลานเก่าเล่าเรื่อง” และโครงการงานประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรผ่านบทเพลง ทั้งนี้ยังเป็นการเริ่มต้นฝึกฝนอาชีพภาคพิเศษด้วย จะเห็นว่าผู้เรียนสามารถจัดการองค์ความรู้ผ่านโครงการงานประวัติศาสตร์ได้อย่างหลากหลายรูปแบบ ทำให้เกิด

ความคงทนและถาวรของความรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะ กิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร บนฐานชุมชน โดยผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรศึกษาบริบทของพื้นที่และแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในจังหวัดพิจิตรต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตนเองอย่างถ่องแท้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังหลงเหลืออยู่

1.2 ควรปรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเกมที่สอดคล้องกับผู้เรียนและในส่วนของชุด Secret Code ควรมีหลายชุด เพื่อให้เกิดความแตกต่างของคำตอบ

1.3 ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการหลากหลายสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานขึ้นเดียว แต่สามารถประเมินผลได้หลายสาระการเรียนรู้

1.4 ควรจัดให้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่หลากหลายในจังหวัดพิจิตรที่เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ไม่ได้หมายความถึงการเดินทางออกไปศึกษายังสถานที่ต่างๆ นอกโรงเรียนเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการได้พูดคุย สัมภาษณ์ บุคคลต่างๆ หรือแม้กระทั่งการได้สังเกตการทำงานโครงการประวัติศาสตร์ของเพื่อนร่วมชั้นอย่างใกล้ชิด

1.5 ควรนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้เรียนในบริบทอื่นๆ หรือกลุ่มสาระต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

1.6 ควรนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติขณะเรียนรู้ในรูปแบบขั้นตอนการทำงานของนักประวัติศาสตร์ไปใช้ที่เป็นกระบวนการสืบสวนทางประวัติศาสตร์เริ่มตั้งแต่การอ่าน การค้นคว้า การสืบค้น การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ตีความข้อมูลสารสนเทศจากข้อมูลหลักฐานต่างๆ ไปจนถึงการสรุปและสร้างการอธิบายถึงองค์ความรู้โดยอาศัยข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้นั้น ผู้สอนต้องเตรียมตนเองให้พร้อมก่อน ทั้งในด้านความรู้ทางเนื้อหาวิชาการประวัติศาสตร์ และเทคนิควิธีการสอนต่างๆ และจัดสรรเวลา เพื่อได้แนะนำผู้เรียนเพิ่มเติมในเรื่องวิธีการศึกษา โดยเฉพาะการคิดทางประวัติศาสตร์และการนำเสนอข้อมูลหลักฐานต่างๆ เบื้องต้นตามประเด็นหรือเรื่องที่จะศึกษาแก่

ผู้เรียนก่อน และแนะนำแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์แก่ผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนได้ศึกษา และสร้างองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ด้วยตนเองได้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาและพัฒนานวัตกรรมในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21

2.2 ควรมีการวางแผนหรือเตรียมการในกรณีที่มีผู้เรียนไม่ได้ศึกษาเนื้อหามาก่อนล่วงหน้า

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนระหว่างห้องที่เรียนในชั้นเรียน และชั้นเรียนที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.4 ควรมีการวิจัยที่เน้นการศึกษาวิถิตี และกระบวนการคิดโดยกำหนดตัวชี้วัดด้านพฤติกรรมการคิดของผู้เรียนให้ชัดเจน

2.5 ควรมีการศึกษาและเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในบริบทที่แตกต่างกันเชิงพื้นที่ ในจังหวัดพิจิตรและจังหวัดต่างๆ

2.6 ควรมีการวิจัยและติดตามผลกับผู้เรียนว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และด้านทักษะการคิด เจตคติ

2.7 ควรมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา รวมทั้งอาจจำแนกตามบริบทของสังคม และชุมชนที่แตกต่างกัน

2.8 ควรมีการวิจัยและพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสร้างความตระหนักด้วยการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้จัดการเรียนการสอนสู่มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุเป้าหมาย

2.9 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่จำแนกตามประเด็นหรือลักษณะเฉพาะของแหล่งเรียนรู้ เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามลักษณะเฉพาะของแหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทต่อไป

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ตารางแสดงเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
2. แบบสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาด้านตำนาน นิทาน ความเชื่อ เรื่องเล่า และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ในเขตอุทยานเมืองเก่า จังหวัดพิจิตร
3. แบบสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน
4. แบบสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน
5. แบบประเมินการสังเกต
6. แบบคำถามในการสนทนากลุ่ม

ตารางแสดงเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

นักเรียน ระดับชั้น มัธยมศึกษา ปีที่ 6	เกณฑ์ที่ 1 นักเรียนใน โรงเรียน พิจิตร พิทยาคม	เกณฑ์ที่ 2 นักเรียนอยู่ ในความ รับผิดชอบ ของ ครูผู้สอน	เกณฑ์ที่ 3 นักเรียนมี เวลา เหมาะสม กับการ เข้าร่วม กิจกรรม	เกณฑ์ที่ 4 นักเรียนมี ความสนใจ ในการเข้า ร่วม กิจกรรม	เกณฑ์ที่ 5 นักเรียนเข้า ร่วมโครงการ แฟนพันธุ์แท้ ประวัติศาสตร์
นักเรียน ม.6/1	√	√		√	
นักเรียน ม.6/2	√				
นักเรียน ม.6/3	√	√	√	√	√
นักเรียน ม.6/4	√				
นักเรียน ม.6/5	√	√	√		
นักเรียน ม.6/6	√				
นักเรียน ม.6/7	√	√	√		
นักเรียน ม.6/8	√				
นักเรียน ม.6/9	√	√			
นักเรียน ม.6/10	√			√	

แบบสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมา

ด้านตำนาน นิทาน ความเชื่อ เรื่องเล่า และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

ในเขตอุทยานเมืองเก่า จังหวัดพิจิตร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนด้านตำนาน นิทาน ความเชื่อ เรื่องเล่าของชุมชน และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ในเขตอุทยานเมืองเก่า จังหวัดพิจิตร เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านในเขตตำบลเมืองเก่า ชาวบ้านในเขตตำบลโรงช้าง เจ้าอาวาสวัดนครชุม เจ้าหน้าที่สำนักวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโรงช้าง อดีตหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นพิจิตร และหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นพิจิตร ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดพิจิตรมีความเป็นมาอย่างไร และประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ข้อที่ 2 แหล่งเรียนรู้ในอุทยานเมืองเก่าพิจิตร อาทิเช่น ถ้ำชาละวัน วัดมหาธาตุ ศาลหลักเมือง วัดนครชุม เกาะศรีมาลา มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 3 สภาพของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ในประเด็นด้านการตั้งชุมชนเมืองพิจิตร มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

.....

.....

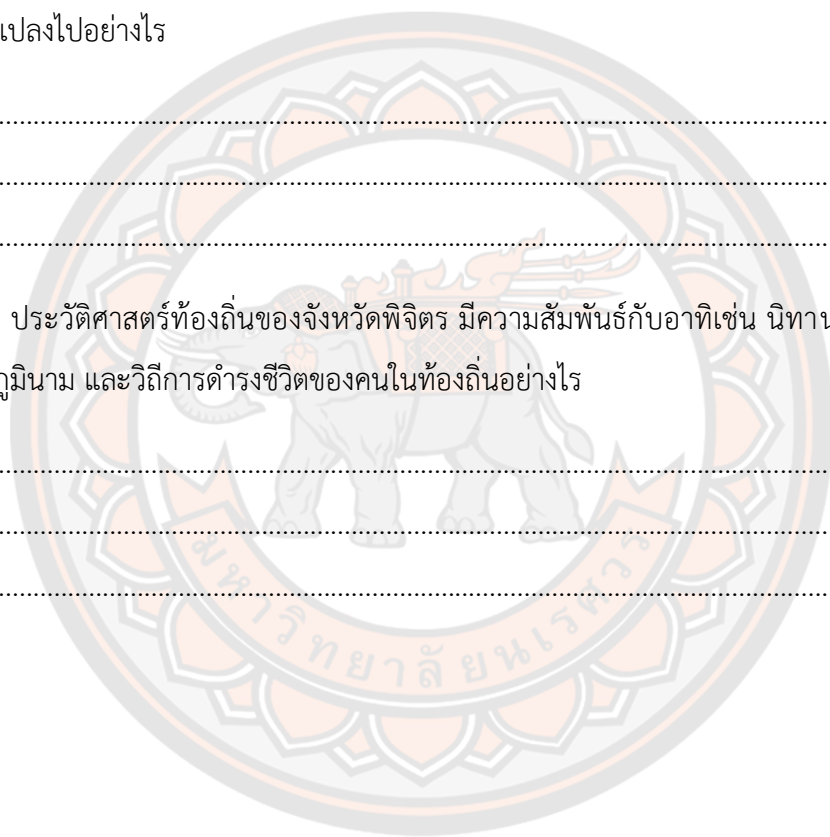
.....

ข้อที่ 4 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร มีความสัมพันธ์กับอาทิวาต นิทาน ตำนานเรื่องเล่า คติชน ภูมินาม และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างไร

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม และ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 ประสบการณ์เรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 2 แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 3 พฤติกรรมของนักเรียนในห้องเรียนต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 4 แนวคิดในการส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนรักท้องถิ่นเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านทัศนคติ ความคิดเห็น ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่า พิจิตรบนฐานชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้เรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 มีทัศนคติอย่างไรกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

.....

.....

.....

ข้อที่ 2 รู้สึกอย่างไรบ้างกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

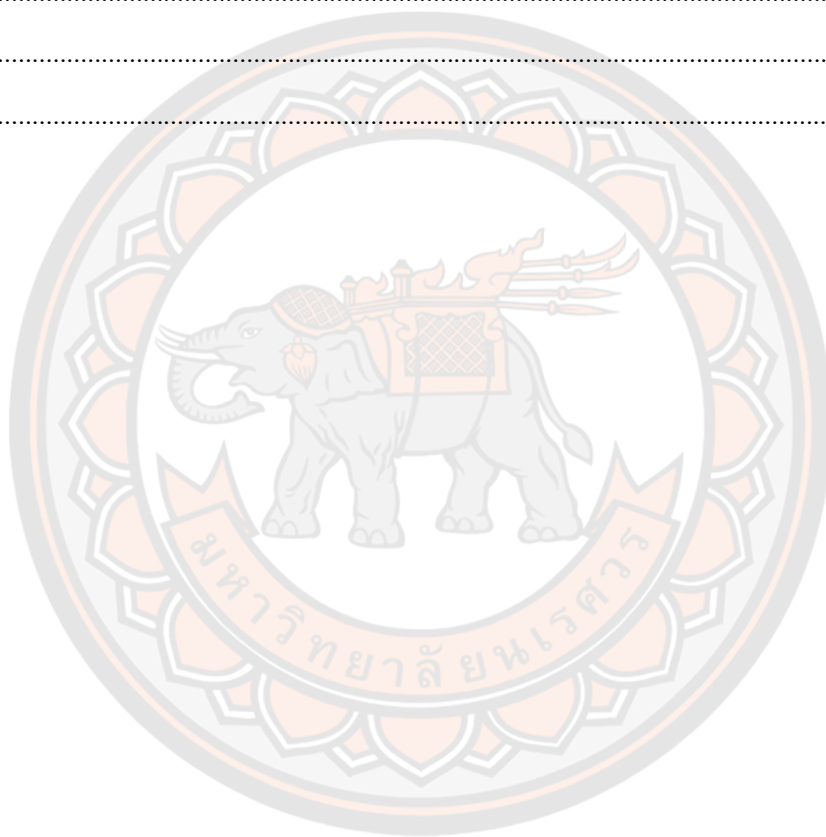
.....

.....

.....

ข้อที่ 3 พบปัญหาในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ภายในห้องเรียนอย่างไรบ้าง

ข้อที่ 4 สิ่งที่คุณคาดหวังต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

แบบประเมินการสังเกต

กรอบการสังเกต	รายการที่สังเกต	ผลการสังเกต
1. กิจกรรม	- มีการฝึกปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน สังเกตจากการมอบหมายงาน	
2. วิธีการทำกิจกรรม	- มีเทคนิควิธีการสอนที่เน้นกระบวนการคิด การใช้เหตุผล - การคิดวิเคราะห์	
3. บรรยากาศของการทำกิจกรรม	- สภาพการเรียนการสอน - ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การโต้ตอบ ชักถาม การแสดงความคิดเห็น	
4. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน	- ผู้เรียนมีการสะท้อนกลับ - รอยยิ้ม - ความสนใจของผู้เรียน - ความกระตือรือร้น	
5. บุคลิกท่าทาง	- บุคลิกท่าทางของวิทยากร - บุคลิกท่าทางของผู้เรียน	
6. ภาพรวมของกิจกรรม	ตามบริบทและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม

ชื่อกลุ่ม.....วันที่..... ช่วงเวลา () ภาคเช้า () ภาคบ่าย

พฤติกรรมที่สังเกต	มีน้อย			มีเสมอ	
	1	2	3	4	5
1. การเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น					
2. การเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดี					
3. การสนับสนุนและคอยช่วยเหลือกัน					
4. การตอบสนองต่อกิจกรรม					
5. ความรับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้น					
6. ความกระตือรือร้นของทีม					
7. การตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ					
8. การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ					
9. การใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเวลา					
10. ผลงานมีคุณภาพ					

แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

ต่อการทำกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ชั้น/ห้อง.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: เป็นการศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็น ภายหลังจากการทำกิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร เพื่อนำมาสรุปผลการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้เรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 มีความรู้สึกต่อการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ในครั้งนี้
อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 2 เปรียบเทียบการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรนอกห้องเรียนมีข้อแตกต่างอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 3 พบปัญหาในการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรในครั้งนี้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 4 แนวทางต่อการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์อย่างไรบ้าง หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

.....

.....

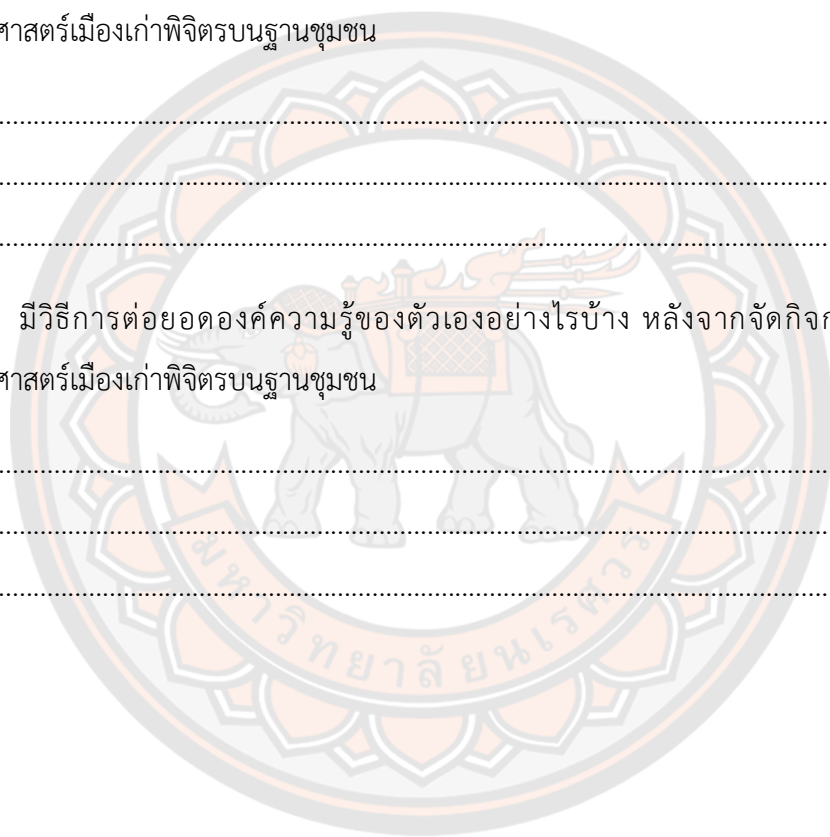
.....

ข้อที่ 5 มีวิธีการต่อยอดองค์ความรู้ของตัวเองอย่างไรบ้าง หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

และรายชื่อผู้ที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ดร.สมศักดิ์ สุภีรักษ์ ตำแหน่ง คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คุณวุฒิ
ปริญญาเอก สาขาวิชา กศ.บ. การสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านสังคมศึกษา

2) นางสาวอมรรัตน์ เจริญทิม ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ คุณวุฒิสูงสุด ปริญญาโท
สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

เป็นครูผู้สอนและวิทยากรในโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการสอนสังคมศึกษาในระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และมีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรการสอน

3) นายพิชิต ไผ่อุปสี ตำแหน่ง ครู ระดับ คศ.1 คุณวุฒิสูงสุด ปริญญาโท สาขาวิชา คบ.
สังคมศึกษา โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และสังคม
ศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้รู้ของท้องถิ่นที่ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราว
ความเป็นมาด้านตำนาน นิทาน ความเชื่อ เรื่องเล่า และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ในเขตอุทยาน
เมืองเก่า จังหวัดพิจิตร

1) นายบุญชู เพิ่มโภค อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 133 หมู่ 8 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัด
พิจิตร ตำแหน่ง ปราชญ์ชาวบ้าน

เป็นปราชญ์ชาวบ้านมีความรู้ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์
ความรู้ ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด และเห็นความเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่
ปัจจุบัน จนชาวบ้านขนานนามว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” และสามารถให้ข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่า

เกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์ในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร โดยเฉพาะเป็นผู้ที่อยู่ร่วมยุคสมัยในการก่อสร้างศาลหลักเมืองพิจิตร

2) นางศิริพันธ์ รัตนมงคล อายุ 32 ปี บ้านเลขที่ 61 หมู่ 6 ตำบลโรงช้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ตำแหน่ง พนักงานประจำห้องทดลองศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพิจิตร

เป็นชาวบ้านในเขตตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีถิ่นฐานอาศัยมาโดยกำเนิด

3) พระปลัดอนุชาติ นรินโท เจ้าอาวาสวัดนครชุม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

เป็นผู้ที่มีความรู้และให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของวัดนครชุมได้ละเอียดลึกซึ้งและถ่ายทอดเรื่องราวประวัติความเป็นมาของหลวงพ่อเพชร

ผู้สนับสนุนความรู้ทางด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรที่ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาด้านตำนาน นิทาน ความเชื่อ เรื่องเล่า และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ในเขตอุทยานเมืองเก่า จังหวัดพิจิตร

1) นางสุริสา นิลนารถ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ชำนาญการพิเศษ (ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์ และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม) กลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร

2) นางดุลยา ปาเวียง ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลและพิพิธภัณฑสถานเมืองพิจิตร ฝ่ายบริหารงานทั่วไป สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร

3) นางสาวระวีวรรณ โตวารี ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ กลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร

ทั้งสามท่านเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ สามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสายงานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดพิจิตร

4) นางสาวทิวากร เพชรมา ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่ดูแลศาลพ่อปู่หลักเมืองและรับผิดชอบในเขตอุทยานเมืองเก่าพิจิตร

5) นางอรสา พันธุ์สุด ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร และอดีตครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

เป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการสำรวจพื้นที่อุทยานเมืองเก่าพิจิตรในอดีต และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับจังหวัดพิจิตร อีกทั้งมีความเชี่ยวชาญสามารถให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้งที่สุด

6) นางสาวอมรรัตน์ เจริญทิม ตำแหน่ง หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร และครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

เป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญสามารถให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้งที่สุด

ผู้มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร

1) นายบุญธรรม อ่อนจันทร์ ตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ทางด้านการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) นางสาวอมรรัตน์ เจริญทิม ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และสังคมศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

3) นายพิชิต ไพอุปสี ตำแหน่ง ครู โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และสังคม
ศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๕๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร.สมศักดิ์ สุภีรักษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริลักษณ์ วรรณวิจิตร)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๔๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๕๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน คุณอมรรัตน์ เจริญทิม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตติมา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิชิตบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริไลซ์ วนรัตน์วิจิตร)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตติมา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๔๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๕๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๘

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน คุณพิชิต ไพลุปลี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิชิตบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริไลซ์ วรรณวีจิตร)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๕๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๔

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพิจิตรพิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริโชค วนรัตน์วิจิตร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๔๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตรโลก ๖๕๐๐๐

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ท่านคณบดีโรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญญา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริไลซ์ วรรณรัตน์วิจิตร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๔๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๔

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๘

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตติมา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริโลค์ วนรัตน์วิจิตร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตติมา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๕๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโรงช้าง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริไลค์ วรรณรัตน์)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๘๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดนครชุม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือเก็บข้อมูลในการวิจัย จากพระคุณเจ้า บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้าโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้าด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริโชค วนรัตน์วิจิตร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๔๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริโชค วนรัตน์วิจิตร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๕๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๒๕๖๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ รหัสประจำตัว ๖๑๐๗๐๔๒๒ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริไลซ์ วรรณรัตน์วิจิตร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๘-๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นางสาวชุตินา มั่นเหมาะ

โทร ๐๙-๔๖๒๕-๐๐๐๕

ร่วมเฉลิมฉลอง 30 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร

- Internationalization
- Innovative Products
- Integrative Team & Networking

ภาคผนวก ค สมุดคู่มือกิจกรรม นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

และแผนการจัดการเรียนรู้

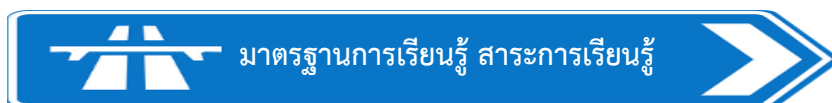

การเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชา ประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนด้วยความซื่อสัตย์และตั้งใจ ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง นักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ใช้เวลา 3 ชั่วโมง
2. แบ่งกลุ่มๆ ละ 5 คน
3. อ่านคำชี้แจง คำชี้แจงการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้าใจก่อนลงมือศึกษาชุดกิจกรรมการเรียนรู้
4. ศึกษาสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้
5. ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
6. เมื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามบัตรกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ตรวจสอบสมุดถาม-ตอบ และนำเสนอครูผู้สอน

ข้อควรปฏิบัติ

1. หากมีข้อสงสัยคำอธิบายให้สอบถามครูผู้สอน เพื่อร่วมกันสรุปข้อสงสัยนั้น ๆ
2. เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นักเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองจนกว่านักเรียนทำกิจกรรมเสร็จ

มาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

- **มาตรฐาน ส 4.1** เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด

ข้อที่ 1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

- ประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงของชุมชนและท้องถิ่น
- หลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- คุณค่าและความสำคัญของการศึกษาประวัติความเป็นมาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและ

ท้องถิ่น

- **มาตรฐาน ส 4.3** เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด

ข้อที่ 5 วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

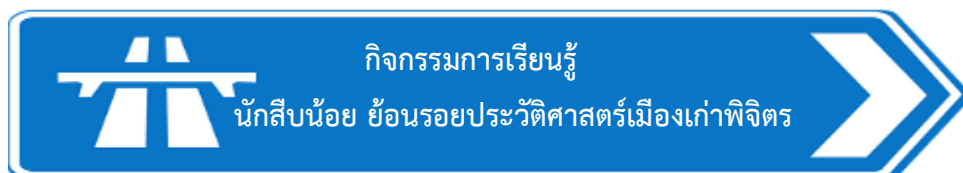
- แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
- มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

2. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง

3. เพื่อนำความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน

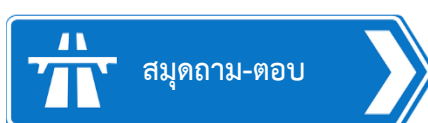

จุดเช็คอิน	กิจกรรม	ระยะเวลา
1	ลานเก่าเล่าเรื่อง	30 นาที
2	สื่อเสียงเมืองงาม	30 นาที
3	สมนามหลวงพ่อเพชร	30 นาที
4	เกร็ดวรรณคดี	30 นาที
5	กุ่มกัลชาละวัน	30 นาที
6	กล่าวขานเมืองพิจิตร	30 นาที

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 1 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคล ใ้ ความรู้ วิทยากร เกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย

วัดมหาธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร

ข้อที่ 1. จากภาพดังกล่าว มีความเหมือนหรือแตกต่างจากวัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. วัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร เป็นสถาปัตยกรรมในสมัยใด และมีลักษณะเด่นอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 3. ภายในสุปวัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร บรรจุพระเครื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

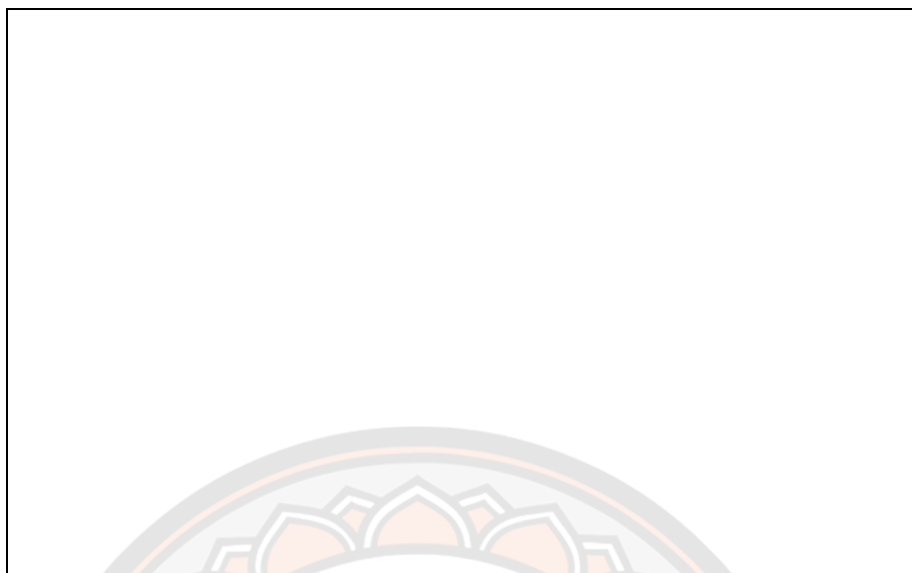
ข้อที่ 4. วัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร จัดว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทใด และมีความน่าเชื่อถือหรือไม่อย่างไร จงอธิบาย

.....

.....

.....

ข้อที่ 5. ให้นักเรียนจินตนาการวัดมหาธาตุ จังหวัดพิจิตร ในอดีต พร้อมวาดรูป (sketch) ประกอบจินตนาการให้สวยงาม

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน
3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรมเริ่มเกมรับงาน ในจุดเช็คอินที่ 1

จุดเช็คอินที่ 1 ผู้เรียนอยู่ ณ วัดมหาธาตุ ภายในอุทยานเมืองเก่าพิจิตร

สมมติว่า... นักเรียนเป็นนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่หลงยุคเข้ามาในอดีตและต้องการหาหนทางกลับบ้านนั้นก็คือปัจจุบัน แต่ต้องทำภารกิจตามล่าหารหัสลับที่จะเป็นกุญแจสำคัญพากลับบ้าน (ขอจงตั้งใจและพาทุกคนกลับยุคปัจจุบันให้ได้นะ)

เหตุการณ์เกิดขึ้น... เมื่อคุณครูพานักเรียนมาศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มีนักเรียนกลุ่มหนึ่งกำลังเดินสำรวจกำแพงเมือง และเดินเข้าไปในประตูเมือง ทันใดนั้นเอง !!! นักเรียนกลุ่มนี้เดินทางข้ามมิติมายังอดีต และพบว่าตัวเองยืนอยู่บริเวณวัดร้างแห่งหนึ่ง รอบ ๆ มีแต่เศษซากอิฐปรักหักพัง และเป็นป่ารกทึบ ชวนวังเวง ทุกคนต่างสับสนกับเรื่องที่เกิดขึ้น ในขณะที่ทุกคนกำลังสับสนและพยายามหาทางกลับบ้านอยู่นั้น ก็มีเสียงดังก้องขึ้นมาว่า “หากพวกท่านอยากกลับบ้าน ให้ช่วยกันถอดรหัสลับ....” ขณะนั้นเองก็มีนักเรียนคนหนึ่งสะดุดพบกับเศษแผ่นหินโบราณที่จารึกข้อความพอจะอ่านจับใจความได้ว่า

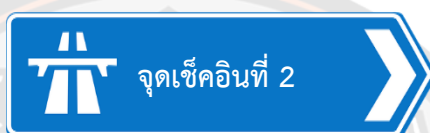
จากนั้นเมื่อภายในกลุ่มทำความเข้าใจเรียบร้อยแล้ว จึงรับบัตรกิจกรรมในจุดเช็คอินที่ 1 ดังนี้

4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม

5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไป
ยังจุดเช็คอินต่อไป

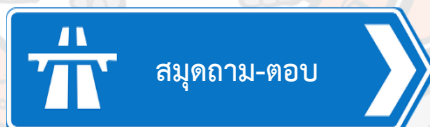
6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 1 เพื่อไข
ปริศนานำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย
ก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 2 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลในความรู้
วิทยาการ และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. นักเรียนเดินทางมาอุทยานเมืองเก่าพิจิตร เห็นซากปรักหักพังของโบราณสถานแล้วคิดอย่างไร
บ้าง โดยร่วมกันอภิปรายและบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ

.....

.....

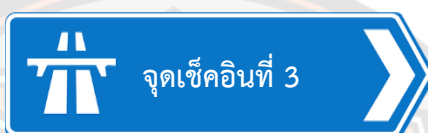
.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน
3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรม ในจุดเช็คอินที่ 2
4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม

5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไป
ยังจุดเช็คอินต่อไป

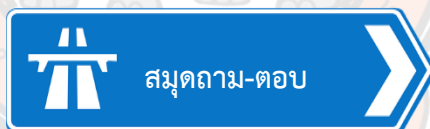
6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 2 เพื่อไข
ปริศนานำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย
ก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 3 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลในความรู้
วิทยาการ และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. จงวิเคราะห์ลักษณะเด่นของจุดเช็คอินที่ 3 โดยร่วมกันอภิปราย และบันทึกลงสมุดถามตอบ

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. โบนัสและวิหารแตกต่างกันอย่างไร จงวิเคราะห์และร่วมกันอภิปราย

.....

.....

.....

ข้อที่ 3. จงวิเคราะห์พุทธลักษณะของพระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร

.....

.....

.....

ข้อที่ 4. วิทยาการชื่อ

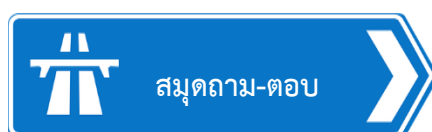
-
2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน
 3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรม ในจุดเช็คอินที่ 3
 4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม
 5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไป
ยังจุดเช็คอินต่อไป
 6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 3 เพื่อไข
ปริศนาลำดับคำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย
ก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 4 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลใบความรู้
วิทยาการ และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. จงเขียนบรรยายลักษณะของจุดเช็คอินที่ 4 โดยร่วมกันอภิปรายและบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. จุดเช็คอินที่ 4 มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทยเรื่องใด และมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร จง อภิปรายร่วมกัน

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน

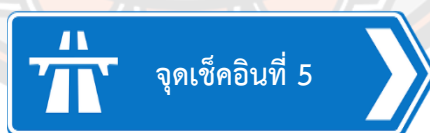
3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรม ในจุดเช็คอินที่ 4

4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม

5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไป ยังจุดเช็คอินต่อไป

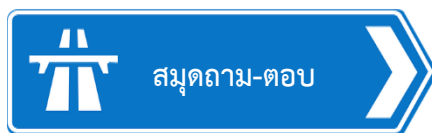
6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 4 เพื่อไขปริศนาลำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อยก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบๆ จุดเช็คอินที่ 5 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลใบความรู้ วิทยากร และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. ตำนานท้องถิ่นในจุดเช็คอินที่ 5 ที่นักเรียนรู้จักและเคยได้ยินมาเป็นอย่างดี โดยบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ

.....

.....

.....

ข้อที่ 2. ตำนานที่กล่าวข้างต้น จัดอยู่ในหลักฐานประเภทใด และมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด จงอธิบาย

.....

.....

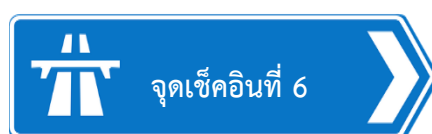
.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน
3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนกลุ่มรับบัตรกิจกรรม ในจุดเช็คอินที่ 5
4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาในบัตรกิจกรรม
5. อ่านบัตรกิจกรรมให้เข้าใจ แล้วลงมือปฏิบัติในแบบฝึกปฏิบัติ จนได้ซึ่งคำตอบเพื่อผ่านไป

ยังจุดเช็คอินต่อไป

6. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกที่ 5 เพื่อไขปริศนานำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อยก่อนไปปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินต่อไป

ให้นักเรียนอ่านแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนทำการสำรวจรอบ ๆ จุดเช็คอินที่ 6 โดยศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคล
ใบความรู้ วิทยากร และบันทึกลงสมุดถาม-ตอบ ของตนเอง

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์คำถาม

ข้อที่ 1. ชื่อของปราชญ์ชาวบ้าน

.....

อายุ.....บ้านเลขที่.....

ข้อที่ 2. เดิมเมือง “พิจิตร” เคยปรากฏชื่อเรียกว่าอะไรบ้าง ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์

.....
.....
.....
.....

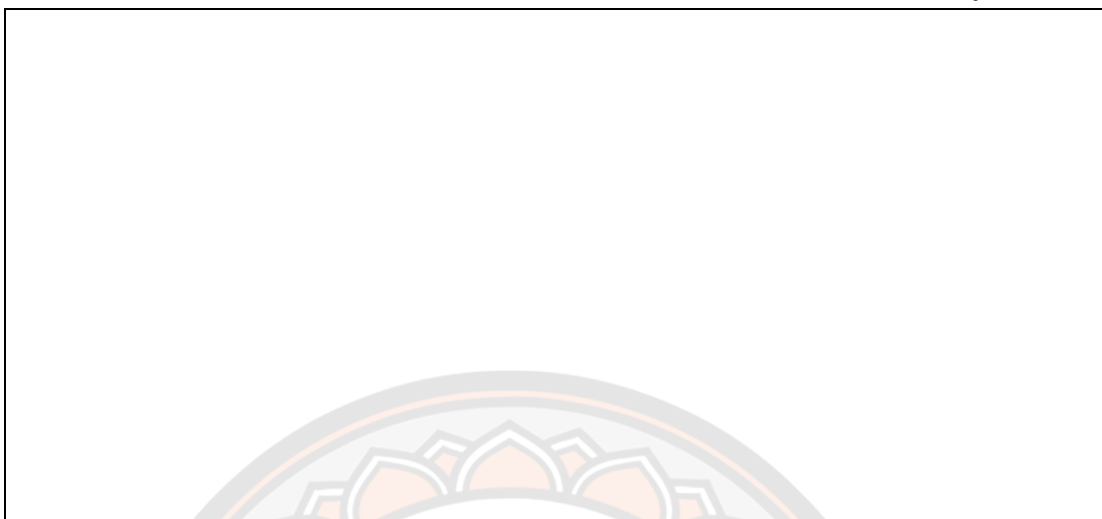
ข้อที่ 3. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ใดบ้างที่กล่าวถึงเมืองพิจิตร

.....
.....
.....
.....

ข้อที่ 4. จงวิเคราะห์จุดเปลี่ยนที่ทำให้เกิดการย้ายเมืองเก่าพิจิตร ไปอยู่ที่บริเวณท่าหลวง

.....
.....
.....
.....

ข้อที่ 5. ให้นักเรียนสร้าง TIME LINE แสดงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองพิจิตร จากอดีตสู่ปัจจุบัน

ข้อที่ 6. จากการทำกิจกรรม นักเรียนมีแนวทางในการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพิจิตร อย่างไรบ้าง

.....

.....

ข้อที่ 7. นักเรียนมีแนวทางในการรวมกลุ่มทำจิตอาสาเพื่อชุมชนในอุทยานเมืองเก่าร่วมกันอย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่างให้ชัดเจนพร้อมอธิบาย

.....

.....

ข้อที่ 8. ให้นักเรียนสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้

.....

.....

2. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอน

3. หลังจากนั้น ส่งตัวแทนกลุ่มรับรหัสลับ (secret code) ซึ่งเป็นกุญแจดอกสุดท้ายที่ 6 เพื่อไขปริศนาที่นำไปสู่คำตอบสุดท้ายของกิจกรรม

4. ส่งตัวแทนกลุ่มตอบปริศนาจากรหัสลับ (secret code) ทั้งหมด เพื่อนำไปสู่คำตอบของกิจกรรม

*เมื่อปฏิบัติกิจกรรมในจุดเช็คอินนี้เรียบร้อยแล้ว เก็บบัตรทุกชนิดและอุปกรณ์ทุกอย่างให้เรียบร้อย

แผนการจัดการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์

นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

วิชา ประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 9 ชั่วโมง จำนวน 1.0 หน่วยกิต

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษา วิเคราะห์ ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ประเด็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ความเป็นมาของชาติไทยสมัยก่อนอาณาจักรสุโขทัยจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการพัฒนาชาติไทยในด้านต่าง ๆ อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออกที่มีต่อสังคมไทย ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย ปัจจัยและบุคคลที่ส่งเสริมสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย การกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจตระหนักในความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทย เกิดความรักความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มุ่งมั่นในการทำงาน

การออกแบบโครงการสอน

กิจกรรมนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 เวลา 9 ชั่วโมง ดังนี้

ตารางออกแบบการสอน กิจกรรมนี้กลับน้อยย่นรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร

แผน	กิจกรรม	จำนวน ชั่วโมง	ชั้น ปฏิบัติ	กระบวนการ	วิธีการสอน	แหล่งเรียนรู้
1	<ul style="list-style-type: none"> - ดูคลิปวิดีโอเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดพิจิตรและศึกษาแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดพิจิตรที่ตนเองสนใจผ่านสื่อออนไลน์ - วางแผนดำเนินการศึกษการจัดทำโครงการงานประวัติศาสตร์ - ศึกษาโครงการการศึกษาค้นคว้าจากสื่อออนไลน์ - ตั้งประเด็นศึกษาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร - ปฏิบัติงานปฏิบัติงาน 	1 1 1 1		กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม	สอนแบบโครงการงาน สอนแบบโครงการงาน สอนแบบโครงการงาน สอนแบบโครงการงาน	YouTube ห้องสมุด YouTube
2	<ul style="list-style-type: none"> - ลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น - โครงการประวัติศาสตร์ - สรุบบองค์ความรู้นำเสนอชิ้นงาน - เผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณชนด้วยสื่อออนไลน์ 	1 1	3	กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ , กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้	สอนแบบโครงการงาน สอนแบบโครงการงาน	อุทยานเมืองเก่าพิจิตร YouTube

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
รายวิชาประวัติศาสตร์ รหัสวิชา ส33103 รวมเวลา 10 ชั่วโมง
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562

1. มาตรฐาน/ตัวชี้วัด

- ส 4.1 ม.4-6/1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ
- ส 4.1 ม.4-6/2 สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ
- ส 4.3 ม.4-6/5 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

2. สาระสำคัญและความคิดรวบยอด

วิธีการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวในอดีตโดยเฉพาะเรื่องราวของท้องถิ่นด้วยและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทย โดยการใช้ทักษะวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อสามารถอธิบายและวิเคราะห์เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นได้อย่างสมเหตุสมผล ย่อมทำให้ผลการศึกษานั้นมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับในด้านวิชาการ ทั้งนี้ต้องสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างโครงงานประวัติศาสตร์

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

- 3.1 มีความรู้ความเข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ (K) (Head)
- 3.2 เกิดทักษะการสืบค้นข้อมูลและการเขียนทางประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมโครงงานได้ (P) (Hand)
- 3.3 ตระหนักและเห็นคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น (A) (Heart)
- 3.4 สร้างองค์ความรู้และความเข้าใจประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร (K) (Head)
- 3.5 เห็นคุณค่าความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง (A) (Heart)

4. สาระการเรียนรู้/สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

- 4.1 สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอตัวอย่างที่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน
- คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์
- กระบวนการทำโครงการทางประวัติศาสตร์

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

- ประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงของชุมชนและท้องถิ่น
- หลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- คุณค่าและความสำคัญของการศึกษาประวัติความเป็นมาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและท้องถิ่น
- ขั้นตอนของวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยนำเสนอตัวอย่างที่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน
- คุณค่าและประโยชน์ของวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- กระบวนการทำโครงการทางประวัติศาสตร์

5. สมรรถนะสำคัญ

5.1 ความสามารถในการคิด

- 5.1.1 คิดอย่างสร้างสรรค์
- 5.1.2 คิดวิเคราะห์
- 5.1.3 คิดสังเคราะห์
- 5.1.4 คิดอย่างเป็นระบบ
- 5.1.5 คิดอย่างมีวิจารณญาณ

5.2 ความสามารถในการแก้ปัญหา

- 5.2.1 กระบวนการสืบค้นข้อมูล
- 5.2.2 คิดแก้ปัญหอย่างมีกระบวนการ
- 5.2.3 ประยุกต์ความรู้มาใช้

5.3 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

- 5.3.1 กระบวนการทำงานกลุ่ม

5.4 ความสามารถในการสื่อสาร

5.4.1 วางแผนและอภิปรายร่วมกันในกลุ่ม

5.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

5.5.1 สืบค้น/เผยแพร่ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

5.5.2 กระบวนการทางเทคโนโลยี

5.5.3 Infographic

5.5.4 google form

5.5.5 kahoot

6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ซื่อสัตย์สุจริต	ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง
มีวินัย	แบ่งหน้าที่และรับผิดชอบทำงานได้ทันตามเวลาที่กำหนด
ใฝ่เรียนรู้	ค้นคว้าและหาความรู้อย่างตั้งใจ
อยู่อย่างพอเพียง	ออกแบบชิ้นงานและเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมประหยัดและเกิดคุณภาพสูงสุด
มุ่งมั่นในการทำงาน	ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างตั้งใจและสามารถทำงานได้สำเร็จ
จิตสาธารณะ	ช่วยเหลือให้คำปรึกษาสมาชิกในกลุ่มและเก็บอุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบ

7. ภาระงาน/ชิ้นงาน

7.1 ภาระงาน

7.1.1 กระบวนการจัดทำโครงงาน

7.1.2 การนำเสนอโครงงาน

7.2 ชิ้นงาน

7.2.1 โครงงานและเอกสารประกอบ

7.2.2 Infographic

8. กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1 (วิธีการสอนแบบโครงงาน : ชั้นที่ 1 ชั้นนำเสนอ)

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนทำความเข้าใจกับจุดประสงค์การเรียนรู้
2. นักเรียนศึกษาคลิปวิดีโอที่ครูผู้สอนจัดเตรียมมาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัด

พิจิตร แล้วร่วมสนทนา เพื่อให้ นักเรียนเกิดความสนใจ โดยใช้คำถามดังนี้

- นักเรียนรู้สึกอย่างไรบ้างหลังจากชมคลิปวิดีโอ

- นักเรียนทราบประวัติความเป็นมาของแต่ละสถานที่ในจังหวัดพิจิตรหรือไม่
- แหล่งข้อมูลที่ควรไปสืบค้น (ห้องสมุด คำบอกเล่า Internet)
- แหล่งข้อมูลมีความน่าเชื่อถือแค่ไหน (ต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์)

ขั้นการจัดการเรียนรู้

3. นักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดพิจิตรที่ตนเองสนใจผ่านสื่อออนไลน์ โดยทำลงบนใบงาน 1 เรื่อง เจาะประวัติศาสตร์

4. นักเรียนออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดพิจิตรที่ตนเองสนใจ

ขั้นสรุป

5. นักเรียนและครูผู้สอนร่วมกันสนทนาในชั้นเรียน

ชั่วโมงที่ 2 (วิธีการสอนแบบโครงการ : ชั้นที่ 2 ชั้นกำหนดความมุ่งหมาย)

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนแบ่งกลุ่ม คละตามความสามารถ แล้วให้นักเรียนแบ่งหน้าที่กันภายในกลุ่ม โดยจะมีประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม ผู้บันทึก และผู้ร่วมกิจกรรม

ขั้นการจัดการเรียนรู้

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ เรื่อง “โครงการประวัติศาสตร์” แล้วร่วมกันสรุป

3. นักเรียนและครูร่วมกันเสนอปัญหาหรือหัวข้อที่สนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นเรื่อง ใกล้ตัวของนักเรียน โดยครูสร้างความตระหนักด้วยการตั้งคำถามชวน

- มีเหตุใดจึงต้องการทำเรื่องนี้หรือสนใจเรื่องนี้
- การทำหรือศึกษาเรื่องนี้ต้องคำนึงถึงสิ่งใด
- มีองค์ประกอบหรือปัจจัยอะไรที่ช่วยให้หัวข้อหรือโครงการนี้ประสบความสำเร็จได้

อย่างลุล่วง

- ศึกษาเรื่องนี้แล้วจะเกิดผลกับนักเรียน หรือ นักเรียนจะได้อะไร

ซึ่งในแต่ละคำถามสามารถเพิ่มประเด็นได้อย่างหลากหลายเพื่อเชื่อมโยงให้นักเรียนมองภาพ ความสัมพันธ์ของเรื่องที่ศึกษา

ขั้นสรุป

4. นักเรียนและครูผู้สอนร่วมกันสนทนาในชั้นเรียน

ชั่วโมงที่ 3 (วิธีการสอนแบบโครงการ : ชั้นที่ 3 ชั้นวางแผน)

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มๆ ละ 5 - 6 คน เพื่อร่วมกันเลือกประเด็นหรือเนื้อหาตามความสนใจเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดพิจิตรแล้ววิพากษ์ภายในกลุ่ม เพื่อศึกษาในเชิงลึก (ครูผู้สอน

เป็นกรรมการควบคุมดูแลการทำโครงการของนักเรียน เพื่อให้คำปรึกษาและชี้แนวทาง ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมของนักเรียน)

2. นักเรียนทบทวนการสำรวจประเด็นหรือเนื้อหาตามความสนใจในชุมชนของท้องถิ่นที่กลุ่มของนักเรียนไปสำรวจมา โดยการสนทนาซักถาม

ขั้นการจัดการเรียนรู้

3. นักเรียนทำการเลือกแหล่งเรียนรู้ที่ตนเองสนใจลงในใบกิจกรรม เรื่อง กำหนดแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่จะศึกษา โดยหาข้อสรุปแหล่งเรียนรู้ที่จะไปร่วมกันเพื่อทำการศึกษานอกสถานที่

4. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอประเด็นเนื้อหาตามความสนใจที่กลุ่มเลือกจะแก้ไขปัญหาและพัฒนา โดยนำเสนอกระบวนการสำรวจและผลการสำรวจข้อมูล เพื่อนักเรียนและครูช่วยกันซักถาม เพื่อให้มองเห็นปัญหาที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ที่นักเรียนจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น

5. นักเรียนและครูร่วมกันยกตัวอย่างการทำงานต่าง ๆ ต้องมีวัตถุประสงค์การทำงานที่ชัดเจน แล้วถามนักเรียนว่า วัตถุประสงค์คืออะไร มีวิธีการเขียนอย่างไร โดยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้และเว็บไซต์ต่างๆ

6. ให้แต่ละกลุ่มศึกษาวิธีการเขียนวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น แล้วให้แต่ละกลุ่มนำเสนอหลักการ วิธีการเขียนวัตถุประสงค์ของการทำงาน เพื่อนักเรียนและครูให้คำแนะนำให้ชัดเจนขึ้น

7. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ตามประเด็นปัญหาที่กลุ่มของนักเรียนพบแล้วนำเสนอ เพื่อนักเรียนและครูช่วยกันให้คำแนะนำปรับปรุงให้วัตถุประสงค์มีความชัดเจนและเขียนได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

ขั้นสรุป

8. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอปัญหา และวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าหาองค์ความรู้เพื่อนำมาแก้ไขและพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ตามปัญหาที่กลุ่มค้นพบ เพื่อนักเรียนและครูช่วยกันตรวจสอบความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การศึกษาค้นคว้ากับปัญหาที่กลุ่มนักเรียนค้นพบ

ชั่วโมงที่ 4 (วิธีการสอนแบบโครงงาน : ชั้นที่ 3 ชั้นวางแผน)

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนอธิบายประเด็นหรือเนื้อหาที่สนใจ เพื่อให้เห็นภาพหรือโครงร่างของเรื่องที่ศึกษา

2. นักเรียนทบทวนการสำรวจ หลักการเขียนปัญหา และหลักการเขียนวัตถุประสงค์ พร้อมยกตัวอย่างผลงานการเขียนของแต่ละกลุ่ม

ขั้นการจัดการเรียนรู้

3. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาโครงร่างการศึกษาค้นคว้าจากสื่อออนไลน์ แล้วอภิปรายตามประเด็นต่อไปนี้

4. ให้นักเรียนพิจารณาแต่ละหัวข้อของโครงร่างการศึกษาค้นคว้าที่ได้รับ แล้วเปรียบเทียบกับหลักการเขียนแต่ละหัวข้อที่ได้ศึกษามาก่อนหน้าและบันทึกข้อคิดเห็น พร้อมบันทึกข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

5. ให้นักเรียนพิจารณาว่ามีหัวข้อใดบ้างที่นักเรียนยังศึกษาไม่ครบในการเขียนโครงร่างการศึกษาค้นคว้า และหัวข้อที่ยังศึกษาไม่ครบ มีหลักและวิธีการเขียนอย่างไร

6. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการอภิปรายข้อกับเพื่อนนักเรียนและครูให้คำแนะนำเพิ่มเติม

ขั้นสรุป

7. นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนโครงร่างการศึกษาค้นคว้าหาคำองค์ความรู้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น ตามประเด็นที่กลุ่มได้สำรวจพื้นที่และกำหนดไว้ แล้วเตรียมนำเสนอโครงร่างการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบที่น่าสนใจครั้งต่อไป

ชั่วโมงที่ 5 (วิธีการสอนแบบโครงงาน : ชั้นที่ 3 ชั้นวางแผน)

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนร่วมกับครูเขียนโครงร่างการศึกษาค้นคว้าหาคำองค์ความรู้ เพื่อนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการเขียนโครงร่างการศึกษาค้นคว้าแต่ละหัวข้อ โดยให้นักเรียนช่วยกันตอบว่าจะต้องเขียนอย่างไร (หัวข้อโครงร่างฯ อย่างน้อยควรมี ชื่อ/ความเป็นมา/ปัญหา/วัตถุประสงค์/สมมุติฐาน/ขอบเขต/ การดำเนินการศึกษาค้นคว้า/ระยะเวลาการทำงาน)

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มทบทวนการเขียนโครงร่างการศึกษาค้นคว้าของกลุ่ม จัดทำให้สมบูรณ์และเตรียมนำเสนอที่น่าสนใจ

ขั้นการจัดการเรียนรู้

3. นักเรียนทำปฏิทินการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายระยะเวลาที่กำหนด

4. นักเรียนนำเสนอโครงร่างที่ละกลุ่ม เพื่อนักเรียนและครูให้คำแนะนำปรับปรุงให้สมบูรณ์

ขั้นสรุป

5. เมื่อนำเสนอครบทุกกลุ่มแล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มปรับปรุงแก้ไขโครงร่างการศึกษาค้นคว้าให้สมบูรณ์ ตามคำแนะนำของเพื่อนและครู

ชั่วโมงที่ 6 – 8 (วิธีการสอนแบบโครงการ : ชั้นที่ 4 ชั้นดำเนินงาน)

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาถึงแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร
 - เคยมาสถานที่นี้หรือไม่
 - ประวัติความเป็นมา
 - ความรู้สึกเมื่อได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ยังสถานที่จริง

ขั้นการจัดการเรียนรู้

3. นักเรียนลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลจากหลักฐานทั้งที่เป็นเอกสาร บุคคล และสถานที่จริง

ขั้นสรุป

4. นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปประเด็นหรือเนื้อหาที่สนใจ เพื่อตอบวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายให้ตรงประเด็นที่ตั้งไว้

ชั่วโมงที่ 9 (วิธีการสอนแบบโครงการ : ชั้นที่ 5 ชั้นประเมินผล)

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. เปิดโอกาสให้นักเรียนพูดคุยแลกเปลี่ยนกันภายในกลุ่มในการจัดทำโครงการ

ขั้นการจัดการเรียนรู้

2. นักเรียนประเมินโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแบบประเมิน โดยนักเรียนเป็นผู้ประเมินว่าโครงการนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ ในการทำโครงการนี้ได้ประโยชน์อย่างไรบ้าง นอกจากนี้ครูประเมินผลตามสภาพจริงจากการสังเกตพฤติกรรมขณะเข้าร่วมทำงานกลุ่มจากการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบการประเมินตามสภาพจริง

3. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำองค์ความรู้ที่ได้มานำเสนอเป็นชิ้นงาน Infographic โดยนักเรียนถอดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านกิจกรรมจากการทำโครงการประวัติศาสตร์

ขั้นสรุป

4. นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน หลังจากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้จากการทำโครงการประวัติศาสตร์

ชั่วโมงที่ 10 (วิธีการสอนแบบโครงการ : ชั้นที่ 6 ชั้นติดตามผล)

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนทบทวนบทเรียนและร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงโครงการที่แต่ละกลุ่มรับผิดชอบ

ขั้นการจัดการเรียนรู้

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันขยายผลของโครงการ โดยทำการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการทำโครงการประวัติศาสตร์ต่อสาธารณะด้วยสื่อออนไลน์กับนักเรียน โดยนักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับผลงาน

ขั้นสรุป

3. นักเรียนและครูร่วมกันความคิดรวบยอด

9. สื่อ/แหล่งเรียนรู้

9.1 สื่อ

9.1.1 หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

9.1.2 แบบบันทึกวางแผนการทำโครงการ

9.1.3 ใบงานเรื่อง เจาะประวัติศาสตร์

9.1.4 ใบกิจกรรม กำหนดแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่จะศึกษา

9.1.5 ใบความรู้ เรื่อง โครงการประวัติศาสตร์

9.1.5 คลิปวิดีโอ

- <https://www.youtube.com/watch?v=NyGD6TBbMuE>

9.2 แหล่งเรียนรู้

9.2.1 ห้องสมุด

9.2.2 เว็บไซต์อินเทอร์เน็ต YouTube

9.2.2 ผู้รู้ในชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/หมู่บ้าน

9.2.3 แหล่งโบราณสถานในชุมชน/หมู่บ้าน

10. การวัดผลและประเมินผล

10.1 วิธีวัดและประเมินผล

- สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
- ประเมินการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

10.2 เครื่องมือวัดและประเมินผล

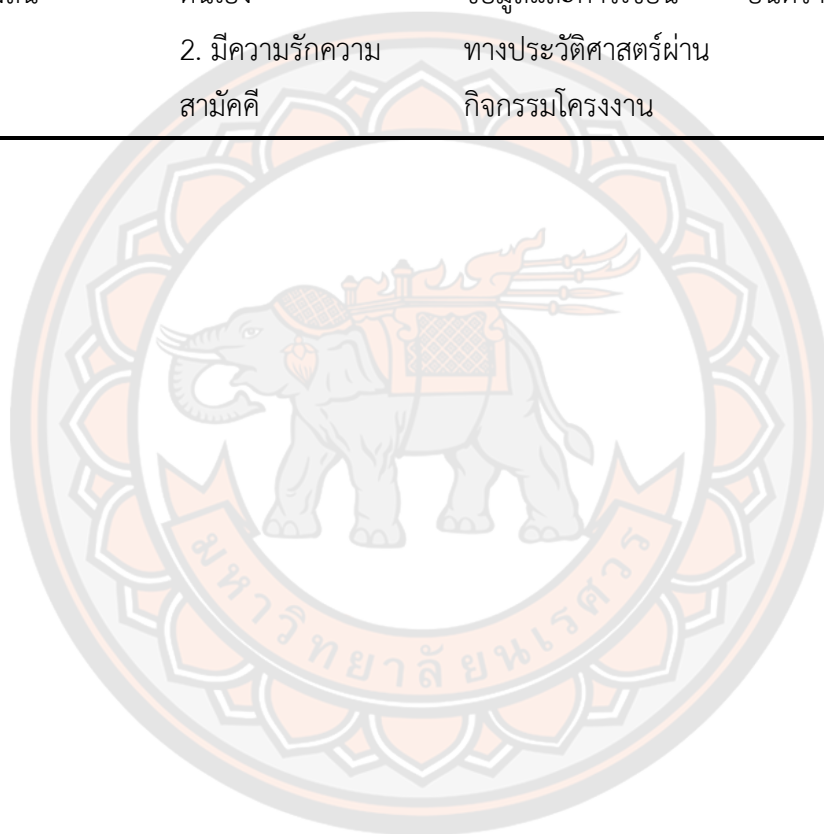
- แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
- แบบประเมินการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

10.3. เกณฑ์การวัดและประเมินผล

- สังเกตแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
- สังเกตการประเมินการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

วิเคราะห์ถอดบทเรียนตามหลักการสำคัญของการจัดกิจกรรม

กิจกรรมพัฒนา สมอง Head	กิจกรรมพัฒนาจิตใจ Heart	กิจกรรมพัฒนาทักษะ การปฏิบัติ Hand	กิจกรรมพัฒนา สุขภาพ Health
การศึกษาเรื่องราว ทางประวัติศาสตร์ ในห้องเรียน	1. การเห็นคุณค่าและ มีความสุขของผลงาน ตนเอง 2. มีความรักความ สามัคคี	การทำงานร่วมกันเป็น กลุ่มในการสืบค้น ข้อมูลและการเขียน ทางประวัติศาสตร์ผ่าน กิจกรรมโครงงาน	มีความระมัดระวัง ในการลงพื้นที่ไม่ให้เกิด อันตราย

ใบงาน
เรื่อง เจาะประวัติศาสตร์

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามที่กำหนดให้ถูกต้อง

1. ทำไมจึงต้องตั้งชื่อเรื่องหรือประเด็นที่จะศึกษา

.....

.....

.....

2. การตั้งชื่อเรื่องมีหลักเกณฑ์อย่างไร

.....

.....

.....

3. หลักฐานประเภทใดบ้างที่จะนำมาใช้ในการศึกษา

.....

.....

.....

4. จะรู้ได้อย่างไรว่าหลักฐานนั้นมีความน่าเชื่อถือได้

.....

.....

.....

5. เพื่อให้ทราบเนื้อความหรือเรื่องราวจากหลักฐาน ควรทำอย่างไร

.....

.....

.....

ใบกิจกรรมที่ 2.2

เรื่อง การเขียนเค้าโครงโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

กลุ่มที่.....

คำชี้แจงให้นักเรียนวางแผนการดำเนินงานโครงการศึกษาประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนเองที่สนใจ
กลุ่มละ 1 เรื่อง

1. ชื่อเรื่อง/ปัญหา
2. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา
3. วัตถุประสงค์
4. สมมติฐาน
5. วิธีการศึกษาค้นคว้า
6. ผลการศึกษา และอภิปรายผล
7. ประโยชน์และข้อเสนอแนะ
8. ความรู้สึกต่อการทำโครงการ
9. เอกสารอ้างอิง
10. ประเมินผลโครงการ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เค้าโครงโครงการงานศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ขั้นตอนการดำเนินงาน

กำหนดตัวบุคคลผู้รับผิดชอบ

ผู้ศึกษา

1.....ประธาน

2.....รองประธาน

3.....กรรมการ

4.....กรรมการ

5.....กรรมการ

โครงการศึกษา.....

.....

ศึกษาข้อมูลทั่วไป เพื่อกำหนดหัวเรื่อง

ข้อมูล

หัวเรื่อง

การกำหนดสมมติฐาน

.....

.....

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. หลักฐานขั้นต้น (ระบุ).....

.....
.....

2. หลักฐานชั้นรอง (ระบุ).....

.....
.....

3. ผู้รู้หรือพยานในท้องถิ่น

(ระบุ).....

.....
.....

4. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

(ระบุ).....

.....
.....

11. ประเมินการเรียนรู้

แบบประเมินโครงการ

เรื่อง

กลุ่มที่..... / รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1.....2.....3.....

4.....5.....

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เนื้อหาของโครงการ					
1. หัวข้อโครงการน่าสนใจ					
2. เนื้อหาละเอียดชัดเจนครอบคลุมหัวข้อ					
3. สมมุติฐานเหมาะสมกับข้อคำถาม					
4. วิธีการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลใช้หาคำตอบได้					
5. หลักฐานในการศึกษามีความหลากหลาย					
กระบวนการทำงาน					
6. มีการวางแผนอย่างมีระบบ					
7. มีการดำเนินงานตามแผน					
8. มีการประเมินและปรับปรุงงาน					
การนำเสนอโครงการ					
9. การรายงานสื่อความหมายได้ชัดเจน					
10. ความสมบูรณ์ของข้อมูล					
11. ความเหมาะสมของรูปแบบที่ใช้นำเสนอ					
12. ข้อเสนอของโครงการบรรลุวัตถุประสงค์					

เกณฑ์การประเมิน

- 5 หมายถึง มากที่สุด
 4 หมายถึง มาก
 3 หมายถึง ปานกลาง
 2 หมายถึง น้อย
 1 หมายถึง น้อยที่สุด

แบบประเมินความสามารถในการนำเสนอผลงาน

เรื่อง.....

กลุ่มที่..... / รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1.....2.....

3.....4.....

5.....

ระดับ	คำอธิบาย
คุณภาพ	
4	นักเรียนอธิบายเรื่องที่เขียนอย่างมีเหตุผล ชัดเจน ระบุใจความสำคัญ มีรายละเอียด ข้อมูลสนับสนุน ใช้ถ้อยคำเหมาะสม อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล
3	นักเรียนอธิบายเรื่องที่เขียนอย่างมีเหตุผล ชัดเจน ขาดรายละเอียดข้อมูลสนับสนุน บางส่วน ใช้ถ้อยคำเหมาะสม อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล
2	นักเรียนอธิบายเรื่องที่เขียนอย่างมีเหตุผล ชัดเจน ขาดรายละเอียดข้อมูลสนับสนุน ใช้ถ้อยคำเหมาะสม อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล
1	นักเรียนอธิบายเรื่องที่เขียนอย่างมีเหตุผล ขาดรายละเอียดข้อมูลสนับสนุน ใช้ถ้อยคำไม่ ค่อยเหมาะสม ไม่มีอ้างอิงอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

เกณฑ์การประเมิน

4 หมายถึง มากที่สุด

3 หมายถึง มาก

2 หมายถึง ปานกลาง

1 หมายถึง น้อย

แบบประเมิน พฤติกรรมการทำงานการทำงานเป็นกลุ่ม
เกณฑ์การประเมิน พฤติกรรมการทำงานการทำงานเป็นกลุ่ม

ระดับคะแนน	4	3	2	1
พฤติกรรม				
1. การร่วมกันวางแผนการทำงาน	ร่วมมือวางแผนการทำงานทุกขั้นตอน สมาชิกทุกคนมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำงานได้เป็นอย่างดี	ร่วมมือวางแผนการทำงานเกือบทุกขั้นตอน สมาชิกส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน	สมาชิกบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือในการวางแผนการทำงานแต่ยังมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน	สมาชิกร่วมมือในการวางแผนการทำงานน้อยมากไม่ค่อยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน
2. การทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	ทำงานได้ครบเต็มความสามารถ พยายามแก้ไขงานด้วยเหตุผล มุ่งมั่นจนงานสำเร็จ	ทำงานได้ครบ พยายามเต็มความสามารถ แก้ไขงานได้เป็นบางครั้ง แต่งานสำเร็จ	ความพยายามในการทำงาน จนสำเร็จแต่ยังไม่ครบทุกประเด็น	ทำงานสำเร็จค่อนข้างรีบร้อน งานไม่ครอบคลุมทุกประเด็น
3. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	สมาชิกทุกคนใช้เหตุผล แสดงความคิดเห็นได้ดีมาก	สมาชิกส่วนใหญ่ใช้เหตุผล แสดงความคิดเห็นได้ดี	สมาชิกบางส่วนใช้เหตุผล แสดงความคิดเห็นได้	มีสมาชิกใช้เหตุผล แสดงความคิดเห็นได้น้อยมาก
4. การยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม	สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการสรุป ยอมรับข้อสรุปและร่วมแก้ไขงานด้วยความเต็มใจ	สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการสรุป ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมแก้ไขงานดี	สมาชิกมีส่วนร่วมในการสรุป น้อยมาก ไม่ค่อยยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม แต่ก็ร่วมแก้ไขงาน	สมาชิกไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการสรุป หาข้อสรุปของกลุ่มได้ไม่ชัดเจนนัก

เกณฑ์การตัดสิน / ระดับคุณภาพ (**เกณฑ์การผ่าน ผ่านระดับดี)

คะแนน 14- 16 หมายถึง ดีมาก

คะแนน 10 - 13 หมายถึง ดี

คะแนน 5 - 9 หมายถึง พอใช้

คะแนน 1 - 4 หมายถึง ปรับปรุง

บรรณานุกรม

- Collins, J., & O'Brien, N. , & Greenwood. (2003). Greenwood Dictionary of Education. Westport, CT: Greenwood.
- Melaville, A., Berg, Amy C. and Blank, Martin J., (2006). Community-Based Learning: Engaging Students for Success and Citizenship. Washington D.C.: Coalition for Community Schools.
- Thoughtful Learning. (2017). What are life skills? Retrieved July 22, 2019, from <https://k12.thoughtfullearning.com/FAQ/what-are-life-skills>
- เฉลิม มลิลลา. (2523). เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์. (2544). แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็กมิได้สร้างเพื่อใคร. วารสารวิชาการ. 4 (12).
- เอนก นาวิกมูล. (2560). ภาพเก่าเมืองพิจิตร 2560. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- โรม วงศ์ประเสริฐ. (2545). เทคนิคการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนด้วยกิจกรรม. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- โสทรโยภิกขุ. มปป. (ไม่ปรากฏปี). ประวัติพ่อปู่หลักเมือง. กรุงเทพฯ: ศรีไทยการพิมพ์ พระนคร. .
- ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2562). นิทรรศการวังหน้าในมิติแห่งกาลเวลา. Retrieved 3 พฤษภาคม, 2562, from <https://www.thairath.co.th/news/society/1511695>
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2555). ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น: กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กนก โพธิ์อ่อง. (2553). การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.,), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กรมวิชาการ. (2544). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). ปกิณกวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). กลวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิธีเรียน. กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. .
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- กล้า ทองขาว. (2561). การจัดการศึกษาฐานชุมชน (Community-based Education Management=CBEM). Retrieved 5 ตุลาคม 2562, from www.dpu.ac.th/ces/download.php?file_name=1377584927.docx
- ขวัญทิศา เชื้อหอม. (2559). การศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ไทย ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5
กรณีศึกษา : โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ ค.ม.), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- คำ วงศ์เทพ. (2554). การศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในอำเภอแม่ลาน้อย.
(วิทยานิพนธ์ ค.ม.), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- จรรยา เชิดพุทธ. (2534). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 1. ed.): ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จามะรี เชียงทอง. (2543). การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมและไทยศึกษา. เชียงใหม่: Silkworm
Book.
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. (2551). การวิจัยเอกสารประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเสด็จประพาสมณฑล
ฝ่ายเหนือ ของรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2444 (รศ.120): สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). จากประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ. สุรินทร์: สถาบันราชภัฏ
สุรินทร์.
- ชนภัทธ์ อินทวารี. (2558). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็น
ฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี.
(วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.,), มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ที่ฆกุล คำงาม. (2560). ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน
DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้มนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5.
(วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,), มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ธิดา สาระยา. (2529). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ธีระ รุญเจริญ. (2536). ระบบการศึกษาและระบบบริหารการศึกษาไทย” ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการ
บริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นคร พันธุ์ณรงค์. (2521). เอกสารประกอบการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 1. ed.):
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2559). การจัดการเรียนรู้แบบ *Active learning*

กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ลเอ็ดดูเคชั่น.

- นรเศรษฐ์ เตชะ. (2555). การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาการคิดเชิงสังเคราะห์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2530). หลักฐานและการใช้หลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้ ในเอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครูระดับมัธยมศึกษา เรื่อง “แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้”. สงขลา: สถาบันทักษิณศึกษาสงขลา.
- นิพนธ์ กิनावงศ์. (2542). หลักบริหารการศึกษา. พิษณุโลก : ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา.
- นิพนธ์ ศุขปริดา. (2551). โครงการวิจัยเพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับร้านเกมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัยที่เหมาะสมกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. .
- นิพัทธ์ เกศภาพร และคณะ. (2546). การจัดการแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัยของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี.
- บัวสวรรค์ นามบุญลา. (2559). ประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์. Retrieved 9 กรกฎาคม, 2562, from <http://www.gotoknow.org/posts/279374>
- ปรเมธี วัฒนศิริ. (2559). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีอนาคตประเทศไทย เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. Retrieved 18 มิถุนายน 2562, from <http://plan.vru.ac.th/wp-content/uploads/2016/11/แผนชาติ-20-ปี-1.pdf>
- ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์. (2554). การจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ..
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2533). ระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ: [ม.ป.พ.].
- พยุง ใบแย้ม. (2558). การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา. (ปร.ด.,), กาญจนบุรี, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- พวงรัตน์ วิทย์ตมาภรณ์. (2541). การศึกษาการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (วิชาสังคมศึกษา)ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,), ขอนแก่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น. .
- พัชรี ศรีสังข์. (2012). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาจิตวิทยาสังคมโดยใช้ชุมชนและประสบการณ์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ (*The Development of Learning Provision Model in Social Psychology by Using Community and Experience as Bases to Promote Characteristics of Satisfying ..*): สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว.

- มหาวิทยาลัยราชธานี. (2557). คู่มือแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. มหาวิทยาลัยราชธานี. อุบลราชธานี.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2553). คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอน ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: เทียนวัฒนาพรินท์ติ้ง.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย ว่าด้วยความเป็นมา สถานภาพ แนวคิด วิธีการศึกษา และบทบาทในสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รัฐสุภาภรณ์ นันทเสน. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสุนทรียสนทนา เพื่อส่งเสริม พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 = *Development of learning activities based on dialogue to enhance democratic behaviors on respective ethics for grade VIII students.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ลัดดา ศิลาน้อย. (2545). การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- วศิน ปัญญาวุฒตระกูล. (2560). ประวัติศาสตร์ชุมชนภาคเหนือตอนล่าง พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- วศิน ปัญญาวุฒตระกูล. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิธีการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- วัฒนา ระงับทุกข์. (2545). เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน 2544. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- วาสนา ขาวหา. (2533). สื่อการเรียนการสอน *Instructional Media*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิไล เดชดุ่ม. (2551). การศึกษาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการทำโครงการ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในวัด โพร้ชของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,), มหาวิทยาลัยศิลปากร., กรุงเทพฯ.
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ ของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 11(3), 183-184, 187-188.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ตถาตาพับลิเคชั่น.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2523). สารและธรรมชาติของการศึกษา” พื้นฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิจิตร สีนสิริ. (2523). การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. ในเอกสาร

- ประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์อุตรดิตถ์ หมายเลข 1. อุตรดิตถ์: วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์.
- วิชัย เสวกงาม. (2559). เอกสารประกอบการบรรยาย การจัดการเรียนการสอนแบบ *Active Learning*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย ต้นศิริ. (2539). โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาวรรณ สุขสุวรรณ. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริม
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวสำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 = *A development of learning activities based on constructivism
to enhance the analytical thinking ability on one-variable linear equations for
grade VII students.*
- ศรีศักร วัลลิโดม. (2533). พระนครศรีอยุธยาในฐานะราชธานีในศุนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา.
พระนครศรีอยุธยา: ศุนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา.
- ศรีศักร วัลลิโดม. (2554). พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวัจนิง. (2546). สอนเด็กให้คิดเป็น. กรุงเทพฯ: ปกรณ์ศิลป์.
- ศิริรัตน์ ดีโต. (2559). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนมโนทัศน์ที่มีต่อมโนทัศน์ทาง
คณิตศาสตร์ เรื่องตัวหารร่วมมากและตัวคูณร่วมน้อย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 = *The
effect of learning cativity management in the line of concept attainment
model towards mathematics concept on highest common factor and least
common multiple of grade VII students.*
- สำลี รักสุทธี. (2544). เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนและเขียนแผนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็น
สำคัญ. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา. .
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ไม่ปรากฏปี). โครงการกำหนด
ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เมื่อเก่าพิจิตร. กรุงเทพฯ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. (2542). หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
และภูมิปัญญา จังหวัดพิจิตร (โพทะเล): กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม. .
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. (2549). 10 ชาติพันธุ์ ในจังหวัดพิจิตร. กรุงเทพฯ : กระทรวง
วัฒนธรรม.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. มปป. (2542a). หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดพิจิตร (เมืองพิจิตร). กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร. มปป. (2542b). หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

- เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดพิจิตร (โพทะเล). กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- สิรินดา ชุมพาทิ. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนววิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม (STS) ร่วมกับการใช้เครือข่ายสังคม เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ไฟฟ้า สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 = *A development of learning activities based on science, technology and society (SIS) with social networks to promote scientific creativity on the topic of electricity for mathayomsuksa 3 students.*
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2554). การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา
- นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุเทพ สุนทรเมสัช. (2522). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : การศึกษาประวัติศาสตร์ระดับจุลภาค. วารสาร ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, 27(4). 18 - 23.
- สุจินต์ ไจกระจำง. (2553). สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). หลักและปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต” การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุภัทรา อักกะมานัง. (2554). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. กระทรวงมหาดไทย.
- สุนนทิพย์ บุญสมบัติ. (2533). ความหมายและความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาเอกสารการสอนชุด วิชาการสอนสังคมศึกษา หน่วยที่ 1-7 กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2558). โมเดลประเทศไทย 4.0' ผลึกความคิด. Retrieved 9 กรกฎาคม, 2562, from <http://www.thansettakij.com/content/9309>
- อนิวรรณ พิภพวงศ์ไพศาล. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบ KWL-Plus จากสื่อเอกสารจริงๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาฝรั่งเศสเพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 = *The development of learning activity by using KWL-PLUS with authentic materials promoting french reading comprehension for grade 11 students.*
- อนุชา เป้นจันทร์. (2556). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีบริบท เรื่อง การเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์เพื่อพัฒนาความเข้าใจมโนทัศน์และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 = *The development of context-based learning activity in projectile motion topic to develop the conceptual understanding and ability to apply knowledge in daily lives for students in mathayomsuksa*

IV.

- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2548). ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน ทิศทางการศึกษาใหม่ของการศึกษาประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อมสิน จตุพร. (2019). การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดการศึกษาอิงถิ่นฐาน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา: กรณีชุมชนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน จังหวัดนครสวรรค์ (A DEVELOPMENT OF LOCAL HISTORY CURRICULUM BASED ON PLACE-BASED EDUCATION APPROACH FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS: A CASE OF AN UPPER CHAO PHRAYA RIVER COMMUNITY, NAKHON SAWAN PROVINCE): คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2561). การจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์เปอร์เรชั่น.
- อาคม สมบัติแก้ว. (2535). การศึกษาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2545). ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิถีคิด. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). มิติชุมชน: วิถีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. .
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). หลักการสอน ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.